

Orhan Kemal _ Eskici Dükkanı
Kitaplar, uygarlığa yol gösteren ışıklardır.
UYARI:

www.kitapsevenler.com

Kitap sevenlerin yeni buluşma noktasından herkese merhabalar...
Cehaletin yenildiği, sevginin, iyiliğin ve bilginin paylaşıldığı yer olarak gördüğümüz sitemizdeki tüm e-kitaplar, 5846 Sayılı Kanun'un ilgili maddesine istinaden, engellilerin faydalanabilmeleri amacıyla ekran okuyucu, ses sentezleyici program, konuşan "Braille Not Speak", kabartma ekran vebenzeri yardımcı araçlara, uyumlu olacak şekilde, "TXT", "DOC" ve "HTML" gibi formatlarda, tarayıcı ve OCR (optik karakter tanıma) yazılımı kullanılarak, sadece görmeengelliler için, hazırlanmaktadır. Tümüyle ücretsiz olan sitemizdeki e-kitaplar, "Engelli-engelsiz elele"düşüncesiyle, hiçbir ticari amaç gözetilmeksizin, tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak, engelli-engelsiz Yardımsever arkadaşlarımızın yoğun emeği sayesinde, görme engelli kitap sevenlerin istifadesine sunulmaktadır. Bu e-kitaplar hiçbir şekilde ticari amaçla veya kanuna aykırı olarak kullanılamaz, kullandırılmaz.
Aksi kullanımdan doğabilecek tümyasalsorumluluklar kullanana aittir. Sitemizin amacı asla eser sahiplerine zarar vermek değildir.
www.kitapsevenler.com
web sitesinin amacı görme engellilerin kitap okuma hak ve özgürlüğünü yüceltmek ve kitap okuma alışkanlığını pekiştirmektir.
Ben de bir görme engelli olarak kitap okumayı seviyorum. Sevginin olduğu gibi, bilginin de paylaşıldıkça pekişeceğine inanıyorum. Tüm kitap dostlarına, görme engellilerin kitap okuyabilmeleri için gösterdikleri çabalardan ve yaptıkları katkılardan ötürü teşekkür ediyorum.
Bilgi paylaşmakla çoğalır.
Yaşar MUTLU

İLGİLİ KANUN:

5846 Sayılı Kanun'un "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler" bölümünde yer alan "EK MADDE 11" : "ders kitapları dahil, alenilemiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braille alfabesi ve benzeri formatlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir." Bu nüshalar hiçbir şekilde satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılmaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur."

bu e-kitap Görme engelliler için düzenlenmiştir.
Kitap taramak gerçekten incelik ve beceri isteyen, zahmet verici bir iştir. Ne mutlu ki, bir görme engellinin, düzgün taranmış ve hazırlanmış bir e-kitabı okuyabilmesinden duyduğu sevinci paylaşabilmek tüm zahmete değer. Sizler de bu mutluluğu paylaşabilmek için bir kitabınızı tarayıp, kitapsevenler@gmail.com Adresine göndermeyi ve bu isimsiz kahramanlara katılmayı düşünebilirsiniz.
Bu Kitaplar size gelene kadar verilen emeğe ve kanunlara saygı göstererek lütfen bu açıklamaları silmeyiniz.
Siz de bir görme engelliye, okuyabileceği formatlarda, bir kitap armağan ediniz...
Teşekkürler.
Ne Mutlu Bilgi için, Bilgece yaşayanlara.
Tarayan Yaşar Mutlu

www.kitapsevenler.com
www.yasarmutlu.com
yasarmutlu@yasarmutlu.com
yasarmutlu@kitapsevenler.com
kitapsevenler@gmail.com
Orhan Kemal _ Eskici Dükkanı

ESKİCİ DÜKKÂNI
TÜRK SANATÇILARI DİZİSİ : 15
ORHAN KEMAL
ESKİCİ DÜKKANI

Roman
CEM YAYINEVİ
Dizgi ve Baskı: Yelken Matbaası - İstanbul, 1

Tarayan Yaşar Mutlu
www.yasarmutlu.com
www.kitapsevenler.com
kitapsevenler@gmail.com

Betonunda bile otlar biten bereketli Çukurova topraklarının dört bucağından inceli kalmı kollar gibi uzanan tozlu yollarda bir zamanlar develer, Bursa çift atlıları, çokluk da sabahlardan akşamlara, akşamlardan sabahlara dek gıcır gıcır gıcırdayan kocaman tekerlekli öküz, camız arabaları, şimdilerde ise güçlü kamyonların benzin, mazot kokulu homurtularla çuval ya da hararlar dolusu çektikleri tohumlu, tohumsuz pamuklar, arpa, buğday, çavdar, küncü (1), şifan (2) m milyonlarla değerlendirildiği bu büyük, bu ünlü, bu eski, çok eski kentin ana caddelerinden birine paralel bozuk parke taşlı bir sokağında, alt alta, üst üste dükkânların, daha çok kunduracı, bakkal, manifatura, berber dükkânlarının arasındaydı eskici dükkânı. Arasındaydı ama, sıkışmamıştı. Öteki dükkânların daracıklığına, ezilmiş, yamılmışlığı-na bedel dükkân, cep ağızlan sırma işlemeli ingiliz lâciverdinden geniş şalvarı içinde, sedire yanlamış, sıra sıra altın dişini göstererek gamsız kahkahalar atan bir eski derebeyini hatırlatıyordu.

Altında, üstünde, yanında, yönünde dükkân yoktu. Kiracısı Topal istese avuç dolusu para alır, dükkânın önce yarısını, sonra öbür yarısını, daha sonra da altını, üstünü, yanım, yönünü kiraya verir, iki oğluyla kendine kalacak dörtte bire ayaklı makinesi, irili ufaklı kalıpları,

]

i (1) Küncü = Susam. 1 (2) Şifan = Yulaf.

kösele, eski papuç, eski ayakkabılarıyla derli topluca yerleşirdi. İstemiyordu. İşlerin akıntıya gittiği şu iyice kesat günlerde bile avuç dolusu parayla karşısına dikilenlerle, akları kanlı iri gözlerini öfkeyle çevirerek:

— Paranıza sokim dümbükler! (3) diyordu. Para' zo-¥ ruynan mekânımı mı daraltacaksınız? Dünyada mekân, ahrette iman!

— İyi amma emmi, bu düven (4) size büyük. Gene kendin bilirsin ya, yarı yarıya bölüşsek de biz de sayende bir ekmek yesek...

— Lan cehennem olun başımdan Allahsızlar. Paranız var, eliniz uzun, kolunuz uzun...

— İyi amma...

— Ammasmın avradını... Paramznan beni benden mi edeceksiniz kitapsızlar! Bölünecek düven müven yok bende, yallah...

Uzun boylu, kara kuru büyük oğlu değil de büyüğün on yaş küçüğü sokundanıp duruyordu koca herifin şu kuyruğu dikliğine. Ağasıyla karşılıklı çalıştıkları alçak kunduracı masasının altından ağası zaman zaman ayağına basmasa, «Lan» diyecekti «senin gibi babanın... töbe estağfurullah...»

Lâkin ağası. Ağası bir bıraksa, avuç dolusu parayla karşılıklarına dikilenlere «Verin şu paraları!» der alır, koca herif dellensin (5) isterse, «Kasın düvenin yarısını» bitti gitti.

Dökülmüş sıvaların altından kiremitleri kırmızı kırmızı görünen tozlu, örümcek ağı çıplak duvarlara bile ne siva, ne badana, hattâ komşu dükkân çırak ya da kalfalarının renk renk magazinlerden oyup yapıştırdıkları gi-

(3) Dümbük = Pezevenk.

(4) Düven = Dükkân.

(5) Dellenmek = Deli olmak.

bi yan çıplak film artistleri, ünlü İstanbul futbolcularının boy boy resimlerini olsun astırmıyordu ihtiyar:
— Benim sağlığında benim sözüm yürür. Ben cartayı çektikten sonra bıyıklarınızı kazıtıp oğlan gibi gezin isterseniz!

TJlu dağlardan yuvarlanıp gelmiş kocaman bir granit parçasını hatırlatarak oturduğu makinesinin başında hafifçe kimıldandı, öksürdü, iskemlesinde sağa sola yerleşti, sonra çalışırken taktığı beyaz çerçeveli ufacık gözlüğünün üstünden karşiki göçmen eskiciye baktı: Bir kadın müşteri irili ufaklı ayakkaplar getirmişti, onarılmak için. O sıra kadın onarılmak üzere getirmeseydi ayakkapları, sadece bakacak «Avradını bilmem ne yaptığının kanı bozuğu!» diye geçirecek, sonra da önündeki makineye takıl-ıl işedalıp gidecekti. Olmadı. Şu bir kaç saat içinde göçmene eski ayakkabı, terlik, çocuk sandalı üzerine çeşitli işe dalıp gidecekti. Olmadı. Şu bir kaç saat içinde göç-yaptıran eski müşteriler. Demek müşterilerini yitiriyor-du yavaş yavaş. Karşiki ne türlü davranıyordu da müşteriler ona kaçıyordu? Daha mı kibardı? Daha mı ucuzcu? Bilmiyordu, bilmiyordu bu kahpe dünyanın işini. Tüyü bozuk karşiki göçmen kalkmış taa Allahın Bulgaristan'ından mı, Sırbistan'ından mı ne gelmiş, rızıkına ortak oluyordu. Ne hakla? 1912 de «Memâliki-mahsusei-şaha-ne» nin (6) bütünlüğü için Trablus'ta doğuştuğu, sol bacağını «Kahpe bir İtalyan kurşunu»na verdiği sıra neredeydi? Bulgaristan, Yunanistan, ya da Sırbistan'da, gâvur yumruğu altında değil mi? Sıfatı sıfat değildi deyyusun. Camiye gittiğini görmemişti. Cenabıallah nûruilâhisini silmişti yüzünden. Şu hükümetin de işine akıl ermiyordu vesselam. Gâvur içinde gâvurlaşmış kanı bozukları al, getir, yıllar yılı bu topraklar üzerinde, bu toprakların iyi

(6) Memaliki-mahsusei-şahane = Osmanlı ülkesi.

kötü günlerinin kahrını çekmiş yerlilerinin rızıkına ortak et!

Makine dikışı, sarı deri üzerinde bir boy gitti, durdu, döndü, bir boy da böylesine geldikten sonra işi bitti. Çıkardı, iplikleri keskin falçatasıyla kesip arkasından, ufacık kunduracı masasının başında çalışmakta olan oğullarına bakmadan fırlattı. Sarı deriden ayakkabı yüzü küçük oğulun önüne düşmüş, dalgasını bozmuştu. Sertçe baktı babasına. Babasının on sekiz yaşında, küçük bir modeli. Babasına hatırlatan püskül kaşları hırsla çatıldı-y-sa da, karşısında oturan ağası masanın altından ayağıyla ayağına gene hafifçe bastı. Ağası ne babasına benziyordu, ne de kendine. Uzun boylu kupkuru, kavrulmuş... Saygısı sonsuzdu ona. «Çemkirme babana sakın!» demek istediğini anlamıştı. Anlamıştı ama, kendi çemkirmiyor, saygıda kusur etmiyordu da ne oluyordu? Evde anasına: «İş-ler kesatlaştı. Büyük oğlan fazla geliyor, başının çaresine baksın. Evlenip üç çocuk sahibi olmayı nasıl bildiyse karınlarını doyurmayı da bilsin. Ben Cenabıallah değilim ki rızık vereyim!» yollu bağırıp çağırıyor muydu?

Ağasıyla bakıştılar. Birbirlerini anlıyan bakışlardı. Gözlerini işlerine indirdiler, ikisi de iki ayrı ayakkabı tekinin pençe dikişlerini dikiyorlardı. İş bulsalar, daha doğrusu toptancının siparişini karşılayacak takımları, ellerinde bol kösele, deri olsa da «Kendi kontlarına» (7) erkek ya da zenne (8) ayakkapları yapıp toptancıya verseler, verebilseler...

Babaları makinenin başından kalkmıştı, dizden aşağısı tahta sol bacağını ağır ağır çekerek dükkândan çıkmağa hazırlanıyordu. Küçük aldırmadı. Büyük sordu:

— Nereye baba?

(7) Kendi kontlarına = Kendi hesaplarına.

(8) Zenne = Kadın.

8

Topal eskici bakmadan homurdandı: __ Ananın dinine!

Kaldırırma hırsla indi. Huyunu bildiği halde niye sorardı şu koca ayı? Camiye, ya da meyhane, kerhaneye gitse ne lâzım gelirdi? Sanki babasını çok seviyor da gözünün önünden ayrılmasını istemiyor. Babasını seven bir evlât, çoluğu çocuğuyla ihtiyar babasına tebelleş (9) olacağına, Kendine iyi kötü bir iş bulur, çeker giderdi. «Nereye babaymış...» Koca gün bağıra bağıra geçip gittiği halde kazançları neydi? Üst üste, on, on iki, on beş lira olsun. Beşini ona verse, geriye on lira kalacaktı. İş miydi, iş miydi yâni?

Caddenin sol kenar kaldırımını tahta bacağıyla tok tok döğerek ilerliyordu.

O tüyü bozuk göçmen karşıya dükkân açmadan, bir de işlerin böylesine akıntıya gitmediği sıralar... O sıra büyük oğlu da sabun fabrikasında vardiya ustasıydı; ne âlâydı. Parayla oynardı be. Şimdiki gibi koltuk meyhanesinde, bardağı yirmi beşlik pis açık şarap değil, lokantada adam adam rakı içer, eşe dosta ahbaba ısmarlardı. Şimdi eş, dost, ahbap şöyle dursun, kendisine, nefsi kendine bile zor buluyordu kötü şarabı. Dingili yamılmış bu kahpe dünyanın demine, devranına, alanına, satanına, ip tutanına...

— Uğurlar olsun başefendi!

Sesten, sahibini anladığı halde dönüp bakmadan, «Uğurunun avradına» söğdü. Topal'ın silme kantar küfürlerine bayılan esnaf, dükkânlarından bastılar kahkahalarını. Duydu, aldırmadı. Bir doksan boyu,

doksan beş, belki de yüz kilosuyla kaldırımda tok tok yürüyordu. Kırmızı püskül püskül kaşlarının terini elinin tersiyle sil-|di- «..... uğurlar olsunmuş. Neye uğurlar olacak? Se-
(9) Tebelleş olmak = Musallat olmak.

nin sözünnen mi? Senin sözünnen bana uğur verecek A] lah'm da...»

— Başefendi uğurlar ola!

Gene sestem anladı. Bu da öteki gibi siliğin biri. Hen de ötekenden daha silik. İbo İbrahim oğlu, oğlan Cemil dünkü çocuk. Bir manifatura dükkânı açtı, üç buçuk ku ruş kazandı diye küçücük dağları yarattıklarını sananları dan. Trablusgarp'ta İtalyan'a kurşun sallarken neredeyd bu Cemil'in babası İbo İbrahim? Askere gitmemek için s: çan deliği arıyordu değil mi? Ya sol bacağı kangren oldu şu sıra, Aziziye hastahanesinde kesilirken? Gık bile dem» misti. İbo, İbo gibi kahpe avratlılar olsa dumanları tepilerinden çıkardı. Asker kaçağı, vatan haininin oğlu. Hi kûmetin yerinde olsa böylelerinin soyunu sopunu, eniğir cücüğünü sallandırır.....

— Uğur ola başefendi!

Elleri arkasında, durdu, sertçe döndü:

— Senin sözünnen bana uğur verecek Allah'ın...

— Oooooşt!

— Başına bin de kuş tuuuut!

— Babam diyor ki...

— Baban mı? Orospu avratlı baban mı?

— O kesik Topal emmi. İbadete gidiyon taa! Gidiyordu, heye, (10), Öğle, ikindi, akşam, yatsı; s bah, öğle, ikindi, akşam yatsı... Huzurunda eğilip kal tıkça burnu büyüyor, asker kaçağı vatan hâinlerine, y zmin tüyü bozuklarına rızkların yönünü değiştiriyord Olmazdı böyle Allahlık, böyle Allahlık olmazdı. Tut, güi güm gümüleyen, altın babası büyük çiftçi Resul ağın çiftliğinde dünyaya getirt, on yaşma kadar gak dediği et, guk dedikçe su, on yaşından sonra saçların Ashabii kehf'te kesilip ağırlığınca altın dağılsın fakir fukaray

(10) Heye = Evet.

10

nenelerin, baban, anan, emmin, dayın, teyzen üstüne titresinler, ele avuca sığma, palazlanınca sırtında sırma işlemeli tozkoparan cepken, bacağında lâciverdin hasından şalvar, pırlıl pırlıl rujan çizmeler, altında bakla kır hâlis Arap kan kısırak, Çukurova'nın tozlu yollarını gece deme, oimdüz deme arşınla, nerde muhabbet var koş, kim nereye avrat kapatmış haber al, var, git, bas, vur, kır, meclis dağıt, sağa sola sarı lira saçmaya alış, feleğin çemberinden geç, sonra da bir harp, bir taun, mal mülk kapanın elinde kalsın, bardağı yirmi beşlik açık şarabı bile bulama. Olmazdı, böyle Allah'lık olmazdı. Kendi bir kul, âciz bir kulken...

— Ooo başefendi, nerye böyle? Bakmadı.

— Başefendi bee! Gene bakmadı.

— Öyle mi başefendi?

Heyheylerinin gene başında olduğu anlaşılıştı, bak-mıyacaktı. Bakmıyacaktı ama, bakmalı, söğüp saymalıydı. Son çareye başvurdular:

— Bahri paşa geliyor başefendi!

En zayıf yanıydı; arkasında kavuşuk elleri, siperi geriye dönük kül renkli kasketiyle durdu, çevresindeki esnaf kalabalığına püskül püskül kaşlarıyla baktı, baktı, baktı:

— Ne deyim oğlum, dedi, hepiniz orospu kasığında yatmışsınız ne deyim? Söğülmedik yeriniz kalsa söğe-cem amma...

Çarşı içinde Topal eskiciye en çok sataşan, onu en çok küplere bindirenlerden biri olan kısa boylu, arsız berber kalfası Bahri sözünü kesti:

— Söğ. Senin söğmen dokunmaz ki.

— Dokunmaz mı?

11

— Dokunmaz ya. Bahri paşa'nın yanağını okşadığı bir insan değil misin?

Topal eskicinin etli ablak yüzü kıpkırmızı kesildi. Aı ti ağzını, yumdu gözünü: Bahri paşa'nın da, onu Adana', ya vali yapan Sultan Hamid'in de, Sultan Hamid'in Â1-m Osman'ının da Allah'ından, kitabından başlayıp, küncü: den ufağına, küncünden ufağından İsa'sı, Musa'sı, evliya enbiya, Azrail, Cebrail, Mikail, İsrail'ine kadar söğülme-dik yerlerini bırakmadı. Bu Bahri paşa meselesini şu yeni yetme orospu çocuklarının diline düşüren hep o oğlan Cemil'in asker kaçağı, vatan hâini babası İbo İbrahimda. Yoksa ne bileceklerdi Bahri paşa'yı bunlar?

— Bahri paşa, Bahri paşa... Siz ne bilirsiniz Bahri paşa'yı. Bahri paşa dediğiniz, astığı astık, kestiği kestik bir adamdı. Dedemin de babamın da ahababı. Bir gün ba-bamnan gidiyorduk, sokakta karşılaştık. Ayaküstü yanağımdan hafif bir makas aldı. İnsan ahababının çocuğunu sevip okşamaz mı? Berber kalfası Bahri: ' — Gerisi var, dedi, erkekse gerisini de söyle!

— Neymiş gerisi?

— Sen daha iyisini bilirsin.

İbo İbrani'm oğlu Cemil kenardan yerleştirdi:

— Babam diyor ki...

Oğlan Cemil'e hiç dayanamazdı, topal bacağını çeke çeke üstüne yürüdü:

— Ne diyor?

Oğlan Cemil esnaf kalabalığına karıştı:

— Diyor ki, Bahri paşa'yan böyle böyle diyor! Topal eskici atacak bir şeyler arandı, bulamayınca üstüne tok tok koştu:

— Seni anasını avradını... Ulan senin babanı biz zamanında eve kapatır, başına krep atıp, avrat niyetine oynatırdık. Adam mı oldu şimdi?

12

Kalabalığın arasında eğlenceli bir kovalamaca başlamıştı- Her kafadan bir ses çıkıyor, çarşı inliyordu:

—. Eheeee, eheeee, eheeee!

—. Geldi ha geldi ha geldi geldi!!

—. Tuuuuuut, tut emmi tut! — .....

Sağa sola koşmaktan fena yorulmuştu. Alnında tomurcuklanan terlerle kıpkırmızı, kötü kötü soluyordu. Oracıktaki dükkânlardan birinin kenarına sırtıyla dayanmasa düşecekti. Gözlerinin önünde karaltılar uçuyor, tepesinde koca çarşı, bozuk parkeleriyle sokak fırl fırl dönüyordu. Sağdan soldan bardak bardak su koşturdular:

— Buyur emmi!

— Emmi buyur!

— Bu daha soğuk emmi...

Rasgele birini aldı, çömeldi, sol elini başına koyup ağır ağır içtikten sonra:

— Ooooh, dedi. Ulan ne kötü şey bu ihtiyarlık be!

Başını salladı, içini çekti, sonra ağır ağır kalktı. Çarşıdaki caminin minaresinde ikinci ezamını okumakta olan müezzine başını kaldırdı:

— Anladık, dedi, anladık. Bağırıp durma, Rızklarımızın köküne iyitten iyiye (11) kibrit suyu dökün diye geliyorduk hadi!

Caminin yolunu tuttu.

(11) İyitten iyiye = İyiden iyiye.

13

II

Topal eskici yıllarca önce Çukurova'nın gerçekten de güm güm gümüleyen büyük çiftliklerinden birinde dünyaya gözlerini açtı ama, güm güm gümüleyen bu büyük çiftlik gibi nice nicelerini satın alabilecek çok daha büyük çiftliklerin bulunduğu Çukurova'da Topal eskicinin dedesi Resul ağa pek pek orta çiftçi sayılırdı. O yıllar memlekette henüz tren yolu döşenmediği, kamyonlarsa buranın malını mahsulünü şuraya, şuraninkini buraya götürüp getirmediikleri için, buranın malı mahsulü burada, oranm-ki orada kalır, çiftlik sahipleri buğdayları, arpaları, kün-cü, pamukları fakir fıkara bedava dağıtmasalar bile, gene de bol bol verirlerdi.

Topal eskici arabalar dolusu kavun karpuzların, sepetler, kavsara denilen küfeler dolusu üzüm, erikler, kaysılar, incir pestilleri arasında gerçekten de nazla niyazla büyümüşü. On yaşına kadar saçlarının kız saçı gibi uzatıldığı, on yaşından sonra Tarsus'taki Ashabülkehf'te kesildiği, kesilen saçlarının ağırlığına fakir fıkara altın sadaka edildiği de doğrudur. «Dede kurban, dede hayran» diye uzun beyaz sakalını torununun yüzüne gözüne sürerek seven dedesi Resul ağayı en çok bu uzun, beyaz sakalından, bir de şimdi kendini hatırlatan, ulu dağlardan yuvarlanıp gelmiş granit parçasına benzeyen geniş bedeninden hatırlar. Ama Çukurova'ya Doğu'dan çalışmak üzere yirmi yaşında geldiğini, Topal eskicinin dünya-

14

sını^zehirliyerek adamın yerine geçtiğini bilmez.

Tozkoparan cepken, lâciverdin hasından şalvar, pırl plnl çizmeler, baklakın Arap kan kısarak, kadınlı erkekli içki meclisleri, vurmalar, kırmalar, zorla kaçırdıkları kadınları bağ çardaklarında çırılçıplak soyup oynatmalar filân doğrudur. Ama o yıllarda bütün bunlar yalnız ona vergi değildi ki. Halli mallı, gözü pek

her ağa çocuğunun tutumu buydu. Onu başkalarından ayıran özelliği olmasa, o da ötekilerden seçişiz (12) geçer giderdi.

Topal eskicinin özelliği dedesi Resul ağadan değil, ne kafaca, ne de bedence babasına şu kadcık benzemeyen ufak tefek babasından geliyordu. Bu baba, o yıllar «Sultanî» denilen, şimdiki lise karşısı «îdadî» de okumuş, iri-yarı babası Resul ağanın zenginliğine aldırmadan, hattâ ihtiyarın bütün yasaklarına sırt dönerek fabrikatör Gül-benkyan'ların çocuklarıyla arkadaşlığı artırmış, onlardan ermenice, fransızca bellemiş, ille de «Fabrika» ya akıl erdirmeğe çalışmıştı. Neydi bu fabrika?

Kendi kendine fısıltılarla çalışırken sıcak, beyaz dumanlar salan büyük büyük makineler, vmlıtyla dönen miller geçirili kocaman kocaman tahta kasnaklar, tahta kasnakları döndüren kayışlar, kayışlar, kayışlar... Yerliler için ilk bakışta «Fabrika» buydu. Topal eskicinin ufak tefek, kupkuru babası içinse - Gülbenkyan'-ların oğullarıyla sıkı fıki olmaktan gelen bir hazırlıkla -«Fabrika», deli deli dönen bir takım kayışlarla kasnakların çevirdiği makinelerin baş döndürücü uğultusunda tohumlu pamuklan yutup, tohumuz bembeyaz kusan, kusulmuş bembeyaz pamukları şaşılacak bir hızla bir takım yollardan, çengellerden geçirirken, kıvrıp, büken, masu-

(12) Seçişiz = Farksız.

15

rakı kokusu yuKiu navasmuan suıup «,lA'aujLi9ı*» &ıı"^^«.u.9 oldular. İkisinde de ne avrat ne akıl. Nerde akşam orda sabah, vur patlasın çal oynasın!

Nişan'ın ihtiyar babası da bu güçlü, hovarda, üstelik yakışıklı delikanlıyı sevmişti. Madem oğluyula böylesine canciğerdi, kunduracılık üzerine iş aramanın ne gereği vardı? İşte demirci dükkânı. Gündüzleri sırt sırta çalışsınlar, akşamları da Karasoku tiyatrosu mu olur, Ku-ruköprü, Melegirmez çarşısındaki meyhaneler mi, yoksa Tarsus, hattâ Mersin'deki tiyatro, meyhane, gazinolar mı... Uzansınlar!

İkisinin de akıllarına yattı. Nişan'ın babası Boğos ustanın Siptilli pazarına giderken sağdaki demirci dükkânına namuslarıyla gidip gelmeğe başladılar. Topal eskici zenaate karşı çok yatkın olduğundan, kunduracılığı bırakıp, köten demiri, ağız dönen yâni körlenen kazmalarla bel ya da öteki demir araçların onarımı, döküm işleri derken Nişan'la birlikte kalfa olup çıktı. Annesi de öldükten sonra büsbütün başıboş kaldı. İşine dört elle sarıldı. Nişan da öyle. Tuzlu alaca karanlığına hafif bir vmlıtyla kıvrım kıvrım dökülen demir yongaları kuvvetle parlatan Çukurova güneşinin hamama çevirdiği dükkânda zeytinyağına batıp çıkmışçasına vıcık vıcık belden yukarılarıyla sabahlardan akşamlara kadar çalışıyor, akşam olunca da Mestan hamamında güzelce yıkanıp tertemiz düşüyorlardı gazinoya, saza, ya da tiyatroya. Yıllar, kırık plâklarda kalmış çok eski türküler gibi geldi geldi geçti. 1911 - 12, Trablus harbi. Güneşi Çukurova'mnkinden de beter Libya'nın kızgın kumları, çöller, Derne, Trablus, Bingazi. Zaman zaman beyaz kolonyâl şapkalı İtalyanlarla döğüş, zaman zaman da agelli kafiyeli yerlilerin dost yüzülü ihane-tiyle al kanlar içinde kızgın kumlara, ya da göklere boy atmış hurma ağaçlarının nemli gölgesine yuvarlanış. Topal eskici nereden, nasıl geldiğini anlıyamadığı bir

18

ğ kızgın kumlarda kalakalmıştı. Gözlerini açtığı zaman geceydi. Ay vardı, yıldızlar pırl pırıldılar. Koca sahra ve o. Böcek çıtırdıları geliyordu. Soğumuştı hava ama, daha kötüsü, kurşunun parçaladığı bacağı müthiş acıyordu. Kimıldanmak istedi olmadı. Yerde sürüklenmek. O da boştu. Yaralı bacak şişmişti. Belki de parçalanmış kalın da-marındaki olanca kan boşalmıştı kumlara. Gözlerinin önünde karaltılar uçuşuyor, dehşetli bir açıklık, açıklıktan da beter, susuzluktan yanıyordu. Bağırarak ölmediğini Hilâ-liahmer'in teskerecilerine duyurmak! Peki ama, ya Hilâli-ahmer'in teskerecileri değil de beyaz kolonyâl şapkalılar, ya da agelli kafiyeli dost yüzülü düşmanlar duyar, işini bi-tirirlerse?

Yaşamak istiyordu oysa. Gözlerinin önünden demirci dükkânı, arkadaşı Nişan, cigara dumanı, rakı kokusu yüklü havasında göbek atan kantocu kızlar geçiyordu. Ölmemeliydi, ne olursa olsun ölmemeli. Dünya'yi asker kaçaklarına bırakmamalıydı. Asker kaçağı vatan hainlerinin keleş keleş sırttan yüzlerini hayalliyordu. Acıyarak bakıyorlardı sanki, «Zavallı!» diyorlardı. Ah şuradan kurtulsa, yarasını sardırsa, hava değişimiyle memlekete dön-

se...

Gözlerini Aziziye hastahanesinin yaralıları inleyen çadırından birinde açtığı zaman sol bacağına diz kapağından aşağısı artık yoktu. Kesilmişti. Bunu öğrenince şaşaladı ilkin. Kesilmiş miydi? Sonra hüngür hüngür boşa-narak uzun uzun ağladı. Böyle şeyleri çoktan kanıksamış ihtiyar cerrah yambaşmda bir cigara yakarken, portatif karyolasını çökerten kocaman, bu ağır delikanlının ni-Çin ağladığını sordu. Koskocaman adamdı, utanmıyor muydu?

Sonra da avutma: Öyle bir tahta bacak yapacaktı ki

19

aşağısının yokluğunu.

İlk zamanlar inandı, avundu. İnanıp avunmak zorundaydı. Ama günün birinde tahta bacakla memleketinin bozuk parkelerini küt küt döğmeğe başlayınca, yaşlı cerrahın avutmak için öyle konuştuğunu anladı.

Acıyarak bakıyordu tanıdıkları. İle de İbo İbram gibi, askerden kaçmak için sıçan deliği arayıp bulanlar... Acıyarak bakışlar günden güne, aydan aya, yıldan yıla değişti. Değişmedi belki, ona öyle geldi. Hele Ermeni teh-ciriyle birlikte Nişan gibi candan dostlarından da olunca, tahta bacak koydukça koydu. Tahta bacak koydukça huyu değişti, huyu değiştiççe çevresindekileri yitirdi. Çevresindekileri yitirdikçe yurdunu garipser oldu. Zordu tahta bacakla memleketin sokaklarından geçiş. Acıyarak bakılıyordu. Keşke Libya'nın kızgın kumlarında can verip kalsaydı.

Fransız işgali, Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele dağlara Orta Anadolu'ya kaçış: Kaçkaç. Toroslar'daki çetelere katılamayışın acısı.

Birinde, bindikleri arabayla birlikte uçuruma yuvar lanırken nasılsa kurtuluş. İki erkek, biri kadın üç kişi vardı arabada kendinden başka. Kadın çarşafliydi. Kadıj mıydı, kız mıydı? Yüzünü siyah peçesiyle sıkı sıkıya ört müştü. İki adam kayalardan boşluğa paçavra gibi uçar ken, yüzü siyah peçesiyle sınımsıkı kapalı kadının çığılırı dan genç olduğunu anlamıştı. Kadın hem gençti, hem d^ yer yüzünde Allah'tan başka kimsesi kalmadığını söylü yordu. Bundan böyle ne yapacaktı kız başıyla. Koynunda taşıdığı ufacak Kur'an-ı çıkarmış, kitaba iki eliyle sınımsıkı sarılmıştı. O gece, dağların silâh sesleriyle uzak uzak iri lediği saatlarda, bir kayanın dibinde sabaha kadar dert leştiler. Bir türlü açmadığı sıkı sıkıya örtülü siyah peçesi nin gerisinde kadın, garipliğinin öyküsünü anlattı. Uçuru

20

ma yuvarlananlardan biri hastalıklı babasıydı, öbürü emmisi. Anasıyla kardaşlarını Yenice yolu üzerindeki bir ya-nıya doldurup yakmışlardı Ermeniler. Bundan böyle yapayalınızdı, ne yapacaktı?

Koynunda taşıdığı Kur'an-ı, siyah çarşafı, sıkı sıkıya Örtündüğü siyah peçesiyle yatısı namazını kılarırken İtalyan harbinin tahta bacaklı topalını düşünüyordu. Topal'sa bir cigara yakmıştı, kadına bakarak. Ne kadar benziyor-lardı birbirlerine! O da yapayalınızdı, o da. Allahm emri, peygamberin kavli üzere girişse ayıp mı kaçardı? Ayıp kaçmasa bile, ister miydi bakalım. Erkeğinin tahta bacağından rahatsız olmaz mıydı?

Gecenin içinde ayın parlattığı yüksek yalçın kayalar sabahın taze aydınlığıyla mor mor yüze çıkarken, anlaştılar. Ne diye rahatsız olacaktı kocasının tahta bacağından? Allah vergisi bir şeydi. Elinde madem gül gibi kunduracılığı, demirciliği vardı...

Adana, Antep, Maraş'tan Fransız'ın, Antalya'dan İtalyan'ın, Bursa'dan, İzmir'den, Yunan'm ve sonunda Düveli-Muazzama'nın İstanbul'dan koğuluşu, barış. Anasının kucağında büyük oğluyla yurda dönüş. Tahta bacakla memleketinin bozuk parkelerini yeniden döğerek ekmek peşinde koşuş.

Yıllar geldi geldi geçti. Yeni düzenin hâyi huyu, devrilip (giden imparatorlukla birlikte Topal eskicinin sol bacağı da unutulmuştu. Şimdi mal, mülk, iş, güç, takım, tezgâh edinme devriydi. Yağmurlar yağmış, yarıklar kapanmıştı. Trablus mirablus... Onlara neydi Derne'den, Binga-zi'den, Yemen, Kafkasya, Allahüekber'den? Hem neydi bu kılkuyruk Topalın surati? Gittiyse gitti, bacağını kızgın çöllerde bıraktıysa bıraktı. Onlar mı göndermişlerdi? Bacağını orada bırakmasını onlar mı söylemişlerdi? Açsın gözünü, mal mülk kapışma yarışma o da girsindi. Bu yarışa tahta bacakla girilmez demiyordu ki kanun!

21

İçine attı, üzüldü, küstü herkese, aunyaya dik. mek testiye götürüp dolduran da, kıran da birdi? Demel sol bacağının öyküsünü, dedesi Resul ağayı, babasını, Ni şanla geçirdiği mutlu günleri dinleyecek kimse bulam^ çaktı? Karısı, yalnız karısı... Sabahlara kadar sancıda: kıvrana kıvrana yırtılan oğluyla uğraşırken arada ka kara düşünen kocasına dönüyor: «Düşünme herif!» diyo du. «Kulun emeği Tanrının yanında hiçbir zaman ka; bolmaz. Onlar bu dünyadaysa biz de öbür dünya'da!»

Şimdiki eskici dükkânını ucuza kiraladı. Kiralar ateş pahası değil, sudan ucuzdu. Ayaklı bir saya makinesi, birkaç tahta kalıp, İspaha pazarından gerekli kunduracı masası, bir kanat kösele uydurdu. İşler yıllar yılı iyi gitti. Güzel, temiz lokantalarda rakısını içti, eşine dostuna ısmarladı. Bir zamanlar geldi ki kunduracılık üzerine işler tavsadı. 936, 37, 38, 939'da Alman dünya'yı önüne katınca, askerden boynu bükük, zavallı, mazlum bir el kızıyla gelip anasını kıskançlıktan deliye döndüren büyük oğlunu şehirde sabun fabrikalarından birinde vardiya ustası bırakıp Çukurova'nın zengin köylerinden birine göçtü. Bıkmıştı eskicilikten. Biraz da ağız dönen kazmalarla öteki demir araçlarının onarımıyla uğraşacaktı. Memnundu. Ağızları sıra sıra altın dişli ağalara basıyordu küfü-rü. Kızılmıyorlardı, tam tersi. Kahkahalarla gülüyorlardı. Köyün bu nekre, elinden iş gelen demircisini işe boğuyor, paraya boğuyorlardı. Allah yürü ya kulum demişti galiba. Karısı da öte yanda ebelik, kocakarı ilâçları, üfürükçülük derken sırt sırta verip ilkin başlarını sokacakları bir kerpiç huğ yaptılar. Arkasından bir inek, kümes dolusu tavuklar geldi. İkinci oğlunun küçüğü Zeliha o yıllar-' da yumuk yumuk elleriyle kırmızı

halka şekeri emen kara kaş, kara gözlü bir kızdı. Geceleri altına işiyor diye anası bir köylü kefeninden kestiği bez parçasını meşine! sarıp boynuna muska diye asmıştı. !

22

sürdü galiba, 946, 947, 948'lerde işler bozuldukça bozuldu. Artık ne Alaman, ne de Alaman'm palasını sallıyan-lar. Bir Amerikancılık'tır başlamıştı. Daha sonraları renk renk, biçim biçim traktörler akmağa başladı Çukurova'ya. Ova bu allı, yeşilli, mavili, sarılı oyuncaklarla doldu. Pamuk yedi, hattâ sekiz liraya satıldı, yerden biten mantarlar gibi apartmanlar, barlar memleketin biçimini değiştirdi. Para deste deste kazanılıyor, oluk gibi harcanıyordu. Bar kızlarının kolları dirseklerine kadar hacıağa bilezikleri, burmalarıyla doldu. Köy yollarında Deso-tolar, Kadillâklar Çukurova güneşiyle fırın külüne dönmüş tozlarını havalara savuruyor, ağızları sıra sıra altın dişli ağaçların kahkahaları Çiftçi Birliğinin kalın, sağlam duvarlarında çınlıyordu. Toprak sahipleri, fabrikatörler, yurda dışardan mal getirtip dışarıya yurdun mallarını gönderenler memnundu ama Topal demirci gibilerin yüzünden düşen bin parça oluyordu. Bir zamanlar onu işe, paraya boğanlar artık uğramaz olmuşlardı. Toprak renk renk traktörlerle sürülüyor, mibzerlerle ekiliyordu. «Dinamik ziraat» başlamıştı. Memleket ziraatının işi bundan böyle Amerikan makineleriyle görülecekti. Ortaçağ'dan kalma köhne demirci dükkânlarına ne ihtiyaçları vardı?

Yoksa, onun da onlara düzdüreceği yoktu. Kerpiç huğu, (13) ineği, tavukları, dükkânı, takımı, tezgâhı sattı, karyı, kızı, küçük oğlunu kattı önüne, tuttu şehrin yolunu. Onlar görmiyeli hani şehir de epeyce değişmişti. Yeni yeni apartmanlar, oteller, asfalt yollar... Yollar, apartmanlar, oteller ama, bütün bunlar daha çok şehrin hemen ilk bakışta görünen yönlerini süslüyorlardı. Büyük oğlu gibi gün kazanıp gün yiyenlerin oturdukları kıyı mahallelerle

(13) Derme çatma, barakamsı konut.

23

sokaklarsa bozuk parkeleri, bel vermiş, kaykılmış harap tahta, ya da kerpiç evleriyle hemen hemen kırk elli yıldır bilip tanıdığı ara sokaklardı.

Şehrin hemen hemen göbeğindeki böyle sokaklardan birinde dişlerinin harcı iki gözlü bir ev kiraladılar ki, köye geçmeden önce bu evde yıllar yılı oturmuşlar, eş, dost, ahbap edinmiş, sonra da çoluk çocuk zaman zaman bo-zuşmuşlardı. Bozuşmuşlardı ya, ne çıkardı? Karısı komşu kadınlarla bozuştı diye oğlunun oturduğu işçi mahallesine ya da aylığı birkaç yüzden başlayan apartmanlardan birinin katına yerleşecek değildi ya! Karı kancık mil-leti birbirini it gibi dalayıp surda küser, şurdaysa barışır* di. Karısının: «Ben o mahalleye, o görgüsüz insanları^ mahallesine gitmem!» diye ayak diremesine aldırış etme-j di. Kocası nerdeyse o da ordaydı. «Eri küçük tanrısydi hani bir avradın?»

Öndeki odasının yanyana iki penceresi, bozuk parkeli daracık sokağa bakan eve yerleşildi. Köy unutuldu. Şehir gibi var mıydı? Köyde insan eş, dost, ahbap yüzüne hasret kalmıştı. Sokağın karşı gecesinde, iki ev aşağıdaki pembe konağın öğüngeç, kendini beğenmiş sahipleri - ille de kadın - o yıllardan bu yıllara hayli değişmiş konaklarını onartıp kat çıkmış, tamir atölyelerine yeni plân-ya, torna tezgâhları koymuş, büyük oğulları yedek subay olmuş, büyüğün küçüğüyse lise sona gelmişti. Ne olur ne olmaz... gerçi böyle şeyler kader, kısmet, alın yazısıysa da, Zeliha da hani akça pakça, göze görkemdi. Topalın karısı eski sidik yarışlarına kulak asmazsa, gül gibi komşuluk ederler, komşuluktan da öte, hısım akraba bile olabilirlerdi.

İlk bozuluş, Topal eskici'ye iş yüzünden oldu. «Karısının ağzını o değilden ara!» demişti Topal. Kadın lâf getir"1.? ^ —> —

sen komşu, «Nerede, iş nerde?» dedi. «Bizimkinin ağzını bıçaklar açmıyor. Burnunu tutsan canı çıkacak. Amerika piyasaya dökmüş yedek parçayı, dökmüş yedek parçayı. Koca hafta eli böğründe kara kara düşünüyor. Allah sizi inandırın, işçilerin haftalığını bile keseden veriyorum dedi geçende!»

Akşam bunu duyan Topal, hırsından şişti şişti evlere sığmaz oldu, «Yalan!» diye güreledi, «sümme billâh yalan! Gözlerim kör mü benim? Tekmil tamir atölyeleri harıl harıl çalışıyor, para kesiyorlar para!»

Ertesi gün küçük oğlunu yanına alıp tahta bacağıyla parkeleri döğe döğe tuttu kaç vakittir kilitli dükkânın yolunu. «İşlerine ötürüyüm, dümbükler. Beni benden mi edecekler? Bilmem neyimi keser yer, kasaba minnet etmem be!»

Dükkân kilitlendiği yıllarca öncenin en son günündeki gibi duruyordu. Yalnız ortalık toz içindeydi; duvarlar, duvar köşelerini örümcek ağları sarmıştı. Baba, oğul kaptılar süpürgeyi, çarşı esnafının neşeli hınk hmkçılığı, hattâ yardımıyla birkaç saat içinde ayaklı makineyi, eskici tezgâhını, takımları bir karış tozdan kurtardılar.

Esnaf alabildiğine memnundu. Gelmişti gene Başefendi'leri. Gülünüyor, söyleniyor, arada Başefendi'nin de dalına şöyle bir biniliyordu. Ağzının zerrece arşını, endazesini olmadığından, basıveriyordu silme kantar küfürü. Basıveriyordu ya, işler bir hayli tıkırında, koynunda da, köydeki öteberilerin satışından gelme

birkaç kuruş, bol bol kahvesini, çayını, akşamları rakısını içebildiği için, küfürler pek öyle canı yürekten olmuyordu. Canı yürekten küfürler, büyük oğlunun çalıştığı fabrika işi paydos edip, oğul üç çocuğuyla ortada kalverince başladı. Vardiya ustası yardımcılığı yaptığı dokuma fabrikasının sahipleri, pamuğu iplik ya da bez haline getirip sat-

24

25

bulmuş, işçilerine de: «Hükümet gümrükleri açtı. Dışardan bol bol iplik bez geliyor, rekabet edemiyoruz. Ne yapalım, fabrikayı kapamaktan başka çıkar yol bulamadık! » diyorlardı. Oysa, Kore harbi dünya pamuk fiyatlarını alabildiğine yükseltmiş, pamuk Türkiye'de yedi, yedi buçuk, sekiz liraya fırlamıştı. Ama bunu, «Koca herif»e anlatmak kabil olmuyor, küplere biniyordu. Sonunda, «Gelsin benim düvende çalışsın bakalım!» dediyse de is-temiyerek, küçük oğluyla kazandıklarını durup dururken bölüşeceklerdi. Niye? Oğlu, torunları için. İyi amma, dükkân sikke kesmiyordu ki!

«Tüyü bozuk göçmen» de koca şehirde başka yer kalmamış gibi karşısına dükkân açınca rızklar kökünden bölündü, başladı köyden getirdiği üç beş kuruşu yemeğe. Hazıra ne dayanırdı? Kar suyu gibi eriyip akmıştı. Değil lokanta, rakı içmek, eşe dosta ısmarlamak, bardağı yirmi beşlik açık şaraba bile hasret kalıyordu zaman zaman.

26

III

Kuru, kupkuru büyük oğlan dükkândan suçlu suçlu çıktıktan sonra, küçük oğluna bakmadan sordu:

— Nereye gitti gene o?

Küçük de zaten içerleyip durduğu «Moruğa» bakmadan:

— Su dökmiye...

Dedi, babasının gene dırdıra başlamasını bekledi. Bekledi ama ihtiyar nedense su dökmelerinin hiç bitmediğini diline dolamadı. Anasının dediği doğruydu. Köydeki takımını tezgâhını dağıtıp şehre göçetmek yaramamıştı. Göçetmiş, yeniden eskiciliğe başlamış, karşılara göçmen dükkân açmış, ağasını işten çıkarmışlar... Bütün bunların suçlusu onlara göre babasıydı. Köydeki takımını tezgâhım dağıtacak ne vardı sanki?

— Açmadın mı şu meseleyi? Küçüğün düşündükleri uçup gitti:

' — Hangi meseleyi?

— Hangi meseleyi mi?

— Hangi meseleyi ya baba, ne bileyim ben hangi meseleyi sorduğunu? Avucumu koklamadım ya?

Bu ters karşılığı veren küçük değil de büyük, ya da kim olursa olsun, küplere biner, söğülmedik yanını bırakmazdı. Küçüğe ise dili varmıyordu, oldu bitti.

— Başının çaresine bakmıyacak mı daha?

— Bilmiyorum.

— Ağzım ara aemeaim mıydı.'

Küçük oğul bacakları arasındaki örse geçirili iskarpin tekinin yeni pençelenmiş tabanına elindeki çekiçle kuvvetli kuvvetli vurmakla yetindi. «Ağzım ara dememiş miymiş. Nesini arıyacağım? Koskoca adam. Eli kalem tutar, okuduğunu anlar, icabında şeytana papucu ters giydirir. İş bulsa senin ağzının kokusuna hevesli değil ya!»

İşi biten ayakkabı tekini örsten çıkarıp az ilerdeki boş tahta sandığa fırlattı. Topal eskici boş bulunup ürk-mediye de, küçük oğlunun soruya kızdığını anladı, «Bokum!» diye geçirdi. «Kızınca benim de kulağım duyar. Kızmak marifet değil, marifet, babaya yük olduğunuzu anlayıp başınızın çâresine bakmak. Kızıyorsam, haklıyım da kızıyorum, üveyim değil ya o benim. Toz da kondurmaz ağasına. Ağam şöyle, ağam böyle... Bana ne ağanın söyleliği böyleliğinden? Bana onun söyleliği böyleliği değil, bu yaşımda ettireceği rahat lâzım. İşte geldim gidiyorum...»

Önündeki makineye geçirili siyah iskarpin tekinin yan dikişlerini dikip işi biten teki, oğlu gibi, boş sandığa fırlattı, öteki teki aldı.

Bir bu kadar daha yaşıyacak değildi. Oğullar, kız, avrat, gelin, torunlar... Akşam paydoslarında eşle, dostla üç beş bardak şarap içemedikten sonra... Karısı olacak baş belâsı da «İçme» diyordu, «aboneli değilsin ya!»

Kaba kaba öksürdü.

Evet, aboneli değildi, doğru. Doğru ama, ondan mahrum ol, bundan mahrum ol, ilk akşamda evine gel, kırk yıllık avradının suratına baka baka olanca iştahın kapansın, sonra da tavuk gibi vur kafayı yat. Sabahleyin güneşi üstüne doğdurtmadan kalk, ver elini rızkı kesik eskici dükkânı. Niye? Ne zoru vardı? Otuz, otuz koca yıldır avrat, çoluk çocuk boğazı doyurduğu yetmiyor muydu? Gözü bağlı dolap beygiri miydi yâni?

28

Bundan böyle keyfince yaşamak istiyordu. Akşamları şarabını, lokmanın yağlısını gövdeye indirecek, eşiyle, dostuyla yârenliği dilediği gibi sardıracaktı, Tahta bacağıyla sabahlardan akşamlara kadar didinerek çıkardığı üç beş kuruşa ortak etmek istemiyordu kimseyi. Hele büyük oğlu... Üç çocuk babası, kazık kadar herif dünya baba ocağından ibaret değildi ya, baksındı başının çâresine!

Kalın, kırmızı, püskül püskül kaslarıyla küçük oğluna döndü:

— Söyle, bakacaksa baksın başının çâresine artık! Küçük oğul gene durmadan:

— Ben karışmam, dedi.

— Niye?

— Niyesi var mı? Benim söylemem yakışık alır mı?

— Alır. Ben imarethane değilim. Esasta senin bile başının çâresine bakman lâzım, k&ldı ki o. Yaşım yetmiş, işim bitmiş benim!

Küçük oğlunu gözden geçirdikten sonra sözünün arkasını getirdi:

— Usuliyile söylersin. Ben söylersem acı söylerim, sözüm dokunur. Sen kardaşım ne de olsa. Kendiliğinden akletmiş gibi dersin ki, ağa dersin, babamız artık ihtiyarladı, başımızın çâresine baksak fena olmaz dersin. Eşsek değil ya, anlar tabi.

Küçük oğulun daha ustura değmemiş vahşi, sarı tüylerle kaplı yüzü kıpkırmızı kesildi:

— Ağamın üç çocuğu var!

— Var, nolacak?

— Akşamdan sabaha da yiyecekleri yok!

Gözleri doldu, elindeki çekici ufacık masaya hırsıyla attı, boşandı:

— Sırası geldi mi müslümanlığı kimseye vermezsin.

29

ki...

— Suuuuusü!

Dirseklerine kadar sıvalı kalın kollarıyla küçük oğul sustu. Tahta bacağını dükkânın tozlu döşemesine hırslı hırslı vuran baba:

— Köpek! diye gürlledi. Bana akıl mı veriyorsun? Düşün yakamdan artık illallah! Zamanında gidip yazının çıplağıyla evleneceğine, mallı mülklü bir kahpe dölü de o bulaydı. Cenabıallah mıyım ben? Beylik ahır mı burası?

— Peki, ne yapsın?

— Ne yaparsa yapsın!

— Fabrika kadro dışı etti, sen de elinden ekmeğini al, tamam. Çoluğu çocuğuyla avuç mu açsın?

Biliyordu, hepsini gayet iyi biliyordu Allah belâsını versin.

— Farzedin ki ben yokum, yahut öldüm. O zaman ne yapacaksınız?

— O zaman başka.

— Başka ne demek? O zaman ne yapacak? Ne yapacaksınız?

— Allah kerim. Şimdi varken... Boğulacak kadar hırslandı:

— Yok hey Allahsız oğlu Allahsızlar yok. Bir kenardaki paramız da kar suyu gibi eriyip aktı, kefenlik paranı bile kalmadı. Yarın cartayı çektim mi, kefensiz mefensiz, it ölüsü gibi meydanda kalacak leşim. Ulan dünya, ulan Allah, ulan devir, devran...

— Sus sus, geliyor!

Topal eskici sustu, sustu ama olmamıştı. Bağıracak, çağırarak din, iman, Allah, kitap, kıyametleri koparacaktı. Koparamıyordu, koparttırmıyorlardı. Ne bok, ne içine sığılası dünya'ydı bu. Oğlunun karşısında sus, kızının karşısında sus, âmirinin memurunun karşısında sus, Allahı-

30

nın Fwa

mıydı, nikâhlı karı mıydı yâni!

Kara kuru büyük oğul, kardeşinin karşısındaki yerine usuUacık oturdu, işini alırken babasına göz ucuyla baktı. Su dökmeğe gittiği sırada bir şeylerin geçtiğini anladı. En az yirmi yıldır tanıyordu babasını. Yarıdan çoğu ağarmış bir kucak kırmızı Cakalının titremesi, makinesinin başında korkunç bir küfür gibi mosmor oturması boşuna değildi. Ağız tadıyla, rahat rahat söğüp sayamamak içindekileri dökmemek zorunda kalınca böyle olurdu. Kardeşi de tıpkı babası gibi, başını elindeki işe eğdikçe eğmiş... Ne vardı? Ne geçmişti aralarında? Yoksa gene kendisi için mi? Geçenlerde anasına da bağırıp çağırırken üstlerine geldiği mesele mi?

Birden babasının elindeki iş gözüne çarptı:

— Baba, baba! dedi. İhtiyar öfkeyle döndü:

— Ne var?

— Tersine dikiyorsun...

Elindeki işe baktı ilkin, sonra büyük oğluna, daha sonra küçüğe. Az önceki o mosmor, o kıpkırmızı yüz sararmış, delinmiş bir balon gibi fıssadak inmişti. Ne diye, ne diye gevezelik etmişti sanki büyük oğlundan ötürü küçüğe?

İçini dertli dertli çekti, başını salladı:

— İhtiyarlık, dedi, aah ihtiyarlık...

Küçük oğluna baktı, aldırış bile ettiği yoktu. Acı acı gülümsedi:

— İnsanın hem çenesi düşüyor hem de... Küçük aldırmadı.

— Öyle değil mi Ali? Küçük gene aldırmadı.

31

I

IV

Topal eskici, akşamın sekizine doğru makinesinin başından kalktı, iş önlüğünü soyundu, ceketini koluna aldı, dükkândan çıkmadan önce:

— Kilidi vurduktan sonra iyice yoklayın, dedi. İleri geri çekin. Biri gelir, açar, girer içeri de bu dirlikten de oluruz...

Küçük oğul arkasından söğdü. Büyük oğul tığını bal-mumuna batırırken gülümsedi. Küçük hırslı hırslı söylendi:

— İleri geri çekin, yoklaymmış. Dükkân kilitlemeyi de bilmiyecektik artık.

Elindeki çekici masaya attı:

— Kalk yahu, deyyusu sen mi zengin edecen?

— Yok canım.

— Sabahın altısından akşamın sekizine kadar eşekler gibi çalış, sonra da...

Büyük oğul bakmadan sordu:

— Sonra da?

— Sovan doğra. Kalk hadi, halk da caddeyi tutalım! Ceketlerini alıp çıktılar. Küçük oğul dükkânın kepenklerini gürültüyle indirdi, paslı kocaman kilidi taktı, kilitledi:

Yanyana dükkândan ayrılırken büyük oğul sordu:

— Paran var mı?

Küçük durdu, kuşkuyla baktı:

32

— Üç somun alalım, bize gidelim.

— Ben de belledim ki ikişer bardak şarap yuvarlı-yalım diyecen...

— Önce ekmek!

Çarşı hemen hemen boydan boya kapanmıştı. Tam altbaştaki caminin yanından döndüler; fırın oradaydı, üç sıcak somun aldılar. Şehrin en büyük caddelerinden birini geçiyorlardı. Elektriklerle al, yeşil, kırmızı, mavi reklâm lâmbalarının aydınlattığı gübre kokulu Ağustos gecesinde telâşlı insanlar, taksiler, otobüsler...

Karşıya geçerlerken bir bisikletli az kalsın küçük oğula çarpacaktı. Küçük oğul ürktü, koltuğundaki somunlardan birini yere düşürdü. Alırken söğdü. Üfledi öptü, başına koydu. On beş, yirmi adım sonra efendiden biriyle çarpıştılar. Az kalsın ekmek gene düşecekti, düşmedi. Bu kez de adamın pardonuna söğdü.

Ağası:

— Bu akşam çok sinirlisin, dedi. Niye? Küçük oğul aldırmadı.

Büyük:

— Ha?

Gene cevap alamayınca, ne olursa olsun eşelemeğe karar verdi. Babasının gündüzki öfkesi boşuna değildi:

— Bir radyomuz olsaydı... dedi.

Küçük'ün tepesi attı. Ağasına karşı yıllar yılı duyduğu saygıyı filân unutarak «Ayrılanı yok içmeğe, atla gider sıçmaya» diye geçirdi.

Beriki üsteledi:

— Ne dersin? Sertçe döndü:

— Neye ne derim?

33

F. 3

ııajıı

ı>ı>

— Radyomuz, buz dolabımız, düdüklü tenceremiz... Kardeşinin başım hırsla öteye çevirişi gözünden kaçmadı.

Kolunu tuttu:

— Senin canın sıkılıyor!

— Ha?

— Niye sıkılıyorsun sahi?

— Boşver.

— Demin bir şeyler geçiydi galiba?

Sertçe döndü, ağasının kuru, esmer yüzüne kuşkuyla baktı:

— Nerde?

— Dükkânda.

— Ne gibi yâni?

— Babamla. Ha? Ağlıyacak kadar hırslı:

— Boşver.

— Benim için mi?

— Boşver dedik ya yahu!

Bir süre yanyana yürüdüler. Hızla geçen taksiler, keruse denen körüklü faytonlar, korna, arabaların çan sesleri... Büyük usul usul, gizlemeğe çalıştığı bir kahırlı-hkla:

— Canım sıkılır diye korkma, dedi. Geçenlerde anama söylerken de duydum. Bakamam, edemem, başının çâresine baksın dalgası değil mi?

Küçük oğul sıkıntıyla döndü:

— Şeytan bazan öyle hükmediyor ki, kap çekici, koca kafasına bir bir daha...

34

___ Babanın ha?

___ Öyle babanın... Şimdi gene dinden imandan çıkacağım- Ulan bütün fos be! Bakamam, edemem. Madem bakamazdm, vaktıyla düşünüydin hırpo! Alt tarafı bir eskici parçasısın. Nene gerekti üç çocuk! Büyük oğul düşünceli düşünceli yürüdü, bir cigara yaktı.

Küçük:

— Öyle değil mi?

— Değil tabi.

Bu kez küçük durakladı:

— Değil mi?

— Değil.

— Demek dan dun etmekte haklı?

— Haklı. Ona bir sen, hattâ küçük bir çırak olsa yeter. Benim de yük oluşum... Ne dedi sana?

Küçük, küskün küskün yürüdü ağasını yanıtlamadı. Büyük dirseğiyle dürttü:

— Ha?

Küçük omuz silkti:

— Hiç.

— Sahi ne dedi?

— Boşver.

— Canım sıkılmaz dedim ya. Anlatmaktan başka çâre yoktu, başladı:

— Ne demedi ki? Sen dükkânda olmadın mı başlar: Bakamam, edemem. Bösböyük herif. Harbe girmiş çıkmış, gün görmüş, umur sürmüş güya. Safi kalıp. Düşmana göster geri çek. Kendinin yüzü tutmuyor, bana böyle böyle...

— Nasıl yâni?

— Açıkçası, seni istemiyor! Alttarafı bir eskici dük-kânıymış, beylik âhır değilmiş, başının çâresine bakma-

35

se torunların. Bir de camiye gider, namaz kılar... Böyl(müslümanlık olur mu?

Büyük oğul duymadı, dalmış gitmişti. Kardeşinin so rusu yanıtız kaldıysa da küçük üstelemedi. Elektrikle rin seyrekleştigi, hattâ hiç elektrik bulunmayan, Ağustos ayında bile çamur içinde, pis pis kokan sokaklardan ge çiyorlardı. Geçtikleri yer, ayın hafiften aydınlattığı bir fabrika arkası, kimbilir hangi kedi, ya da köpek leşin» çok ağır kokusu yayılıyordu.

— Püf... dedi küçük oğul. Şu evlerdeki nasıl ya şıyorlar burda!

Yolun sağındaki paslı teneke, kararmış tahtaları; uydurulmuş, eğri büğrü pencereleri gaz lâmbasıyl hafifçe aydınlık evlere baktı. Sonra aklına ağasının otur duğu mahalle geldi. Birkaç yüz metre sonra

varacaklar mahalleyle ağasının oturduğu ev de bunlardan pek ger kalmazdı. Ağasına usullacık baktı. Alınabilirdi bu sözden Ama oralı bile değil gibi görünüyordu, dalmıştı. Ayın ala calaştırdığı yüzünden belli olmuyordu sıkıntısı.

Hiç konuşmadan, birtakım sokaklar, toprak yolları geçip, hendeklerden atlayarak mahalleye geldiler. Büyü! oğulun evi, kocaman bir ahşap konağın en alt kattaki ru tubetli odalarından biriydi. İki kardeş daracık sokağa gir diler. Ortalık acı acı yanık şif (14) kokuyordu. Büyül oğulun karisiyle üç çocuğu kapı önünde idiler. Sıcak Ağus tos gecesinin bulanık göğünde kaynaşan iri yıldızlarla s üzerine konuşuyorlardı: Allah onlardan birinde miydi Herhalde dünyayı oradan idare ediyordu demek. Deme şimdi oturmuş konuştuklarını da duyuyordu. Peki naşı duyuyordu? Kucağındaki en küçük oğluyula kapı eşişim oturmuş kupkuru annenin böyle sorulara verecek yanıt

(14) Şif = Koza kabuğu. Kurusu kömür gibi yanar.

36

olmamakla beraber, umurunda da değildi. Allah nerden vönetirse yönetsindi dünyayı. Olup olmadığını bile düşünmeğe hiçbir zaman vakti olmamıştı. Allah var, yok... Önemli olan, tükendi tükenecek yağdı. Şu kütlü toplama mevsim gelirse de surdan çekip gitseler, hepsi her yandan çalışsa, kışa bari bu dirlikten kurtulsalardı!

Dar sokakta, beyazlara bürünmüş bir işçi kadın karşıdan karşıya geçiyordu ki, büyük oğulun çocukları birden sokağı yaygaraya boğarak koştular:

- Babam geliyor!
- Babacığım geliyor!
- Baba!!
- Amcam da amcam da...
- Ver ekmekleri amca!
- Bana ver amca!
- Bana ver bana ver!!
- Amcam amcam bana ver, verme o pise!
- Pis sensin terbiyesiz. Verme ona amca. Demin büyük çişini yaptı elini sabunlamadı!

Amca her birine bir somun verdi. Büyük oğul karısına yavaşça sordu:

- Ne var yiyecek?

İnce, uzun kadın fisıldadı:

- Mahluta. (15) Yağımız da tükendi...

En arkadan girdi, kocasından, gene yavaşça, kibrit istedi, lâmbayı yaktı, içeri içeri kamburlaşmış badanasız duvarlar aydınlandılar. Ta karşıda, köşede, büyük oğulun asker ocağındaki ressam bir arkadaşı tarafından büyütülmüş kara kalem bir resmi asılıydı. Çocukların en büyüğü, annesini hatırlatan kupkuru Ayşe, babasının resminin asılı olduğu yerin yanındaki raftan coğrafya kitabını aldı. İlkokulun dördünde idi, coğrafyadan bütünlemeye kal-

(15) Mahluta = Mercimek çorbası.

37

mişti. Biraz da amcasına gösteriş, Kitabını açtı, ıam nm yanma oturdu. Ortanca, Cavit, amcasının elini t muştı. Kimseye çaktırmadan para istedi. Amca sarı yirmi beşlik tosladı. Yirmi beşliği kaşla göz arasında pa tolon cebine indirdikten sonra, yarın fırıldağına (16) y ni bir kaytan alabilmenin sevinciyle bağırdı:

- Yaşaaa Kemal paşaa!

Coğrafya çalışır görünen abla bir şeyler sezmiş Kitabını kapayıp kardeşinin yanma sokuldu:

- Niye öyle dedin Cavit? Beriki ters ters baktı:
- Ne dedim?
- Yaşa Kemal paşa dedin... Omuz silkti:
- Sana ne?
- Hiiç, öyle sordum.
- Sorma!
- Küserim ama?
- Küsersen küs!
- Ablan olmam.
- Olma.
- Pekii, beni bayram yerine götür dersin...
- Götürmez misin?
- Götürmem tabi.
- Niye demin öyle dedin amcama?
- Ne dedim?

- Büyük çişini yaptı da elini sabunlamadı dedin.
- Sen niye pis dedin bana?
- Pissin de ondan.
- Zıkkımın dibi!
- Karnına.
- Senin karnına.

(16) Fırıldak = Topaç.

38

___ Bayrama daha çok var; artanı da koynuna! dedi.

Abla nefretle kitabına gitti, açtı. Nasıl olsa bayram gelecekti, istediği kadar yalvarsın, götürmeyecekti işte. Görürdü o. Babası, annesi götür deseler bile...

Babasına çok düşkün en küçükse, babasının omu-zuna tırmanmıştı bile. Serili yatakların üzerinde babayla oğul alt alta, üst üste güreşmeğe başladılar. Bir ara baba:

— Söv oğlum emmine! dedi.

Oğlan, amcasının anasına, avradına yarım yarım sövdü. Dalgın amca duymadı. Baba katlıyordu gülmekten. Kardeşini dürttü:

— Duydun mu Ali, ananı, avradını tek mil kalayladı!

Küçük oğul ağasına bomboş gözlerle baktı:

— Ne?

— Ananı, avradını kalayladı!

Küçük oğul gene aldırmağınca, en küçük oğlunu bırakıp kardeşinin yanına sokuldu:

— Yahu ne düşünüyorsun Allahımı seversen? Küçük oğul içini çekti:

— Hiç.

— Şu meseleyi mi?

Karşlarına yüzükoyun uzanmış, konuşulanlardan tekini olsun kaçırmamacasına dinleyen Cavit, sivri çeneli yüzünü kuru avuçları içine almıştı. Merakla sordu:

— Hangi meseleyi baba?

Amca güldü, yeğenini çekti, öptü, çekiç sapı tutmaktan nasırlaşmış avucuyla sarı saçlarını okşadı:

— Kerhaneci. Şu sabilere ekmek getiren bir babaya nasıl başının çaresine bak dersin? Ulan senin kıldığın namazın da, tuttuğun orucun da...

39

Ağası:

— Destur, dedi, destur!

— Niye?

— Niyesi var mı? Silme kantar gideceksin. Ne de olsa baban. Sin kefle konuşmak doğru değil!

Eski sofraya bezini kocasıyla kaynının önüne seren büyük oğlunun karısı sıcak çorbayı getirmiş, ekmekleri dilimlemiş, mutfakta bir takım işler görüyordu. Neden sonra geldi, sofraya oturdu. Küçük oğul yengesine göz ucuyla bakıyordu. Babasının «Yazının çıplağı» deyişini hatırlamıştı. İçinden, babasının insafına söğdü.

En küçük oğlunu dizine oturtan baba, karısına hatırlattı:

— Çocuğun kaşığıyla sahanını... Kadın fırladı, kaşık sahanla döndü. Büyük oğul ciddi ciddi:

— Vaziyet müsait olmalı da hepimiz ayrı kaplarda yemeliyiz, dedi.

Kardeşine baktı. İştahsızca çiğniyor, düşünceli görünüyordu.

Büyük oğul sözünün ardını getirdi:

— ..... aynı kaptan yemek yüzünden diş hastalıkları yayılıyormuş. Bir doktor arkadaştan işittiydim, Orta Anadolu'da bu yüzden iskorpit hastalığı almış yürümüş!

Ayşe ile Cavit kurt gibi yiyorlardı. Cavit bir ara anasına baktı:

— Çorban da tek mil is kokuyor ha, dedi. Yutturdum belleme!

Kadın kızardı. Büyük oğul güldü. Ayşe:

— Terbiyesiz, dedi.

— Terbiyesiz sensin. İs kokuyor işte!

— Zıkkım.

— Karnına!

40

Dara

Başladınız mı gene? dedi. Kesin bakalım!

Cavit kesmedi:

___ Okula gidiyor diye fiyaka söküyor bize. Gelecek

sene biz de gideceğiz, ne yâni?

Baba da amca da kahkahalarını salıverdiler.

Sofraya en geç oturan kadın hepsinden önce kalktı, tki kardeş aynı şeyleri düşünerek «El kızı»nm ardından baktılar. Küçük oğul gene bozulmuştu. Kaşığı bırakıp çekildi. Babasına her zamanki okkalı küfürlerinden birini savurdu. Ağası:

— Destur dedik ya! dedi.

Cavit soru verdi:

— Neye destur dedin baba?

Kadın mutfakta bir şeyler yapıyordu. İki kardeş ci-garaları yaktılar. Ayşe coğrafyasını açmış, başını kitaba indirmişti. Cavit bu kez yüzükoyun uzanmamış dizleri üzerine oturmuş, konuşulanları o her zamanki ilgisiyle dinliyordu. En küçükse sarı saçlı yuvarlak başını babasının göğsüne dayamış, ağırlaşan gözleriyle karşı duvardaki bir çivi yarasına bakıyordu.

Küçük oğul:

— Şu kadıncağıza öyle acıyorum ki, dedi. İçimden kan gidiyor. Gidiyor ama ne fayda? Herif insan değil, canavar. İnsan olan bir insan, yediği lokmayı bölüşür gene de...

Cavit amcasının sözünü kesti:

— Anama mı acıyon amca?

— Yavaş söyle, hayır.

— Kime ya?

— Bizim orda bir kadın var da... Babası:

— Cavit be, dedi, sana bir şey deyim mi?

— Deme, biliyorum ne diyeceğini, yat diyecen1

41

— Yatınca rüyamda süttten ırmakta mı çimerim?

— Süttten ırmakta çimersin, tereyağdan dağlar gjjl rürsün...

— Çocuk mu kandınyon baba? Ben senin maksadı nı bilmiyor muyum? Beni uyutup, rahat rahat konuşma^ Bundan sonra karışmam, dalganıza bakın!

İki kardeş gene kahkahalarını saldılar. Amca ağas: nm cigara paketinden bir Köylü yaktı. Durgunlaşmıştı Ağır ağır söylendi:

— Gidip yazının çıplağını alacağına mallı mülklü kahpe dölü alaydı diyor. Vicdansız herif!

Cavit az kalsın vicdansızın kim olduğunu soracaktı kendini tuttu.

— Mallı mülklüyü mallı mülklüye verirler, dedi bü yük oğul. Mallı mülklü benim kahrımı niye çeksin? Fab rika kadro dışı yapmadan önce biliyorsun, benimle bir likte fabrikada çalışıyordu. Benden üst istemez, baş iste mez, aç kalsa acım demez... Neyse canım, mesele basit Babamın eskici dükkânı bu kadar kişiyi besliyemiyor!

— Doğru. Her şey ateş pahası. Başımız kalabalık Karşıya da o tüyü bozuk göçmen dükkân açtı mı, tamam Babam asıl ona kızıyor.

— Biliyorum ama, boş. Kızmanın faydası yok.

— Yok tabi, açar herifçioğlu. Herkes senin başında ki kalabalığı, işinin bölüneceğini düşünür mü? Peki ağa ne olacak bunun sonu?

— Vallaha bilmem Ali. Gün günden kötü gidiyor! Köylü'sünden yeni bir cigara yaktı:

— Biz, dedi, yakında kütlü (17) toplamıya gidiyo ruz!

Küçük oğul birden tokat yemiş gibi sarsıldı:

(17) Kütlü = Tohumlu pamuk.

42

-----• İMCİ

— Kütlü toplamıya.

— Kütlü toplamıya mı?

— Heye.

— Ciddî mi söylüyorsun?

— Ciddî söylüyorum.

— Nerden çıktı bu yahu?

— Elci (18) sen akran, iyi bir oğlan. Bize avans verecek...

Küçük oğul bir türlü inanamıyordu:

— Yahu deli olmayın be ağa, dedi. O yazı yabanda, o Allahm sarı sığağında nasıl dayanırsınız? Anlatıyorlar, sivrisinekler arı gibi arı gibiymiş!

— Dayanacağız. Eski çamlar bardak oldu. Büyük çiftçi Resul ağanın torunu oluş karın doyurmuyor. Hooş, biz o devirlere yetişemedik ya. Dayanacağız yazı yabanın sarı sığağına, arı gibi arı gibi

sineklerine. Dayananlar da bizim gibi insan. Arı gibi sivrisineklere dayanmak, babamın iğneli sözlerine dayanmaktan daha kolay!

Küçük oğul içini çekti:

— Doğru, orası doğru ya...

— E?

— Tövbe dayanamazsınız.

— Kinin minin de alacağız yanımıza...

— Ne yapmanız boş.

— Başka çaremiz yok, dayanmaya mecburuz. Şehirde bana göre iş kaldı mı? Fabrikalar boyuna işçi çıkarıyor, babamın dükkânı da malûm. Ee? Avuç açıp dilenelim mi?

— Bildik, gördük, tanıdıklar duyarsa...

— Duyarsa duysunlar Ali. Ne diyecekler? Amaaan kütlü amelesi olmuşlar tuu mu diyecekler?

Desinler. Sen

(18) Elci = Irgatbaşı.

43

ki...

i.aiuu.uuaL'1 ua... eici cuyor

— Biz burada sıcaktan gelsin karsanbaç, (19) gitsin gazoz, dondurma, anca dayanıyoruz sığağa.

Orda, göl-gesiz yazı yabanda...

Cavit dayanamadı:

— Elci ne diyor baba?

— Diyor ki, günde iki, ikibuçuk, iyi çalışırsanız üç liralık kütlü toplarsınız diyor. Bir hesap ettim, mevsim sonunda elimize epey bir para geçecek. Bu yıl pamuk, koza bolmuş. Yazının yüzünde masrafımız da olmaz pek. Biraz paralı dönersek, kışa şöyle küçük bir dükkân açayım diyorum. Bir örs, bir çekiç, bir raspa, yarım kanat da kösele uydurdum mu...

Küçük oğul daldığı yerde şöyle bir doğruldu:

— Demek her biriniz iki, üç lira kazanabilir mişsi-siniz?

— Elci öyle diyor.

— Fena para değil mi ne?

— Babamın eskici dükkânından iyi.

— İyi amma, sıcak, sinek olmasa...

— Dayanılacak. İki kişi günde beş liralık toplansak, kırk günde ne eder?

Ayşe coğrafya kitabının kenarında kırkla beşi çarpı-verdi:

— İki yüz lira baba!

— Evet iki yüz lira. Bunun otuz kırkını yesek... Belki de yemeyiz. Biraz kuru fasulyamız var, biraz da bulgurumuz. Parayı idareli harcarız. Cigaradan başka şeye para vermeyiz pek.

Küçük oğulu bir düşüncedir almıştı. Sivrisinekler arı

(19) Karsanbaç = Üzerine vişne şerbeti ya da başkası dökülerek yenen rendelenmiş buz.

44

nekler..- Yoksa iki kişi günde beş kâat, tena para değildi Babalarının dırdırından kurtulmak da caba. Bugün önünde ağası olduğundan ona bağırıp çağırıyordu. Ağa-sl gidince dönecekti kendine. Alttarafı ne, bir boğaz değil mi? O da ağasıgille gitse, ikibuçuk, üç de kazansa, kazandığını ağasıgilin kazandıklarına katsa... Kışın ağa-sıyla kendi kontlarına açsalar eskici dükkânını...

Dalıp gitmiş, tablanın kenarında cigarasının dumanı tavana ip gibi yükselmişti. Kışın, dükkânda ağası, ağasının arkadaşlarıyla filân ufaktan ufaktan şarap içmek, yârenlik etmek ne hoş olurdu ya! Sonra, oğlan Cemil gibi, magazinlerden oyup çıkardığı artist resimleriyle dükkânın duvarlarını süsler, canı çekti mi eli kulağa atar, dayanırdı gazelin canına. Şimdiyse, ne duvarlara resim asabilir, ne şarap, ne gazel... Koca herif de kendi kendine kalsmdı, kukumav (20) gibi.

Yengesi kahvelerini getirmiş, önlerine koymuştu. Sonra tenekesi yer yer paslı küçücük kahve tepsisi kucağında kapının yanına gitti dizüstü oturdu.

Kocası:

— Öyle değil mi? dedi kararımızı vermedik mi? Anlıyamamıştı birden:

— Neye? Cavit tersledi:

— Neyeymiş. Bir şey de bilmez! Büyük oğul:

— Kütlü toplama, dedi. Kadın boynunu büktü:

— Evet.

Kardeşine dönen büyük oğul içini çekti:

(20) Kukumav = Baykuş.

45

Geçim derdi. Savaşmak lâzım, savaşacağız!

Ayşe başını kitabından hırsıyla kaldırmıştı.

Küçük oğlunun kafasında ağasının kütlü dönüşü açacağı küçücük eskici dükkânının sazı, sözü, sigara dumanı yüklü havası, kalktı. Başını alıp Demirköprü, or-dan da Dilberlereskisi'ne (21) doğru açılmayı tasarlamış, ti.

Amcasını kapıdan yolcu edip dönerlerken, Cavit babasının elini tuttu:

— Baba!

— Hı.

— Neyle savaşacağız?

(21) Dilberlereskisi = Adana'da bir semtin ismi.

46

Topal eskiciye sinirlenip duran kara kuru şarapçı, tezgâhın gerisinden parladı:

— Kes çenenin moruk kes!

Topal eskici, aklan kızarmış gözleriyle şarapçıya iri iri baktı, sâdece baktı.

— ... boşuna bakma. Dır dır dır, dır dır dır... Milleti rahatsız ediyorsun. Kime ne senin derdinden?

Oğluna şunu demişsin, bunu demişsin...

Omuz omuza şaraphaneyi kaim bir cigara dumanı kaplamıştı. Tam öbür baştan ince uzun birinin sesi yükseldi:

— İkinci ordu üçüncü kolordo malûllerinden Başçavuş eskisi Topal ağa derhâl mavrayı kes ve şarabımı yuttur! (22)

Kahkahalar. Bir başkası:

— Derdin mi var Başefendi? dedi, derdin varsa... Daha bir başkası:

— Marko paşaya, Marko paşaya!

— Mumaileyhin derdi mi varmış?

(22) Mavra = Seyhan nehri kıyısında, sebze bahçelerine nehirden su veren dolaptır. Dönerken gıcır gıcır inlerler, susma-macasma. Traşı fazla uzatanlara Adana'da «Mavrayı kes!» derler.

47

— Altmışaltı Ziya oğlum... Efendi babanın ifadeş| ni aliver!

Bu yandaki tezgâh başında ayakta durmaya çalışa duvarcı Hasbi de kelleyi bulmuş, arada çıkış yapıyordu]

— Bir ayağmdaaaa çizmesi var!

Birbirine girmiş avurtları, ipe dönmüş kıravatı, boyuyla, fitil gibi sarhoş zabıt kâtibi Altmışaltı Ziya, pal eskicinin yanına gelmişti bile. Topal eskici kanlı, caman gözleriyle sarhoş sarhoş baktı, sonra:

— Merhaba! dedi.

— Merhaba Başefendi.

Topal eskicinin sunduğu dolu bir bardak şarabı bi nefeste dikerken eskicinin omuzu üzerinden bakan po bıyıklı birine göz kırptı. Eskici görmedi. Ziya'ya mez verdi, sonra bacağına dösemeye hırslı hırslı vurdu.

Şarapçı:

— Hop hop! dedi. Eskici bakmadan:

— Doldur şu boşları!

Kanlı gözlerini Altmışaltı Ziya'ya çevirdi:

— Milleti rahatsız ediyordum. Benim derdimde, kime neymiş. Oğluma şunu demişim, bunu demişimmiş.

Tahta bacağına tekrar vurdu. Şarapçı gene parladı:

— Ne var yahu, ne patırdı ediyorsun?

— Doldurun şunları demedik mi? Şarapçı, tepe saçları dökük garsona seslendi:

— Heey Şampiyon!

— Evet?

— Bak şu moruğa, matiz oluyor gene! Yanındaki bir müşterisine dert yandı:

— Herif iyice morukladı mı ne... Eskiden hemen he

48

den basar giderdi. Şimdi.-1 Hem arasıra genyor, nem ae...

— O zamanlar da çenesi durmazdı be. Babasından, dedesinin çiftliğinden bahsetmez miydi?

— Doğru, doğru amma, şimdi büsbütün bi tevir (23)

oldu. Oğluna şunu demiş, bunu demiş. Kime ne yahu?

— Hiç canım. Herkesin dalgası bozuk. Herkes buraya geliyor ki kafayı bulsun, derdini merdini unutsun diye...

Kısa kaim biri «îdare et!» diyecek oldu kenardan,
şarapçı hırsla döndü:

— îdare mi? Otuz senedir bu işin içindeyim. Benden daha idareci varsa söyleyin!

Duvarcı Hasbi'nin kalın sesi:

— Bir ayağmdaaa çizmesi var! Topal eskici anlatıyordu:

— Bu bacak, ben bu bacağı Trablus'ta, kahpe bir İtalyan kurşununa verdim. Bayılmadan kestiler, kangrenli bacağın bayılmadan kesilmesi ne demek? Kestiler efendi, lâkin Allah seni inandırсын, bugünkü kadar canım yanmadı, ciğerim sızlamadı.

Taa öbür köşeden biri:

— Trablus harbini mi açtı gene? Altmışaltı Ziya gülererek başını salladı... Bir başkası:

— Allah yardımcın olsun oğlum Altmışaltı, dedi. Dinle gayrı.

— Dinliye dinliye bütün memleket ezberledi, hafız oldu bire herif.

— Sıra dedesinin çiftliğine, tarlalarına da gelecek daha...

— Allahın emri o!

(23) Bi tevir olmak = Bir tuhaf olmak.

49

F. 4

— Aynen.

— Altmışaltı oğlum, halin mi iyi dirliğin mi? Altmışaltı Ziya bıyıkaltmdan gülüyordu. Kargaya benziyen biri:

— Şarap beleş olduktan sonra Ziya mahşere kadar dinler, dedi.

— Doğru.

— Vazifesi ne Ziya'nım?

— Bir ayağındaaa çizmesi var!

Topal eskici bütün bunların dışında, kendi âlemin-deydi:

— ..... burda, buramda bir şey, şuramda işte, yüreğimin başında. Ateş düşmüş gibi yanıyor, yüreğim, yüreğimin başı yanıyor!

Önündeki tezgâha alınıcı dayadı. Altmışaltı Ziya çevresini kolladıktan sonra Topal eskicinin iki yudum içilmiş şarap bardağını aldı, dikti, boş bardağı yerine bıraktı.

Uzaktaki adam görmüştü:

— Heye kardaş, dedi. Farkındayım!

Altmışaltı Ziya suçüstü yakalanmış gibi telâşla döndü sesin geldiği yana. Adam sırtıyordu:

— Gözümüz yok, Allah versin!

Alınıcı tezgâhtan kaldıran Topal eskici sordu:

— Çoluk çocuk var mı?

Şarap bardağına uzandı, boştu. Tahta bacağını gene vurdu.

Altmışaltı Ziya attı:

— Dört çocuğum var emmi, ellerini öperler.

— Sağ olsunlar. Torunun?

50

Gözleri sevinçle parlıyordu:

— Benim var, dedi. Heey, doldurun şu boşları! Benim üç torunum var, büyük oğlumun çocukları. Üçü de ay parçaları gibi. Dede dede diye etrafımı bir alırlar ki... Hele küçük... Bir buçuk yaşında yok daha, lâkin safi

akıl!

Boşları doldurup getiren Şampiyon âdeta hırladı:

—• Bardaklar on dört oldu ha moruk! Topal eskici duymadı:

— ... torunun tadı daha bir başka oluyor. Benim bir dedem vardı, dedelerin şahı. Göbeğinde, bembeyaz sakalı... Dede hayran, dede kurban diye... Lâkin dedelerin koçuydu. Nerde şimdi öyle dede! Efendi, Allah seni inandırсын altıma bir kısrağ çektiydi, halis kan Arap, bakla kın... Bir şalvar, bir çizmeler vardı bacağımda... Aaaah ah. Dede dediğin, elini şalvarının cebine attı mı avuç avuç san lira çıkaracak... İçelim!

Bardakları karşılıklı kaldırdılar:

— Şerefefe!

— Şerefın var olsun!

Tokuşturup içtiler. Topal eskici bardağını yarılıyınca bıraktı. Ağzını nasırlı, kapkara avucuyla sildi:

— ... torunlarım, ciğerlerim benim. Tırnaklarına taş dokunduğunu istemem. Onları ağlar görsem ciğerim yanar. Lâkin biliyor musun, insan bazan dünyaya geldiğine lanet ediyor. Kendi tatlı canından

beziyorsun. En biri, torunlarımın babası, büyük oğlum benim. Bugün ne dedim benim küçük oğlana biliyor musun? Dedim ki, söyle ağana dedim, başının çaresine baksın!

Altmışaltı Ziya'yı sarhoş bakışlarla tarttı.

— ... denecek lâf mı şu? Biri duysa, sapıtmış düm-bük der. Der mi demez mi?

51

Uçlunu ^arııııı.

— Der emmi.

— Ben olsam ben de derim. İşsiz, beş parasız, ekme.' ğini yitirmiş, üç çocuk babası evlâdına başının çâresine bak demek, çoluk çocuğunla birlikte öl, geber demek de-ğil mi?

— Doğru.

— Benim küçük oğlan ne cevap verdi biliyor musun? Ağamın üç çocuğu var, bugünden yarma yiyecekleri yo! dedi, Allah böyle emretmemiş dedi. Doğru. Küçük oğl mu bunun için severim. Tıpkı ben. Onun yaşındayken beı de tıpkı onun gibiydim. Amma nerde ben, nerde o. Beı parayla oynardım. Altımda halis Arap kısrağı, bacağı: da... Hey gidi günler hey. Kabil miydi biri karşıma çıksın da böyle desin... Sana bir şey soracam...

— Sor emmi.

— Oruç tutmakla, namaz kılmakla- müslümanlık olur mu?

— Olmaz.

— Olmaz tabîl bilmem mi? Biliyorum amma, gene de diyorum işte. Peki, bildiğimiz halde bize gene de ters türs lâf ettiren şey ne evlât?

Altmışaltı Ziya:

— Yokluk, dedi.

Topal eskici ıslak kirpikleriyle devam etti:

— Büyük oğlumun şimdi yanımda böylesine ucuzla-dığına bakma. On iki yaşına kadar saçlarına kıyıp kesti-remedydim. Kız gibi gezerdi, adaklı gibi. On iki yaşındaydı, aldım götürdüm Tarsus'a, Ashabülkehf'te ağılıya-rak kestirdim saçlarını da, saçlarının ağırlığınca altın da-ğittiydim fakir fıkara! Gözlerinden yaşlar yuvarlandı.

— ... şimdi? Şimdi ya? Elinden ekmeğini alıyorum kovuyorum, çoluk çocuğunla git geber diyorum!

52

ken gömleğinin kollarını dirseklerine kadar sıvamıştı. Kırmızı tüylü, kalın bileğiyle terini sildi.

— ... devirler değişti, rızklar bölündü, kârlar, kisp-ler yolunu şaşırıldı. Âhir zaman mı geldi? Bana sorarsan geldi evlât. Âhir zamanda kimse kimseyi tanımayacak, baba evlâdına, evlât babasına çemkirecek, büyük küçük bilinmeyecek der kitap. Yalan mı? Biliniyor mu? Üstüne titrediğimiz yavrularımızdan nefret etmiyor muyuz? Hatır, gönül, eşlik dostluk, ahbablık kaldı mı?

— Doğru emmi, kalmadı.

— Şampiyon, doldur şunları! Şampiyon boşları alırken:

— On altı oluyor ha! dedi.

— Anladık. Meze ver.

— Karm doyurmıyalım, meze yapalım...

— Bir ayağında çizmeleri var!

— ... bizim dükkânın karşısına bir eskici dükkânı daha açıldı mı sana? İşlerin cip tadı kaçtı. Dellenmek işten değil. Bizim işlerin yarısı oraya gidiyor. Nasıl acımazsın, o da insan, onun da torunları var, o da can besliyor. Görürüm sabahlan, gelirler dedelerinin yanına happap'-la (24) Üst başları parça parça. O da haklı, ben de haklıyım, sen de haklısın. Hepimiz haklıyız. Peki evlât, haksız olan kim?

Altmışaltı Ziya bardağını kaldırdı:

— İçek emmi! İçtiler.

— Bu gidişle işi boyalı ispirtoya dökeceğiz gibi geliyor bana. Demin bir manzaraya şahidoldum, sorma. Ayyaş bir kundura boyacısı var, esrar çekiyormuş. Gammazlamışlar. Hükümet şıp, bastırdı. Dalgadaymış fıkara,

II

(24) Happap = Nalın.

53

di, rakı pahalı içemiyoruz, şarap ona keza. Boyalı ispir. to bile Hasan paşalı. Ben de döktüm işi nefes'e. (25) Hey Allahsızlar, hey fakir fıkaranm derdinden anlamaz felek-sizler. Benim gibi bir fakiri gammazlayıp piyastos ettirin-ce dünya düzelecek mi? Herifi apar topar bir götürdü-ler ki sorma. Fıkaranm çoluğu çocuğu varsa yandı. Bozuldu ağa bozuldu, dünya kökünden bozuldu. Üstüne bastığım toprak ayaklarımın altından kayıyor sanki. Bugün dünü arıyoruz, yarın da bugünü anyacağımızdan süphen olmasın. Yüreğim pır pır ediyor, korkuyorum. Bir belâ, bir serden korkuyorum. Geceleri bana

töbe uyku yok. Boğulur gibi oluyorum. Herkes uyurken zıp diye bir kalkıyorum, tamam. Şuram var ya şuram? Birisi sıkıyor gibi oluyor. Elde yok, avuçta yok, hastalık var. Doktor, ilaç iktiza etse yandım. Öyle bir devire geldik ki, ağız ta-diyle, rahat rahat ölemezsiz. Gözün açık gider. Şampiyon, doldur!

— Bir ayağmdaa çizmesi var!

— ... birinde can havliyle bir sıçradım yataktan... Bizim köroğlu da uyandı, ağla ha ağla.

— Niye ağladm?

— Ürya (26) amma, bırak. Küçük torunum var ya? Onu gördüm rüyamda. Kuşpalazma tutulmuş. Doktor, ilaç hak getire. Fıkara yavrucak al al yanıyor, gözler yuvalarından uğramış filcan filcan. Dede dede diye kucağımda can verdi. Gel de dayan, gel de yüreğin bay versin! (27)

Yaşaran gözlerini avucunun içiyle sildi. Altmışaltı Ziya:

(25) Nefes = Esrar.

(26) Ürya = Rüya.

(27) Bay vermek = Dayanmak.

54

— Aldırma emmi içecek! dedi.

Topal eskicinin omuzu gerisinden bakmakta olan pos hıyıklı, yanındaki şoför arkadaşına fısıldadı:

— Topal mopal amma herif esaslı lâflar ediyor ha!

Kara kuru şoför tanıyordu eskiciyi: — Tabî, dedi. Başçavuşmuş eskiden!

— Yok be?

— Başçavuş mu, küçük zabıt mi? italyan'a karşı dö-ğüşürken, Trablus'ta bacağı sakatlanmış, sonra da kurtlanmış, kesmişler.

— Kesmişler ha?

— Kesmişler. Çok it canlıdır... O zaman bayılma mayılma nerde? Dayamışlar bacağa paslı destereyi...

Şoför, Topal eskiciye hayranlıkla baktı:

— Aşk olsun. Lâkin gövde de gövde ha. Mebus, vekil gövdesi!

— Gençliğinde çok hızlıymış. Bizim berber Bahri var, bunun dükkânına komşu, anlatıyor da... Bakma şimdi eskicilik yaptığına, babası değil dedesi tevatür zen-ginmiş. Lâkin harbler, hicret, Ermeni ayaklanması şu bu derken... Şimdi kala kala başçavuşluğundan bir maaşı...

— Neyse gene o da bir şey.

— Doğru amma, başı çok kalabalık fikaranm.

Gece yarısına doğru şarapçı, garsonuna seslendi:

— Şampiyon, oğlum!

— Buyur patron...

— Moruk sızdı. Al hesabı, sepetle gitsin!

Topal eskici geniş, kemikli alnmı önündeki tezgâha dayamış, külrenkli kasketi ensesine kaymıştı. Ordan da yere düştü. Yarıdan çoğu ağarmış saçları tepede iyice seyrekleşmişti ama sağlamdı.

55

umuzunu ûurten şampiyon:

— Heey moruk! dedi. Topal eskici inledi. Şarrfpiyon tekrar sarstı:

— Moruk be!

Baş, dayalı olduğu yerden az daha kaydı. Kalın en. sesi kıpkırmızıydı.

— Enseye bak enseye, dedi Şampiyon. Kilise direği! Bir hayli itilip kakıldıktan sonra baş, tezgâhtan

kalktı, kanlı gözler Şampiyon'a sarhoş sarhoş baktılar. Tammiyormuş, onu hiçbir yerde görmemiş gibi. Sonra bulanık, sarhoş gözler kısıldı, yüz yumuşadı, gülümsedi:

— Onlar, dedi, onlar benim torunlarım!

Alnını tezgâha tekrar dayamıya hazırlanırken, Şampiyon kolundan hırsıyla çekti:

— Ayıl be, ayıl. Otel mi burası?

— Torunlarım!

Meyhane susmuştu. Merakla bakıyorlardı Topal'la Şampiyon'un çekişmesine. Yalnız duvarcı Hasbi... Bir kenarda kendi âlemindeydi. Yumulu gözleriyle parmağını havaya kaldırdı:

— Bir ayağmdaa çizmeesi var!

Şarapçı da sinirli sinirli geldi. Koca burunlu bir adamdı. Topal eskiciyi o da başladı sarsmağa. Eskici kendine gelir gibi oldu:

— Hıh!

— Ayıl ayıl... Yarbaşına (28) geldik! İtilip kakılma, ayılmıştı biraz:

— Ne var? dedi. Benden ne istiyorsunuz?

— Gör hesabı da bas git!

Acı acı gülümsiyen Topal'm dişleri gıcırdadı. Şarap çıya bakmadan meşin cüzdanını çıkardı, tezgâha fırlattı.

(28) Yarbaşı = Adana'da bir semt.

56

Alnını ua^ -

!n içi tokmaklanıyordu sanki.

Cüzdanı açan şarapçı:

__ işte arkadaşlar, dedi. On iki lirası var. Borcu ne kadar Şampiyon?

__ On sekiz bardak partron.

__ Yirmi beşerden ne eder?

Altmışaltı Ziya tâ öbür baştan cevapladı:

__ Beş kırk, beş kırk!

Pos bıyıklı söze karıştı:

— Ne beş kırkı? On bardak olsa iki yüz elli eder. Yirmi olsa beşyüz. İki eksik, dörtyüz elli. Adamı boğuntuya mı getireceksiniz?

Şarapçı sertçe döndü pos bıyıklıya:

__ Boğuntu mu? Ne boğuntusu?

__ Boğuntu tabii, bal gibi de boğuntu. Sarhoş buldunuz adamı karmanyolaya getireceksiniz!

— Ne münasebet?

— Bilmem hangi minareye sepet olduğunu... Şarapçı pos bıyıklının yanma hırsıyla gitti, kolundan tuttu, kapiya doğru itti:

— Sen de bas bakalım, hadi! Pos bıyık direndi:

— O benim paşa keyfimin bileceği şey. işine gelmedi değil mi? Karmanyolaya getiremediniz...

— Fazla konuşma, al voltanı hadi!

— Almıyorum.

— Alacaksın!

— Almıyorum lan, hırt!

— Hırt babandır. Burası benim dükkânım...

— isterse kerhanen olsun.

— Ne? Kerhanem mi? Bana kerhaneci mi diyorsun? Arkadaşlar, duydunuz ya, bana kerhaneci dedi!

57

— Tamam, dedi. Duyduk. Kerhaneci dedi sana. hedübillâh şahidiz!

Şarapçı, garsonuna seslendi:

— Şampiyon, çağır bir bekçi... Ben sana kerhaneci demeyi gösteririm!

Şampiyon, fortlarına bastığı eski siyah ayakkaplı rıyle bekçi çağırarak üzere, dükkândan fırladı.

Topal eskicinin borcu alınmış, artan parası meşin cüzdanına konulup cebine sokulmuştu. Pos bıyıklının hırslı bakışları önünde dükkândan çıkarıldı. Yıldız dolu ağustos gecesi, ihtiyarı kendine getirmişti. At fişkısı ko kan sıcak havayı üst üste kokladı. Baş dönüyordu. Tab ta bacağıyla parkeleri tok tok döğerek yürürken bulantı, sı artıyordu. Yan sokaklardan birine saptı. Karanlık du-vara tutunarak çömeldi, öğürtüyle uzun uzun kustu Oracıktaki karalı beyazlı bir kedi fosforlu gözleriyle ye şil yeşil bakıyordu, ihtiyarın gitmesini bekliyordu. İhti yar kalktı. Az açılmıştı. Omuzundaki ceketini düşürme-memeğe çalışarak, kusmuş ağzını koluyla sildi, cadde nin elektrik aydınlığına çıktı. Durdu, sendeledi. Sonra karşıya geçti. Kepenkleri indirilmiş bir terzi dükkânının önündeki elektrik direğinin altında duran üzümçünün küçük arabasına hafif bir yalpayla yaklaştı. Adama sar hoş gözlerle kanlı kanlı baktı:

— Merhaba!

Üzümçü tahta bacaklının iyice sarhoş olduğunu anlamıştı.

Topal eskici hep o hafif yalpayla iğini dertli dertli çekti:

— Bu dünyada, bu bok dünyada evlât, iyi olmya imkân var mı?

58

laa

__üzümün ekşi değil ya?

__ Ne ekşisi? Hâlis Baltalı, bak (29) üzümçünün uzattığı beyaz üzüm tanesini aldı, ağzına attı, sonra:

__ Tart bakalım iki kilo, dedi.

Kese kâğıdına iştahla sarılan üzümçü:

__ Derhal... Hey babam heey... Şu mala bak ma-

iki kilo dediydin değil mi?

— Aynen.

Üzümcü üzümüleri gazete kâğıdından yapılmış büyücek bir kese kâğıdıyla uzattı. Topal eskici paketi aldı, parasını verdi. Verdi ama neden basıp gitmiyordu?
Elinde üzüm paketi üzüm arabasının önünde sallanarak sarhoş sarhoş dikiliyor, gülümsüyordu. Birden sordu:

— Ben bu üzümüleri kime götürüyorum bil bakalım!

Üzümcü ellerini iki yana açtı:

— Lâgaybu illallah! (30)

Topal, neşeden kırılarak sanki müjdeledi:

— Torunlarıma!

Üzümcünün ilgilenmesini, bir şeyler sormasını bekledi.. Üzümcü oralı değildi:

— Üzüüüm, Baltalı beyazı üzüüm! Topal eskici tekrarlardı:

— Torunlarıma götürüyorum. Oğlumun çocuklarına. Biri kız ikisi erkek, üç tane. Üçü de görse, ay parçaları gibi!

(29) Baltah = Adana yakınında, üzümüyle ünlü bir köy.

(30) Lâgaybu illâhlah = Gaibi Allah bilir.

59

— Bugün öyle bir halt ettim ki sorma...

— Üzüüm, haniya Baltalı beyazı üzüümümü

— Dedim ki benim küçük oğlana, ağana söyle dim, başının çaresine baksın dedim. Lâkin, bırak, d kuruyaydı da demiyeydim. Amma kardaş nasıl deme sin? Diyor işte insan. Demek istemesen bile mümkün yok, diyorsun. Neden diyorsun? Kârların, kisplerin reketi kaçtı, ekmek bölündü, uf aldı...

— Baltalı beyazı üzüümümü!

— Doğru değil mi amma?

Üzümcü yirmi gün sonra kızını evlendirecekti, par lâzımdı. Gündüzleri dokuma fabrikalarından birinde lışıyor, akşamları da birkaç saat üzüm satıyordu. Kız yatak lâzımdı, yorgan lâzımdı, üst baş lâzımdı. Topal'ı mavrasma tutulmaktansa, çarşı içine inmeliydi. Topa orda bırakıp, arabasını sürdü:

— Hani ya üzüüm, Baltalı beyazı üzüüm!

60

VI

Sabahleyin erkenden dükkânı açan küçük oğul iş işlerken oturduğu alçak hasır iskemleye ilişmiş, sokağa dalgın dalgın bakıyordu. On sekizindeydi, demir gibiydi, dilediğini yapmasına kim ne karışabilirdi?

— Meraba Ali! Baktı, oğlan Cemil.

— Meraba, dedi.

— Bakıyorum, erkencisin?

— Ne yapım? Uyku tutmuyor ki...

— Sevdalı mısın yoksa lan? Sinirlendi:

— O size mahsus oğlum. İşiniz gücünüz yolunda, mangır tamam. Bu halimizle bize kim bakar?

Oğlan Cemil.briyantinden vıcık vıcık saçlarıyla geçip gidince tekrardan başladı düşünmeğe. On sekizindeydi evet, ne baba, ne Allah! Kimse karışamazdı. Dilediği gibi yaşayabilirdi. Az sonra ağası gelince:

— Ben de sizinle gidecem, dedi. Ağası anlamadı:

— Nereye?

— Kütlü toplamıya!

— Ciddi mi söylüyorsun?

— Ciddi söylüyorum tabi. Önümde sen varsın diye bana pek bir şey demiyor amma sen gidince...

61

tan sonra:

— Hani sıcak, sinek diyordun?

— Diyorum, gene diyorum amma, sizin canınız mu? O kadar fikranm canı yok mu? Bu gece size geldi?

Büyük oğul alçak hasır iskemleyi çekip oturdu, dü:

*TM'

— Gece yarısıydı, serilmiş uyuyorduk. Kapı baş: di lan lan lan... Bellersin yıkılacak. Fırladım. Ağzı leş bi şarap kokuyor. İçeri girerken bir ağıttır tutturdu. Di

I. r r JceSat glulyui- D< *Şl js-cuttutuiis.. rvcıııı uııııııı. nasıa

llf- er bir kenarda yatar kalırsam hanginiz bana bakabildiniz diyor, doğru.

I Küçük oğulun içinden bugün çalışmak gelmiyordu, önündeki masadan kundura falçatasını aldı:

— Boşver, dedi.

__Boşveri yok. Babam haklı!

Falçatayı masanın kenarına hafif hafif vuruyordu:

__ Gâvur parasiyle iki mangır etmez.

__ Öyle deme. Yarın biz de o yaşa geleceğiz. Etrafı-

ken sarıldı boynuma. Vay benim oğlum, vay benim yj mı* torunlarımız a sın yetişmiş ergen oğlumuz

ergen
rum, yavrularım, ciğerlerim... Yahu baba kendine ne var, ne oluyor? Söyemez.

— Çocuklar uyuyor muydu?

— Uyandılar onlar da. Bu sefer çocuklara... Birin bırakır birini alır. Üzüm de getirmiş. Derken yukardai
aşağı bir kussun... Ne yatak kaldı, ne yorgan. Bizimk gitti, bir acı kahve pişirdi getirdi. İçmez. Baba iç,
açılır sın, içmez...

— Sonra?

— Sonra sağlık. Zorla içirdik, kendine gelebildi. G lebildi ama bu sefer de tutturdu ille, kardasın sana b
şey söyleyecekti söyledi mi? Çaktım tabî, dedim yoo hiç bir şey söylemedi. Bir şey mi söyleyecekti?
Beni uzu uzun süzdü, sonra inandı, sevindi. Sana sorarsa söylem dim de bari...

Küçük oğul:

— Sordu, dedi. Demek sizden geliyormuş, gece y* rısmı epey geçmişti, ayık geldi eve. Beni uyandırdı,
ağana bir şey söyledin mi dedi. Söylemedim dedim. Beni öptü, okşadı. İki bardak şarap içti mi
dünyanın en iyi insanı oluveriyor!

Büyük oğul akşamdan kalan işini yeniden almıştı:

62

kızımız olsun da bak babam aslında fena değil, fazla sinirli!

__ Sen ne dersen de, mangır etmez bence. O yaştaki ihtiyar bir adam şimdi elinde teşbih, boş
zamanlarında camiden çıkmıyacak. Bu? Şarap, küfrün daniskası... Sen gelmeden az önce oğlan Cemil
geçti burdan. Babam olsa da oğlan merhaba deseydi tamamıdı. Senin babam diyor zamanında başına
krep atıp avrat niyetine eve kapatır oynatırdık. Söylenecek söz mü bu?

— Başkası söylese kan çıkar ama, bakma, babam nekre, seviyorlar... Sonra babam ham sofı değil.
Akıllı, Akılımın almadığı şeylere inanmam demiyor mu?

— Canım o ne Allah tanır, ne peygamber. Bırak şimdi bunu da, bugün bir biçimine getirip şu
meseleyi açayım mı?

— Hangi meseleyi?

— Kütlü toplamiya gideceğimizi...

Büyük oğul elindeki işi dizlerine indirip doğruldu:

— Sakın ha!

— Niye?

— Benim yanımda açma bir, ikincisi, vazgeç bu sevdadan!

63

— Hangi sevdadan/

— Bizimle kütlüye gitmek sevdasından...

— Niye?

— Babamı bırakıp peşimize düşmen yakışık alrtii Küçük oğul babasını hatırlatarak kıstığı iri gözleri
le ağasına sinirli sinirli baktı:

— Sen de kıyaksın... Herif düpedüz kovuyor, a dmdan atıp tutuyor, sen hâlâ...

Büyük oğul üstünde durmadı:

— Bizim Cavit var ya? O da uyandı gece. Dedesi bir dinledi, iki dinledi, biz kütlü toplamiya gideceğiz di
yivermesin mi? Bereket duymadı. Oğlanı yorganın alt na sokuverdim...

— Ağa be, işine gelmiyen bir lâf oldu mu kaydu veriyorsun. Bu huyun öyle hoşuma gidiyor ki. Sana bi
şey soracağım: Şu Allahın işine ben bir türlü akıl erdin miyorum.

— Hangi işine:

— Zürriyet verir rızık vermez, rızık verir zürriye vermez, istese vermez mi?

— Bırak şimdi bunu. Demek bizimle gelmek istiyoi sun?

— İstiyorum ya, sen gene kaydırdın lâfi.

— Bizimle gelmene babam razı olmaz!

— Olsun olmasın. Yaşım on sekiz. Ne karışır? Sa bahleyin anama söyledim, ben de ağamgilnen
kütlüye gi decem dedim.

— Ne dedi?

— Ne diyecek, anamı bilmen mi? Gözü sulu kö Meyrem, ağla ha ağla.

— Bizimle gelmiye kulağasma, yahut da izinleri! al, kalblerini kırma.
— İzin verir mi hiç yahu?

64

___ Vermez. Boğazı tokluğuna it gibi çalıştırmak dururken. ••

___ Sen gene de kalblerini kırmamiya bak!

___ O bizimkini kırıyor amma...

___ Babadır o.

— Allah değil ya!

— Olsun.

— İki bardak içince yumuşadığına ne bakıyorsun? Kalktı:

— Su dökmiye gidiyorum ben... Dükkândan çıktı.

Büyük oğul, tahta kalıba geçirili işine kendini iyice vermişti. Kardeşinin kendileriyle birlikte gelmesi hiç de fena olmayabilirdi ama, bu, babasına karşı düpedüz bir meydan okuma halini almamalıydı. Yoksa bir yandan babası, öte yandan anası, çocuğu kandırdığını sanabilirdi.

İşine dalmıştı ki, babasının parkeleri tok tok döğen tahta bacağının sesini işitti. Geliyordu koca herif. Az sonra, hep o ulu dağlardan yuvarlanıp gelmiş granit parçasını hatırlatarak, dükkânın önünde durdu. Büyük oğul işini bırakıp ayağa kalktı:

— Buyur baba!

Bakmadı bile. Karşı göçmen eskiciye döndü, kıpkırmızı sakalı, kemerli iri burnu, kuvvetli çenesi yandan görünüyordu. Homurdandı:

— Deyyus!

Dükkâna adımını besmeleyle attı, iş önlüğünü besmeleyle aldı, besmeleyle kuşandı, makinesinin başına geçip besmeleyle oturdu. Soluyordu, yorulmuştu. Ne vardı bu bok dünyada ki geberip kurtulmuyordu!

Babası oturduktan sonra yerine oturan büyük oğluna bakmadan nefretle:

65

F. 5

dedi. Errızk alâllah'sa göstereyim adaletini. Dokuz boğ besliyemiyor bu dükkân zorla değil ya! Birden öfkeleni:

— Errızk alâllah, errızk alâllah... Hangi errızk alâl, lah? Ne Allah işini biliyor bu zamanda ne kul!

— Günaydın Başefendi!

Sertçe baktı: Berber kalfası Bahri, dükkânına gidi. yordu.

— Başefendinin de avradını, senin de

— Başefendi keyifler gıcır mı?

Zevzek esnaftan bir başkası. O sıra dükkâna ufal tefek, memur kılıklı bir kiravatlı gelip üç gün önce getir, diği ayakkaplarını istemeseydi zevzeği de iyi bir haşlıya. cak, belki de esmayı büsbütün üstüne sıçratıp, sabah sa. bah esnafla uğraşmak zorunda kalacaktı.

Zevzeği unutarak büyük oğluna döndü:

— Ver ordan beyin ruganlarını! Görünürlerde rugan filân yoktu. Büyük oğul şaşkın.

lıkla sağa sola bakmırken, babası öfkeyle bağırdı:

— Orda, orda işte! Ulan orda diyorum, sabah sabal ya fettah ya rezzak, öfkemi başıma sıçratma gene!

Büyük oğul kıpkırmızı kesildi. Ruganları gaz sandı ğmın içinde bulup çıkardı. İhtiyarın çenesi açılmıştı:

— Göz değil, gön deliği! Müşteri araya girdi:

— Zarar yok usta, görmedi, olur.

— Kazık kadar efendim. Yallah deyince üç çocuk babası. Ben onun kadar bile yoktum Trablus'ta İtalyan!; kurşun sallarken. Nah, bu bacağımı orda bıraktım. Bös büyük adam, peşinde sürünyen eniği var. Sürünyen enil peydahlamak kolay. Marifet onları doyurmak, giydin, kuşatmak, okutmak, dedeye muhtaç etmemek. İnsan ik yanma bakmır, gözlerini dört açar. Orda diyorum. Bei

66

olsam . bu.

Bundan ekmek yiyorum.

Şimdi dünya bitevir

oldu. Devirler değişti, ekmek ufaldı. Hani eski ağalar, beyler? Hani güm güm gümüliyen çiftlikler, konaklar? Büyük oğluna emretti:

— Ver ordan o gazeteyi! Onu değil, onu değil gazeteyi ulan! Ben gazeteyi diyorum, sen san kâada sarılıyorsun. Gazete denince malûm. Bir parça dikkat kâfi. Kardasın nerde?

— Su dökmeğe gittiydi...

— Buyrun, sabah sabah su dökmeğe. Bizim bildiğimiz... Borcunuz mu? Üç buçuk lira. Bizim bildiğimiz, sabahleyin yataktan kalkılınca...

Müşteri:

- Üç yetmez mi usta? dedi. Topal eskici başını sertçe kaldırdı:
  - Pazarlığı sevmem... Sabahleyin kalkınca ilk iş kenefe gitmek, sonra el yüz yıkamaktır. El yüz yıkandıktan sonra kenefe gidilmez!
  - Üç yeter değil mi?
  - Pazarlığı sevmem dedim. Beni tekmi bu çarşı bilir...
  - Ben bilmiyorum. Tepesi attı:
  - Bilmiyorsan öğren!
  - Keşke karşığı göçmene götürseydim... «Göçmen» sözü beynine balyoz gibi indi, büsbütün hırslandı:
  - Göçmen mi? Şimdi başlarım göçmenin de, onları başımıza belâ edenlerin de dininden imanından ha! Seni mumlu mektupla mı davet ettim? Göçmene götürseydin!
- Müşteri iyice şaşalamıştı:
- Biraz nezaket, biraz edep yahu... dedi. Makinesinin başında şahlandı âdetâ:

67

- nezaKetiiiiini, cucuium
vatin da, memurluğunun da... Senin dört elle sarıldığı o memurluğu biz otuz beş sene önce teptik
Esnaf gene toplanmağa başlamıştı. Kıyıda biri:
- Doğru söylüyor Başefendi! dedi. Bir başkası:
  - Ben şahidim, teperken yanındaydım!
  - İbo İbrahim da orda mıydı?
- Topal eskici tam onlara dönecekti ki, müşteri üç bu çuk lirayı makinenin kenarına koyarken:
- Bu para bu işe çok, dedi.
- Topalın öfkeden gözleri dönerek, paraları kaptı, adamın ardından fırlattı:
- Al paralarını deyyus! Biz öyle parayı çok gör-dük! Alt tarafı ne lan? Üç buçuk kâat! Ne abat eder adamı, ne berbat!
- Esnaf paralan yerden toplarken, küçük oğul su dökmekten geldi. Esnafın gene babasını kızdırdıklarını sanarak tam çıkışacaktı ki, babası hırsla sordu:
- Nerden bu geliş? Küçük oğul:
  - Heladan, dedi.
  - Heladan mı? Sen de adam olacan hı? Küçük oğul meydan okurcasına dikildi:
  - Ne var gene?
  - Ne olacak, hiç. Bizim bildiğimiz, sabahleyin er kenden kalkılır, el yüz yıkamadan önce kenefe gidilip çai-lanır. Çatlanmadan el yüz yıkanmaz. Usulden değildir, ş& riata sığmaz. Evvelâ çatlanır, sonra el yüz yıkanır!
- Esnaf dükkân kapısına birikmiş kahkahayla gülüyordu.
- Küçük oğul:
- Kes yahu, dedi. Kenefe gitmenin de şeriatı nü olurmuş? Sabah sabah ya fettah ya rezzak yahu!

68

- _- Sabah sabah tiyaturo oynuyor burda öyle ya, gı-i nız1 alıyorsunuz. Böyle adamı ben de bulsam ben de gülerim!
- Ne olmuş adamlığıma lan?
- Yerine geçerken, esnaf da dağıldı. Lâkin küçük oğulun kan tepesine adamakıllı sıçramıştı. İskemlesine otur-duysa da, eline iş almadı, gelmiyordu içinden. Babası sordu:
- Niye çalışmıyorsun? .— Çalışmıyorum!
  - Niye ama, anlayahm?
  - Niyesi miyesi yok, çalışmıyorum işte. İnsanda ça-lışmıya heves bırakmıyorsun be! Kenefe (31) gitmemize karışırın, oturup kalkmamıza karışırın, iki gülsek karışırın... Ne bu?
- Ağası sertçe:
- Ali! dedi.
  - Ali'si malisi yok ağa. Bir an önce basıp gidelim de kurtulsun bizden!
- Topal eskici kırmızı sakalıyla kireç kesilmiş, yumu-şayıvermişti:
- Ne var? Ne oluyor ki?
  - Ne oluyorsa oluyor. Biraz daha sık dişini, benden de ağamdan da kurtulacaksın yakında!
- "Sı masanın altından ayağına bastıysa da ok yav dan çıkmıştı.
- Topal eskici ucunu bırakmadı:
- Anlayahm yâni, nereye gidiyorsunuz?

- Nereye gidiyorsak gidiyoruz!
- Piyango miyango mu çıktı? Gömü mömü mü buldunuz?

(31) Kenef = Yüznumara, ayakyolu.

69

mnda değil ya! Biz eşşek olduktan sonra palan mı bulunmaz?

- İyi amma, nereye gideceksiniz? Baklayı ağzından çıkardı:

- Kütlü toplama!

Ulu dağlardan yuvarlanıp gelmiş granit parçası, ma. kinesinin başında uf aldı, uf aldı...

- Sen de mi gidecen?

- Ben de gidecem!

Beklemiyordu bunu, hiç beklemiyordu. Ne derse der, ne türlü davranırsa davranır ama Ali ondan ayrılmaz sa. nırdı.

- Gidecen hu?

— Yok, duracağım. Senin gibi babanın yanında bu kadar bile durmak fazla ama, oldu bir sefer. Sabahın erken saatlarında gel, akşama kadar it gibi çalış, bir boğaz değil mi? Ben bu kadar çalıştıktan sonra kim olsa senin verdiği ekmeği verir!

Topal, fena şaşırmişti. Zavallica:

- Peki, dedi, sen de gidersen... Bu topal halimle bana kim yardım eder yavrum?

- Kim ederse etsin!

- Kim ederse etsin ha? Demek beni bırakıp... demek hasta, alil sakat babanı bırakıp gideceksin hı?

Ali başını eğmişti. Acımıyor değildi babasına ama, renk vermemesi de gerekirdi.

Babasının yaşaran gözlerini göstermemek için onlara sırtını dönüşüne bakmadı bile.

Topal ağlıyor, gözlerinden yuvarlanan damlalar kırmızı sakalından aşağılara yuvarlanıyordu.

Ne büyük, ne de küçük farkındaydılar bunun.

70

VII

Topal eskicinin yuvar yuvar karısı sokak kapısının yanında bulaşık yıkıyordu. Sokağa şif dumanı yüklü, lâci-verte çalan bir akşam inmişti. Bu saat, mahalle kadınla-» nyla kızlarının kapı önlerinde çene çaldıkları, daha çok da adam çekiştirdikleri saatlardır. İlerdeki arsada çocuklar paçavra toplarının ardından koşmaktan kıpkırmızıdır. Yıldız ışığında topu nasıl görürler, nasıl koşarlar, nasıl şut atarlar, nasıl gol yaparlar? Yaparlar işte. Vızgelir lâciverte çalan alaca karanlık.

Topal eskicinin karısı, arsadaki küçük futbolcuların yaygarası değil de, birkaç kapı aşağıda toplanmış yüksek sesle tartışan, tartışan da değil, o sıra aralarında bu lun-mıyan tamir atölyesi sahibinin karısını çekiştirenleri işitmişti. Yüreği pek yanıktı ondan. Bulaşığı bırakıp koştu:

- Küm? Fadime'nin oğlu mu? İki satırlık bir mektubu bile kurban ediyormuş. Bana sorun bana...

Lâfin kalpı değil essahı (32) bende. Babasının ağzını bıçaklar açmıyormuş!

Bulaşık sulu ellerini kara şalvarına sildi:

- Herife acımıyorum ben herife. Sessiz herif. Benimki gibi celalli (33) değil.

(32) Essah = Sahi, gerçek.

(33) Celalli = Öfkeli, gazaplı.

71

— Amaan, dedi, nesine acıyacan? Benimki gibi iş^ den gücünden olmadı ya. Sonra ne, bakma şimdi sessiz o[duğuna. Anam anlatırdı, delikanlılığında içer içer gelir anasını babasını sopadan geçirirmiş. Benim de az buçud aklım erer ya... Şimdiki sessizliği, avradının korkusun dan!

- Bir erkek avradından niye korkar? Hepsinin aklından aynı şey geçtiğinden, güldüler.

- Malûm, dedi Topalinki.

- Malûm ki malûm.

- Allah bir erkeği elden ayaktan düşürmesin...

- Eee anam, yağız itin sonu uyuzluk!

- Uyuzluk ki uyuzluk ...

- Onca mal, mülk, yeyim, giyim...

- Oğullarının subaylar olması... Topal eskicinin karısı:

- Oğullarından buluyorlar işte, dedi. Oğlum suba' oldu diye zambırından (34) geçilmiyordu!

Paçavra top ardından koşan çocuk yaygaraları konuşmalarını bir süre kesti. Sonra söze gene Topal'ın karısı başladı:

- İnsan olan bir insan zihnine şöyle bir vurur, der ki, benim aslım ne? Hiç. Anam sovan, babam sarmısak. Oğlum doktor mu çıktı? Subay mı oldu?

Kuru, kupkuru kadın sözünü kesti:

— Oğlu doktor çıktı, subay oldu da ne? Kocası, za manında, benim babamın yanında...
— Duuur, bırak Şimdi orayı. Oğlum doktor çıktı, subay oldu söz temsili değil mi? Gene de büyüklük taslamam ben olsam. Neden? Çünkü büyüklük Allah'a mah-

(34) Zambır = alım.

72
yer gene toprak.

— Doğru.

— Konu komşu, bir mahalleli, him dim komşu...

t san olan bir insan, doğma büyüme komŐusuna fort tar nu? (35) ^en meselâ--- Ne babamnan, ne de ille komin dedesiynen oğnr mym? Oğnmem. Sevmem fort atmayı. Herkes Fransız'dan saklanacak sıçan deliği ararken, benim babamnan emmim göğüslerini gere gere gittiler de alınlarından Őehid oldular. O biçim Őehitlik Őerbetini içmek her kula müyesser mi? Amma ben oğnmem. Bizimki o kadar etti, avrat bırak aksiliği, kalkak sidek askerlik Őubesine, anlatak vaziyeti, hükümet maaş bağlar sana dedi de töbe. Din, iyman, Allah, vatan yolunda bir Őehitlik meselâ, ayıp değil mi maaş istemek? Kocamın dedesine gelince... Hepiniz az çok duymuŐsunuzdur, o çiftlik, o tarlalar, konaklar, o yeyim, o giyim... Kimde vardı? Fort atmak, oğnmek ayıp Şey, hem de Al-lahın pek gücüne gider?

— Doğru...

— Kurban olayım keremine...

— Parmağı yok ki takdığıynan iki gözlerini birden alıversin!

— Ne güzel oldu amma, fiŐkılarının üstüne yığılvir-diler. Aferin oğlana, iki satırnan olsun hallerini, hatırlarını sormuyormuŐ. Ben gene de herife acıyorum. Neden dersen...

— Amaaan, ben Şu sıra hiç kimseye acımıyorum! Az ilerideki pembe konağın önünde toplanmış çene almakta olan mahalleli kızlar arasındaki kendi kızma seslendi:

— Kız Zalhaaa... Gözü ıkmıyasıca, yeter çene al-

(35) Fort atmak = Oğnmek.

73

bulaşıkları!

Bıraktığı yerden sözü tekrar aldı:

— ... Ne diyordum? Haa... Ben Şu sıra kimsey acımıyorum. Neden dersen, hani lâf aramızda, sizden çıkmaz, benim kk oğlan var ya? Ali. Dostlardan ı aklına ağasıgilnen kütlü devŐirmeđe gitmeyi takmış!

Komşu kadınlar yadırgadılar bunu. Kütlü toplamış gitmek, daha çok ırgat, maraba takımının harcı, dŐlc, alçaltıcı bir iÇti. Yerli kısmı böyle Şeylere alalmamahy. di. Demek oğulları böylesine alalmıŐtı? Oğullarının al. alması, babasıyla anasının da alçalması demekti.

Kuru, kupkuru kadın memnunlukla:

— Vah vah vah... dedi. Demek böyle?

— Böyle bacım. Ele güne karşı rezil olacağız. Öyle-sine zengin, halli mallı bir dedenin torunları, kim derdi ki gün gelecek kütlü devşirmeye gidecekler!

— Babasının yanında alıŐmıyor mu? Topal eskicinin karısı ağlamaklı bir sesle:

— alıŐıyor bacım, dedi, çalışıyor amma, ne bileyim ben? Takmış aklına işte. Ağasıgil gideceklermiş, bunun da aklına girmiŐler ellâham, (36) cahil ocuk ne de olsa, gidecem de gidecem... Kimselere açamıyorum utancımndan, yüreğimden kanlar gidiyor. Eeeh, düşmez kalkmaz bir Allah. O gm güm gümüliyen çiftliğin sahibi dedeleri yattığı yerden başını kaldırmalı da, torununun çocuklarını görmeli! (Gözleri doldu) O yeyim, o giyim kuşam... Kayınbabamın iftliğinde ne eksikti? Kuş sütü bile bulunurdu söz temsili. Gelin geldiğim yılların dili olmalı da söylemeli. Ne desek boş. Öyle bir adamın oğlu... Şimdi bir eskici parçası amma, bakma. Ne de olsa subay sayılır. Kk zabıtlıktan mall, maaşı var. Herkesler as-

(36) Ellâham = Herhalde, besbelli.

74

terde» »"!*----- - - ~ - -

i «imdi bunlar. Şimdi mal, mülk, para kimdeyse itibar

Bu dünya, bu haksız dünya niye bozuluyor günden "ne? Belli bir Şey, eski hatırlar, eski saygılar unutuldu , ondan. Yerlere geçiyorum... Kütlü toplamıya gitmek bizim çocuklarımıza yakışır mı? Eller bizi ddğe kor i frr gayri. Oğlum dedim, eller Şöyle der, bizi ddğe kor frrler, senin babanın, dedenin, dedenin babasının bu memlekette nâmi sâni var, böyle Şeyler bize göre değil! Bin dereden bin su getirdim, ne ettimse nafile. Nuh diyor peygamber demiyor. Tıpkı babası. Babası gene arada imana gelir. Bu? Tbe. O babasına ne deyim jji ne olsun. Bunu böyle Őirneten (37) hep o. Niye? Kendine,

kendi gençliğine benziyormuş, ilkim nasıl? Babası söğer sayar da karşısında lahavle demez. (38) Bu? İt. Sertçe söylemeye gör. Hırlayıverir...

Aklına gene birden kızı geldi:

— Kız Zalhaaa! Kime söyledim kız hayasız? Gidip iki su çalkalayıversene şu kapları!

Burnunu hıh diye sümkürdü, şalvarına sildi:

— Onu diyecektim... Tutturmuş gidecem de gidecem. Bu bir deli, baba iki deli. Aralarında şaşkırdım kaldım. Ulan dedim, sen ağana ne bakıyon? Onun avradını biz beğenip kendi elimizden almadık. Birak gitsin o, dedim, töbe. Ağam diyor bir daha demiyor. Hele bizim geline töbe lâf söyletmiyor. Ağam dedi mi ağzından birkaç ağam birden dökülüyor. Geline lâf söylememesi, ağasını çok sevdiğinden. Sevdiğinden ya, gelin de bir gelin olsa... Yazının çıplağı, biliyorsunuz, ensesine vur ağzından lok-

(37) Sirneten = Yüz veren, şımartan.

(38) Lahavle demez = Karşılık vermez.

75

I

31Sı,I

dediğin, yazının bir çıplağı...

Demindenberi söze hiç karışmayan şişman korn kendi kızını hatırlıyarak sözü aldı:

— Sana bir şey deyim mi? Siz onun başını bağlay^ Takın bir nişan...

Topal'm karısının dertleri depreşti:

— Neynen anam bacım neyнен? Düşünmedim belliyon? Elde yok, avuçta yok. Herif dersen canının kıntısından evlere sığmıyor Allah vermiye...

— Canım, nerden baksan bir nişan. Ne olacak? At-nan deve değil ya. Başgöz olurken hangimize kaydıra kay. dıra sarı liralara saydılar?

— Yook, Allah gani gani rahmet eylesin, ben başgöz olurken kaynatam kaydıra kaydıra sarı liralara say. dıydı. Mekânı cennet olsun, nur içinde yatsın, kendi yoi Allahı var. Hani az buçuk bilmez değilsiniz. Kaçkaç'ta yanan konaklarında bir hafta geceli gündüzlü davul döğül-düydü!

Kadınlar böyle bir şey hatırlamıyorlardı ama, bunu o kadar çok tekrarlamıştı ki, üzerinde durmuyorlardı artık.

— ... o yemin yiyeceğin haddi hesabı olmıydı. Büyüklük taslamak kendini bilmiyene yakışır. Ben hiç sevmem yalanı, büyüklük taslamayı. O bu değil ya, nişan dedin... Ne oldu on sekizine gireli benim deli fişek daha? Avrat kıymeti mi bilir?

Kızı gene aklına geldi:

— Kız Zalhaaa, Zalha!

Kızlar kalabalığından ayrılan akça pakça, balık eti Zeliha sinirli sinirli:

(39) Esalet = Mahsustan, yalancıkta.

76

helliyo'rsun?

Anasının bıraktığı bulaşıkların başına çömeldi.

Anası duydu, aldırmadı:

.. ... onu diyecektim, bizim herif esasta kötü değil, değil ya, gözü çıksın yokluğun! İlle şu sıralar...

... Ney£ bacım, cip (40) kesatlaştı!

__ Amaan siz de. Olanda yüküyle var...

__ Doğru anam doğru, yüküyle ki yüküyle... O gezmeler tozmalar, o har vurup harman savurmalar...

— Öte dünyayı da düşünen kalmadı!

— Amaaan... öte dünya kimin umurunda?

— Bizimkinin de ağzını bıçaklar açmıyor!

— Ya bizimkinin?

— Gâvur tarafından bol yedek parça geliyormuş, motor, şu, bu. Yerli atölyelerin işine ket veriyormuş. Giden hafta yemini billâh etti benimki, koca haftada on üç lira aldım, seksen beş lira haftalık dağıttım çıraklara dedi. Burnunu tutsan canı çıkacak!

— Nolacak bu ortalığın kesatlığı bilmem... Topal'm karısı sözü gene aldı:

— Bir zamanlar Alaman'dır tutturdular. Alaman aşağı, Alaman yukarı. Encamı başını yediler herifin. Benim büyük oğlanın kulağı deliktir, neler anlatıyor neler. Akıl değil ki benimki. Hani Allah hakkımızda hayırlısını versin, bizimki gene içkiyi artırdı. Alaman harbi içinde ne iyiydi! İçkiyi azalttı mı işleri düzeliyor, çoğalttı mı bozuluyor ne hikmetse. Eli çantalıları görmüyor mu, delleni-niyor delleniye eve barka sığmıyor. Allah vermiye. Bari büyük oğlan olmasa! O da ayrı bir dert bacım. Üç de sıpası var. Kendi elimle eversem zoruma gitmez. Kendi kendine bulmuş. Ay mıdır, kurt mu? Sen tut, yazının çıpla-

(40) Cip = Büsbütün.

77

sene oluyor bize geleli, on bir senedir eve bir uğursuz^ tur çöktü. O gümbür gümbür gümbürdiyen ev, kurudu ^ rudu kabuğuna yapıştı. Hani herifin malûl maaşı olmasa torba tak dilen. Ben en çok küçük oğluma acıyorum. O^, yordu. İşler kesatlaşınca, bizim herif tuttu mektebinden aldı çocuğu. Evlâdım kiminkilerden geriymi? Okusa o (k olurdu bir subay. Bir yazısı var, boncuk gibi. Ellerin sij. ratsızlan ondan daha mı iyi?

Kocasının parkeleri tok tok döğen tahta bacağının sesi duyulmağa başlayınca, lâfı kesti:

— Geliyor bizim gazap, dedi. Gideyim de celallenme, sin!

Kadınlardan hızla ayrıldı, kızının yanına koştu. Ötekiler bir süre, gideni çekiştirip ille de gelin geldiği zaman kaynatasının konağında bir hafta geceli gündüzlü davul döğüldüğünü bilip bilmedikleri üzerinde durdular.

Kara, kuru kadın:

— Töbe, dedi. Ben kendi nefsimde bilmiyorum anam. Hepsi ayrı ayrı başladı:

— Ben de bacım.

— Ben de.

— Ben bunun evlendiği bile hatırlamıyorum. Kara, kuru kadın:

— Canım, dedi. Kaçkaç'tan sonra Topal'la birlikte geldi. Ne düğünü, ne derneği? Sonra oğlunun boncuk gibi yazısı... Nerdeymiş o yoğurdun bolluğu? Boncuk gibi yazısı olan, kâtiplik dururken ne diye babasının yanında eskicilik yapısın?

— Hiç canım.

— İnsanın iki karnı olacak da birini yırtacak!

. Üç kapı aşağıdaki evine giderken, önünden dalgın dalgın geçtiği pembe boyalı konağın, oğlu hem doktor hem de subay çıktığı halde babasıyla annesine iki satın

78

tı.

kur'-'*1* ~—

j- kendine söyleniyordu, öylesine dalmıştı

— Nerye kız?

Ürktü:

—, Bismillâhirrahmanirrahim!

Doktor çıkan subay'ın anasıydı:

— Korktun mu ne?

— Boş bulundum kız ödümü yardım!

Kapı önünde çömelmiş daha doğrusu tünemiş kadın:

— Ne var öd yarılacak? dedi.

— Boş bulundum da...

— Topal'ın avradı neler anlatıyordu gayri? Ne konuşuyordunuz?

Kara, kuru kadın içini çekti:

— Amaan, ne konuşacağız, hiç.

— Hiç olur mu? Etrafına toplanmıştınız, dinletiyordu sizi!

— Hürü bu. Lâf dedin mi çuvalnan avratta... Koltuk altlarında elleri, çömeldiği yerde kıtıldandı:

— Ne partallar (41) attı gayri?-

Gelin geldiğinde bir hafta geceli gündüzlü dövülen davuldan, harcanan sarı liralardan, küçük oğlunun boncuk gibi yazısından hemen söz açmayı uygun bulmadı.

Beriki üsteledi:

— Ha?

— Ne kız?

— Ne partallar attı diyorum.

— Hiç dedim ya...

Doktorun anasının eşeliyeceğini biliyordu. Öyle de oldu:

(41) Partal = Yalan.

79

Kara kuru kışkırtıcı biçimde güldü. Bu gülüş, kadı* sinirlendirdi:

— Bak, gülüyorsun. Beni kesti gene değil mi?

— Kesmedi, kesmedi de, küçük oğlundan dert y di.

— Hadi hadi, saklıyorsun. Kesiyormuş beni şord-surda. KÖşker'in Hayriye'ye demiş ki, oğlu doktor old\, diye burnu Kafdağına vardı demiş. Oğlu para gönderme, dikten başka iki satıra bile kurban ediyor demiş, yürej soğutmuş.

Akşamın iyice kararın lâciverdine yüzü pek de be], li olmiyan kara kuru kadının susuşundan, işittiklerinin doğruluğu kanısına vararak içini dökmeğe başladı:

— Ona halt etmek düşer. Benim oğlum arslan. Para göndermesin, iki satırla halımızı hatırımızı da sormasın varsın, canı sağ olsun da... Değil mi ki subay elbisesiyle mahalleye anlı şanlı girdi, düşmanlarımızı çatlattı, bu da bana yeter!

— Doğru.

— İki mum alsın da derdine yansın o!

Beriki kadın hâlâ bir hafta sırtısıra döğülen davullar, harcanan sarı liralarla boncuk gibi yazının öfkesi içindeydi. Yalancılık olurdu ya bu kadar olmazdı. Ne davulu, ne düğünü? Hangi sarı liralara?

Doktorun anası sordu:

— Küçük oğluna nolmuş?

— Kimin?

— Topal'm ağzı karasının?

— Ha... Kütlü toplama gidecekmiş ağasılınen... Doktorun anası sevinçten kırılarak ayağa kalktı:

— Oooh, keremine şükür. Daha beter olsunlar. De-

<42) Kesmek = Çekiştirmek.

80

M' insanlardan başka ne beklenir? Ahaaa aha, öteki oğ-
f m da yetişti, eli kulağında. Yarın o da subay olur gelir
mahalleye anlı, şanlı. Değil mi ki gezip dolaştığı yerde be-
i kesip duruyor, Allah bundan da beter edecek onları!

Tam bu sırada Topal eskicinin öfkeli sesi mahalleye yamağa başlayınca, ikisi de kulak kesilerek, konuştuklarını unuttular. Köşe başındaki elektrik direğinde birden yaniveren ampulün sarı ışığı, iki kadının hazla gülümseyen yüzlerini hafifçe aydınlattı:

Doktorun anası bir ara:

— Ayı! dedi. Benim herifin böyle huyları yok hiç olmazsa. Dur hele, küçük oğluna mı bağıyor ne? Ne

dedi ne dedi? .__ p

— Oğlan da karşılık veriyor ha! —Yazısı boncuk gibiymiş...

— Benim oğlanların yazısının yanında ne hükmü olur?

— Benimkinin yanında da...

— Doktor bu, lâf mı? Doktorların yazısının yanında kimin yazısının hükmü olabilir ki? Ben senin yerinde olsam, kalp beşlik gibi bozuverirdim!

— Bozma kalınca bozardım yaa... En biri, düğününde bir hafta davul doğulmuş. Sen bunun düğününü biliyor musun Allasen?

— Get kız get, ne düğünü?

— Kaçkaç'tan Topalla birlikte gelmedi mi?

— Birlikte geldi.

— Hep böyle biliriz. Tutmuş düğünün müğünün...

— Kalp beşlik gibi bozsaydm bir daha partal atamazdı!

— Atamazdı tabî. Yıllar yılı birbirimizi bilip tanımaz mıyız? Bize fort atılır mı?

81

F. 6

— Desem iyiydi ya...

— Hatır mı saydın?

— Ne bileyim ben? Ben onun gibi lâfı ağzında değı, lim ki insanın aybmı yüzüne vuruvereyim!

— insanın ayıbı yüzüne vurulmaz, nesinden kork tun? Yeyip içtiğini mi veriyor? Yoksa senin erin onun to. palından aşağı mı? Aha aha, avrat da karıştı kavgaya! Deeert... Cırlak cırlak... Demek oğulları kütlüye gidecek, miş?

— Gidecekmiş.

— Gider anam, giderler. Onlarda utanma, arlanm^ ne arasın? Anası sovan babası sarmısak bir insanlar.., Onlar alışkın öyle şeylere. Büyük oğulları yazının çıplağı, m ardına takıp geldi de utandılar mı?

Kara kuru kadının kızı seslenince ayrıldı:

— Hadi bana müsaade...

— Güle güle bacım!

Kara kuru kadının ardından bir süre baktı. Gözleri kara kuru kadında, kulağı Topal eskicinin evinden taşan öfkeli seslerdeydi. Ellerini koltuk altlarına sokarak çö-meldi, uzaktan vuran ampulün hafifçe aydınlattığı etli ama pörsük yüzüyle memnun, gözlerini Topal eskicilerin beyaz perdesi aydınlık pencerelerine dikti. Topal iyice küplere binse de avradını sopanın altına yatırırdı. Yatırırdı yatırmaya amma, küçük oğlu evdeydi besbelli. Evde olmasa, ah olmasaydı!

Önünde birisinin durduğunu seçemedi:

— Ne o avrat, ne var gene?

Ürktü ilkin, sonra kendini topladı. Yabancı değil, ko casıydı.

— Hiç, dedi.

Gözlerini Topal'ların penceresinden ayırmadı. Adam sordu:

82

"•b"V" &—|----

İnce, uzun bir adamdı. Yüzü hafifçe beyaz sakallı.

Kadın iştahlı iştahlı anlattı:

__Demindenberi mahalleyi indirip indirip kaldırıyor! 3 __ Niye?

__Niye olacak, avrat geçimsiz. Her avradı seninki

bi mi belledin? (Birden hatırlayarak) Haa, dedi, asıl müjdeyi unuttum: Oğulları var ya oğulları?

— Ee?

__ Kütlü toplama gideceklermiş.

Kocasının da kendi gibi sevinmesini, yürek soğutmasını beklediye de, adam ne sevindi, ne de yürek soğuttu. Yalnız:

— Demek o hâle düştüler? dedi.

— Düştüler tabi. Düşmeyip de ne, anaları sovan, babaları sarmısak!

— Bir bakıma iyi, Topal'ın yükü hafifler. Zorsunup duruyordu.

Kadın başındaki başörtüsünü çözüp tekrar bağladı:

— Zorsunur dururlar amma gene de engin yanlarını yere vermezler!

— Ne gibi?

— Ne gibi olacak, burunlarına korlar mı? Tenezzül ettiklerini belli ederler mi? Hele o gözü çıkasınca avrat! Bellersin Ebussuut efendinin torunu. Daha dur sen, bundan bes beter olup bu günleri de çamnan çıraynan arıya-caklar, bulamıyacıklar da sürüm sürüm sürünecekler!

Adam ürktü:

— Hüs (43) avrat, yürek soğutma. Hayır dile komşuna hayır gelsin başına...

— Teh, hayır dileyecmişim. O benim ardından kuyu kazıp gezsın de ben ona hayır dileyim. Oğullan doktor

43) Hüs = Sus.

83

ne para gönderiyor, ne de iki satırla hatırlarını soruy0! diyormuş, yürek soğutmuş cazı! (44)

İhtiyarın dertleri depresmişti. İçini çekti:

— Aah avrat ah... Ne deyim o oğlana ki ne

İki satırını eksik etmese de, itin köpeğin ağızına düşürt^ se bizi olmaz mı?

Topal eskicinin birden yükselen korkunç gürlemeşj konuşmalarını kesti, sustular. Topal öyle bağırıyordu ki, Bir ara sokak kapılarının açıldığını, küçük oğullarının kıp kapıyı çaat diye kapattığını gördüler.

Adam:

— Bu oğlunu çok severdi güya, dedi.

Kadın elinin sert bir hareketiyle kocasını susturdu:

— Yüzlerinde gözleri mi var? Köpek gibi insanlar.,, Haa dur hele... Sen bu avradın Topalla nasıl evlendiğini biliyor musun?

— Ne gibi yâni?

— Amaan sen de, ne gibi ne gibi. Düğünlerini yâni?

Adam şöyle bir düşündü, sonra:

— Düğün müğünle evlenmediler ki onlar. Benim bildiğim, Topal bu avrada Kaçkaç zamanı, dağda rasgeliyor, Orda anlaşıp evleniyorlar. Kendine bakılırsa, babasından emmisinden isteyip almış, elâlemin deyişine kalırsa, h& rifleri uçuruma itip kızı ele geçirmiş. Hangisi doğru bü mem ki...

Kadın sevinçle ayağa kalktı:

— Topal'm herifleri uçuruma ittiği doğrudur. Ne den dersen bu avrat o zaman kimbilir ne fettan, ne kan çıktı da Topal'a hişt pist... Eski adamları kendin daha iyi bilirsin, istemediler bunu. Avrat da Topal'ı doldurur ken doldururken...

(44) Cazı = Cadı.

84

VIII

Küçük oğul ağasının evine geldiği sıra şehrin saat kulesi gecenin dokuz buçuğunu vuruyordu. Çocuklar uyumuşlardı. Ağası gazete okuyor, yengesi de kızının önlüğünü yamıyordu.

Ağası:

— Hayrola? dedi.

Küçük, sinirden titriyordu. Hemen cevap vermedi. Geldi, çocuklar™ yatağı kenarına hırslı hırslı oturdu. Büyük oğul bir şeyler geçtiğini anlamıştı. >- Gene kavga mı ettiniz yoksa?

;Küçük oğul odanın badanasız duvarına sertçe bakıyordu:

— Bir şey değil, dedi, elimden bir kaza çıkacaktı akşam akşam...

Büyük oğulun ilgisi arttı:

— Niye?

— Niye olacak, kel, kör, Topal'dan kendini koru diye boşuna dememişler. Akşam akşam eve bir geldi, tek mil lânetliği üstünde. Bacıma parladı, bacımı bıraktı anama, anamı bıraktı bana...

— Sebep?

— Sebep ne, hiç. Deli, serseri herif. Bacım şöyle oturuyordu, elinde bir iş, kız işi, iş işliyordu. O ne kız diye sordu. İş dedi bacım. Ne işi dedi. Bacım gene iş dedi, kız işi- Lan ne işi diye böğürdü. Bacım da tepsi örtüsü dedi.

85

İt

İ

v ay cıı,u iiiıouj; j-ıy li cigiııı ^uıııııı guıı.nu.. ıııııı Sa

firlerine kahve ikram edeceksiniz de tepsi örtüsü işi yorsunuz? Ben misafir istemem. Kazancım ne ki ite pt ğe dağıtıyorsunuz? Ben sakat, alil bir insanım, hepini^ gözü üstümde. Yarın bir köşede kıvrıla kalırsam hag^ bana el uzatabilirsiniz? Tuu... Burama geldi, lâkin köt şeytan kör gözüne, lanet yüzüne dedim, sabrettim. A ma hep sen gelsin. Karışsam seni katacak. İstemedim nin katılmanı. Anamdır dayanamadı, yahu dedi, sandığım dibinde yarım arşın aile bezi kalmıştı, bir iki çile de pa. mukaki, (45) yeni alma değil. Duyan da bir şey beller, karşıklariden utan. İşte avradın dediği diyeceği bu. orospuluğunu kodu, ne hacanalıgı. (46) O ona, o ona Derken moruk avradın üstüne hışımla bir kalktı. racak. Dayanamadım, girdim aralarına. Bu sefer bana döndü, derken seni karıştırdı. Bir rezillik ki sorma.

O bu

değil.....

Ağasının kulağına eğildi, bir şeyler fısıldadı. Büyül oğlunun gözleri dehşetle büyüdü:

— Nee?

— Vallaha!

— İnsan öz evlâdına bu lâfı söyler mi yahu?

— O zaman nevrin döndü işte, tuttum bileğini, dedim senin Allahmı kibriyani...

Büyük oğul gene az önceki dehşetle:

— Vah vah vah... Ne biçim lâflar bunlar Ali? Baba oğluna oğul babasına...

— Bırak, ağızımdan kaçiverdi.

— Kaçiverdi olmaz Ali, çok çirkin! '

— Biliyorum ama, insan, evlâdına böyle pis lâf söyler mi? Nevrim döndü işte, ne dediğimi bilmiyorum.

Ben

(45) Pamukaki = Bir çeşit yumak ipliği.

(46) Hacana = Hacı anne, mama, çaça.

86

Isaydı. Allahımı inkar edeyim bu dünyada ya o sağ if lirdi ya da ben! Neyse, fissadak indi. Git evimden diye girdi, cehennem ol, ölü haberlerin gelir inşallah, dedi.

Büyük oğulu kapkara bir sıkıntı kaplamıştı. Uzun uzun düşündü, ölçtü biçti:

— İş madem bu kerteye geldi, yarın dükkâna gitmi-yelim öyleyse...

Küçük oğul babasınınınkinin tıpkısı kül renkli kasketini çıkardı, kırmızı saçlarını sinirli sinirli kaşdı:

___ Benden kesik. Bundan sonra Allah ne onun yüzünü bana gösterecek, ne de benimkini ona. Seni bilmem.

___ Benim de gitmemem lâzım.

— İkimiz de gitmiyelim...

— İşlerin kesatlığı adamın beynine iyice vurdu.

— Bunadı be. Evvelce böyle miydi?

— İşler ne de olsa, şimdikinden iyiydi de ondan. Kapı vuruldu. Büyük oğulun karısı gitti açtı: Elciydi.

İnce, uzunca boylu, kara kuru, kara şalvarlı, kasketli biri:

— Selâmünaleyküm!

Büyük oğul saygıyla ayağa kalktı:

— Vaaıeyküm selâam, buyur Hurşit efendi!

Elci Hurşit, omuzları üzerindeki lâcivert ceketini koluna alıp kapı yanında durdu.

— Buyursana, dedi büyük oğul. Elci hemen gidecekti:

— Ağadan altı yüz lira aldım, ırgatlara avans dağıtacağım. Para lazımsa dedim...

Büyük oğul memnurlukla güldü:

— Hastaya kar sorulur mu bire Hurşit efendi... (Kardeşine döndü) Görüyon ya Ali, iyi olacak hastanın ayağına doktor kendiliğinden gelirmiş...

87

sıyla birlikte elcinin yanına gittiler. Ağası:

— Bu benim kardaşım, dedi. Bu da gelecek biznen Elci yukardan aşağı şöyle bir süzdü:

— Gelecece mi?

— İznin olursa...

— Olmayıp da, bana ırgat lâzım. Sen çalıştıktan son. ra... Lâkin oralar, yazının yüzü, malûm. Sarı sıcak, si. nek... Dayanabilir misin?

— Hanım evlâdı değilim ya!

— Bilmem. Hurşit efendi bizi cehennemden göbeği attı deme sonra da...

Büyük oğul ekledi:

— Ben de çok söyledim, ille geleceğim diyor!

— Tabî geleceğim yahu. Sizin canınız yok mu? 0 kadar gidenin canı yok mu? Benim canım herkesten tatlı değil ya!

Elci Hurşit memnurlukla güldü:

— Yaşa kardeş, ben de seni götürdüm gitti... Büyük oğul tekrar:

— Buyurup iki satır otursaydım be kardaş, dedi. Kasketini siperinden geriye itti:

— Sağol, paranızı verip hemen gideceğim...

— İyi ya. (Karısına) Nüfus kâatlarımızı getirsene... Kadın gündüzden hazırlanmıştı. Raftan aldı geldi.

Büyük oğul:

— Kardaşımın nüfusu yanında değildi...

— Zararı yok, sonra getirir. Siz varsınız ya!

— Sağol.

Genç elci kara şalvarının cebinden çıkardığı bir tomar bozuk paradan dört onluk ayırıp uzattı:

— Yeter mi?

Büyük oğul karısına, sonra kardeşine baktı:

— Kırk lira, yeter mi?

___ Kardaşım için vermiyor musun? Elci iki onluk daha uzattı:

\\ bakalım. Nüfusunu getirmeyi unutma. Ben de hesap vereceğim. Hesap vermeyecek olsam kolay...

Ali:

___ Olur ağa, dedi. Yarın getirir yengeme bırakırım, geçerken...

___ Uğrar alırım. Haydi hoşça kalın! Çıkarken, hatırlıyarak durdu:

— Akıl değil tuz kabağı...

Sakosunun cebinden çıkardığı küçük bir defterle sarı bir kopya kalemimi büyük oğula uzattı:

— Yaz şurya... Adını yaz, kardaşınm da, karının da... Haah, yirmişer lira da avans. Tamam.

Aklınıza bir şey gelmesin, itimatsızlık değil, ağaya hesap vereceğim de...

Büyük oğul arkasını sıvazladı:

— Ne gelecek aklımıza kardaş, tabî yazacanın... Lâkin, bir acı kahvemizi bile içmiyorsun,..

— Ziyade olsun. Başka zaman...

iki kardeş elciyi yolcu edip döndüler. Büyük oğul:

— Ne tesadüf ya! dedi. Küçük memnun, başını salladı:
— Tesadüf ki tesadüf. Topal'a hiç mudaramız kalmadı. Kütlüden şöyle birkaç yüznen döndük mü...
Büyük oğul keyifle paraları yere vurdu:
— Sahiden de anayı kızdan ayıran... Ulan insanın beli küttedek doğruluyor be... Avrat, kahveleri hak
ettim bellersem?

Kadın gülümsiyerek, usulcacık mutfağa geçti.

iki kardeş, büyük oğulun yatağına yanladılar. Büyük oğul cigara paketini çıkardı, bir tane aldı, sonra
paketi kardeşine uzattı:

89

Küçük, bir sigara aldı:

— Yakak bakalım nolacaksa... Lâkin ağa bilj musun, canım ne kadar sıkın olursa olsun, seni gördü]
mü ne sıkıntı kalıyor ne bir şey.

— Ben de öyle, Ali sağol...

— Yarın diyorum, dükkânımızı bir açtık mı

— Allöş ki allöş.

— Şöyle kutu gibi bir dükkân olmalı.

— Benim aklıma başka bir şey geliyor...

— Ne?

— Dükkân bulmak, kiralamak zor. Kontrplâk, tahj mahta alalım diyorum. İyi bir dülgere gezici bir
dükkân yaptırırım!

Küçük ilkin anlıyamadı, şöyle bir düşündü, sonra:

— Tekerlekli mi? dedi.

— Tamam. Avgan hacının dükkânı gibi!

Ali, Avgan denen Afganistanlı eskici Hacı'nın tekerlekli dükkânını hatırlamıştı. Kutu gibi bir şeydi. Şehri
içinde nerde boş bir arsa, ya da sokak kenarı bulursa araba dükkânını oraya itip götürüp yerleştirdi.
Kaf» dengi, içkici, güzel saz çalan bir insandı.

— Biz de onun gibi, arasıra şarap, bağlama... Ha!

— Tabi, dedi ağası.

— Duvarlarını tekmiil kendi elimnen resimliyecemj Berber Bahriler'in dükkânına bayılıyorum. Tıpkı
onların ki gibi...

— Bit pazarından bir de kullanılmış gaz sobası...

— Gaz sobasına boşver.

— Niye?

— Koku yapıyor. En iyisi maltız; kömür ateşinden şaşma!

— Şaşma amma, kömür de insanın başına vurur.

— İyi yanarsa niye vursun? Kömür ateşinde pise"

90

^C Ben arabada yatarım. Benim de bir evim olur. Val-111 ğa sen çok kafalısın. Bu araba dükkânı
nerden de akla <*&

__Kaç vakittir aklımda amma, yolsuzluk... Yollu

Uaia, insan gibi yaşamanın daniskasını bilirim. Ben işçi • sanım, bana çalışacak işyeri, hiçbir zaman bitip
tüken-rniyecek iş olsun. On saat, on iki saat çalışırım, yeter ki karşılığımı versinler. O zaman sen seyret
bendeki yaşama-yl Ne fayda, elim kısa, kolum kısa...

— Dükkânımız arabalı madem, bir semtten bıktık mı haydi başka bir semte. Bizim Topal dellendir ha!

— Babana Topal deme, ayıp!

— İçim yanıyor yahu, o lâfi dedi mi demedi mi? Büyük oğulun karısı kahvelerini getirmişti. Aralarına
koydu.

Küçük oğul, tekerlekli dükkânın sevinciyle yengesine
baktı:

— Yaşa yenge, eline sağlık!

Kadın gülümsedi:

— Afiyetle için!

Kahvelerini yudumlarlarken konuşmuyorlardı. İkisi . de bu tekerlekli dükkân işine birden dehşetli
yaklaşmış sayıyorlardı kendilerini. Hele küçük!

Günler ve günlerce dinmek bilmeyen karanlık yağmurların sürüp gittiği soğuk günlerde onlar, kontrplâk
duvarları magazinlerden oyulup çıkarılmış yarı çıplak, renk renk kadın resimleriyle süslü dükkânlarının
gaz sobası, ya da iyice yanmış maltız dolusu kömür ateşiyle ısınmış havasında arı gibi çalışırlarken,
maltızın kenarındaki sahanda küçük küçük doğranmış etin cızırtısı... Kırmızı desti, şarap doludur.

Duvarda alesta bekleyen, boynu mavi kurdeleyle fiyonklu bağlama. Rafta çıtırtıyla işleyen çalar saat da akşamın altısını göstermekte...

91

— Eh beee! dedi. Saat altı oldu mu, işler mayj haydi bakalım şaraba!

Büyük pek bir şey anlamamıştı:

— Ne şarabı?

Küçük, yengesine gülümsiyerek her şeyi inceden i^, ceye anlattı:

— Öyle değil mi yenge?

Genç, ama yıllar yılı çektiği kahır yükünün altında bezginleşmiş kadın boynunu büktü:

— Öyle.

Küçük oğul iştahla:

— Hele Köşker Kadir'le terzi Duran da geldiler de, Kadir eli kulağa attı mı, tadından yenmez ha değil mi ağa?

— Yenmez ki yenmez.

— Topal da ne hâli varsa görsün. Nedir be? İki günlük bir ömür için... Dünya Sultan Süleyman'a kalmamış! Bir tavır, bir zavır, bir cart curt... El adamının yanında çalışsam, dan dun etti mi dikilirim hiç olmazsa. Bu? Üstelik bir de baba. El adamı, kazancımı çıkarır verir. Babamız boğaz tokluğuna çalıştırır, ağzının kokusu da caba!

Büyük oğul daha başka düşünüyordu:

— Bu dükkân dalgası iyi ya, ben asıl senin başgöz olmanı düşünüyorum. İnsan ne kadar erken evlenirse, o kadar çabuk ev bark sahibi olur!

Küçük oğul yengesinden utandı:

— Boşver yahu. Başıma bir de karı, çoluk çocuk derdi mi çıkaracam? Babamın da anamın da dalgalan bu: Ali'yi halli mallı, helâl süt emmiş birisiyle everek. İşirn yok da ağrımaz başımı ağrıya sokacam!

Birden yengesine karşı haksızlık ettiğini anlıyarak düzeltmek istedi:

92

sÖzüm yok. Onun gibi bir daha nerden ele geçer? ç n boşver evlenmek dalgasına. Vakit çok daha. Hem as-re gitmeden evlenmek... O bu değil ya, Avgan, Hacı'-nki gibi tekerlekli bir dükkân kaçır çıkar dersin?

___Birkaç yüze çıkar.

___İki genç adam, birkaç yüzü bulamazsak atalım kendimizi Taşköprü'den ırmağa... Öyle değil mi?

._ Öyle olmasına öyle amma...

___Amması ne?

— Bulunmayabilir! Küçük esnedi. Büyük, karısına:

— Haydi avrat, dedi. Bizim yerimizi hazırla, karda-şımm uykusu geldi!

Küçük, ağız yaptı:

— Yok canım, ne uykusu?

Kadın, elindeki önlüğü bırakıp kalktı.

93

IX

Sabaha iki saat kala uyanan Topal eskici, küçük ojs. lunun yatağına baktı, akşam serildiği gibi durduğunu göt, dü. Ali gelmemişti. Bir cigara yaktı, ağız dolusu bir du. mam içine çektikten sonra kırmızı kıllar fıskırmış iri bur. nunun deliklerinden bıraktı.

Gelmemişti... O yaşta bir çocuğun evine gelmemesi hiç iyi değildi aslında. Babaya darılmaz, hele eve gel. meniezlik edilmezdi. Babaydı karşısındaki, küsülmezdi!

Cigarasını tekrar çekti.

On sekizine yeni girmiş, kızdandan gönüllü oğlan çocuğu... Gerçi oğullarına güveni vardı, adamı sulu dereye götürür susuz getirirlerdi amma, gene de hayır, gelmesi lâzımdı evine. Bir evlât, iyi bir evlât anaya, babaya sırtar maz, hele asla evini terk etmezdi. Dağ taş toprağın sahibi, attığı attık, tuttuğu tuttuk dedesine karşı babası nasıldı? Bir günden bir güne babasının karşısında lahavle dememiş, küçük oğlunun yaptığı gibi babasına el kaldırmamıştı. Evet anasını korumuştı ama, karşısındaki de babasıydı. Bir baba, bir baba ne demekti? Baba döverdi de söverdi de, sırası gelince severdi de. Babaya el kalkmazdı, isterse anasını dövmek değil, yatırıp ktır ktır boğazlasın!

Yeni bir duman.

Nereye gitmiş, nerde gecelemiş olabilirdi? Ağasıgilde herhalde. Ya değilse? Çünkü «İbne» demişti galiba. De

94

.. le lâf etmemeliydi. Ya ağasıgile de gitmediyse? a Aynı yer yatağında yanyana yattıkları karısına bak, dürttü: İf ___ Avrat!

Kadının uykusu hafifti, ikinci dürtülüşte uyandı: .

— Hıh!

___ Oğlan gelmemiş!

Dargın kadın uyku sersemliğiyle homurdanarak bir andan bir yana döndü, yeniden uyumaya hazırlandı.

Topal bırakmadı:

___ Niye gelmez? Gelmemesinin sebebi ne?

Kadın karşılık vermedi. İhtiyar tekrar geniş bir duman aldıktan sonra:

— Olmıya ki, derdi, hani kör şeytan aklıma kötü kötü şeyler getirmiyor değil...

Karısının «Kötü kötü şeylersin ne olduğunu sormasını bekledi. Kadın sormadı.

— Ha?

___ Niye gelmedi dersin?

— Bir cahillik eder de... Çünkü, kanının en oynak

zamanı!

Kadın uyanıktı, kocasının dediklerini işittiği halde duymamazlıktan geliyordu. O da dargındı, onun da kalbini kırmıştı. Hafta sekiz, gün dokuz, halleri dirlikleri buydu! Yapar, eder, sonra da pişman olurdu. İş miydi yâni? Hem yap, et, en sonunda söyleyeceğini en önce şöyle çık, sonra da...

— ... içli de biliyor musun? İzzeti nefisine çok düş kün bokum. Ulan karşıdaki bugüne bugün baban. Ağzı ttuzı bozmuşsak bir iki ne çıkar? Ha? Biz de evlât olduk zamanında. Yarın o da baba olacak Allah izin verirse.

95

sek boş. Hayır, bir şey değil, ağasıgile gitmediyse <jj, rum... Ağasıgile gitmediyse nereye gider? Gene karşılık alamayınca karısını sarstı:

— Öyle mi? Kadın sertçe:

— Ne var? dedi.

— Ağasıgile gitmediyse nereye gider?

— Ne bileyim ben?

— Bir cahillik eder mi dersin? Etmez etmeye evel| lah ama... kanının da en oynak zamanı!

— Yap, et, söv, ondan sonra...

— Cahillik etmez değil mi?

— Ne cahilliği?

— Kendini ırmağa mırmağa atar da...

Kadın az kalsın gülecekti. Bedenine bakan da bi adam bellerdi ya, çocuk gibiydi aslında. Hem yapar eden hem de it gibi korkardı. Huyu buydu. Eser, gürler, sonrç da fışsadağ iner, başlardı pişmanlığa. Zaten böyle gel geç olmasa kahrı çekilmezdi ya...

— Öyle değil mi?

— Ne öyle değil mi?

— Kendini ırmağa mırmağa...

— Bilmem. Onun aklı tepesinden bir karış yukarda şimdi. Kanının da en oynak zamanı. Baba olan bir baba evlâdına öyle çirkin lâf etmez. Kumarı yok, meyhanesi yok, karı kız ardında koşmaz...

— Bir cahillik eder mi dersin?

— Ben diyorum bayram haftası, o diyor mangal tabj tası. Senin aklından zorun var mı?

— Ağasıgile gittiyse ağası onu yatıştırır!

— Onda şuncacık izzeti nefis varsa, senin gibi bil babanın semtine uğramaz bir daha. O yaştaki bir

Jıya öyle pis lâf denir mi?

96

Dilim kopsun, ağzımdan kaçiverdi işte...

___ Hep de ağzından kaçırırır!

___ pişman olmadım mı belliyon? Oldum, itten beter • man oldum, amma, kaçiverdi ağzımdan.

" ___Ağzına mukayet olmıyan bir insanın insanlığın-

a n ne çıkar? Sus derim susmazsm. Mahalleye rezil ettin , j je kendini de. Hepsi hepsi ya, ille şu karşığı, dokto-

anası olacak soyka. Yarın yedi mahalleye yayar gay-i Bastığım yeri oyup atıyor zâten... Ne orospuluğumu kodun, ne hacanalığımı. Eller ne der? Kendi dümbük olmasa hacanayı evinde tutmaz, der. Eline fırsat geçirdin kahpenin. Allahtan arıyor bir eğri yanımı ki pireyi deve yapsın. Ortada ne fol vardı ne yumurta. Neymiş, kızın elinde yarım arşın aile bezi varmış da iş işliyormuş. Ta-Di işliyecek! Bösböyük kız, yetişti geldi. Kendine iyi kötü çeyiz hazırlamasın mı? Yarın bir kısmeti çıkıverirse götü

çıplak mı gönderelim? Sen şimdi aferin avradıma ki bana masarif kapısı açmadan kendi yağıyla kavruluyor demelisin!

— Oğlan kardaşigilde değilse başka nereye gidebilir?

— Ben ne diyorum o ne diyor?...

— Aklıma yattı avrat, ağasıgildedir müceret. (47) Neden dersen, onun sözünden töbe çıkmaz. Keyidini ırmağa atası varsa bile, ağasına danışmadan atmaz.

— .....p

Cıgarasından son bir duman daha aldı, izmariti tablada ezdi:

— Atmaz ya, kör şeytan kör güzüne lanet... Ya ağa-sigilde değilse?

Kadının tepesi attı:

(47) Müceret = Mutlaka.

97

F. 7

—«m; Yürüyen atın başına vurulmaz. Büyük hadi neyse, bu j,

yini gördü? Hangi babalığını? Gürül gürül okuyan ev]* dimi çektin aldın mektepçeğizinden, gene de karşında u havle demedi. Elâlemin sıpalarını da görüyoruz. Dol olduk, subay çıktık diye çalımlarından geçilmiyor, ne geliyor akıllarına Allah vermiye, ne baba. Yarın takark kollarına birer soytarı, tamam. Amma müstahak o k ya! Allah doğruyan. Ben surda kendi derdimnen uğraşa ken o madem benim kuyumu kazıyor, o günleri de j terecek bana Allahım!

Ortalık ışyana dek konuştular. Topal eskici bildiği, den şaşmıyor, karısının söylediklerini duymuyordu. Ortj lık iyiden iyiye ışmış, sokaktan Arabuşağı sebze satıcılı rı geçmeğe başlamıştı.

Topal:

— Avrat, dedi çekinerek. Kadın bir şeyler sezmişti:

— Ne var?

— Bir şey diyecem...

— Ne diyecekmışsin gene?

— Yapar mısın?

— Neymiş o?

— Yapar mısın?

— Canım neymiş, anlıyalım bakalım!

— Şöyle sabah serinliğinde diyorum...

— E?

— Kalksan...

— Ee?

— Büyük oğlanın evine gitsen... Bakalım orda küçük?

Kadın kesti attı:

98

•tin Öldüğü yerlerde (48) işim yok!

__İçime doğdu avrat, ağasıgildedir müceret. İçime

, gju_ Dükkânın anahtarlarını da al. Orda, rafta...

.. Gidemem diyorum sana herif, gidemem!

__ Gidersin avrat, kır şeytanın ayağını. Dilim kopay-

M da o lâfi demiyeydim. Ali'mi bul. Ali benim babam, kardaşım, arkadaşım, sağ kolum. Bul Ali'mi!

Gözlerinden dökülen yaşlar kırmızı sakalından aşağılara yuvarlanıyordu.

__ Kalk, diye yalvardı. Kalk avrat, git bul Ali'mi.

Ali'mi bulmazsan gelme, gelmeyin, hiçbirinizin lüzumluşu yok, gözüme görünmevi--ı. Dünya bir yana Ali'm bir yana!

Kadın, sabahın pencereden vuran çiy ışığında sahici bir dev gibi oturan kocasına baktı. Ağlıyor, gözlerinden boncuk boncuk yaş dökülüyordu. Dayanamadı. Ali'sini ne biçim sevdiğini bilirdi. Gene de söylenerek kalktı, çiviye asılı siyah eski mantosunu aldı.

Topal eskici heyecanla bakıyordu, gözgöze geldiler:

— Ordadır müceret. Oradaysa de ki, babandır de, babaların kusuruna bakılmaz de, kır şeytanın ayağını de. Sonra de ki, o bugün varsa yarın yok de, unutma. Kütlü-ye mütlüye gitmesin. Yazıda yabanda işi yok. Benim sözüm ona değil, ağasına. Ağasına ya, ona da acımıyor muyum? Allah seni inandırın, acıyorum. Ona da, torunlarıma da, gelinime de...

Kadın sertçe döndü:

— Neyine acıyormuşsun yazının çıplağının?

— Deme avrat, öyle deme. O da ana baba kuzusu.

(48) Kör itin öldüğü yer = Uzaklık anlatan bir deyim.

99

aldı mı?

— İyi bir matah olsa arayıp sorarlardı. Oğluma s^, kız gibi yapıştı Allah vermiye...

Raftan dükkânın anahtarlarını aldı, evden çıktı.

Topal eskici, oturduğu yatağın yanındaki pencereden bir süre sokağa baktı, görmeden. Aklında Ali'si. AğaSI, gile gittiğinden kuşkusuz yoktu ama, belli olmazdı, şimdi, ye kadar söylemediği bir lâfi ağzından kaçırmıştı ki, 0 yaştaki bir delikanlıya söylenmemeliydi. Hele Ali'si gity birine. Evet, o lâfi inanarak söylememişti, bunu Ali'si de bilirdi ya... gene de...

Hafif bir gıcirtı: Döndü, kızı Zeliha. Yattığı bitişil odadan çıkıyordu, suratı asık. Babasına bakmadan, dolgun bacakları, dizlerini açıkta bırakan beyaz geceliğiyle aşağıya indi, tuvalete gitti. Topal onu da darıltmıştı. Bu huyu hiç iyi değildi, biliyordu. Ne zaman içmeden eve gelse, barut kesiliyor, elinde olmuyarak sağa sola çatıyordu. Oysa çatılacak bir şey değildi gerçekten de. Yarım arşın aile bezine iş işliyordu kızcağız. Ne çıkardı? Üstelik de fi tarihinden kalma. Yeni almış olsalar ne gerekirdi sanki?

Genç kız el yüz yıkayıp odasına geçerken, babası:

— Öhö öhö... dedi.

Zeliha duydu, babasının ne maksatla böyle öksürdü-günü anladığı halde, boşverdi, odasına girdi. Huyunu biliyordu. Bağırır, çağırır, söver sayar, sonra da...

Kırmızısı bol kuvvetli kumral saçlarını duvardaki küçük aynada tararken, babasının oda kapısına gediğini hissetti. Bakmadı, inadına kaşlarını çattı. Babası taa yanma gelip saçlarını okşayınca kadar yüzünün eğrisi düzelmedi. Saçları okşanınca da başladı hiçkirmaya.

—Yavrum benim, Zalham!

100

babasından sertçe kurtuldu, sedire gitti, otur-ju yaş gözlerini pencereye çevirdi. Dudağını ısırarak kendini tutmaya, ağlamamaya çalışırken elinde olmuyarak boşanıyor, omuzları sarsıla sarsıla ağlıyordu. On altısına eirrişti- Mahallenin kendi akran kızlarının hepsi çeyizle sandıklarını doldurmuş, doldurmayanlara fort atıp duruyorlardı, kendinin hemen hemen hiçbir şeyi yoktu. Öyle olduğu halde, yarım arşın bir aile bezine iş işliyor diye babasından en ağır hakaretleri işitmişti. Ne hakkı vardı? gir lokma ekmek değil miydi verdiği? Fabrikaya girip çalışsa onu gene de kazanabilirdi.

Babasının gelip yanma oturmasıyla huylanarak kalkmak istedi ama, ihtiyarın güçlü elleri iki kolundan sımsıkı tutmuştu :

— Bırakmıyacağım!

İri bir balık gibi kıvrandı:

— Bırak beni!

— Bırakmıyacağım işte!

— Heye, bırakmıyacan...

— Küstün mü bana?

— Yok, küsmedim. O kadar lâfi et, sonra da küstün mü?

İhtiyar içini çekti:

— Küsün bakalım, hepiniz küsün. Bu dünyadan benim vücudum kalkmadıkça size rahatlık yok. Ben kara dikenim aranızda, anlıyorum. Ben olmasam hepinizin hâli de, dirliği de iyi olacak...

Kalktı, ağır ağır odadan çıkarken Zeliha arkasından baktı. Dağ gibi adamın omuzları zavalıca çökmüştü. Birden acıdı babasına. Gerçekten de, ölüverirse bir gün?

Kafasından babasının ölüsü geçti, içi titredi. Ölmemeliydi, ne kadar kötü olursa olsun ölmemeliydi babası. Babalı kızın ere varması daha şanlı şerefli olurdu. Babası ölmemeliydi.

101

Sedirden kalktı, kapı aralığından öteki odaya ^ Babası yatağına oturmuş, başını duvara dayamış, bir çj gara yakmıştı. Cigarasını kahvesiz içiyordu. Her zamai) bağırır, çağırırdı. Bugün demek ondan da geçmişti.

Kedi sessizliğiyle aralık kapıdan sıyrılıp çıktı.

Topal eskicinin karısı eski siyah mantosıyla büyüt oğlunun yolunu tutmuş, hattâ bacaklarının sızısına batmıyarak adımlarını açmıştı. Ağustos ayının sonlan, Sa, banları hava epeyce serin oluyordu. Gecikir de Ağustos güneşi göz alıcı kıpkırmızı bir top gibi çıkarsa ortalaya ısınır, kan tere batabilirdi.

Büyük oğlunun evine yüz metre kala bacaklarındaki varisler iyice şişmiş, sızlamaya başlamıştı. Oracıkta yus-yuvarlak, kocaman bir taşa oturdu. Hava serin merindi ya terlemişti gene de. Ter, arkasından isilik. Hiç sevmez-di isiliği de teri de. Bıkmış usanmıştı bu yaşamdan. Yılla yılı çocuk doğur, çocukları büyüt, çamaşır yıka, tahta sil, herifin pis küfürlerine boyun eğ... Birden koynundaki en'âmi-şerifi (Küçük

Kur'an) hatırladı, irkildi. Onu yokladı. Yerindeydi. Böyle düşünmemek gerekirdi. Cenab-ı Al-lahm gücüne de gidebilirdi. Sesli sesli:

— Buna da şükür, dedi. Çok şükür yarabbi! Büyük bir günah işlemiş gibi pişman, yaşaran gözlerini silip kalktı.

Büyük oğlunun evine vardığı sıra kan tere batmıştı. Sokak kapısından girdi. Oda kapısının kurt yeniği eski" tahtalarına avucunun içiyle sinirli sinirli vurdu. Gelin üçle tmediği halde gene de:

— Sağır mısın ne? dedi. Avuçlarım patladı! Gelin saygıyla yol verdi:

— Duymadım anneciğim...

— Duymamış. Küçük burda mı?

— Burda.

Kapıya sırtıyla halsizce dayandı:

102

yürek!

— Buyursanıza, terlemişsiniz...

İçeri hırsla girdi. Ne yaparsa yapsın, sevmiyordu şu lin olacak karıyı vesselam, zorla mı? Kocası, oğlu ne rlerse desinler uğursuzun biriydi. Evlerine geldi geleli öet; bereket komamıştı. Bunu bilir bunu söylerdi, kim ne uCrse desin.

Oğullan, torunlan uyuyorlardı daha. Büyük oğlu da Kötü kötü horluyordu. Yanıbaşmda gölge gibi dikilen ge-nnine öfkeyle döndü:

— Niye horluyor o oğlan öyle?

Her zaman horlardı, eskiden de horlardı ya, unutmuş olacaktı kaynanası. Hatırlatıp kızdırmaktan çekinerek koştu, yastığını düzeltercekti, kaynana gene de söylendi:

— Kimbilir ne zamandanberi horluyor evlâtcâzım. Aaah analık ah! El kızı bu, acır mı?

— Eskiden de horlardı anne.

— Sus hadi sus, sünepe. Eskiden de horlayıp horlamadığını ben bilmiyorum da sen biliyorsun. Eskiden de horlarmış. Koca mı, eşek başı mı? O kızın önlüğü niye atılmış yere?

— Akşam yamadydım da...

Gitti, alırken, kaynana gene öfkeyle sordu:

— Sen mi çıkardın bu kütlü toplama icadını? Gelin korkuyla baktı:

— Yok vallahi anne, kendisi...

— Koca şehirde işe kıran mı girdi? Ben onu ne dualar, ne adaklarla büyüttüm. Ashabülkehf'te saçının ağırlığınca altın sadaka ettikti fakir fıkaraya. Bu kadar ucuz mu oldu şimdi benim gül gibi evlâtcâzım? Tırnağına köpek sıçsın karısının da çoluk çocuğunun da. O sarı sıcaklarda, o yazı yabanda... Mahalleye rezil kepaze olacağı-

103

kor da üfler gayri! Bir kenara ilişti.

— Çok mu geç yattı bunlar?

— Saathane biri vurmuştu...

— Sen devrildin yattın tabi?

— Ben mi? Ben onlardan çok sonra yattım. Bir kal), ve içersiniz değil mi?

— İstemem istemem, ikramınla çok yaşa. Hem b bak, oğlanın öteberisini çarçur edip durma!

— Ben mi anne?

— Yok ben. Ben mi annemiş... On bir senedir evj. mize geldin, bize bir şeyler oldu ne hikmetse!

Gelinin gözleri doldu, aklında kanserli annesiyle ufa. cık, kırış kırış babası, sildi gözlerinin yaşını. Gidecek ye. ri sığınacak yakını olsa belki de başını alır gider, yıllar yılı duyageldiği bu acı sözlerden kurtulurdu ama, yoktu. Hiç kimsesi, tutunacak tek dalı yoktu. Olsa bile, çocuklarım nasıl bırakırdı? Sonra kocası... Kocasının ne suçu vardı?

Büyük oğul uyanıp da annesini bir kıyıya ilişmiş görünce, yorganı atıp yataktan fırladı:

— Hoş geldin anne! Oğluna dargın dargın baktı:

— Hoş bulduk ama, bana yapacağın en büyük ikram, bu sevdadan vazgeçmek!

Büyük oğul birden anlıyamadı:

— Hangi sevdadan?

— Kütlü toplama sevdasından? Ondan gelecek hayır Allah'tan gelsin. Ele, güne rezil olduğumuz da caba. Mahallelinin maskarası olacağız. İlle de o doktorun kör olası anası. Avrat sevincinden kına yakar gayri. Tırnağına köpek sıçsın avradının da, çoluk çocuğunun da. Ben seni ne dualar, ne adaklarla bu boya getirdim!

__ Şimdi böylesine ucuz mu oldun?

Büyük oğul:

__ Valla ana, dedi, biz kararımızı verdik, gideceğiz, ten başka çaremiz de yok. Çünkü, ya her ne iş olursa I un çalışmak lâzım, ya da acımızdan gebermek!

__ Sen babana kızdın, biliyorum. Babanın artık ek-
ik lâfi bitmez, ona kızdın müceret...

__ Töbe vallaha. Eğer ona şuncacık kızdıysam namussuzum. Bir evlât babasına kızarmı? Sonra, haklı da, yerden göğe kadar haklı hem de. Nerden baksan bir eskici dükkânı. Sen bir, babam iki, bacım üç, Ali dört. Beş de biz, etti dokuz. Dükkânımız dokuz kişiyi beslemiyor artık!

— Eskiden nasıl besliyordu?

— Eski çamlar bardak oldu. İşlerin tadı iyice kaçtı şimdi. Eskicilere ekmek kalmadı pek. Dışardan ucuz ucuz lâstik, kavçuk ayakkabı geliyor. Bizim yaptığımız kösele taban fiyatına herifçioğlu ayakkabı veriyor! Ananın akli ermiyordu bu ince hesaplara vesselam. Gözlerinin yaşını sildi.

Büyük oğul sözlerinin ardını getirdi:

— Benim bildiğim, o dükkân bundan böyle dokuz kişiye ekmek yediremez. Onun için, kariyla kararımızı verdik. Avans bile aldık elciden. Elci diyor ki, iyi çalışırsanız, adam başına günde iki, iki buçuk liralık kütlü devşi-rirsiniz diyor. Şöyle bir düşündüm, ben bir, benim avrat iki, çocuklar mocuklar, iyi çalışırsak günde dört beş liralık iş yaptık mı, elli günde ikiyüz elli lirayı kıvırırız. Yazının yüzünde cigaradan başka masrafımız da olmaz pek. Gitmesem, şehir bana bu parayı verebilir mi?

— İyi ama oğlum, elâlem ne der bu işe?

— Ne derse desin ana, beni hiç alâkadar etmez. Elâ-lemin dediğiyle, diyeceğiyle kann doymuyor. Ben işçi ada-

105

Zamanın birinde birine sormuşlar: Cehennemde iş va gider misin? Giderim demiş, maaş kaç?

— Orası öyle amma...

— Amması maması yok. Size şaka geliyor. Siz

lâ işin elâlem ne der tarafmdasınız. Memlekete doldu illa. kine, doldu makine. İşsizlik çoğaldı. Makine insanı yerki den, ekmeğinden etti. Köylerden şehire ırgat akını vajl Görmüyor musunuz, memleket dilenciyle doldu. Bu dar dilenciye ne zaman gördük? Köylerden şehire akın var ana! Şehir işçisinin dirliği de bozuldu. Fabrikaların önü. ne git bak. Boy boy, çeşit çeşit babayığitler, ana kuzula. rı. Onların da ardlarında besledikleri boğazlar var, onla. rm da çoluk çocukları, babalan, anaları var. Herkes mek peşinde koşuyor!

Ana içini dertli dertli çekti:

— Aaah oğlum ah... Şu kafa, şu akıl, şu lâflarla.., Gözü körolası yokluğun. Sen de, kardasın da okusaydı-nız, daha doğrusu okutabilseydik, o kahpe kannm doktor oğlundan geri mi kalırdınız?

— Bırak şimdi bunu, ben hayatımdan memnunum.

— Eeeh, öyle söylemek düşer tabî. Peki, bu karda-sına ne oluyor? O niye ayaklandı?

— Vallaha bilmem. Akşam öfkeyle geldi, babasıy-nan atışmışlar, ben de siznen gidecem diye tutturdu. Ettim ettim dinletemedim. Sen istemezsen, ben de başkalarıyla giderim diyor. Babama fena içerlemiş. Niye atıştılar?

Ananın dertleri depreşti:

— Amaan bire oğlum, babanın huyunu bilmez misin? Surda bağırır çağırır, insana dünyayı zindan eder, zurda döner pişman olur.

— Çok fena küfretmiş ama...

— Ağzından kaçmış. Bütün gece uyumadı, cigara üs-1

tu, jj sabah beni uyandırdı, git bak ağasigilde mi değil —> Sabah sabah, ya fettah ya rezzak. Sızılı bir kadınıym Yok, ille git bak. İçlidir, kendini ırmağa mırmağa r da--- Deli bu herif deli!

_ Deli meli. O yaştaki bir evlâda o biçim küfredilmez1

— Biliyorum, edilmez amma, etti işte. Şimdi de itten

işman. Çok acınacak hâli var. Kalbi temiz olmasa töbe çekilmez- Demek siz müceret gideceksiniz?

— Gideceğiz. Elciden avans bile aldık. Hattâ karda-sım da aldı. Aldı ya, gene de ben karışmam. Deha o, deha sen. Uyandır, konuş!

Ana, kardaşmm yatağında hâlâ mışıl mışıl uyuyan küçük oğlunun kırmızı saçlı başına endişeyle baktı. Babası gibi, kafasına bir şey taktı mı kolay kolay caymıya-cağmı biliyordu. Gözüne gelini ilişince, açıktan açığa olmasa bile, öfkesini ondan almak için, lâf çaktı:

— Of yarabbî of... Nedir bu üstümüze saçtığın nü-subetlik! On bir, on bir yıldır bir uğursuzluk çöktü bize!

Gelin anlamıştı, Cavit'in yatağı kıyısına oturmuş, eteğinin ucuyla oynuyordu.

Kaynana yeniden büyük oğluna döndü:

— Sen demedin mi ki, bizimle gelmen yakışık almaz, baban şöyle, baban böyle diye?

— Dedim ana, dedim amma aklına takmış bir sefer. Bana göre hava hoş. Gelse de bir, gelmese de...

Ana artık şahlandı:

— O gitmemeli oğlum. Babası nasıl sever bilirsin. Eğer o oğlan giderse, herif deli olur dağlara düşer Ali gitmemeli. Ali giderse bizim evin tadı iyice kaçır. Herif zaten sakat, dükkânda bir başına ne yapar?

— Valla bilmem. Deha kendi, deha sen. Uyandır, konuş!

106

107

— Konuşulmaz ki bunlarnan. Oymakları batsın, pırto gibi parlayıverirler. En iyisi sen. Senin sözünden yor, çok seviyor seni. Evde seni dilinden düşürmez. Ağü şöyle kafalı, ağam böyle kafalı. Seni töbe dilinden düşjjj mez. Sen istersen kandırırsın. Seni tevatür seviyor...

Büyük oğul düşünüyordu. Ana umutla baktı sonra pekiştirmek için anahtarları önüne attı:

— Uyanınca ver, gitsin açsın dükkânı. Sen isterse» razı edersin!

Büyük oğulun içinden tekerlekli dükkân geçti. Bütün gece, her uyandıkça bu kutu gibi, bu yalnız kardaşıyla kendisinin olacak kutu gibi dükkânı düşünmüş, ne hayal, ler kurmamıştı! Demek boynu mavi kurdeleyle fiyonkfo bağlama, destiyle şarap, üzerinde küçük küçük doğran. mış et sahanının cızırdadığı maltız, ya da gaz sobasına ve. da etmek gerekecekti?

İçini hasretle çekerek, anahtarları aldı:

— Benden söylemesi. Dinler mi, dinlemez mi... Akşamki öfkesi dağılmadıysa dinliyeceğini sanmam. Bana göre hava hoş!

— Seni çok seviyor, sen zorlansan razı olur. Seni vallaha dilinden düşürmüyor, töbe düşürmüyor!

— Ben zorlamıya zorlarım, anahtarları da veririm.

— Ver. Babandır de, şöyle olur, böyle olur de. Seni çok seviyor. Birinde dedi ki, şu ağamın kafası bende olsa başka bir şey istemem dedi. Seni çok seviyor. Ben kalkıp gideyim. O deli herif şimdiye akıl komamış dökmüştür. Oğlan kütlüye giderse, vallaha da billâha da deli olur dağlara düşer!

Sabah namazını kaza'dan kılıp çıktı gitti. Büyük oğul anasını yolcu edip döndükten sonra karısına sordu:

— Sana bir şey söyledi mi?

108

— Ben yatarken, kaynana ağzı yanı...

Gelinin lâfçılık huyu olmadığından:

— Hayır, dedi.

— Doğru söyle!

— Valla bir şey söylemedi.

Büyük oğul odanın içine yürüdü:

— Anamı bana mı belletecen? Bilmem mi ben ana-i? söylemeden, iğnelemeden edebilir mi hiç?

En küçük oğlunun yatağına sessizce giden karısına baktı- Belli etmemeğe çalışıyordu ama, zavallı bir hâli vardı. Demek geçmişti aralarında bir şey. Anasının ne azgın bir kaynana olduğunu yeni öğrenecek değildi.

— Aldırma, dedi. Hiç kulak asma onun sözüne. Onlar hâlâ mezar taşıyla öğünen insanlar. İlle anam. Kendi anası, kendi babası, daha doğrusu kendi meziyetleriyle öğüneceğine, tutar kocasının dedesiyle öğünür.

Elindeki anahtarları, hâlâ mışıl mışıl uyumakta olan kardeşinin yatağına attı:

— Benden söylemesi. Dinler mi, dinlemez mi...

Raftaki çalar saata baktı. Erkendi. Kardeşinin yanına yeniden girdi, akşamki gazeteyi aldı, okumaya koyuldu. Karısı mutfağa usullacık geçmişti. Mutfağın bitişik komşu avluya bakan penceresinde, koyu esmer Şerife, içeriği gözetliyordu. Merakla sordu:

— Kaynanan mı geldi?

Kadın alışkındı komşu Şerife'ye, başını salladı:

— Hı.

— Erken erken niye gelmiş?

— Hiç, kaynım için...

— Niye? Ne oldu ki kaynına?

— Akşam bizde yattıydı da... Âdeta dehşete düştü:

— Kaynın sizde mi yattı akşam?

109

— Sizde yattı hı? Hep bir odada mı yattınız?
— Başka odamız var mı?
— Sen kimnen yattın?
— Benim kız'la.
— Ayşe'ynen mi?
— Ayşe'yle.
— Ne de olsa insan kaynıyan bir odada yatma: fteden dersen, haberi olmadan insan açılır saçılır... 'i in niye sizde yattı?
— Babasıyla kavga etmiş.
— Kavga mı etmiş? Niye etmiş?
— Bilmiyorum.
— Biz onlardan yedi yıl komşuluk ettik. Kaynı... iyi tanırım. Yaman avrattır. Seni de töbe sevmez. Oğfç babasıyan niye kavga etti bilmiyon demek?
— Kaynanan hem seni sevmez, hem de çok lâfçıldı ha! Dedi kodu diye geberir. Sabah sabah iğnelemedi mi seni?
— İğnelemedi.
— Hadi hadi, iğnelemiştir. Bilmem mi ben onu? İğ. nelemeden edebilir mi? Kocası olacak Topal dayağa yıkardı da avrat gene bana mısm demezdi. Beşine beş, eline taş. ille senin arkandan atması... Geçende bizim rümceye gittiydim, doktorun anasına... Dönüşte kaynanana rastladım, yolda, ayak üstü, seni kesti hep. Diyo ki, evimize geleli onbir yıl oldu diyor, güm güm gümüli-yen ev kurudu kabuğuna yapıştı diyor!
Gelinin tepkisini heyecanla beklediyse de olmadı Karşılık vereceğine, gaz ocağında ısınan bulaşık suyun» musluğun yanına kaldırmış, akşamdan kalma zifir lan yıkamıya başlamıştı. Şerife kızdı. Kaynanasının al tuttuğu kadar vardı, içinden pazarlıklı. Topal'ın bü;
°8.1" fapılacak bir matah olsaydı bari. Akşam üstleri
^ Önlerinde toplanır, herkes kendi kocasından, kaynandan, görümcelerinden söz açarlardı da, bu, ne etliye ?aSIŞırdı, ne sütlüye. Amma gene de biliyordu içinden pazarlıklı olduğunu. Ne yere bakan yürek yakandı o! Ta-u» herifin gencini, güçlüsünü bulmuş, girmişti koynuna. Herifin de hiç akli yoktu. Gençti, yakışıklı sayılırdı. Dün-ada avrat kılığı mı vardı da bu sünepeye tapıyordu? Gelip geçtikçe başı önüne eğik, kaşım kaldırıp bakmazdı yadırgı avratlara.
Sinirli sinirli sordu:
— Kütlüye ne zaman gidiyorsunuz? Bulaşıklarından başını kaldırmadı:
— Bizimki ne zaman haydi derse...
Domuz karı. Kaynanasının onun ardından atıp tutmalarını yetiştirdiği halde kızmamış, aldırmamıştı. Kızmalıydı oysa. Kızmalı, o da onun ardından verip veriştir-meliydi. Tadı mı çıkardı böyle!
— Bana bak, dedi. Demin kaynananın dediklerini aç7 tim diye canın sıkıldıysa kabahat bende değil. Sem sevdiğim için söyledim. Yoksa bana göre hava hoş. Ben lâfi götürüp getirmeyi sevmem. Canının sıkılacağını bilsem tabe söylemezdim!
Karşılık alamayınca büsbütün küplere bindi:
— ... ben esasta dedikoduyu hiç sevmem amma bakma. Kaynanansa dibinde uyur. Kaynana bu, en iyisinin boynu altında kalsın. Benim de var bir yetmişlik gebere-sice, geberemedi gitti. Ölmüş ağılyanı yok, hâlâ oğluyla yatıp kalktığımızı karışır. Seninki de karışır mı?
Gene bakmadan:
— Karışmaz, dedi.
— Senin nerden haberin olacak? Oğlunu tenhalarda buldukça kulağımı bükü büküverir. Onlara ne bilmem ki...
uyie aegıı mı ama i» — ..... |>
— Bana ne güceniyorsun bacım? Ben senin i için meselâ... Ardından atıp tutan kaynanan!
— Gücenmedim ki sana...
.Bulaşıkları bırakıp içeri geçti. Kuru Şerife hâlâ pei) cereden mutfağa bakıyor, içerden taşacak konuşmalar işitmeğe çalışıyordu. Kaynının geceyi onlarda geçirmesi^ de vardı bir iş. Öyle ya, yeni yetişip gelen, güçlü delikau lıydı. Ağasının avradı olmayınan... Bu zamanda ağa avra, di mağa avradı... takan mı vardı? O karı, o yere bakan yürek yakan karı öyle bir sırcıydı ki...
Büyük oğul karısına sordu:

- Ne kadar bulgurumuz var? Kadın:
- Yarım teneke, dedi.
- Fasulyamız?
- O da beş altı pişirimlik.
- Mercimek?
- Mercimek de.
- Un?
- Un da beş altı ekmeklik.
- Yağımız tükendi ha?
- Tükendi.

Küçük oğul öksürerek uyandı, yatakta doğruldu:

- Rüyamda anamı gördüm... Büyük oğul güldü:
- Ağız mı yapıyorsun yâni? (49)
- Ne ağızı?
- Demin hurdaydı anam, uyanık mıydın?
- Burada mıydı?

(49) Ağız yapmak = Numara yapmak.

112

— Valla rüyamda gördüm ha...

— Nasıl gördün?

— Hiç- Gelmiş beni götürmiye zorluyor. Gider miyim yahu!

Büyük oğul dükkânın anahtarlarım yorganın üstünden aldı, uzattı:

— Anahtarları da getirdi.

Küçük oğul anahtarlara da, dükkâna gidene de okkalı bir küfür salladı. Büyük oğul:

- Ayıp, dedi, ayıp.
- Niye?
- Babaya söğülmez. Adam senin için bütün gece uyumamış!
- Sonra?
- Sonrası sağlık. Kendini ırmağa atmandan korkmuş...

Küçük oğul sinirli sinirli güldü:

- Aklımı peynir ekmekle yemedim. Irmağının izzetli avradını...
- Söğmeden konuşamaz mısın sen?
- Yahu küfürün adını günah koymuşlar. Söğmeden insan rahatlıyabiliyor mu ki?
- Günah değil ayıp. İlle de kadınların, çocukların bulunduğu yerde!
- Yahu onun bana ettiği küfürü duysan... Eğer üstümde tabanca olsa, bir iki demez çeker vururdum!
- Babamı? Babanı çeker vururdun ha?
- Vururdum tabi. O pis lâfı niye etti?
- Afeiin sana. Babasını vurmaktan bahsediyor, hayırlı evlât...
- Yahu ağzından çıkanı kulağı duyuyor mu be? Büyük oğul İnşa kesti:

113

F. 8

— Sonra?

— Atla dükkâna, aç!

Küçük oğul hırslı hırslı soludu:

- Been? dedi, ben ha?
- Sen evet. Gidecen ve dükkâna açacan! Küçük oğul yaktan kısa, kirli donuyla kalktı:
- Geç yahu sen de... Dükkânın da, ip tutanırug da... Ben dükkâna bir daha uğrarsam anamın donu ba. sıma be!

Pantolonunu sinirli sinirli giymeğe başladı. Ağası:

- Anlamadım?
- Gider dükkâna açarsam anamın donu başıma dedim!

Büyük oğul baktı baktı...

- tyi ama oğlum, dedi, gidip açmazsan bütün bütün suç bana yüklenecek. Ağası baştan çıkardı diyecek...
- Ne münasebet yahu? Madem sana zararım dokunacak, ben burdan da giderim!

— tşi yokuşa sürme. Anam diyor ki, itten pişman oldu diyor. Bütün gece uyumamış, hep seni düşünmüş...

Küçük oğul kesti attı:

— Sana uzun lâfın kısası ağa! Ben bir daha ne o dükkâna giderim, ne de onun yüzüne bakarım!

Sarı ketenden pantolonunun düğmelerini iliklemiş, kayışını sıkmış, beyaz gömleğinin kollarını dirseklerine kadar sıvamıştı.

— Nereye? dedi ağası.

— Gidiyorum.

— İyi ama, nereye?

— Canımın istediği yere bire ağa. Dünya babamın eviyen ağamın evinden mi ibaret?

Büyük oğul üstelemekten vazgeçti.

— Senden niye bilecekmiş? Benim aklım yok mu? Çocuk muyum ben?

Büyük oğul da kalktı. İki cami arasında kalmışa dön-

111 — Şaşırdım kaldım yahu, dedi. Anahtarları da anam

auip burda bıraktı sanki? Ne olacak şimdi?

ne iv

Küçük omuz sıldı:

— Ne olursa olsun.

— Ben mi gidip açayım yâni?

— Senin bileceğin iş. Benden umudunu kessin!

Büyük oğul mutfağa düşünceli düşünceli geçti. Penceredeki kuru Şerife'ye dikkat bile etmedi. Etse, Şerife'-nin yabancı erkekten güya kaçındığını görecekti. Kaçmıştı güya... Az geri çekilmiş, beğendiği adamın el yüz yıkayışını sonuna kadar gözetlemişti. Kılı, kaim kollar vardı adamın. Pis kansı böyle bir kocayla koyun koyuna yatıyordu her gece. Kendi kocası gibi değil, gençti. Bunun da kendi kocası gibi, ayakları kokar mıydı acaba? Koksundu, varsın koksundu, ne çıkar? O pis karının yerinde kendi olsa, adam işten gelince sıcak suyunu hemen hazırlar, leğende kendi elleriyle yıkardı, kurulardı.

Kafası babasının dükkânında oğul, elini yüzünü yıkamış, duvardaki peşkiri alıp odaya dönerken, kadın pencereye az önceki gibi dayandı, memelerinin olduğunu sert sert kaşdı.

Büyük oğul dükkânı her günden erken açtı ama, k ri girip önlüğünü kuşanmadı. Babasını dükkânın öj de karşılayacak, durumu anlatıp ayrılacaktı. Bütün bu rm pürüzsüz, kavgasız, tereyağından kıl çeker gibi miyacağımı gayet iyi biliyordu. Öyle ki, babasının, ak: kanlı iri gözlerini devire devire bağırıp çağırışını görü gibi oluyordu. «Adaam sen de» diye geçirdi, «inceldjj yerden kopsun!»

Sinirli sinirli bir cigara yaktı.

İnceldiği yerden k,opsundu ama, gene de çekini; du babasından. Vaktiyle uzun saçlarını Ashabülkehf'ı kestirmesi, «Yazının çıplağı»nı getirmeden önce üstün titremesi, elektrik motorlarının dilinden kendi kendi anlayışile öğünmesi filân korkusunu silemiyordu. Al den ötürü sağlama bağırıp çağırarak, söğüp sayacak, hal tâ babasına karşı protesto gibilere alacaktı kütlüye şl melerini. Yalnız anası değil, kütlüye yâni ameleliğe diij tüler denilmesinden, babasının da çekineceğini biliyor du.

Cigarasını tam bitirmişti ki, babasının parke taşı rmi tok tok döğerek yaklaşan tahta bacağının sesini di yunca heyecanı arttı. Cigarasının izmaritini telâşlı bir 6 keyle fırlattı, ağzını elinin tersiyle sildi.

Topal eskici dükkâna her günkü gibi hırsla geldi, ğınp çağırarak, okkalı küfürler sallamak için bahane #

116

ya° ^kkâna girmeyip dükkânın önünde dikildiğine dik-

d£%ttnedi. Kalın sesiyle:

ka _____ yallah, dedi. Cellecelâlehu!

Adımını dükkâna besmeleyle tam atacaktı ki, büyük

-1 na dikkat etti: Önlüğünü filân kuşanmamış, akşam-

j kalan işini almamış, dükkânın önünde dikilip*du-

y Hırsla sordu:

— Ne dineliyon orda kazık gibi?

Büyük oğul yutkundü. Sözde durumu kısaca anlata-ak iznini alıp ayrılacaktı. Olmadı. Dükkâna girdi.

Topal eskici önlüğünü her zamanki gibi besmeleyle almış, besmeleyle kuşanmış yerine besmeleyle geçip, besmeleyle oturmuştu ki ,oğlu gene gözüne çarptı: Dükkâna girmiş, kazık gibi dikiliyordu. Önlüğünü kuşan, iskemlene otur, işini al mı demeliydi? Ne eşşek kafalı heriflerdi bunlar be!

— Önlüğünü kuşansana ayı. Onu da mı baba dürtün?

Hayır dürtmesin, dürtmeğe lüzum yoktu. Ne bugün, ne de bundan böyle kuşanmıyacaktı. Helâllik alacak, elini öpüp gidecekti. Gidecekti ama, öyle azgın azgın bakıyordu ki babası. Önlüğünü kuşanıp, işe şöyle bir başlasa da yumuşaymca mı açsaydı acaba? Herhalde. O zaman daha uygun düşerdi. Önlüğünü alçak bacaklı hasır iskemlenin üzerinden alıp isteksizlikle kuşandı.

Topal eskici söyleniyordu:

— Dükkâna gelirler, içeri girmezler; içeri girerler önlüklerini kuşanmazlar, akşamdan kalan işlerini almazlar, ille kumandan lâzım başlarına. Evlât değil, odun, odun oğlu odun hem de. Ulan ben senin yaşındayken Trablus'ta...

117

— Nerde bizim efe? Büyük oğul yutkuna kaldı.

— Kenefe mi gitti gene yoksa?

— Hayır.

— Ya?

Karşılık bekledi, alamayınca başladı:

— Akşam eve gelmedi. Babasının da kulağı du< sanki, sanki umurunda oldu. Darılan yatağını ayır sin. Hiç kimseye mudaram yok. Bir bu kadar daha y yacak değilim. Sittin sene gelmesin isterse. Ne ne sorarım. Tavşan dağa küsmüş de dağın haberi ^ miş. Baba evine küsen evlâda uğurlar olsun. Ceheimj, beri o daha öte. Beni benden mi edecek?

Dükkânın önünden geçmekte olan kahveci çırar

— Benim sâdeyi Tarsusî yapsm ustan, dedi. (50) Öksürdü, sonra da önem vermemişçesine sordu:

Akşam sizde mi yattı?

— Bizde yattı.

— Ne diyor? Arkamdan yağıp gürlüyor mu?

— Kimin? Sizin mi?

— Kilimcinin!

— Yağıp gürllediği yok ama...

— Ee??

— Çok içerlemiş! Köpürdü:

— Vay bokum vay... İçerlemiş demek?

— Çok fena küfretmişsiniz!

— Yaa!

— Ona tutuluyor.

— Sen ne dedin?

(50) Tarsusî kahve = Kulpsuz iri fincanla, flirilr kahve.

118

— Ne dedin yâni? Nasıl yatıştırmıya çalıştın."

— Zarar yok, babandır, yabancı değil dedim. Dedim aflıma...

— Dedin amma?

— Hiç, öyle.

— Almadı mı? Dedin de almadı mı?

Büyük oğul susmayı uygun bulduysa da, Topal eskici boşandı:

— it, itoğlu it. Ne de izzeti nefsi yüksek matahmış! Demek affetmiyor beni? Vay düdüğüm vay! Öyle ya, baba o, evlât ben. Hey dünya, hey kahpe dünya! Ulan farzet ki ağızmdan kötü bir küfür kaçtı, ne çıkarmış bundan?

Büyük oğul canını dişine takarak:

— Kaçırmamalıydınız, dedi. Baba deliye döndü:

— Kaçırmamalı mıydım? Demek sen de onunla birliksin? Demek ona hak veriyorsun? Demek bir babanın evlâtlarını istediği gibi dövmeğe, sevmeğe hakkı yok?

iskemlesinde kımıldandı:

— Bana bakın banaa! Değil o, seni de onun üstüne kor, eşsek sudan gelinceye kadar döverim! Karın, çocukların vızgelir bana. Karşmdakini topal bir ihtiyar görüp ölü belleme. Ben adamın Allahmı, kitabını, yerini göğünü, küncüden ufağını...

Öyle korkunç küfürler savuruyordu ki, büyük oğul ufaldıkça ufaldı. Babaysa durmamacasma veriştiriyordu:

— O oğlanı senin baştan çıkardığını biliyorum. Benim oğlum, benim karşımda lahavle demezdi. Şimdi? Şimdi ya? Hep senin akıl hocalığından, oğlan baş kaldırıma başladı. Babayla oğulun arasına girmiyene hakkın var ulan? Sen mi doğurtup bu boya getirdin onu? Ne gibi bir

119

Ne hakkın var?

Büyük oğul fena bozulmuştu. Dolan gözleriyle İja'ı ti, önlüğünü çıkarmaya başladı. İhtiyar:

— Nerye dedi. Ha? Nerye gidiyorsun?

Büyük oğul karşılık vermedi. Koluyla gözlerini sildj sonra önlüğünü az önce kalktığı iskemleye bıraktı. İhtiyar tekrar güreledi:

— Nerye gidiyorsun diyorum sana?

'Büyük oğul dükkândan çıkmadan önce babasına yaş. İ gözlerle baktı, mırıldandı:

— Eve.

— Ne var evde?

— Hazırlığımızı yapacağız.

— Ne hazırlığı?

— Kütlü toplamaya gideceğiz!

Kahveci ikilik iri fincanla Tarsusî kahveyi getirdi, ayaklı makinenin demirine bıraktı ama Topal görmedi; gördü anlamadı. Kütlü toplamaya mı gideceklerdi? Ner-den çıkmıştı bu?

— Ne kütlü toplaması? Nerden çıktı bu icat? Büyük oğul durumu kısaca anlattı.

— Peki, kardasın nerde?

— Bizde.

— Dükkâna niye gelmiyor? Sizde ne işi var? Canını dişine takarak:

— Anam anlatmadı mı? dedi. Bundan böyle dükkâna gelmek istemiyor, bizimle kütlüye gidecek!

Topal eskicinin öfkeden kıpkırmızı yüzü birden bak mumu gibi sarardı. Kahve fincanına uzanan eli öylece kail mişti, titriyordu. Gözleri büyük oğlunda, ne söyleyeceğini şaşırılmış bakıyor, sadece bakıyordu. Söylese, bir şeyler

120

tjeyen elini kahve fincanına uzattı, aldı, ağzına gö- lâkin içmek gelmiyordu içinden. Demek gerçekten ü toplamaya gidecekti oğulları?

Fincanı tekrar aldığı yere bıraktı. Titreyen dudaklarla âdeta yalvardı:

___ Oğlum, yavrum...

Büyük oğul çıkmak üzereydi, durdu:

___ Buyur baba.

Baktı, bakiştılar. Babayla oğul uzun uzun bakiştikten sonra ihtiyar ağılıyan bir sesle:

— Yapma, Allah aşkına yapma yavrum. Onu sen kandırdın, sen kandırdın Ali'mi. Senin dilinde büyü var. Yapma yavrum, Ali'mi bana bırak. Sen nereye gidersen git, Ali'mi götürme. Ali benim babam, kardaşım, arkadaşım, yavrum!

Geniş omuzlarıyla makinesine kapandı, sarsıla sarsı-la ağılamaya başladı. Neden sonra doğrulunca iri gözleri yaş yaştı:

— Ayşe, Caviit, öteki en küçük nasılsa senin yanında, Ali de bana göre öyle. Eti tırnaktan ayırma Memet!

Büyük oğul bir şeyler söyleyecekti ki, baba, kocaman elini kaldırdı:

— Sus, konuşma, konuşma oğlum. Konuşursan aklıma yatırırısın, Ali'mi elimden alırsın, konuşma. Büyü var senin dilinde!

Birden sertleşti:

— Peki, kütlüye gitmekten maksadınız ne? Büyük oğul omuz silkti:

— Hiiç. Rızkımızı çıkarmak için çalışacağız. Ekmek kavgası! Görüyoruz bu dükkân dokuz kişilik aileyi geçin-diremiyor artık. Sana yük olmaktansa... Biz benim karıy-« çoktan vermiştik kararımızı. Ali gece geldi, böyle böy-

121

ue sizime gideceğim...

Topal eskici oğlunun söylediklerini duyuyor, anlı; yordu. Çukurova'nın sarı sıcakları, yer yer çatlayıp rılmış toprakları, yazı yaban, yazı yabanın arı gity 1 gibi sivrisinekleri, yağmur yüklü bulutlar, sel sele J murları, arkasından felâket halinde gelen dizanteri ması geçiyordu kafasından.

Mırıldandı:

— O yazının yüzü, o sivri sinekler, o sıcak... Birden başını kaldırdı oğluna baktı:

— Peki, kaç para kazanacağınızı umuyorsunuz? Büyük oğul elciden duyduklarını anlattı. Topal e< ci şöyle bir hesap etti... Eskici dükkânından daha \ lıydı!

- Demek günde adam başına üç liralık toplıyabilj çeksiniz?
- Elci öyle diyor, iyi çalışırsak toplarmışız.
- Üç sen, üç karın, altı.
- Yazının yüzünde pek bir masrafımız da olmaz.
- Doğru.
- Dönüşte de, şu hani Avgan hacı var ya? -Ee?
- Onun tekerlekli dükkânı gibi bir dükkân uyduj rup...
- Eskicilik mi yapmak?
- Eskicilik yapmak!

Topal, kahvesine uzandı, aldı. İçecekti, soğumuştı| Sokağın bozuk parkelerine serpti. Büyük oğul:
— Gidip yenisini söyleyim mi?

Duymadı. En çok «Yazının yüzünde pek bir masraf' lan olmayacağı» aklına yatmıştı. Doğruydu. Bugün şu if xı kırık dükkânda üçü sırt sırta vererek çalışma karşı

122

udi on beş, de. Değil ya, söz temsili, un o eş. rm on ilah deyince dokuz kişiye pay oluyordu ki, yazının yüzünde dokuz kişinin beşi de çalışır, para kazanabilirlerdi. Karısı, kızı, büyük oğlunun karısı, kızı, kızın küçüğü Cavit'le ablasını bir kişi saysa, demek bugünkü çalışanlara dört kişi daha eklenmiş, üçer liradan on iki lira daha kazanılmış olacaktı.

Döndü, boş bomboş gözlerle baktı: __ Bu akli sen mi düşündün?

- Hangi akli?
- Kütlüye gitme akli? .— Hayır baba.
- Ya?
- Zaruret!

Topal eskici akları kanlı iri gözleriyle baktı, baktı, sonra başını ağır ağır salladı:

— Zaruret ha? Doğru yavrum, zaruret. Aaaaah zaruret, gözün çıksın!

Kahve fincanına el attı, boştu:

— Git yenisini söyle şunun! Büyük oğul boşu kapıp fırladı.

Aklına yatmıştı bu iş. Üç kişi çalışıp dokuz kişi yemenin zamanı geçmişti. Dokuz kişinin yedisi çalışırsa, üçer liradan yirmi bir lira girecekti iki eve. Köy yerinde kurtulacakları masrafları da kazanca eklediler mi, ortalama günde otuz liraya yakın para kazanabileceklerdi.

Sırtından kocaman bir dağ devrilmişçesine ferahladı, sanki bir duvar yıkıldı, duvarın ardındaki güneş sıkıntılarını aydınlattı.

Büyük oğlu yeni bir fincan kahveyle gelince sordu:

•— Demek dönüşte senin Hislon saati da satıp?

Babasının kahvesini makinenin demirine bıraktı:

— Kütlüden kazandığımız paranın üstüne koyacağız...

123

— Fena fikir değil!

Bir de cigara yaktı, kahveyi yarılıyana dek düşürü Gerçi karısı, kızı evde boş oturmuyor, ev işlerinde çalışıyorlardı ama, karşılığında para getirmiyordu ya, bu ışma. Tahta silmek, çamaşır bulaşık yıkamak... Köy rinde, daha doğrusu yazının yüzünde tahta, çamaşır mazdı. Pek öyle bulaşık da olmazdı. Olsa bile akşamli karısı, kızı gelini yardımlaşa yıkayıverirlerdi. Şehir yei de mahalleli, konu komşu, dedikodu...

— Yazının yüzünde karı kancığın tahtası, bulaşık çamaşırı, dedikodusu da olmaz biliyon mu?

— Olmaz!

— Bir de şu var: Eskicilik yapacağına, götürü a; kabı yapsan nasıl olur?

— Sermayem yetmez ona baba. Fincanını çalkalayıp tepesine dikti:

— Sermaye at'la deve değil oğlum. Demek elci, iyi çalışırsanız adam başına ikibuçuk, üç liralık iş yaparsınız dedi? Üç, de. Bu hesapça, karınla sen altı liralık iş yapacaksınız demek oluyor. Kardasın da sizinle gelirse, üç de o, etti dokuz lira. Ayşe ile Cavit'i de bir adam say. Ne etti?

Büyük oğul geçti alçak bacaklı, hasır iskemlesine oturdu:

— Onları sokmamak lâzım baba. Ayak dolaşıklığından başka hayırları dokunmaz!

— Yook, böyle düşünme. Ağaç yaşken eğilir. Sonra, kütlü toplamak zor bir iş değil ki! İki liralık da mı iş yapamazlar? Yaparlar. Demek, üç, altı, dokuz. İki de iki çocuk kazansa, on bir. On bir lira! Bir ayda ne eder? On olsa üçyüz, otuz daha, üçyüz otuz. İki ay sürer mi bu iş?

- Valla ben de pek bilmiyorum ama, sürer herhalde.
— Sürer. Bir ayda üçyüz otuz, iki ayda, altryüz altmış. Altmışını at, sağlam altıyüz!

124

gidip gelmiye başladı. Babasının kaç vakittir boyıesi-ye neşeli hâlini görmiyen büyük oğul hayretler içindeydi. x^e olmuştu koca herife de birden pırl pırl bir sevinç-yağa fırlamış, dükkânın içinde çaprazlama volta at-va başlamıştı? Taa yıllarca önce, köyde demircilik yap-t »j avuç avuç para kazandığı, hafta sonlarında eski mo-tosikletiyle babasını şehirden köye ziyarete gelen büyük glunu karşılarkenki gibi. Herhalde, oğullarını başından atlpj dükkânın kazancı bir kendisine kalacağı için sevinmişti- Öyle ya, kazandığıyla akşam üzerleri eşi, dostunu toplıyacak, güle söylyie, gamsız kahkahalar ata ata çekeceklerdi kafayı.

İhtiyar birden oğlunun önünde durdu, ağır, kocaman elini oğlunun omuzuna neşeyle koydu:

— Altıyüze bir altıyüz daha koy. Ne eder? Büyük oğul hiçbir şey anlamadığı halde:

— Bin ikiyüz, dedi.

— Bin ikiyüzle toptancılık yapılır mı yapılmaz mı?

— Yapılır ama, makine, kösele, kalıplar...

— Makine de var, kösele de, kalıplar da. Dükkân bile var be! İşte, kocaman dükkân. Burayı bir badana, bir sıvar... Oropuya sıfat gerek demişler. Ha?

Oğul her şeyi anlamıştı. Babasının hazdan titreyen iri burununun kanatlarına bakıyor, bakışıyorlardı. Oğu-lun pek çekimser duruşuna karşılık baba, oğlunun en az kendi kadar sevinmesini bekliyordu. Sevinmiyordu oysa. Ya da sevindiğini belli etmiyordu. Birden içini çekti, içinin pırl pırlılığını sanki*hafif bir gölge örttü: Yoksa babası, anası, bacısıyla birlik olmak mı istemiyordu? Ayrı baş çekmek daha mı usulüne geliyordu?

Elini oğlunun omuzundan çekti:

— Cevap vermedin?

— Neye baba?

125

— Evet?

— Senin elci bize de avans vermez mi?

Büyük oğul için hava hoştu ama Ali ne diyecekti U işe bakalım? Şimdi burda, babasıyla anlaşsa bile Ali, Alf den geçtim, anası, bacısı ne diyeceklerdi? Ona kalırsa ne anası, ne de bacısı «Kütlü amesi» olmya «Peki» derler, di. Onun için, bir az düşünmeli, sağı solu yoklamahydj lar.

— Ne zaman gidiyorsunuz? Babasına isteksizlikle baktı:

— Elci ne zaman haydin derse...

— Demek adam başına yirmişer lira veriyor?

— Evet.

— Güzel. Dükkâna kilidi vurur gideriz. Dönüşte bin ikiyüz lira para, hazır dükkân, makine, kalıplar, filân, veririz sırt sırta...

Büyük oğul gözlerini yere indirmiş, sâdece dinliyordu.

— Nasıl fikrim?

— Yoksa beğenmedin mi?

— Beğenmediysen söyle oğlum. Çekinecek birşey yok bunda. Belki de beni istemezsiniz?

Yüreği kabararak geçti yerine oturdu. Büyük oğul acımişti.

— ... beni yalnız bırakmayın yavrum, beni de alın yanınıza. Surda ne ömrüm kaldı? Benimki hep çenemde. Yoksa vallaha kötü insan değilim. Size zararım dokunmaz. Birlikte sırt sırta... Düşün oğlum, dönüşte dükkâna bir sıva, bir badana, açıyoruz ismarıççı dükkânımızı, paşa gibi. Hani köyde nasıldık? Anan çyköfte yoğurur-du, biz sennen karşılıklı şarap içerdik, sen encam Alama-

126

nın para bol, şarap bol, sumakla oğulmuş sovanı, nâne-

'\$ aydanosu, kızarmış biberi domatesiyle bolca keba-

sJ/ 7 Hı? O zaman kardasın Ali'yi de alırsız aramıza.

|||dü) Devvus> eŞŞek kadar oldu. O da bizimnen çeker

c vl Haydi bakalım derim, at eli kulağa! Sesi de güzel

ieyyUsun! İşlerimiz yolunda gitti de parayı demetlerle mi, dört, beş odalı kocaman bir konak tutar, hep bir-rı,te otururuz. Senin şimdiki mahalle beni hiç açmıyor '-inin. Birlikte oturmak gibi var mı?

Ne söylese boş, büyük oğlu sevinmiyordu.

— Oğlum, yavrum... İyiden kötüden bir şey söylemiyorsun. Niye?

Büyük oğul başını kaldırdı:

— Hiç, dedi.

— Hiç değil, var bir sebebi. Söyle nedir? Beni niye istemiyorsunuz?

Birden öfkelenmiş, eski sert hâlini alıvermişti. Büyük oğul:

— Bana göre hava hoş, dedi.

— Sana göre hava hoş da, beni istemiyen kim? Ali mi?

Büyük oğul «Evet, Ali...» demekten çekindi:

— Konuşmam lâzım, konuşmadan bir şey diyemem...

— Konuş. Anan diyor ki, ağası Ali'nin panzehiridir diyor. O ne isterse Ali karşı durmaz ona diyor. Doğru. Bu işe senin akim yatarsa onun da yatar. Sen nasıl düşünürsen o da öyle düşünür. Söyle senin akim yattı mı?

Verecek başka karşılığı yoktu:

— Yattı, dedi.

— Yattıysa mesele yok. Git şimdi, bul onu, görüş, konuş... Siz gittikten, oğullarım, yavrularım gittikten sonra benim burada yapayalnız ne işim var?

127

— Yalnızlık Allaha mahsus. Yalnızlıktan kork rum. Sen meram edersen kandırırsın onu. Onun ri sensin. Seni benden çok seviyor, sayıyor. Sen isters razı olur. Ne yap yap kandır. Sakın beni bırakıp • yin!

— Anam?

Püskül püskül kaslarıyla, sertçe sordu:

— Ne olmuş anana?

— Kütlü toplama razı olacak mı?

— Olmayıp da ne yapacak?

— Bize bile razı değil, kaldı ki...

— Kaldı ki'si maldikisi yok. Oğullarım nerde ben da, ben nerde avradım, kızım orda. Sıkı mı razı olmasın? Deyyusun kızını Sultan Hamidin sarayından almadım ya!

Büyük oğul anasının kolay kolay «Peki» diyeceğine I akli yatmıyordu ama, gene de kalktı:

— Ben gideyim... Topal da kalktı:

— Git oğlum, kardaşınla konuş, razı et. Elciden bize de avans al. Ben ananla konuşur, onu müceret razı rim. Sen Ali'yi razı et, ananı bana bırak...

— İyi ya.

Büyük oğulu yolcu ettikten sonra makinesinin başına yeniden geçip oturdu. Olmuştu bu iş, tamamı. Oğlu da, karısı da, kızı da ister istemez razı olacaklardı. İş büyüt oğlundaydı. Büyük oğlu madem peki demişti...

Boş fincanı almiya gelen kahvecinin çırağına:

— Bi dene daha getir aslan, dedi.

— Olur emmi.

Madem peki demişti büyük oğlu... Bu büyük oğlunda sahiden akıl çoktu. Ulan, nerden aklettin kütlü toplama işini? Sittin sene düşünse aklına gelmezdi. Demek Allah üstlerindeki nüsubetliği silip atacaktı, vakti saati g^

128

da Duyu uuzumuşu.

__ Başefendi meraba!

fler zamandan başka, bambaşkaydı:

__ Merhaba Bahri paşa!

gerber kalfası Bahri şaşkınlıkla durdu:

__Ne o? Dünya düzeliyor mu ne?

Topal eskici kıs kıs güldü:

__ Düzeliyor evlât düzeliyor...

__ Nasıl?

__ Nasılını bilmem amma. Allah benim çileme son veriyor gayri. Dardaki cemi cümleye de acısın!

Kısa boylu, belden aşağısı yukarisından çok kısa Bahri merakla sokuldu:

__Şu işi bize de öğret de biz de kurtulak emmi!

Anlattı, hazla, hazdan kınla kınla anlattı:

— Dükkânı kapayıp, kütlüye gideceğiz!

— Kütlüye mi?

— Niye şaştın? Gidenlerin canı yok mu? Onlar da senin, benim gibi insan değiller mi? Bir düşündüm, bizim eskicilik fosladı. Şu karşiki tüyü bozuk da gelip karşımıza dükkân açınca, işler iyice fosladı. Kafamı

işlettim, dedim aç mezarı yok ya! Madem eskicilik fosladı, işi ismar-lamacılığa, toptancılığa dök. Dükkânım var, makinem, kalıplarım her bir şeyim tamam. Eksik olan sermaye mi?

— Meraba başefendi... Bakıyorum Bahriyeni... Bahri:

— Kışkandın mı? dedi.

Topal'm en içerlediği oğlan Cemil sapartayı yemeyince, dükkâna sokuldu:

— Ne kıskanacam oğlum? Allah muhabbetinizi artırsın!

Uçları kırmızı Gelincik paketini çıkarıp uzattı:

— Buyur pmmi!

129

F. 9

içinden gelerek onları Kuturieriye memnun eaecekti;

— Ben oğlan cigarası içmem! dedi. Oğlan Cemil gücendi:

— Ayıp ettin emmi... Demek ben oğlanım? Kalfa Bahri:

— Nesin ya? dedi.

— Sen sus lan. Ben neyim emmi? Kendi Birinci'sinden yakan Topal:

— Oğlansın! dedi.

Bahri'nin kahkahası esnafın kulağını kabartmış^ Çok geçmeden, kirli önlükleriyle, birer ikişer toplandı^ Toplandılar ama, havaydı. Topal bugün öfkelenip kızaca. gına, kahkahalarla gülüyordu. Söğüp saymasına s sayıyordu ama, öfkeli zamanlardaki gibi değil.

Esnaf bunun nedenini merak etmişti, başladılar usu] usul konuşmaya:

— Bugün pek neşeli...

— Öyle görünüyor.

— Gömü mömü mü buldu acep?

— Kim bilir, belki de piyango çarptı...

— Bahri be...

— Hı.

— Gel hele...

— Ne var?

— Emmin bugün Aladağ'dan serin, ne yapsanız kızmıyor. Niye?

Bahri, Topal'm kariyu kancığı seferber edeceğini, ya kında hep birlikte kütlü toplamiya gideceklerini anlatt Esnaf şaştı bu işe. Demek gül gibi zenaatımı bırakıp-Ümitler canlandı. Madem kütlüye gidecekti, dükkâni, tezgâhı dağıtsmdı. Gerekirse hava parası bile verirlerdi dükkândan çıkması için. Ya makinesi? Şimdikilerde nerdev di o eski Alaman yapısı makine?

130

XI

Büyük oğul iki cami arasında kalmışçasma, sabahın sekizbuçuk güneşi dolu caddelerinde battal battal yürüyordu, iki cami arasında kalmışçasma! Ne anası yanaşacaktı babasının isteğine, ne de kardeşi. Hele anası! «El, gün, bildik, gördük, tanıdık...»

Kırış kırış cigara paketini sıkıntıyla çıkardı, son ci-garasını da yaktı bir hamalın ateşinden.

Anası, ille anasına nasıl anlatmalıydı ki, el, gün, bildik, gördük, tanıdıklardan, yapacakları dedikodulardan hiç, ama hiç hayır yoktu; böylelerinin övmeleri de, yermeleri de karın doyurmaz; aslolan iştir, çalışmaktır, çalıştığının karşılığını almaktır, alabilmektir!

Cigarasmdan emdiği dumanı havaya üfledi.

Babasının hesabı yanlış olmayabilirdi. Hani evdeki pazar çarşıya uysa da sırt sırta verseler, sıkı bir çalışma, kazançlarını birleştirseler, ismarıççılığa başlayıp, kazansalar, tekrardan evleri bir konakta birleştirseler... Olmı-yacak şey değildi ama, anası: «Evimize geleli onbir yıl oluyor, o güm güm gümüliyen ev, kurudu kurudu kabuğuna yapıştı!»

Cigarasmm külünü sinirli sinirli çırptı, «Güm güm gümüliyen ev!» diye geçirdi. «Öyle bile olsa, ne suçu var kadının? Sonra, ne vicdansızlık. Ana, mana... Olmaz, beraber oturmak olmaz. Olmaz ya, bu işi nasıl tatlıya bağlamak? Herife de yazık. Nasıl ağladı fikara be... Biliyo-

131

Kuyor. İainız KaımaKıaıı, ııasıa uuşmcjs.icn yQ

Haksız mı? Değil. Yarın hasta düşüverir de birkaç ay J tarsa ona hangimiz el uzatabiliriz? İstesek bile uzt yız...»

Battal battal yürüdüğü dar sokağı geçmişti, ana caddeye çıkıverdi. Durdu. Kerusa denilen lâstik e, kerlekli iki çift atlı fayton caddede yarışircasına şakirt,, larla geçtiler. Boş, bomboş gözlerle baktı arabalara; gg,, meden. Babasını düşünüyordu, babasının dolu dolu g^ lerle yalvarırcasına söylediklerini: «... altıyüze bir altıtyt daha koy, ne eder? Bin ikiyüz. Bin iki yüzle ismanççıl^ yapılır mı

— Zahmet değil gidecektik zati... Çaycı Nadir gene parladi:

— Hadi bakalım hadi. Dışarı çabuk çıkın da alınv za yel değsin!

Topal eskicinin büyük oğlu Çaycı Nadir'i bir parça da babasına benzetiyordu. Yaşça değilse bile huyu.

Çay0

134

iÜ

en

A'r de tipK-1 üauası giui iüli tıgz.ıııı.a tı avjıı avjıı^v.^wgi-

önde söyleyip çıkan tok sözlülerden. Kahve ocağının köz dolu ocağı önünde kocaman na-1 nyla kıpkırmızı dikiliyor, etli, ablak yüzünden iri iri, k sıcak inen terleri dirseklerine kadar sıvalı mintanı-SI koluyla siliveriyordu. Zaten temiz, tertemiz çay bar-, şiarını semaverin kaynar suyuyla tekrar yıkadıktan nra Tekel çayıyla demli kocaman, beyaz porselen dem-rkten bolca dem, üstüne de kaynar su doldurup getirdi erdi. Çaycılığa, kedi besleme merakına bir de içki içmeyle piyango biletini listede kontrol işini sanat haline getirmişti- Selâhattin ustayla Topal eskicinin büyük oğluna götürdüğü çaylardan öylesine memnundu ki, keyifli bir nara attı:

— Barmağımı mı kesip doldurdun ustam, teh çaya bak! Kan mübarek kan!

Çayları verdikten sonra müşterileri unutturcasına, kedilerine gitti. Ocağın yanma olanca tenbellikleriyle serilmiş, aslan yapılı tertemiz iki kedi, tenbel tenbel uyuklu-yorlardı. Çaycı Nadir kocaman avuçlarıyla okşadığı halde, orali bile olmadılar. Öylesine rahat, öylesine tenbel, öylesine dünyadan uzaktılar.

Topal eskicinin büyük oğlu kedilerin bu rahat, bu tenbelliklerine dalmış, pek çok insanların böylesine bir rahatlığa hasretliğini düşünüyordu. Fikrini Selâhattin ustaya açtı. Selâhattin usta oldu bitti tenbelliğe kızardı.

— Çok imrendiyen Çaycı Nadir'e verek seni kedi niyetine...

Çaycı Nadir döndü:

— Kimi veriyon bana?

— Kedilerine imreniyor da...

— Eyi oğlum, tenbelhane açtık zati burya, sen de gel!

Birden dikkat ettir

135

naşerenai nm ogıuymuş... inanır mısın v ni farkına vardım ha... Ulan devir, ulan Allahı kıt dey^ Ölmüşük meğer be...

Sonra babasını sordu, babasıyan arasının nasıl ol duğunu sordu, kütlü meselesine şaştı:

— Demek koca Resul ağanın torunu, kütlü devşir^ ye kadar düştü ha?

Kafasından Toroslar, Kaçkaç, Fransız'a karşı çıkan çeteler, yaptıkları baskınlar hızla geçti.

— Hey Başefendi hey! dedi. Bu memlekette harbi. ci, özü sözü doğru üç kişi varsa, biri senin babandır. H& rifin feleğe minneti yoktur Allahımı inkâr edeyim. 14. kin böyle insanların nedense iki yakası bir araya gelmj. yor efendi. Peki, koca herifin işleri tatsız mı ki kütlüye heves ediyor?

Büyük oğul her şeyi uzun uzun anlattı. Çaycı Nadir dikkatle dinliyordu. Sonunda:

— Koca herif haklı oğlum, dedi. Onu yalnız bırakmak vicdana sığmaz. Sonra ismarıççılık işi de fena fikir değil ha... Ne dersin Selâttin!

Selâhattin usta çayını yudumladı:

— Ben de böyle düşünüyorum... Zavallı adam yahu!

Nadir hüznle sordu:

— Ağladı hı? Vay fıkara vay. Yahu çok içli adam be. Bütün namuslu insanlar, hırslı insanlar, kursağında haram yutmayan insanlar böyle efendi...

Ufacak dükkândakiler safi kulak kesilmiş, Çaycı Na-dir'i, Nadir'in Topal eskici üzerine anlattıklarını dinliyorlardı. Büyük oğulun yıllar yılı çok duyduğu şeyler, babasının ne adam olduğunu yeni öğrenmiyordu. Sıcakta, Ağustos güneşinin memleketi kasıp kavurduğu sarı sıcakta şu ufacak dükkân zaten insanı hamamdaymış gibi terletmeğe yeterken, bir de ocağın ateşi...

136

Kalktı-

___ Nerye? dedi. Selâhattin usta.

Büyük oğulun karşılık vermesine kalmadı, Çaycı Na-,ir yapıştırdı:

"___ Nerye ne demek? Çayını içti, gidecek tabi! .

___Bu nizama biz de mi tâbiyiz yâni?

___ Tabî, dedi Nadir. Sen olmaynan ne? Kendini ka-

,m nizam üstü mü sayıyon?

'___ Bak hele bak!

__ Bak hele bak mı? Hadi bakalım sağdan, burası öğüt gölgesi değil... Bu nizama biz de mi tâbiyizmiş. Çakal, bu dükkâna Allah girse, Allah bile tâbi ne belliyon!: Büyük oğul ayakta, iki eski arkadaşın şakasına gülerik dikiliyor, gidemiyordu.

Selâhattin usta gayet ciddi:

— Gitmezsem ya?

__ Kuyruğundan tuttum mu atarım!

— O beleş!

— Atamam mı? Atamam de, de erkeksen... Selâhattin uzun uzun güldü:

— Yok oğlum, o kadar erkek değilim. Sabah sabah itnen çuvala girecek kadar erkek değilim!

— Oşt!

Dedi Çaycı Nadir, büyük oğulun uzattığı çay parasını alacakken, Selâhattin usta başıyla işaret edince, elini çekti, ocağa gitti:

— Hadi oğlum hadi, paranı cebine koy, düdüklü şeker alırsın hadi!

Gülerik dışarı çıktı. Güneş yükselmiş, parke döşeli yollar ısınmıştı. Küçük tamir atölyelerinin arasından ağır ağır kasaplara, kasaplardan da Saydam caddesine indi. Önce kardeşine gitmekten caymıştı. Anasını görmeliydi ilkin. Görmeliydi ama, söze nereden, nasıl başlamalı? Kadını kızdırmamak için ne türlü konuşmalıydı? Ne tür-

137

itus. js.uuuş5ct js.cimıııı yarışımyacagina kuşku yoktu. * ha söze başlarken, lâfını ağzına tıkacak, «Ne? Kiitl(j5' gitmek mi? Allah yazdıysa bozsun. Ele, güne, eşe dOsf düşmana kendimi rezil edemem!» diyecekti. 5'

Mestan hamamını soluna aldı, eski adıyla Tarsus \ pısmdan küçük saatin yanından Çakmak caddesine geJ' Sağ kaldırımın gölgesinde ağır ağır yürüyor, anasına \$•| zün neresinden başlayacağını düşünüyordu.

İstasyondan gelen, istasyona giden çift atlı fayton taksi, şehir otobüsleriyle şehrin en kalabalık caddelerin den biriydi bu asfalt. Keskinleme vuran güneşle alev alev fayton çanları, otobüs, taksi, dolmuş uğultularıyla hayli can sıkıcıydı. Büyük oğul bütün bunların farkına bile var. madan, hattâ sıcağı da duymadan, Kemeraltı sağdaki serin kemeri altına saptı.

En iyisi damdan düşer gibi açmamaktı meseleyi. Hoş beşten sonra lâf belki de kendiliğinden yoluna giriverir-di.

Mahalleye girdi, eve geldi. Tam kapıyı çalarken, anasının bir komşusu, merakla sokuldu:

— Oğluuum?

Elini demir kapının demir tokmağından çekti:

— Buyur teyze.

Kara, kuru kadın bir sır verircesine:

— Bir şey işittim, doğru mu?

— Ne işittin?

— Kütlüye babanlar da mı gidiyormuş? Büyük oğul şaştı:

— Kimden duydun teyze?

— Benimki demin eve geldi nüfus kâadmı almıya da o söyledi. Babandan duymuş. Gülp söylüyormuş, avradı da, kızı da sürecem tarlaya, beleş ekmele yok diyorniuş' Doğru mu?

138

Çayı görmeden paçaları sıvayan babasını çok ıy bi jj Demek başlamıştı gene? Elini kapının demir tokmağına uzatırken: __ Evet dedi.

İCara kuru komşu çok belli bir sevinçle karşı pembe doktorun anasının evine hızla geçti. Büyük oğul gör-di Görse bile üzerinde duramayacaktı. Çünkü kafası anasının hayaliyle doluydu. Evet lâf kendiliğinden lunU bulmalı zorlamamalıydı. y Kapıyı kızkardeşi Zeliha açtı. Âbey mabey ama geçen la kadar pek göz doldurmayan kızın bu yıl birdenbire ^glišiveren memeleri anlam taşıyan bakışları dikkatten

kaçınıy°rdu- Sordu:

__Anan evde mi?

Kulaklarında âdi sarı halka küpeler, gerçekten göz doldurucu kız, bir film yıldızını hatırlatmıya çalışırcası-

aa:

— A âbey aşkolsun, dedi.

Büyük oğul şaştı:

— Niye? Noldu da?

— Anam evde mi diyorsun...

«-"y •
^-/

- Derim. Nolmuş?.
  - Anam denir mi?
  - Ne denir ya?
  - Annem desene!
  - Haa şu mesele, tkisi de bir yola çıkar kızım...
  - Bir yola çıkar ama, olsun. Niye herkes gibi kibar-laşmıyalım biz de?
- Büyük oğul anlayış gösterdi:
- Peki senin dediğin olsun. Evde mi annem?
  - Evde. Sen çalışmadın mı bugün?
  - Çalışmadım.
  - Niye?
  - Bırak yahu ahret suallerini. Nerde anam?

139

- Bak gene anam dedi!
- Of Zalha!
- Zalha değilim ben, Zeliha, de!
- Şimdi başlarım ha!

Genç kız kahkahalarla güldükten sonra:

- Âbey, dedi bu öfkeli halinle kime benzedin musun?

Büyük oğulun meselesi değildi böyle şeyler. Hele &, sıra. Sormadı, öğrenmeğe hiç de hevesli değildi. Kız fcj, deşini bırakıp içeri doğrulurken, genç kız arkasından hii Amerikan film artistinin adını söylediye de, oğul duymadı. Nemli, serin altevi geçti. Seslendi:

- Anaaü

Anasının tanış sesi derinlerden yankılandı:

- Ana kurban yavrum, gel!

Zeliha arkada, şu «Ana» sözüne içerliyerek âbeysinin ardından gidiyordu. Küçük âbeysiyle hemen her zaman araları açık olur, onu hiç sevmezdi. Bu âbeysi güya halden anlardı. Sinemaya, kız arkadaşlarıyla çarşıya, hattâ geçen yıl Singer'in dikiş kursuna hep bu âbeysinin yar-dimiyle gidebilmişti. Seviyordu onu ama, o da zaman zaman «Ana, ana» diye kaballaşıyordu.

Büyük oğul anasıyla merdiven başında karşılaştı. Kadının ayağında yer yer yamalı şalvar, oğlunun böyle vakitsiz gelişine şaşarak:

- Gel bakalım yavrum, dedi. Hoş geldin!
- Hoş bulduk ana.

Büyük oğul yukarı çıkmadı. Merdivenin ikinci basamağına oturdu:

- Bacı, bir bardak su versene!

Zeliha bu «Bacı» sözüne içerlediye de, suyu getirmeğe gitti. Ana:

- Yukarı çıksaydın, dedi.

140

Atia JieyeCailia UCJUİJUIUU UglıUIUU ağ2.ııucucı ıırvav,arı-

Canı sıkkın görünüyordu. Yoksa gene babasıyla atı-isi mi bırakmıştı? Hoos, bırakacağını söylememiş 'ı? Belki de yarın, ya da öbür gün kütlüye gidecek olabilirlerdl-

jCorka korka sordu:

- __Babanın ordan mı geliyorsun?

Büyük oğul ince uzun bir bardakla gelen suyu kız kardeşinin elinden aldı, ağır ağır içti, boş bardağı geri -erdikten sonra ağzını koluyla sildi anasına hazin hazin

-e baktı:

du:

- Bırak, dedi. Yüreğim gene parça parça oldu! Esmer, yuvar yuvar kadın, oğlunun ayağı dibine otur-
- Niye?
- Ali'nin bizimle kütlüye gideceğini söylememiş-

sin...

- Söylemedim.

— Duyunca ters mers oldu herif! Oğlunun dizine tutundu:

- Ne oldu?

— Ne olacak? Ali nerde, dedi. Bizde dedim. Dükkâna niye gelmedi, sizde ne işi var dedi. Bundan böyle hiç gel-miyecekmiş dedim. Kıpırmızı kesildi, sebep, dedi. Anlattım kütlü meselesini, bir bozuldu sorma.

Yahu biz bu adama hepimiz her yandan çullanıyoruz. Herif aslında hiç de fena değil. Onu fena yapan yokluk. İlle Ali'nin de geleceğini duyunca... Ağladı koskoca adam be!

Ananın da gözleri dolmuştu. Çatlakları kapkara avu-cuyla gözlerini sildi:

— Ah oğlum ah... Babanızın gel geç akıllı olduğunu bilmesem bunca yıl kahrını çeker miydim? Surda kızar

141

— Hem de ne yalvarmak! O öfkeden barut sa, adam, bir yumuşadı, bir çocuklaştı, boynunu öyle bir J vallica büktü ki, bırak ana. Hani biliyor musun, Allah b yerden bolca bir para vermeli bana ki...

Anasının «Ne yapardın?» demesini bekledi, deme. kadın. Boyuna ağlıyordu. Erkeğinin ne temiz kalbli qU ğunu bilmez miydi?

Büyük oğul sözünün ardını getirdi:

— Baba derim, aha para. Gel senin şu dükkânı sıv. yıp badanalıyalım. Makinemiz var hazır, kalıplarımız da Birkaç kanat köseleyle deri de aldık mı... Şu sıra, illet,. şa doğru ismarıçta çok iş olacağını söylüyor esnaf. Ver. dik mi sırt sırta, bizi değil yokluk, kırk iki buçukluk top deviremez be!

— Deviremez oğlum, doğru.

— Bizim gibi zenaat şahabı babayla evlâtlar... İşi is. marlamacığa döker de kazanmaya başladık mı, hı?

— Tadından yenmez yavrum. Köyde nasıldık? Babanın işleri yolundaydı, senin dersin hakeza. Haftadan haftaya gelince seni nasıl karşılardı!

— Sen çyıköfte yuğururdun, biz sabırsızlanırdık... Sulu sulu yutkundun:

— Kimyonlu, kırmızı biberli, yeşillikli çyıköftene de hasret kaldık ha ana!

— Gene olur işallah yavrum. Allah kerim, kara gün kararıp gitmez ya böyle!

— Ne düşünüyorum biliyon mu?

— Ne düşünüyorsun?

— Kütlüden bir az paralı döndüm mü, babama diye-cem ki, baba diyecem dükkân, makina, kalıplar senden, kösele, deri benden, ortaklama ismarıççılık yapalım mı?

Ana'nın gözleri sevinçle parladı:

142

— Demez amma,

•J__fje kazanabilirsiniz?

— Ali'yi götürmekten vazgeç!

— Ali de bizimle gelirse beş, altıyüz kazanabiliriz... __ o zaman benim ayrı baş çekmem lâzım. Çünkü »anacağımız parayla bir örs, bir çekiç uydurup, bir kö-gjğmmaktan başka çare olmaz!

— Eskicilik mi yapacaksın?

— Başka ne yapabilirim?

Zeliha:

— Ne ayıp! dedi.

Anası da onun gibi düşünüyordu. Kızının iri memeli göğsüne baktı. İsteddiği kadar göz alıcı olsun, ağası âdi bir eskici parçası olan bir kızı halli mallı kimseler istemezlerdi. Hele doktorun anası olacak kan...

Büyük oğulları âdi bir eskici oldu diye göbek atar gezerdi!

— Ali de sizinle giderse kazancınız ismarıççılığa elverir mi?

— Elvermez ana. Senin anlıyacağın, bize bin, bin iki-yüz lira lâzım. Bu parayı bulduk mu, değme keyfine. O zaman âdi eskiciliğe filân lüzum yok. Gelsin sipariş, gitsin sipariş. Para olukla. Tutarız Adana'nın şerefli bir semtinde koccaman bir konak. Hani babamın dedesinin varmış; sen anlatırdın?

Ana'nın dertleri depreşti:

— Gelin geldiğim konak! diye içini çekti.

— Tamam, gelin geldiğin konak gibi koccaman bir konak. Biz de yerleşiriz konağa... Sonra, düşün ana, bak şu kıza, geldi yetişt. Yarın bürgün kısmeti açılacak tabi. Kocaman konağın kızı olmak başka, ağası âdi bir eskici parçası olmak başka.

Zeliha usulcacık sıvışmıştı.

143

ue

&jş yaiinie ue acimadıS

mı zannediyorsun? Sana yalan, bana gerçek, onun için j' hepimiz için de geceleri gözyaşı döküyordum. Yüreğ;'1 den kanlar gidiyor. O güm güm gümüliyen aile, böyle i ' rusun kurusun kabuğuna yapışsın!

. — Bize bin, bin ikiyüz lira lâzım. Bu parayı bul^a mu kurtulacağız ana. Kocca konak, her akşam bir sofr başında, ye, iç, çal, çığır. Sonra düşün ana, şu karşı^ doktorun anasını düşün! Ana taa yürekten:

— Aah, dedi, ah yavrum. Konağımız o câzıninkindej büyük olmalı! Yememiz, içmemiz, giyimimiz kuşar^ mız...

— Bin ikiyüzü bulduk mu istediğinden âlâ olur!

— Olsun ki kıskançlıktan çatır çatır çatlasın!

— Çatlar, o zaman çatlar işte. Koca konak, sıvanmış, badanalanmış, pırl pırl ismarıççı dükkânı, para dersin oluk gibi akıyor. Giyim kuşam ona keza... Mallı mülk-lü mallı mülklüyü bulur. Yeni bir semtte, güm güm gümüliyen kocaman konağın kızını kim almaz? Sonra oğlunu düşün. Ali'yi- Babası, ağası ismarıççılık yapan, sırtında lâcivert kostüm, ayağında yumurta ökçeli rugarlar,. Hangi kızın içi geçmez? Hangi kız babası böyle bir damadı kaçırmak ister?

Ana, güm güm gümüliyen konağın saltanatına dalmıştı. Yıllarca önceki pırl pırl bir konak canlanmıştı kafasında. Bu konak Adana'nın ünlü zenginlerinden birinin konağıydı. Ağızları sıra sıra altın dişli ağaların pırl pırl kesusalarla gelip gittiği, kurban bayramlarında yan yana devrilen besili koçların kesilip etlerinin fakir fıkara dağıtıldığı, zaman zaman pencerelerinde masal yüzlü, güneş görmemiş tazelerin hayâl gibi görünüp kaybolduğu bir

144

kona!

ın kapısından oisun girememişti ama,

Böyle bir konak düşünüyordu işte. Bin ikiyüz lira 1 nur da babayla oğullar sırt sırta verdiler mi, oluk gi-
• kmiya başlayacak parayla böyle bir konak kiraliya-klardi- Yıllar yılı kafasından bir türlü çıkmıyan o kona-" insanları gibi, besili atların çektiği kesusalarla kona-? gelip gidecekler, kurban bayramlarında besili koçlar kesilip etleri fakir fukaraya dağıtılacak, imrenen bakışlar konağın pencerelerinde rüya gibi görünüp kaybolan masal vüzlü, huri, melek yüzlü tazeler görecekler. Bu tazeler arasında kendisi bulunmasa bile, kızı, yetişip gelen kızı, oğlu Ali'nin karısı olacaktı ya!

Ya kızıyla küçük oğlunun düğünleri? İcini çekti:

— Bu parayı bulmalı oğlum!

Oğul anasının tava geldiğini sezmişti:

— Bulmak lâzım, dedi. Ne düşünüyorum biliyor musun?

— Ne düşünüyorsun?

— Felekte kaymbabam, kaynanam, bir de baldızım olmalıymış diye düşünüyorum...

Ana'nın yüzü asıldı:

— Niye? Nolacak?

— Onları da birlikte götürürdüm kütlüye! Ana başını iki yana salladı:

— Olmadığı daha iyi.

— Niye ana?

— Bize bir faydası olmazdı. O zaman karının tarafını ihya ederdin, biz surda kalıverirdik. Olmadığı daha iyi yavrum. Demek bin ikiyüz lira oldu mu?

— İşler düzene girer!

Kafasında pencereleri ışık içinde kocaman konak, is-

145

F. 10

Soy,

yordu. Böyle bir konağın sahibi olsalar hele... Dokto anası o zaman sağlama damlacık indirirdi. İndirsindi ka kan. Oğlum doktor oldu, oğlum subay oldu, ikinci de eli kulağında der mi?-O zaman hiç kızmaz, gı di. Doktor dediğin de... Evet, doktorluk da bir şeydi ^ ma, doktorların başı da paraya bağlıydı. Konakları qu mu, yadırgı doktora gideceklerine şu hasut karının oğk na kesusalarımı yollar, konağa getirtirlerdi. Gelir, keruSa yi, konağı, konağın debdebesini, dâratmı görünce... Küt ban ederdi kızını. Onlar madem fakir hallerinde burunla rina koymamışlardı, zenginleşince de kendi onları adam yerine koymıyacak, oğlan, Zalha diye ölüp sünse bile kut. ban edecekti kızı. Kısasa kısas demiyor muydu kitap?

Oğlu kalkıp gittiği halde hâlâ merdiven basamağın da oturuyordu. Bin ikiyüz lirayı nasıl bulmalıydı? Kin çıkarır verirdi? Verecekler bulunsa bile almak doğru değildi. Sonra baş kakıncı olur, yaptıkları yardımı surda burda yayarlardı.

Zeliha sinirli sinirli geldi:

— Çöktün merdiven basamağına, mahalle kanlan gibi...

Duydu, anlamadı. Kızma bir süre boş gözlerle baktı. Sonra:

— Bin ikiyüz, dedi.

Zeliha'mn elleri belinde, ince çatık kaslarıyla annesine bakıyordu:

— Bin ikiyüz ama, yok işte. Yoktan ne çıkar?

— Bulmalı. Bulmalı kızım. Koca konak, koskocaman doktorun anasını düşünüyorum da... Nasıl ortasından yarılır avrat değil mi? O kesusalar, o giyim kuşam, o ye-yim... Tıpkı kayınbabasının konağı gibi. Vay para vay, gözün çıksm!

146

naai KaiK. J^aiK aa. ortalığı süpüreüm, yeme-
-• yapalın Vaklt öğle oldu!

Ana istemiyerek merdiven basamağından kalktı, kı-
dolgun, çok biçimli bacaklarının ardından merdiveni Zl i usul çıktı. Mutfağa geldi. Durdu. Burası neresiydi? u için gelmişti? Az sonra kızının sofayı süpüren süpürge ini duyduğu halde üzerinde durmadı. Mutfağın orta-S nda alabildiğine dikiliyor, konaklarını düşünüyordu. İyi a> bin ikiyüz lira çok bir para mıydı ki... Hooş, Bü-vük oğlunun akli kimde vardı? Babası bile itin götüne oktuğu halde, gene de «Büyük oğlan başka, oğlanın akli ne bende var, ne de Ali'de!» dememiş miydi? Doğruydı, kimsede yokdu ondaki akıl. O madem olur diyordu, olurdu. Sonra, bin ikiyüz lira bin ikiyüzlüğüyle hiçbir şey olmayabilirdi. İşe yatırılacak, kazanılacak, para kunniya-caktı. Böyle olunca...

— Ohooo... Ben sofayı süpürdüm, sen hâlâ... Kızına sertçe baktı:

— Ne karışyon sen bana? Ana ben miyim sen misin?

— Sensin amma, çocuk gibisin. Ağam geldi ağzına bir parmak bal çaldı, tamam...

Şahlandı:

— Ağanı ağzına alma, sen ağanı ağzına alacak adam değilsin. Ondaki akıl hangimizde var? Baban babanken, öyle beri benzer herkesi beğenmezken, o bile sırası geldi mi, bu büyük oğlandaki akıl hiç kimsede yok der. Ağanı ağzına alma. Oğlan fena mı düşünüyor? Bin ikiyüz lira bulunsa da, ismarıççılığa başlasalar... Yetiştin geldin. Koca bir konakta otursak, zengin zengin görücülerin gelse...

— Amaaan sen de!

— Kardasın, Ali. Ona da mallı mülklü bir kız bulsak...

147

— snaycLL

— Baban gelince ben bu meseleyi konuşacam t1? Bin iki yüz lira dediğin de ne? İnsan satar, savar, çalls yemez biriktirir. Madem sonunda hayır var... Onlar K ' altıyüz kazanacaklarmış, demek beş altıyüz daha lâ?j Duymadın mı? Kaynanam, kaymbabam, baldızım ols^j di. Belle ki kaynana, kayınbaba, baldız yerine ana, }> ba, bacı var!

Zeliha iri siyah gözleriyle annesine hırslı hırslı soluyordu:

— Eeee???

— E'si me'si yok. Baban gelsin de... Evlâtlarım de ben orda. Hele kocam da bana uyarsa...

148

XII

Küçük oğul sabahleyin ağasından az sonra evden çıkmış11- Elleri pantolon ceplerinde, cebinde elciden aldı-g! yirmi lira avans, tutmuştu şehrin kıyısındaki Demir-köprü'nün yolunu.

Babasının onu kolay kolay bırakmıyacağını, bırakmak istemeyeceğini biliyordu. Biliyordu ama, aldırıldığı da yoktu. On sekizine basmış, kendi başına buyruktu o da başkaları gibi. Babasının esiri değildi. Dilediği yerde, dilediği insanlarla çalışır, sevmediklerinin de suratına bakmazdı. Babası en biri... Ne yüzünü görmek istiyordu, ne de yanında çalışmak. Ama ağasıyla cehenneme bile gidebilirdi. Kütlü toplamaktan dönüşte, Avgan Hacı'nmki gibi tekerlekli dükkânı uydurdular da şehrin diledikleri bir semtine, babalarından uzak bir semtine yerleştirdiler mi...

Belki de dükkânda yatar kalkar, sabahleyin erkenden uyanır, yatağını kaldırır, içeriyi siler süpürürdü. Ağası geldiği zaman her şeyi yerli yerinde, silinmiş temizlenmiş, tertemiz bulurdu. İnsan sırt sırta verip çalıştı mı ne olmazdı ki! Her işin başı çalışmak. Güle, söyleye, egle-ne çalışmak gibi var mıydı? Asıl o zaman iş çıkar, her şeye asıl o zaman bet bereket gelirdi.

Çalışırlar, kazanırlar, kazandıklarını biriktirir, işi ıs-niarıççılığa dökülmek için, babasının gibi bir makine, ayakkabı kalıpları, deri alırlar, başlarıydı. Ismarıççılı-

149

sırlardı. Eskicilikte çok, çeşitli çalışıp, az kazanılır, Ismarıççı oldu mu insan, az öz, çalışır, bol kazanırdı, kazanınca dolu paraları olur, annesine, bacasına yeni ye! fistan, harçlık... Hattâ babasına bile. Yeni giysi, ye. ayakkabı. Çalışmasını, memleketin en büyük kahvesi^ atsin bacak bacak üstüne, nargile tokurdatsın dostu dü mana karşı. Onun gibi sineğin yağını hesap etmiyecebe1 Yenmiş, içilmiş, dökülmüş, saçılmış... Babası gibi vara yoğa bağırıyacak, çevresindekilere dünyayı zehir etmj yecekti.

Ağasıyla uygun görürlerse belki de bir konak tutar. lardı. Şu anasının sık sık sözünü ettiği, babasının dedesi zamanında, gelin geldiği konak gibi kocaman bir konak Babası, anası, bacası, ağası, ağasının avradı, çocukları kendi. O zamana askerliğini de yapmış olur, belki de evlenirdi. Evlenirdi ama, anasının

istediği «Mallı mülkfl kız»la değil. Ağası avrat parasına tamah etmiş miydi? Etmemişti. O da etmiyecekti. Ağasının dediği gibi, avradı kendinde görmeliydi her şeyi. Yengesi gibi. Kocasına yüzde yüz bağlı, kocasının işleri bozulup da başları sıkışınca, erkeğiyle birlikte çalışabilmeliydi. Böyle bir kıza rastlar da tanışır, anasına «Git, iste » der, anası da gider isterdi.

Babası, büyük dedesi Resul ağanın güm güm gümüliyen konağını ihya edememişti. Ağasıyla kendi, sırt sırta verip de çalışmaya başladılar mı o hayatı yeniden gerçekleştireceklerdi. Koca konak babası, anası, bacısı... Bacısını halli mallı birine vermek isterdi bak. O, kız eksiydi. Gerçi arkasında ağasıyla kendisinin kuracağı güm güm gümüliyen konak olacaktı ama gene de kız kısmının zengin kapıya yanaşması doğruydü. Ağasının dediği gibi halli mallıyı halli mallıya verirlerdi. Onlar halli mallı ha-

150

j&.i uacnarmı isieyeceic nam mallılar ya-

rı zaman babasının sesi çıkmazdı. Çıksa bile, oğulla-takılmak, neşeli kahkahalar atmak için çıkar, şim-"fT jbi söğüp saymazdı. Ne pis lâftı o öyle! Hangi baba •âdına o sıfatı lâyük görürdü? Zaten hep bu ağzının bo-C Huğundan değil miydi müşterilerin günden güne azalı-ı Müşteri kibarlık beklerdi, tatlı dil beklerdi. Beklediği-V sende bulamadı mı, kimde buluyorsa ona giderdi. Bun-yl yaşamış, harblere girmiş çıkmış, bacak vermişti de on sekiz yaşındaki oğlu kadar dünyayı anlayamamış-

Seyhan nehrinin ötegeçesini bu geceye bağliyan kocaman Demirköprüyü geçmiş, köprünün en son ayağı dibinde soyunup nehre girmişti. Adaleli kalın kollar, geniş omuzlarıyla suda kocaman bir balık gibi yüzüyordu. Güneş tepeye dikilene kadar yüzdükten sonra sudan çıktı, kıyıda taşların üzerinde bir süre oturdu, kurudu. Sonra giyinip Gâvurköyü'ne gitti. Cebinde parası vardı, iştahı da. Çöktü bir bakkal dükkânına, iyi bir karpuz, ekmek, peynir doyurdu karnını, borcunu verip kalktı, tuttu ağasının evinin yolunu.

Ağası babasıyla konuşmuş muydu acaba?

Konuştuysa ne olmuştu?

Babası kızmış mıydı?

Ağasıyla korkuyla değil, heyecanla geldi, hemen girmede. Vakit tam öğleydi. Görünürlerde çocuklar da yoktu. Herhalde yemekte olacaklardı. Kapı önünde bir iki dolaştı dolaşmadı, Cavit, elinde kocaman bir somun parçası, evden fırladı. Fırlamasıyla da amcasını görmesi bir oldu:

— Vay, amca! Niye girmiyon!

— Kim var sizde?

— Bizde mi? Hiç, babam, anam, biz...

151

«Koca Jtierır» madem yoktu girebilirdi. Kapıyı Vxı girdi. Ağasıyla yengesi sofradaydılar. Yemeklerini yen, '1 konuşuyorlardı. Ağası yanüstü devrilmiş, cigara içiyorrf Kardeşini görünce doğrudü:

— Ooo Ali, neredesin yahu? Bir kıyıya ilişti:

— Başımı aldım şöyle Gâvurköyü'ne kadar gittim

— Gâvurköyü'ne mi? Ne yaptın orda?

— Irmakta çimdim, karpuz, peynir ekmek yedim

— Aç değil misin şimdi?

— Yok canım, ne aç?

— Yengen esaslı bir bulgur pilâvı pişirmiş, cacım. mız da var. Ne dersin?

Yenge ayağa kalkmış, alesta bekliyordu.

— Tokum vallaha, dedi Ali. Pırasa olsa yemem! Gülüştüler. Yenge de güldü. Sonra kendini toplay^ büyük bir suç işlemiş de farkına varmışçasma kızardı, Elinde zifirli yemek kabı, mutfağa geçti.

Ali, sofrada kardeşinin karnını doyurmağa çalışan Ayşe'yi kolladıktan sonra usulca sordu:

— Ne oldu? Gittin mi dükkâna?

Büyük oğul hemen cevap vermedi. Bir cigara yaktı ilkin, dumanını üst üste çekti, tavana üfledi. Sonra:

— Gittim, dedi.

— Ne oldu? Omuz silkti:

— Hiç.

— Nasıl hiç?

— Nasıl hiç olacak, Ali'm diyor bir daha demiyor Bugün daha çok anladım bunu!

Küçük oğul:

— Geeç, dedi. Evlâdını seven bir baba o biçim sövmez!

— Dedim, demedim mi?

152

— ^ J\e ucum:

— Evlâdını seven bir baba öyle küfretmez dedim

__jvje dedi?

__ fje demedi ki yahu? Dilim kopsun dedi, o sözü

.-giyeceğime keşke geberseydim dedi. Seni çok seviyor, İl' benim babam, kardaşım, arkadaşım diyor, sağ kolum diyor. Seni çok seviyor işte...

Ali memnun, hem de gururlu:

__Sevsin sevmesin, dedi. Bundan sonra Ali'yi bulursa!

— Niye? Noluyor?

— Nolacak, basıp gideceğiz kütlüye. Bir buçuk, iki ay. Ondan sonra tekerlekli dükkânımızı uydurduk mu, tadından yenmez. Ne düşünüyorum biliyor musun ağa, dükkânımızı açmalıyız, işler Allah Allah, para demet. Derken, elden düşme bir makine, kalıp malı, deri meri... Ha? Başlıyoruz ismarıççılığa! Babası da kardeşi gibi düşünmüyor muydu? O da ismarıççılığa gelip dayanmamış mıydı? Demek oluyor ki babasıyla kardeşi aynı şeyin gerçekleşmesini kuruyorlardı. Yalnız şu vardı, küçük oğul babasından ayrı ulaşmak istiyordu bütün bunlara.

Üzerinde durmadı, kardeşiyle birlik gibi, onu gıdıkladı:

— Heye, başlarık ismarıççılığa. Ali coştı:

— Allah ismanççılıkta da yörü ya kulum dedi mi... Gerisini getirmede. Getirmede ama, Allah yürü ya kulum deyince neler yapacağını tasarlamıştı. Önce kocaman bir konak. Şu, anasının dilinden düşürmediği güm güm gümüliyen konak gibi bir konak kiralayıp... Ağası sordu:

— Dedi mi nolacak?

153

nak!

k

Güldü:

— Eeee?

— Sen, yengem, çocuklar, ben, anam, bacım... Büyük oğul «Ya babam?» diye sormadı:

— Babama boşver, dedi.

Küçük oğul farkına varmadan babasını koruma dn rumuna girdi:

— Boşvermek lâzım amma, olmaz!

— Niye olmasın?

— Baba ne de olsa. Onun kendi kötülüğü kendinde kalsın. Biz evlâtlığımızı yapalım da...

— Aferin be Ali, vallaha ben seni hiç böyle bilme?. dim. Aferin!

— Sen bile beni anlamamışsın daha. Beni hiç kimse anlayamıyor amma, anlamasınlar. Allah içimi biliyor, o gün o küfürü ettiği gün, baba maba dinlemez kafasını kırardım. Lâkin içimde kin yok benim. Geçiyor hemen. Konağa o da gelsin, gelsin ya, yesin içsin, yatıp kalsın, harçlığını alsın, gezsın. Bizim işlerimize karışmak yok!

Büyük oğul gene mahsustan:

— O adam karışmadan edemez, dedi.

— Mangır bol oldu mu, karışmaz. Karışsa bile cart curt etmez. Köyde nasıldık? İşleri yolunda, mangır bol, rakısı çiyköftesi emrinde. Sen de işteydin. Kahkahayı attı mı köyün öte başından duyulmaz mıydı?

— Orası öyle amma...

— Amması mamması, işleri yoluna biz koyacağız. Koyduk mu? Gel baba, sat şu makineni bize, kalıplarını malıplarını...

Ağasına uzun uzun, düşünceli düşünceli baktıktan sonra:

— O zaman dükkânı da elinden alırsız be! dedi.

154

_, Niye vermesin?

__ O kadar para veriyorlar, veriyor mu?

__Vermediğine bakma, biz evlâdıyız. Sonra, onun

Tğini düşüneneğiz. Bu kadarını anlamaz mı?

__Anlar mı?

._Anlar anlar... O zaman olsun da bak. İşlerimiz luna girmiş, konağımızı tutmuşuz, dayamış döşemişiz...

Büyük oğul güldü:

Küçük, sinirli sinirli sordu:

__ Niye güldün?

._ Niye gülmeyim be? Aç köpeğin kemik rüyası!

— Olsun, hoşuma gidiyor. En çok hoşuma giden ne biliyor musun? Bize sövüp sayan, bize yediğimiz ekmeği çok gören bir insana iyilik yapabilmek! Eh, o da Allah-sa, varsa, adaletini gösterebilir. Göstersin de, biz de evlâtlığımızı gösterelim!

Büyük oğul sigarasını düşünceli düşünceli çekti. Babasının, hattâ annesinin, kütlüye onlarla birlikte gelmek istediklerini açsa mıydı acaba? Yoksa beklese miydi? Daha uygun bir anı mı beklesindi?

Cigarasını tazeledikten sonra:

— Sen iyi kalbli olduğundan, dedi, babanın, yalnız babanın değil, hepimizin iyiliğini düşünüyorsun. Düşünüyorsun ama, babam o baba değil. Ona varsa bağır, çağır, söğ, say. Halbuki adam olsa, işleri bir parça da bizim su yumuza bırakırdı!

Kardeşini gözden geçirdi, dinliyordu.

— Öyle değil mi?

— Öyle tabi.

— Dükkânı, kalıpları filân bize bırakıp çıksa, bes deriyle köseleye ihtiyacımız kalırdı...

Küçük oğul heyecanla:

155

— Hemen ismarıççılığa başladık!

— Uzun uzun eskicilik yapmamıza hiç lüzum ı mazdı.

— Kalmazdı ya!

— Dahası var: Babam esaslı baba olsa ne yapar w liyor musun?

— Ne yapar?

— Bizî candan desteklerdi!?

— Nasıl?

— Nasıl olacak, iki oğlunun gittiği yere o da geljr oğullarıyla sırt sırta verir çalışırdı. Madem Ali'si babasıy! di, sağ koluydu, toplasın çoluğunu çocuğunu gelsin. Öv. le değil mi ama?

Küçük oğul şahlandı âdeta:

— Küm? Babam mı bizimnen gelecek?

— Söz temsili canım...

— Gelmeez. Hem gelmez, hem de...

— Anamı, bacımı göndermez diyecen, doğru. Doğru amma, ben de zaten bunun için herifte iş olmadığını söyledim de arka çıktın!

— Arka marka çıkmadım ben.

— Çıktın, kayırdın onu. Kayır, babandır elbette kayıracaksın ya, herif fos. Yoksa düşün, hepimiz her yandan sırt sırta verdik mi, şerefsizim iki ay sonra ismanç-çı dükkânı hazır. Nasıl dersen kütlüden dönüşte hiç olmazsa beş altı yüz liramız olur. Babamgilin de geldiğini farzet, beş altı yüz de onlar kazanırsa, etti bin iki yüz. Elimizde makine var, kalıp malıp var...

— Dükkân da var!

— Var. Bin ikiyüzle de kösele, deri aldık mı, tadından yenmez be!

Kardeşinin birden daldığına, düşünmeğe başladığına dikkat ederek sustu. Cigarasmdan aldığı dumanları ağır

156

Sır ıı*"""" \V de babasıgille konuşup şu işi bir sağlam kazığa bağ

n bağılamıyacıklarını düşünüyordu. Babasına bir

! lü anasına bir türlü, şimdi kardeşine bir türlü konuş-

tU kla Ç°k iy* davrandığına inanıyordu. Ortada inat, cart

t olmasa, hepsinin istekleri de birdi: Daha iyi bir ya-

i kavuşmak!

'a kavuşmak!

Ali'nin kafasmdaysa tekerlekli eskici dükkânı, dük-n magazinlerinden oyulup çıkarılmış yarı çıplak ar-t--t resimleriyle süslü duvarları, bu duvarlardan birinde bovnu mavi bir kurdeleye fiyonklu bağlama, gaz ya da mangal ateşiyle ısınmış dükkânın sigara dumanı, şarap kokusu, yanık gazellerle oynak türkü, şarkılar yüklü havası--•• Babası anasıyla bacısını toplayıp onlarla birlikte kütlüye geldikten sonra kazançlarını birleştirip kuracakları ismarıççı dükkânından da vazgeçebilirdi be. Tekerlek li eskici dükkânı olacağına, bu şimdi dökük sıvalarının altından tuğlaları kırmızı kırmızı görünen dükkân da olabilirdi pek âlâ. Yeter ki kaba saba küfürleri, vara yoğa cart curtlarıyla babası onlarla birlikte dükkânda olmasın. Yoksa bu dükkân, bu kocaman dükkân ismarıççılığa elbette başka her dükkândan daha uygundu. Sıvaları dökük duvarlara güzel bir siva, üstüne fiyakalı bir badana, badanalı duvarlara da artist, ya da İstanbullu futbolcuların resimleri!

Dükkânın böyle resimlerle süslü duvarlarını geçirdi kafasından. Can gelirdi dükkâna be, hayat gelirdi. İnsanın gözü gönü açılır, işi rastgelirdi!

— Ne düşünüyorsun?

Ağasına baktı, sonra, düşündüklerini uzun uzun anlattı.

Büyük oğul:

— Tamam, dedi. Babamla konuşalım: Son yaşını varlık içinde, itten köpekten uzak, rahat geçirmek isti-

157

ku kuruya sevmek marifet değil. Göstersin sevgisini, ak si böyle istiyor... Öyle değil mi? Ali:

— Aynen, dedi. Anamı, bacımı alıp gelsin bizimi kütlüye, sırt sırta verek, çalışak, kazandıklarımızı birL tirerek, kösele alak, meşin alak, başlyak ismanççılığa, k zanak, tutak bir konak...

Büyük oğul yeni bir kamış daha attı:

— Zalha da yetişti geldi. Mallı mülklüler kızın da mallı mülklüsünü alırlar. Bu zamanda çıplaklara itibar yok. Çıplaklar da Allahm kulu değil mi diyecen. Doğru amma, buna da aldırın yok. Var mı?

— Yok, doğru.

— Kız kısmının incire benzediği de doğru, tki ytf önce neydi bacımız? Mahalle kızlarıyan top oynar, beş-taş oynar gezerdi. Şimdi ya?

Ali'nin kafasından bacısı geçti. Daracık entarisini patlatıp çıkacağa benzeyen sımsıkı memeler, güçlü kalçalar... Başının bir hareketiyle düşündüklerinden kurtulmak istedi. Memeler, kalçalar, yabancıнын değil, bacısı-nındı. Düşünmesi bile günah!

Ağası:

— Alıcı gözüyle, yabancı gözüyle bakıyorum da... Valla Ali ben ne de olsa aranızdan çıktım çıkıştım. O ki zm sorumluluğu babandan, anandan çok senin üstünde. Bilmem göz kulak oluyor musun?

— Ne gibi?

— Ne gibi mi? Kızların en tehlikeli yaşı o yaştır be» On altı yaş!.

— Biliyorum ama, ne gibi göz kulak yâni?

— Sağdan soldan hişt pist olamaz mı? Ali, babasını hatırlatırcasına homurdandı:

— Hişt pist mi? Ben adamın...

158

___ Küfüre lüzum yok. Dünya bu. Hişt pist de olabi-lir, başka şeyler de!

___, giz neciyik burda?

___ Böyle şeyleri en geç kim haber alır bilir misin?

_- Kim?

___ Kadının kocasıyan kızın babası, anası, ağası!

___ Bırak yahu sen de...

___ Bırakı mirakı yok. Valla karışmam, senin adın da nunkiyle birlikte çıkar. Herkes der ki, Ali'nin bacısı böyle böyle der!

Oturduğu yerde barut gibi patladı:

— Allahımı inkâr edeyim onu iki bıçakta...

Ağası gene elini kaldırıncı, sustu. Sustu ama huylan mıştı. Gerçekten de, hiç kimseyle hişt pişti yok muydu? Varsa ya? Var da, ağasının korkusundan belli etmiyor, ağası kütlüye gidince meydanı boş bulursa ya? Babası zaten kendi havasında bir adam. Anasına gelince, namazında niyazında, öyle şeytan işlerine akli ermez bir Allah adamı. Ağası kütlüye gidince, babasıyla anası da uykuya geçtikten sonra usulcacık kapıyı açıp hişt pist ettiği adamı içeriye alırsa?

Huzursuzluğu büsbütün arttı.

«Alırsa»sı da yok. Şimdi bile, kardaşı burdayken bile bir hişt pişti var da geceleri içeri alıyorsa? Niçin olmasın? Nerden haberleri olur?

Mahalleyi aklından çabucak geçiriverdi. İrili ufaklı^ gençli orta yaşlı bir alay erkek yüzü. Bunlar arasında parlak, kız kadar parlak bir komşu çocuğunun yüzü öteki yüzlerin arasından sıyrılıp geldi gözlerinin önünde durdu. Erdal. Liseye gidip geldiğini anasından duymuştu. Son ra Erdal'ların evini hatırladı. Pencereleri kız kardeşinin yattığı odayla karşı karşıyaydı. Gece Erdal aradaki bah

159

pencerelerinde demir memir de yoktu zâti, içeri tırman ' bir iki saat...

Gerisini düşünmek istemiyor, her yanı ateş gibj nıyordu. Kız kısmını, ille kendi anasıyan bacısı, tövk' sevmezdi, ilk bacısını! Yarın basıp gidecekti «Deyyüs C biri»ne. Arıyla, namusuyla gitse hadi neyse, ya arıyla n musuyla değil de, anasına babasına leke sürüp giders i Gidemez, lekesiyle evinde kalırsa?

Mırıldandı:

— Ben de yarın kütlüye gittim mi tamam... Büyük oğul anlamamıştı:

— N olur? dedi.

— N olacak, başı boş kalacak. Babam kendi havasın. da, anam dersin Allahlık...

— Zalha mı?

— Öyle ya!

Ağası memnun, demek içine kurdu düşürmüştü.

— Doğru, dedi. Böyle yeni yetişme bir kızı kendi ha-"vasma bırakmak hiç doğru değil!

— Ben de biliyorum, doğru değil, ne yapayım?

— Bizimle gelse?

— Kütlüye?

— Gelir mi? Gelmek istese bile babam bırakır mı? Kendi sözüne kendi kızdı:

— Yahu her işimize bu herif engel oluyor be ağa. öyle düşünüyorum olmuyor, böyle düşünüyorum olmuyor. Kızı al götür, babam bırakmaz, götürme burda bırak baştan çıkabilir...

— En iyisini babalığını takınıp oğullarına destek olmak!

— Tabi yahu.

— Haydi avrat, haydi Zalha diyecek şimdi, oğullarım nerde ben de, sen de, kızım da orda. Onlara da ala

çalışıp...

kazançlarımızı birleştireceğiz... ___ Sonra da dükkânını mükkânını bize bırakıp... ___ Çekilecek eve!

Eve, kahveye, eski arkadaşlarının, ahbablarının ma Çene Çalınıya. Lâfın hası nerde, gitsin oraya. Öyle Sil mi amma?

Ali'nin aklında dükkânın artist resimleriyle süslü duvarla™

___ Öyle, dedi.

___ Başka türlü ne yapsak yaş. Heye, biz kalkıp gi-

deceğiz, çalışıp kazanacağız, tekerlekli arabamızı uydu racağız uydurmayı ama.

— Gözümüz arkamızda kalacak!

Dalmışlardı. Saatler akıp akıp geçti. Güneş eski, harap evler kalabalığından ibaret mahallenin yıkık duvarları ardına devrildi. Onlar hâlâ «Şu işi» indirip kaldırıyorlardı ki, Cavit soluk soluğa içeri girdi:

— Baba, dedemgil geliyor!

| Küçük oğul tokat yemişçesine sarsıldı, kalkmaya

daw

randıysa da, ağası bileğinden tutup oturttu:

— Nereye yahu, bırak be!

İkisi de ayağa kalktılar. Büyük oğul:

— Çok ayıp olur, dedi.

— Niye? Niye ayıp olurmuş?

— Senin burda olduğunu biliyor. Adam sakat sakat taa kör itin öldüğü yerden kalkıp gelmiş, sen kalk kaç!

— Niye geldiğini bilmiyor muyum? Maksudı beni kütlüye göndermemek. Bana bak ağa, benim işime karı-?ır> gitme mitme der, sen de ondan yana çıkarsan, şeref-s senin yüzüne de bakmadığım gibi bir daha ne baba

ym!

Büyük oğul çabucak anlattı ki, ölmek var, yoktu. Bir kere söz vermişler, avans almışlardı. Nasıl ri dönebilirlerdi? Sonra, dursundu bakalım, herifle bej] anlaşır, hep birlikte giderlerdi kütlüye, kazançlarını ^ leştirir, onu emekliye çıkardıktan sonra açarlardı rıççı dükkânlarını!

Ali:

— O zaman olur, dedi.

— Neyine lâzım senin oğlum, yol yoluynan baltaynan derler!

Cavit babasıyla emmisini bir zaman seyrettikten sonra, geldiği gibi dışarı fırlamıştı. Dedesi, nenesi, halası, Ablası Ayşe ile küçük kardeşi dedesigilin yanına gitmiş. lerdile bile. Dedesi eğildi, en küçük torununu yerden ab ken torun yarım yarım:

— Dede, dedi. Dede!

Bir zamanlar dedesi Resul ağanın kendine yaptığı gibi, bir kucak kırmızı sakalını torununun yüzüne gözüne sürerken:

— Dedem, dedi. Dede kurban, dede hayran.

— Mamma, dede manama!

Dede, cebinden çıkardığı sarı kâğıtlı bir şekeri kâğıdından soyup torununun ağzına soktu. Nene, yanlarına kirli, kupkuru yalın ayaklarıyla yıldırım gibi gelen ortanca torununa sinirli sinirli sordu:

— Amcan evde mi?

— Evde nene. Sizin geldiğinizi duyunca kalktı, basıp gidecekti babam bırakmadı!

Hala, alnına düşen bir tutam kırmızı saçını

162

a,,ı-j Ayşe kaçırmadı bunu.

__ - Pis, dedi. Şu ayaklara bak!

Cavit duymamıştı, zaten duyurmak için de söyleme-• ti_ Nenesinin yanında eve gidiyordu. Ekledi:

__ Çok terbiyesiz çocuk ha hala. Çişini yapar elini

vıkaniaz, her gün böyle yalınayak gezer. Bayram gelsin • \. istediği kadar yalvarsm, bayram yerine götürür-
sem onu...

Boyuna alınna düşen saç, sımsıkı kuvvetli memeleri, eteklerinin içinde dipdiri, capcanlı kalçalarıyla hâlâ çevresine bakmıyor, yanmda, kendisiyle boy ölçüşmeğe çalışırken kardeşinin terbiyesizliğini söz konusu eden yeğenini duymuyordu. Yeğen, duyulup duyulmadığından habersiz, kardeşini unutarak halasının elini tuttu. Hayli eskimiş karyoka pabuçları, at kuyruğu saçıyla halası çok hoşuna gidiyordu. Boyu daha şimdiden omuzuna varmıştı. Gelecek yıl beşe geçer, sonra beşi bitirirdi. O zaman herhalde halası kadar olurdu boyu. Boyu halası kadar olunca o da tıpkı halasının karyoka pabuçlarından aldıracaktı babasına, saçlarını at kuyruğu bağlıyacaktı.

Harap, çürük, eski, yıkılmış evler kalabalığının arasındaki yanmış şif, acı acı sidik, çirkef kokulu sokağa bakan pencerelerle eğri büğrü kapılarda meraklı başlar, kadın başları boyuna çoğalıyordu. Çok seyrek gelen Topal'-la ötekileri tanıyorlardı. Bayramdan bayrama şöyle bir gelir, oğullarıyla torunlarını yoklardı. O da minn kı-nn. Şimdiyse bayram değildi seyran değildi. Ne diye gelmişlerdi acaba?

Gelenler büyük oğulun evinin kapısından girip kaybolduktan sonra, meraklı komşular kapılarından birer iki-?er taşıp dar sokakta toplandılar:

— Niye geldiler acaba?

— Bilmem ki. Bayram değil, seyran değil...

163

Mahalleli, büyük oğulun dedikoducu, kara, kuru W susunun çevresini aldı. O da pek bir şeyler bilmiyor/ ama, herhalde kütlü toplama işi için olacaktı. Büy^ oğlu çocuklarını alıp kütlüye gidecekti ya!

Yakın dokuma, sabun, çırçır fabrikalarının işçileri olan bu meraklı komşular, meraklarını pek de gidere^ den, uyku dolu gözleriyle birer ikişer inlerine çekildiler Sabahın altısında paydos olup evlerine dinlenmeğe, Uyu' mağa gelmişlerdi sözde. Bitmez tükenmez çamaşır, tahta ortalık süpürme yüzünden uykuya vakit bulamamışlar^ birkaç saat sonra tekrar işbaşı yapacaklardı.

İçerde babayla küçük oğulun küslüğü uzun sürme. misti. Bir yandan anası, öte yandan ağası, hele «Koca herif» in çocuk gibi yalvarışı...

— ... bizi burada koyup gitmeyin yavrum. Bizi de götürün. Ananızla konuştuk, anlaştık biz. Biz de sizinle birlikte gitmek istiyoruz. Hele ben... Surda ne ömrüm kaldı? Benimki hep çenemde. Yoksa vallaha, billaha kötü insan değilim ben. Söz veriyorum size, bundan böyle cart curt yok bende. Sizinle arkadaş olacağım. Ben, anan, bacın... Sirt sırta...

Bir kenarda küskün küskün oturmakta olan Zeliha hırsından nerdeyse ağlıyacaktı. Allah belâsını versindi kutlunun de, sırt sırta vermenin de. Elâleme rezil rüsva olacaklardı. Deliydi bunlar, vallahi deliydi. Karatepeli. Bu gidişin bir de dönüşü vardı. Ne yüzle? Mahallelinin, ille de doktorun anasının yüzüne nasıl bakacaklardı?

Topal eskici, dünyadan habersiz, anlatıyordu:

— ... düşünün yavrum, dönüşte dükkânımıza güzel bir sıva, üstüne esaslı bir badana...

Küçük oğul küskün küskün:

— Artist resimleri asmama karıştıyacaksın amma!

— Yook, dedi Topal eskici, töbe! Ne yaparsan yap

yuvar yuvar kadın sözü aldı, sızılı ayaklarını altında değiştirdikten sonra:

__Babanız diyor ki, isterlerse beni tekaüde çıkarınlarm diy^r!

Küçük oğul sevinçten çılgına dönerek oturduğu yer-, fırladı, babasına koştu, boynuna sarıldı:

__ Yaşa baba, var ol!

Zeliha hariç, sevinçten çılgına dönenlerin heyecanlı bir konuşması başladı. Oh be, oh be... Ne güzel anlaşmışlardı be! Öyle ya, babalarının yaşı yetmiş işi bitmişti. Onun artık eve çekilip dinlenmesi gerekti. Eve çekilsin, çekilmesin, canının istediği yerde gezsin, gezmesin.

Küçük oğul:

.— En doğrusu bu, dedi.

Büyük pekiştirdi:

— Sen tertemiz giyin, kuşan, canının istediği kahvede nargileni tokurdut!

Anaları ekledi:

— Dosta düşmana karşı şöyle... Amma bana bakın çocuklar, o doktorun anası olacak cadının yakınında, onu ortasından yaracak koca konağı isterim. Çok çektim o avrattan ben. O avratm öğünmeleri ciğerimi delik deşik etti. Onun oğulları okudular mektepleri bitirdiler, subaylar doktorlar

XIII

Küçük kırmızı çiçekleri solmuş beyaz poplin entarisini sıkı sıkı geren kalçaları, yüklü memeleriyle Liseli Erdal'ların evine bakan pencere önündeki sedire yanlamış, kara kara düşünüyordu. Kütlü toplamiya gitme icadı çı-kaliberi sık sık oluyordu bu. Demek böylesine düşmüşlerdi? Bir gün boyaları dökük, hantal bir kamyon mahalleyi altüst ederek sokağa girecek, kapılarının önünde duracak, bakırı çıkmış kap kaçaklarını, kırk yamalı yatak yorganlarını, eski püskü çul çuvallarını yüklenecek, mahallelinin alaylı bakışları önünde basıp gideceklerdi. Arkalarından kimbilir nasıl atılıp tutulacak, doktorun anası gibiler nasıl yürek soğutacaklardı! Daha kötüsü, Liseli Erdal. Pek öyle aralarında bir şeyler olmasa bile, çocuk sık sık atlet fanilâsiyle pencereyi sırf onun için açıyor, o görsün diye jimnastik yapıyordu. Elbet birgün tanışacak, konuşacaklardı. Öğrenirse ki kütlü toplamaya gidecek kadar düşük insanlardı, bir daha yüzüne bakar mıy-d! hiç?

İçini dertli dertli çekti:

Anası, babası, kardeşleri... İş yoktu, hiç birinde iş yoktu. Kızlarının günün birinde isteneceği umurlarında bile değildi. Herkes yalnız kendini, kendi çıkarını düşünüyordu. Varsa oğlanlar, yoksa oğlanlar. Dünyada sanki yalnız oğlanları vardı. Oğlanlar ne derse eninde sonunda

169

Elde, çamaşırdı eriyip gider, dünyaya rezil olmazdı. Yaşaran gözlerini elinin tersiyle sildi. Bundan böyle onlar da amele oluyorlardı ha? şü her Ağustos sonlarında kamyonlar dolusu tencereleri, ı' zanları, çulları çuvallarıyla geçip geçip çapaya veya na muğa giden, kara sarı, erkek suratlı, pişikli, ağırlı ifgat lar gibi. Bundan böyle artık ne Liseli Erdal, ne de on» benzer başkaları. Büyük ağasıgilin oturduğu mahallede, ki izbelerde yaşayan ya da Tosbâ mahallesindeki kerpjc evlerde gördüğü Kürt kanları gibi...

— Zalhaa!

Annesinin onu çağırın sesi. Aldırmadı. Nesine aldı. racaktı. Onu hesaba katmayan babasıyla kardeşlerine ka-tılveren bir ana değil miydi. Canı cehennemeydi.

— Kız Zalhaaa!...

Gene aldırmadı. İçinden gelmiyordu. «Buyur» mu diyecetti. «Efendim» mi? Kurban ederdi «Buyur»u da, «Efendim»i de.

— Kız adı batasınca ne cehennemdesin gene?

Annesinin yaklaşan sesinden odaya geldiğini anlamıştı. «Senin adın batsın!» diye sedirden isteksizce inerken entarisinin savrulan eteği altında bir an tumbul bacakları görünüp kayboldu.

— Ne var?

Yuvar yuvar kadın açık kapıya gelmişti:

— Derdin dibi! dedi. O pencerenin önünde Allah canını alacak bir gün!

— inşallah, dedi Zeliha. O hantal kamyon hızımızı hırtımızı yüklemeye gelmeden, mahalleye, ele güne rezil rüsva olmadan Allah canımı alır da kurtulurum inşallah, istemiyorsam Allah bin belâmı versin!

v «Belâ» sözünden ürken dini bütün kadın, vuracak gibi elini kaldırdı:

170

)t

artar zâti. Bir de sen belâ okuma!

Kızının gene ağlamışlığım farketmişti. Günlerdir . çekiliyor odasına, ağla ha ağla. Şaşırılmış kalmıştı. V rı tükürse bıyık, aşağı tükürse sakal. Bir yanda Ilariyte kocası, öte yanda kızı. Genç, güzel, göze gör-Hantal bir kamyonun yakında gürültüyle mahalleye o evlerinin önünde duracağını, hırları hırtları yükle-"ı ken mahallelinin nasıl alayla, yürek soğutarak seyre-ı çeklerini o da biliyor, yerlere geçiyor ama ne yapsın? Flinden başka ne gelir? Kocası, oğulları... Kızının hatırı •cin kocasıyla oğullarına karşı mı dursun? ille büyük oğlu Bu işin içinde o olmasa bu «İsmarççılık» işine pek inanmaz ama, büyük oğlu. Onun akli bu işe madem yatı-vor, madem olur diyor, olacaktır elbet. Kuşkusuz yoktur. Alaman harbi sırasında köyde herkes Alaman aşağı Alaman yukarı derken o, Al amanın sonunda yenileceğini söylememiş miydi? Bu yüzden köy ağaları, muhtar, köyün en ileri gelen, en dişli beyleri, ille de Alaman avratlı Şakir beyle kötüleşmemiş miydi? Bu yüzden muhtar zıt düşmemiş, babasına «Şu sıra köye gelme iyi olur!» dememiş miydi? Amma sonunda ne olmuştu? Muhtar, ağalar beyler yığıla kalmışlar, oğlunun dediği çıkmıştı. Onun için, büyük oğlu her şeyde olduğu gibi, bu «İsmarççılık» işinde de haklı çıkacak, dosta düşmana rezil etmiyecekti onları. Büyük oğlu madem hayır görüyordu, hayır umuyordu, inşallah hayır vardı, inşallah umdukları gibi çıkar, güm. güm gümüliyen konağa kavuşurlar da Zalha döktüğü yaşlarla kalırdı.

Kızına tatlılıkla baktı, okşamak istedi:

—ı Yavrum benim.

Annesinin eline sertçe vurdu:

— Hadi hadi... Ben kimsenin yavrusu mavrusu değilim!

171

— İt, dedi, haza it!

— İt'im, evet. Düşün yakamdan benim. Senin larm yeter sana, beni ne yapacaksın?.

— Yüzüne ekme sürüp yiyeceğim!

— Dert ye!

Üstüne hışımla yürüdü, Zeliha kaçtı:

— Seni aşifte seniii... Anasına dert ye diyor bak!

— Derim tabi.

— Demez ol. Ben bu lâfi oğullarımdan bile işi dim kız!

— Benden işit.

— Babana dersem, senin tozunu tozağmı attırır tek mil. Köpek. Oğullarım kadar başına taş düşsün. Oğulla, rım kötü bir şey mi düşünüyor? Onların çabaladığı da iş. lerini yoluna koymak, seni, beni, hepimizi bu it dirliğin. den kurtarmak. Sonunda konak kızı olacan fena mı?

Zeliha sedire yüzükoyun uzanmış, ağlıyordu.

— ... total'm götü çıplak kızı başka, ismarıççılann konağında, ismarıççılann bacısı olmak başka. Bu kadar zamandır bu pencere seni bilir, sen pencereyi bilirsin. Liseli Erdal, Liseli Erdal. Ne üttün?

Uzandığı yerde sertçe doğruldu:

— Ben kimseden bir şey ütmek istemiyorum!

— Sen onu benim gecelik külahıma anlat! Bana baksana sen bana... Mahallenin kızları, hepinizin dibi düşüyor ama yel kayadan ne alır? Hadi ötekiler halli mallı aile kızları. Sen?

— Siz utanın!

— Neden utanacakmışız kız?

— Halli mallı değilseniz suç benim mi?

— Fakirlik de zenginlik de Allahtan. Düşmez kalkmaz bir Allah. Biz de böyle miydik ezelde? Babanın de-

172

de5111> gjnıdı? O yeyim, o giyim kuşam, o...

n Güm güm gümüleme değil mi? Yeter Allahaşkma,

yıl1 doyduk usandık bu konaktan! y1 _____ Niye? Beğenmiyor musun?

__ Beğensem de beğenmesem de bana ne? __ Aslını yitiren haramzade yavrum. Senin böyle bir vurl var. Soy azar mı? Azmaz. Soy hiçbir zaman az-Bak doktorun anasına! Oğullarını nasıl okutuyorlar, •• tlerine nasıl titiriyorlar... Öyle olduğu halde babasına asına iki satır yazıyor mu? Yazmaz. Neden? Soyları opları soy sop değil de ondan. Benim çocuklarım ya? Babalan olacak kazık, ikisini de okutamadığı halde bir günden bir güne hırlıyorlar mı? __Ali âbim hırlamıyor mu?

— O kadar kusur kadı kızında da bulunur kızım. Hırlasa da, sonunda ne oldu? Babalariyle anlaşmadılar mı? Ne it değdi, ne mundar oldu hesabı. Yarın sırt sırta verir de birkaç kuruşla döner, ismarıççılığa başlarsak...

Oda kapısının'esiğine önce çömeldi, sonra oturdu:

— ... fena mı? Allah kocamın da, oğullarımın da gönüllerine göre versin, mekânları cennet olsun. En biri küçük, Ali âbeyin. Heye sana serttir merttir amma niye?

— Niye? dedi Zeliha.

— Niye olacak, senin iyiliğin için. Bizim soyumuza sopumuza civıklık, oynaklık yakışmaz diyor.

— Ben civık mıyım? Oynak mıyım?

— Değilsin, değilsin amma, bizim erkeklerimiz böyle. Biraz fazlaca gülsen, bir parça kısa giysen cin tepesine biniyor. Büyük ağana gelince, kendi avradını sıpalarını bir yana bırakmış, bacım da bacım diyor bir daha demiyor. Niye? Avradından ağzı yandı fikaranın da ondan.

yandım, bacım yanmasın bari diyor. İstiyor ki seni

173

İi mallı kız arar. Ismarıççılıktan kazanalım, büyüt 5 konağa geçelim ki biz de halli mallılar arasına gireli^ * manççılarn bacısı diye diye konağımızın eşiğini aş^'j4 salar kötü mü? ...

Kocasının parkeleri tok tok döğen total bacağltl sesini bir tazı hisliliğiyle alınca, eşikten kalktı:

— Baban geliyor!

Sofaya çıktı, pencereden baktı, heyecanla döndü \ zina haber verdi:

— Zalhaaa Zalha... Ocağın yana. Baban gene ojlarnı, torunlarını toplamış geliyor!

Kapıyı açmak üzere aşağı indi. Zeliha annesinin az önce baktığı pencereye koştu; Gerçekten de, babası, ağa. lan, yengesi, yeğenleri... Ellerinde taze soğan, mayda. noz, nane, birtakım paketler... Herhalde gene kafayı çe. keceklerdi.

Kocasına kapıyı çaldırmadan açan kadın, istekli bir sitemle:

— Ne o gene millet ne o? dedi. Arım namısım... Şunlara hele!

Topal eskici kırmızı sakaliyle memnun, adımını içeri atarken:

— Ne olacak, dedi. Benim gelinden duyduk iyi çiy-köfte yağurduğunu, sınıyak dedik, geldik...

— İlahi yüzün iki cihanda kara ola e mi? Demek gelinin sözüylen sınıyacan? Tuuu!

Bir yandan da kocasının elindeki paketleri alıyordu. Birden küçük oğlunun elindeki uçları sivri, uzun merteklere dikkat ederek sordu:

— Onlar ne ulan?

Küçük oğul koltuğundaki bir tutam mertegi bir kenara attıktan sonra:

174

—, Nolacak?

— Alacık çadırı bunlardan kurulmuş...

Üzerinde durulmadı. Yukarı çıkıldı, eller yüzler yıkıktan sonra «Koca herif »in gürlüyen sesi oğulları, v-i hattâ torunları mutfağa çekti:

Haydi bakalım hepiniz mutfağa. Beleş beleş sofa

oturmak yok!

Kollarını herkesten önce çemirleyen karısının sırtını okşadı:

— Öyle değil mi avrat?

— Doğru herif...

— Ben bu deyyusun kızını hayvan pazarından satın almadım ya!

Karısının gülerlek üstüne yürümesinden kaçtı.

— Seni ocağı yanasıca...

Lâkin memnundu. Eski köy günlerinden birini yaşıyordu. O zaman da böyle, koynu koltuğu dolu, dilinden yağ bal akararak gelir, binbir şaka, binbir muziplikle evin içini neşeden neşeye boğardı. Şimdi de öyle. Birkaç gün önceki kızgın herif gitmiş, yerine Alaman harbi içinde köyde demircilik yapan tatlı kocası gelmişti. Sevinçten yaşaran gözleriyle mutfağa şöyle bir baktı: Gelin gazoca-ğını yakmıya çalışıyordu. Büyük oğul soğan demetlerinin iplerini kesmiş, çürümüş yaprakları sağlam, yeşil yaprakların aralarından temizleyip ayırıyordu. Küçük oğulsa birlikte getirdikleri kocaman bir parça buz mutfağın betonunda keserle kırıyor, babasının rakı şişelerinin çevresine bu buzları dolduruyordu. Yalnız Zalha yoktu ortalıkta. Ne oluyordu bu kıza? Yoksa şaka maka, o oğlanı, Erdal denilen o liseli oğlanı mı seviyordu? Hani olmayacak şey de değildi. Açık penceresi gerisinde atlet fanilâsiyle kıza karşı jimnastik yaptığını, kızın da onu hayranlıkla seyrettiğini az görmemişti. Bir şey değil, eve neşeyle gelen ba-

175

unryuruu. /iiiasına verağı KarşiiKiar gibi bak"" sına da çemkirirse... Herifin iki damla neşesini bozar.

lirdi.

Mutfaktan usulcacık ayrılışına dikkat eden koca\$.

— Nerye avrat? dedi, nerye gidiyon? Suç üstünde yakalanmış gibi:

— Nerye gittiğimden sana ne herif? Dizinin dibinden ayrılmamamı mı istiyon yoksa?

— Bak hele bak, dedi Topal. Ben seni yazıda yaban-da mı buldum feleksiz? Sen benim refika-i-hayatım değji misin?

— Hadi hadi... Başlama gene çocukların önünde densiz!

Kocasının evi çınlatan kahkahasını arkada bırakıp ki-zmın odasına gitti. Ordaydı, gene pencere önünde. Hız-la inen akşamın pencere önü alacasında düşünceli düşünceli oturuyordu. Yanma gitti:

— Yavrurum, Zalha... Sen de gel, işe güce el at bir iki. Bak herkes iyi kötü bir işin sapma yapışmış!

Zeliha isteksizlikle baktı:

— Herkes bir işe yapışmış işte, bana lüzum var mı?

— Olmasın. Babanı bilmez misin? Çocuklarını gözünün önünde görmek ister. Aklım gidiyor nerde Zalha diyecek diye.

— Kötü bir yerde değilim ya!

— Mutfağa gelsen de bir kenarda dikilsen daha iyi değil mi?

Zeliha derin derin içini çekerek kalkarken:

— Allah sizi Zalhasız bıraksın da siz de kurtulun ben de, dedi. Babamın, kardeşlerimin keyifleri yerinde. Ben? Beni düşünen yok ki!

— Hadi, hadi, gevezeliği bırak da gel. Onların derdi zoru sensin!

176

Zeliha aklederek kibriti aldı, gaz lâmbasını yaktı. To-tl-, eSkici kırılmış küçük küçük buzlarla çevrelerini bes-P ,.gj rakı şişelerinin bulunduğu su kovasının başından lkti, lâmbayı yakanın kızı olduğunu anlıyarak:

__ Vay, Zalha Sultan! dedi. Yavrum. Bizi karanlık-kurtardın, Allah gönlüne göre versin!

Kollarını yana açtı:

__ Gel seni öpim evlâdım!

Zalha'nın yüreği alabildiğine kabarmıştı, dokunsalar sayacak. Babasının iki yana açık kollarına gitti. Kaim, güçlü kollar kızını sardı. Sardı ama uzatmadı bu işi. Şaşılacak şey, bu onun Zalhası mı? Daha düne kadar yakın bir geçmişte mosmor bir et parçası gibi doğup, köyün birtakım dallarla örtülü bir kerpiç huğunda viyak viyak kıyametleri koparan yaratık mı?

Kızında hafifçe uzaklaştı:

— Sen koskocaman olmuşsun meğer kız, bayağı gelinlik!

Bu sözler Zalha'ya pek dokunmuştu. Gelinlik olmuştu evet ama yarın, öbürgün kütlüye gideceklerine göre, kim alacaktı onu? Fabrika ameleleri, çapa ırgatlarından başka kim? Erdal öylesine uzaklara gitmişti ki içinde.

Hıçkırdı. Babası telâşlandı:

— Ne o yavrum? Niye ağlıyorsun?

Zeliha cevap vermiyor, veremiyordu. Ne diyecekti? Beni Erdal ve Erdal gibilerden ne diye uzaklaştırıp kaba saba amelelere yem etmeğe çalışıyorsunuz? Kütlüye gitmek, amele olmak istemiyorum ben. Beni burada bırakın, ben kalırım burada. Siz nereye isterseniz gidin, ilişmeyin bana mı diyecekti?

Babasıysa hâlâ sıkıştırıyordu:

— Ha? Niye? Cevap versene kızım! Zorla başını kaldırıp:

177

F. 12

— Nasıl yok? Yok da ne demiye ağlıyorsun? Araya anne girdi:

— Canım ahret suali sorma, dedi. Gel kızım gel! Elinden tutup odasına götürdü. Zeliha odasına gejjce, kendini annesinin kollarına bırakıp büsbütün boşai, di. Her zamandan çok sarsılarak uzun uzun ağladı. Tecrü. beli kadın hiçbir şey sormuyordu. İster liseli oğlan, ister. se kütlüye gidip ele güne karşı rezil olacağına ağlaSın Gececekti. Hem geçecek, hem de alışacaktı ister isteme? Zalha bütün bunları yadırgıyor, ağlıyor diye oğullariye kocasının gönül bağladıkları, sonu hayır bir şeyden vaz-geçilemezdi ya!

Mutfığa döndü. Gazocağındaki kapta kırmızı boynuz biberi kaynayıp duruyor, gelin mutfığın bir kenarında tahta tokaçla çiyköftenin etini doğuyordu. Büyük oğulla küçükse bir yandan salata yapıyorlar, bir yandan da çe-ne çalışıyorlardı. Kocasını usullacık yanma sokularak sordu:

— Neymiş, niye ağlıyor?

Kadın her şeyi usul usul, kocasını da kızdırmamaya dikkat ederek anlattı:

Topal eskici, mutfığın karşı duvarında çivide asılı gaz lâmbasının sarıya boyadığı kırmızı sakalını ağır ağır karıştırarak kızını düşünüyordu. Karısı gibi o da bu «Küt-lü toplamaya gitmek» işinin ayıbını idrâk etmiyor değildi ama, başka çâreleri var mıydı? Gidecekler, bin, bin ikiyüz lirayla dönecekler, dükkânı adam edecekler, ısmarçılığı-ğa başlayacaklardı. Onlar için bu dirlikten kurtuluş ancak böyle olabilirdi. Yoksa o da biliyordu kütlüye gitmenin, kütlü ırgatlığının ayıbını. El, gün, eş, dost, bildik gördük, tanıdıklar...

Kızının yanma gitmek üzere mutfaktan çıktığının hiç kimse farkına varmadı; karısından başka. Büyük oğul geniş bir beyaz tabağa doğradığı domatesleri hıyar dilimle"

178

r

__ Alaçığım nasıl kurulacağını Fellâh'tan iyice öğ-reneydin, dedi.

Küçük omuz sikti:

__ İyice öğrenecek nesi var? Alt tarafı dut merteklerini yere saplıyacan, uçlarını birleştirip bağliyacan, son-da üstüne çul attın mı al sana alacak! __ 0 kadarını ben de biliyorum ama, gene de her şevin bir ustalığı var. Neyse... (Anasına döndü) Siz hazır

Günlerdir konuşulan şeylerdi. Kadın, genişçe bir balar tepside suyla hafif hafif tavlandığı bulgurdan başını kaldırıp oğluna baktı:

— Hazırlanıp da, dedi, hır hırttan başka neyimiz var?

— Hırt mırt, mırt hırt... Tekmil eşyanızı götüreceksiniz değil mi ya!

— Değiliz tabi.

— Bir iki çul, çuval, yatak matak...

- Tencere, sahan mahan...
- Bizim leğençemiz yok, sizinkini alın.
- Kazan? Kazanımızı da alalım mı?
- Alm ya. Nasıl olsa kamyonla gideceğiz. Sırtımızda götürecek değiliz... Bize bir de iyi bir it lâzım yazının yüzünde...

Bir kenardaki leğende kâğıttan kayık yüzdüren Ca-
vit:

- İt var baba! dedi. Büyük oğul güldü:
- Nerde?
- Bizim orda. Karalı beyazlı, kocca it!

Ayşe, annesinin et döğdüğü kalın tahtanın yanma çö-
179

deşine bakmadan, gözleri döğülen ette: r'

- O it olmaz baba, dedi. İki kardeş bakıştılar:
- Hadi kız, sen de. Sen ne anlarsın itten?
- Bir sen anlarsın!
- Anlarım tabi. Biz o iti Çatakafa'ynan arabaya \ le koştuk!
- Deli it arabaya koşulur mu?

Gelin işini bitirmişti, kaynanasına usullacık haber verdi:

- Et hazır anne ... Kaynana bakmadan sordu:
- Çiğindiriğim aldın mı?

Almamıştı, alması gerekti. Usullacık kalktı, raftan bir bıçak alıp geldi, macun gibi döğdüğü etin başına yeniden çömeldi, başladı etin içinden bıçağın keskin ağzını geçirmeğe. Her geçiriste bıçağa takılan beyaz beyaz lifler etten çıkarılırken, kaynana mırıl mırıl söyleniyordu:

- Her şeyi ben düşüneneğim. Söylesem bir türlü, söylemesem bir türlü... Bizim eve geleli on bir sene oluyor kızım. Biraz kafam işletsen olmaz mı? Et hazır anne diyorsun. Bir etin iyice hazır olması çiğindiriğinin alın-masiyle olur. Sen...

Büyük oğul sözünü bir soruyla kesti:

- Toz kırmızı biberiniz var mıydı ana?
- Var yavrum, var şükür. Ali yavrum, bak of!» rafta. Kakao kutusunun yanındaki mavi kutuda.

Küçük oğul kalktı, anasının söylediği kutuyu al ağasına getirdi.

Sustu

-

Bak hele bak!

hâlâ gelini için mırıldanıyordu. Sonra sustu, ama kim ne derse desin, bu yazının çıplağındaydı r"rSuzluk. Yıldız dolu koyu lâcivert göğü, saz örtülü ker-evleriyle köy geçti içinden. Sabahın çok erken saatle-P. ie kalkıp namazını kıldıktan sonra evinden besmeley-kan bocası. Çoğu geceler haber gelirdi. Tatlı uykusun-i jj uyanıp düşerdi yollara. Yolları çoğu kez zengin bir Sanın kırmızı kiremit damlı evi olurdu. Beyazlar içinde bir gelinin boğazlanıyormuş gibi bağırıp çağırılmalarını hşkanlıktan, kanıksamaktan gelen bir soğukkanlılıkla dinler, doğumu beklerdi. Vakti saati gelince, karpuzlu lâmbanın güçlü sarı ışığında besmele üstüne besmele çektikten sonra taze geline yanaşır, bileklerine kadar kan içinde kalan tumbul elleriyle çeker aliverirdi mosmor çocuğu. Çocuğun erkek mi kız mı olduğunu kendinden başka bilen yoktur henüz. Doğuran kadın bile bilmez. Kadı-mn o sıra bunu öğrenmeğe hevesi de yoktur zaten. Kanlı ellerini odanın bir kenarındaki ibrikle leğende yıkar, ka-pıdakilere müjdeyi verirdi. Çocuk oğlansa, hele zengin ağanın biricik kızı, ya da oğluysa, zengin ağa da siftah dede oluyorsa...

- Buyur anne!

Çiğindiriğim iyice temizlediği doğulmuş et topağını uzatan gelinine isteksizlikle baktı, eti aldı:

- Ayıklandı mı sözde?
- Ayıklandı.

Et topağını evirdi çevirdi. Sonra önündeki geniş bakır tepside suyla hafifçe tavlandırılmış bulgurun üstüne koydu. Küçük oğlundan yana başını çevirdi:

- Ali oğlum, biraz su koy şu kaba da getir!

Ali bakırı çıkmış, kenarları kirtikli bir sahanla getir->gi suyu anasının yanına koydu:

- Soy bakalım.

Oğlunun soyduğu sovanları alıyor, bıçakla dilip ; ince doğrarken hep eski günleri, eski günlerin zengin ? evlerindeki bol bahşişli doğumları düşünüyordu. Do&u tuğu çocuk erkekse, bahşişlerin sonu kolay kolay di. Dede bir yandan, nene bir yandan, baba, ana, y? hala, dayı öte yandan yağdırırlardı bahşişli.

Kocasının o hiçbir ihtiyacı olmadığından, kazandığı paralar kendisi de kalır, usul usul, el altından beşibiryerde ya da burma ya çevirtirdi.

Tavlanmış bulgurun üstünde duran dövülmüş et, efe üzerine ince ince çentilen sovandan sonra sıra maydano. za gelmişti. İyice yıkanmış bir tutam maydanozu avucun. da dertop ettikten sonra başladı doğramıya.

— Kimyon kutusunu ver!

Gelin sıçrayıp kalktı. Kimyon kutusuyla kocasının yanında duran toz kırmızı biber kutusunu alıp geldi. Kaynana, yıllar önceki köy saltanatını kudümsüz ayağıyla bozduğuna inandığı gelinine gene adamakıllı içerlemişti, Kutuları getirmiş elinde tutuyor, ne diye yere bırakmıyordu sanki?

— Her şeyi söylemeli mi kızım? Bıraksana yere onları!

Büyük oğulun arkası dönüktü, döndü annesine baktı. Annesi önündeki işe dalmış görünüyordu. Kansiyle gözgöze gelen büyük oğul, küçük bir işaretle karısına oradan savuşmasını anlatmak istedi. Genç ama bir deri bir kemik kadın kaynanasına çaktırmadan dışarı çıktı. Kay nana farkında bile olmadı. O hâlâ, elinde olmyarak köyü, köyün zengin ağa konaklarının bahşişlerini, biriken bahşişlerin çevrildiği beşibirlikleri, burmaları düşünüyordu.

Maydanoz da doğranmıştı. Kimyon, kırmızı toz bı-

182

la'ttı. kocaman yumruklarıyla etli bulguru yağurmiya ! damadan önce bir besmele mırıldandı.

yalnız mutfağa değil, evin içine kuvvetli bir kimyon kokusu yayılmıştı. Bu koku, kızının saçlarını okşamakta olan Topal eskiciyi bulunca, adam kızını filân unutarak sedirden kalktı, topal bacağıyla evin tahtalarını döverek mutfağa geldi, bir nâra attı:

— Yaşsa ulan avrat, yaşsa! At da sana avrat da! Bir süre kapıda durdu, önündeki tepsiye abanmış, çiyköfteyi olanca gücüyle yağurmakta olan karısının kuvvetli sırtını seyretti. Yaptığı işin beğenildiğinden memnun kadınsa, hem işini görüyor, hem de şımarık şımarık lâf yetiştiriyordu:

— Heye yaa... Yaşşaymış. Benim bu haklarımı nasıl ödeyeceksiniz bakalım...

— Zamanı gelsin gör!

— Ne göreceksin misim?

— Ulan şimdi kötü kötü söyleteceksin ha... Büyük oğul domates, hıyar dilimleri, yeşil biberle süslü salata tabağıyla kalktı:

— Haydi baba, rakımız da soğudu...

Salata tabağını sofanın bir kenarındaki eski masaya götürüp koydu. Kardeşi Ali, kızkardeşi Zeliha, karısı, Ayşe, Cavit ordaydılar. En küçük de ipe bağlı bir tahta parçasını sofada koşturup duruyordu.

Ali dayanamadı, çatalıyla salataya uzandı.

Büyük oğul:

— Fiyakasını bozma salatanın Ali, dedi.

— Dayanamadım arkadaş...

Kenardan bir domates parçasına çatalını daldırıp al-<"> ağzına attı.

Çiyköftenin gittikçe güçlenire benziyen kimyon ko-

183

pal eskicinin evi çınlatan kahkahası duyuldu. Ali:

— Meşe kekligi gibi şakıyor, dedi. Büyük oğul başını salladı:

— Köyde de böyle gülerdi!

— Demek herifi kötü eden essahtan da parası? lıkmış?

— Ben sana demiyor muyum?

— Yarın kütlüden döner de ismarıççı dükkânın^, açarsak demek...

— Tadından yenmiyecek!

— En çok neye seviniyorum biliyor musun?

— Neye?

— Babam dükkânı, tezgâhı bize bırakacak!

— O zaman ona lüzum yok zaten. Gezsin, dolaşsın lâfın iyisini, eşin dostun hasmı, eskisini arasın!

— Şerefsizim dükkânı berber Bahri'lerinkinden daha güzel donatacağım. Arada şarap, bira da yuttururuz değil mi?

— Tabi.

— Köşker Duranla ötekiler de gelir, allöööş... Cavit:

— Ismarıççı dükkânını açınca bana bir av tüfeği alır mısın? dedi.

Halasının yanındaki iskemleye oturmuş, sivri çeneli ince yüzünü kuru avuçları içine almıştı. Amcası:

— Tabi, dedi.

Halasının öbür yanında oturan Ayşe iskemlesinde kımıldandı:

— Bana?

Cavit sertçe baktı. Amcası:

— Sana da dikiş makinesi, dedi.

184

ja aydınlanan yüzünde bir sevinç uçu: L Sahi? Ayaklı mı? Ayaklı. Singer mi? Singer. dertli dertli içini çekti. Bu, küçük oğulun dikkatinden kaçmamıştı:

___ Ne o? dedi. Niye içini çektin?

Cavit'le Ayşe'nin çekişmelerini hatırlatan bir çekişme başladı:

___ Sana ne?

Küçük oğul birden öfkeleni: _- Bana mı ne?

— Sana ne tabi!

___Kız biçimli konuş, bak...

— Başlama gene be, pis!

Küçük oğul çatalı kaptı, ayağa fırladı:

— Bana mı diyon?

— Sana diyorum tabi, nolacak?

Büyük oğul da fırlamış, kardeşinin elinden çatalı almıştı. Küçük oğul gittikçe artan bir öfkeyle verip veriştiyordu:

— Nolacak diyor be, şimdi biçimine sıçacam kenefin...

— Terbiyesiz kopuk!

Topal eskici mutfaktan, karısının yanından seslendi:

— Noluyor, noluyor gene?

Kulak verdi, hiçbir karşılık alamayınca karısına:

— Bu kızdan çok korkuyorum, dedi. Yuğurduğu çiyköfteyi macun haline getirdiği halde gene de yetinmeyen kadın:

— Niye? diye kocasına baktı.

185

sıkıldığını söyletmedim!

^

Kadın, çiyköfteden bir sıkımını kocasına uzattı-

— Bak bakalım şuna, yeter mi?

Topal, kızını filân unutarak çiyköfte sıkımım a]j ağzına attı. Çiyköfte de çiyköfte olmuştu hani. Kuwe!' dişleriyle, hazla çiğnerken gözleri yumuluyordu. Son] da:

— Tamam avrat, dedi. Eline sağlık... (Seslendi) n-lanlaar, yer açın çiyköfte geliyor:

Çömeldiği yerde doğruldu, gitti duvardan gaz lâmba sini, buzlara gömülü rakı şişesinin bulunduğu kovayı al di, deminki çiyköfte sıkımının ağzında yitmiyen tadiyla yalanarak mutfaktan çıktı:

— Geliyor, çiyköfte cenapları geliyor, destuuur!!! Ter içinde karısı da çiyköfte tepsisiyle ardmdaydı

Kocasının çoktandır unuttuğu bu türlü yârenliklerine öylesine hasretti ki, gülümsüyordu:

— İlâhi iki cihanda yüzün kara ola! Çiyköfte tepsisini masaya koydu:

— Durun sıkımlayım...

Gelin mutfığa koştu, büyükçe bir bakır sahanla az önce kaynanasının çiyköfte yuğururken yapışmasını diye elini batırdı su bulunan kabı aldı, masaya döndü. Kaynana hamarat hamarat sıkımladığı çiyköfte sıkımlarını bakır kaba diziyordu. Büyük oğul kovadan rakı şişesini aldı. Soğuktan terlemişti. Şişenin dibine yumruğıyle vura vura tıpayı çıkardı. Önce babasının, sonra da kendi kadehini doldurdu. Küçük oğul yutkunup duruyordu ama, babasından ne de olsa çekiniyordu. Sonra şimdiye kadar hiç rakı içmemişti. Birinde ağasıyla bir koltuk raef hanesinde iki bardak şarap içmişti. Bir de Köşker Duran'lann orda.

186

___ Avradımın, oğullarımın, kızımın ve gelinimle tomarımın sıhhatına! dedi.

Büyük oğul da kaldırmıştı:

___ Sıhhatına baba!

jlk, ikinci, üçüncü kadehler hemen hemen hiç konu-nlmadan içildi. Konuşmaktan çok, herkes kendi içinde-kini yaşıyordu. Bir daha iyiydi. Ananın yıllar yılı kafasından çıkmıyan «Güm güm gümüliyen konak», Zeliha'dan başka ötekilerin de içlerinde yaşıyordu şu an. Hem de, bütün pencereleri aydınlık, çift atlı kerusalarla gelen misafirleriyle. Cavit'in kafasında av tüfeği, Ayşe'nin Singer dikiş makinesi, Büyük oğulun bundan böyle hiç tükenmi-yecek, onları hiç aç bırakmıyacak devamlı bir iş, küçük oğulun da duvarları artist ve futbolcu resimleriyle süslü duvarlar.

Yalnız Zeliha... O inanmıyordu güm güm gümüliye-cek konağa da, av tüfeğine de, Singer dikiş makinesine de. Kütlüden döndükten sonra bütün bunların gerçekleşeceğini, ismarıççılarm bacısı diye akm akın görücülerinin geleceğini gerçekten bilse, buna inansa bile, gene de kütlüye gitmemeyi tercih ederdi. Kaldı ki, hangi konak? Hangi av tüfeği? Hangi Singer dikiş makinesi?

Topal eskiciye gelince, onun keyfine diyecek yoktu. Çoktandır içini paslandırdığını sandığı pis şarapların yerine inen rakı, melhem gibi gelmiş, başını tatlı tatlı döndürmeye başlamıştı. Bu dönen, bu tatlı dönmeğe baş-ııyan baştan belki de altmış yıllık geçmişi, erimiş bir renk cümbüşü halinde akıyordu: Dedesinin çiftliği, sarı sarı altın başaklı ekin tarlaları, beyaz beyaz patlamış pamuklar, kavun, karpuz yüklü arabalar, halis kan baklakırı kısrak, tozkoparan cepken, pencerelerinde ürkek sarı ışıkların titreştiği metruk bağ çardakları, baskın, kadın çiğ-

187

riyle delen silâhlar, silâh sesleri, bileklerinden atlara -rüklenen yarı çıplak kadınlar, rakı, şarap, bira, cigaU" dumanları, Karasoku tiyatrosu, yanık sesli Ermeni W a tocular, eş, dost, ahbap, meclisleri, sonraları Traty Trablusun kızgın çölleri, agelli kafiyeli dostlar, hum/ ağaçları, bacağından vurulup kızgın kumlara yüzükoy^ kapanış, yıldız dolu lâcivert gök, bacağıнын kesilişi, ^ da dönüş, Kaçkaç, mavinin, morun, kına renginin çeşide le renkli ulu Toroslar, silâh sesleri uzak uzak yansıyan çeteler...

Önce mırıltı halinde, sonra da kaim, erkek sesiyle es. ki, çok eski bir türkü tutturdu. Kendisi de şaştı buna. Vay anasını, nerden nereye! Taa dedesinin günlerinde işittiği sonraları da unutuverdiği bir türkü:

Ayvalı'ya vardılar Masaları kurdular, iki Aptal bir oldu Gergerli'yi vurdular Baygın Gergerli'm.

Ayvalı'da gül biter, Dalında bülbül öter Deyyus Aptalın oğlu Beş bıçak vurdun yeter Baygın Gergerli'm.

Ayvalı köşe köşe, Elinde kara şişe Deyyus Aptalın oğlu Elin dibinden düşe Baygm Gergerli'm.

Gözlerinden yuvarlanan damlalar kırmızı sakalından j da tekerlenerek aşağılara iniyordu. Herkes bu şimdiye

188

Topal eskici elinin tersiyle gözlerini silerken, karı-

Ulan herif, dedi. Bunca yıllık avradınım. Bu türkü nerden çıktı?

Topal eskici başını dertli dertli salladı:

___ Senin Topal erinde daha ne oyunlar var avrat se-in bilmediğin. Allah bana bir parça tırnak versin, kelimi kaşıyım azıcık da gör... Allah kimseyi yokluknan terbiye etmesin!

— Âmin, dedi karısı, âmiin!

Büyük oğul eşeledi:

— Kim bu Gergerli baba?

Hemen cevap vermedi, kadehine rakı koydu, sulandırdı, kırmızı bıyıklarını tombul yumruğunun sırtıyla sıvazladı:

— Bu türkü yetmiş, seksen senelik, belki de daha eski bir türkü oğlum. Bu Gergerli, adı Hasan, Gergerli Hasan çok yakışıklı delânnı (51) imiş. Bilmem hangi ağa, desiseyken işret meclisine davet ettiriyor. Aptallara para veriyor. Yanında da yeğeni var, adı Apturahman. O da yiğit oğlan. Aptallar kalabalık, yirmi otuz kişi belki. Vaziyet danışıklı döğüş tabi, hır çıkıyor aralarında. Gerger-lidir. Bismillâhirrahmanirrahim, belindeki kamaya el atıp çekiyor. Aptalların üstüne. Hamle eyliyor, aptallar kaçıyorlar, ortada kocca masa. Gergerli'dir kamayı masaya verince, kamadır tahtaya saplanıyor. Çeker çeker çıkmaz. Ulan aman, çıkmaz. Aptallardır çeviriveriyorlar, yer misin yemez misin. Kalbura çeviriyorlar fıkaraı. Apturahman bi takrip portup kaçıyor. Ardından silâhları çeviriyorlar.

(51) Delânnı = Delikanlı.

189

siğiniyor. Eski adamlar böyleydi işte!

Durdu, rakısını yudumladı, türkünün son parças mırıldanmağa başladı:

Yaslan Gergerli yaslan Kara toprakta paslan Analar doğurmadı Senin gibi bir arslan. Baygın Gergerli'm

Sin,

190

XIV

Mayıs, Haziran, ille de Temmuz güneşiyle alev alev vrulan Çukurova topraklarına Allahın sulu yağmurunu içebilmek için şehrin işlek caddeleriyle sokaklarında Bodi bodici»ler dolaşmağa başlamıştı. Tarlalardaki kuş korkuluklarını hatırlatan, birtakım çaputlar geçirili soların ardında yalın ayaklı, sırlıklam çocuklardı bunlar Hep bir ağızdan, güçlerinin yettiğince bağınıyorlardı:

«Bodi bodii

Neden oodi

Bir kaşıcak sudan odi.

Hacıbayram kuyusundaa,

Çiftçilerin tarlasmdaa,

Ver Allahım ver sulu sulu yağmurlar!»

Kalfalar, dükkân sahipleri, çıraklar, su dolu helkele-riyle (52) dükkânlarından fırlıyor, yalın ayaklı, sırlıklam çocukların tepelerinden aşağı boca ediyorlardı helkelerini.

Ağustosun yarısı yaz yarısı güzdür. Güzün başlangıcı sayılan Ağustosun ikinci yarısıyla birlikte Çukurova'nın duru mavi göklerinde atılmış pamuk yığınlarını hatırlatan bulutlar belirir. Bu ak bulutlar pek öyle telâşlı de-ğilseler de, gene de bir yandan bir yana gelir, gider, za-

(52) Helke = Su kovası.

191

larlar.

d

Günler geçer. Atılmış pamuk yığınlarını hatırlat süt beyaz bulutlar esmerleşmeğe, hattâ morarmağa l' larlar. Uzak, çok uzaklarda şimşekler çakar, gök tüleri... Şimşekler ve gök gürültüleri yaklaştıkça, toplama mevsimi de yaklaşıyor demektir. Yaklaşan lü toplama mevsimiyle birlikte yağmur yüklü bulutC' morartısı artar. Güneş mor bulutların ardında sık sık v nar söner. Şimşekler yakınlarda çakar, ardından da }> sırlı patiskanın cayırtısıyla yırtılması gibi, gök tam tep de gürler, yakın bir yerlere yıldırım düşer, sonra da yas mur! Bu yağmur iri taneli, berrak, suludur ama, pek öv], bardaklardan boşanırcasma ortalığı rahmete boğmaz. Bjt an şehrin kiremitli damları, toprak damları, çinkoları betonu, tuğla ya da yer yer erimiş eski duvarları, ç^ atlı kerusalar, yaz güneşiyle yaprakları âdeta sararıp tozlanmış ağaçlar ve kaç vakittir yağmura hasret insanlar yağmur altında kaliverirler. Ortalığa kuvvetli bir toprak kokusudur yayılır. Burcu burcu. Sonra bulutlar da-ğ;ılır, yerden sıcak bir buğu yükselir, güneş yüzünü gösterir. Gösterir ama, mevsim dönmüştür artık, Ağustos sonları gelmiştir. Bir yandan çuvallar dolusu zahire yüklü kamyonlar, harman makineleri homurtularla şehre gelirken, şehrin kıyı semtlerinde izbelerin kara donlu, erkek yüzlü kadınlarıyla erkekleri, bütün yazı mahallenin güneşte kavrulmuş toprağında bir parça ekmek, sarı bir hıyar, pek pek şuncacık peynirle geçirmiş çoluk çocuğunu, tencere kazanları, çulları çuvalları, kedileri köpekleriyle sırtlayan kamyonlar pamuk tarlalarının yolunu tutarlar. Toplama ameleleridir bunlar! Zeliha'nın zaman zaman ürpermelerle düşündüğü boyalan dökük, hantal kamyon, mahalleyi altüst ederek ev-lerinin bulunduğu sokağa girmiş, çevresinde bayram g™™

192

7

7 eskicüerm kapısı önünde durmuştu. Zeliha kalb çar-P3 tıları içinde pencereye gelip de kafes arkasından tek-P'.ı ^haileyi kapılara pencerelere dökülmüş görünce, ba-""lacak gibi oldu. Duvara dayandı, boş gözlerle bir süre f lcakalch- Bütün mahalleli dökülmüşlerdi kapılara, pen-relere! Ne olacaktı şimdi? Hırları hırtları kamvona na-C j yüklenecek, evden nasıl çıkacaklardı? Çıktılar diye-ijn, kamyonu nasıl bineceklerdi?

Sokak kapısı durup durup çalınıyordu. Ağalan ola-gktı ama aldırıyor, evden çıkıp kamyonu nasıl bineceklerini, bu işin utancını düşünüyordu. Boyalan dökülmüş, eski hantal kamyon, hır hirt yüklü kamyonun mahalleden çıkışı, komşular, komşuların arkalarından yapacakları dedikodular...

Sokak kapısı yıkılırcasma çalınıyordu şimdi. Çalmıyordu ama gelmiyordu içinden, gelmiyordu koşup açmak. Allah kahretsindi böyle anayı da, babayı da, kardeşleri de, evi barkı da!

Yüz numaradan uçkurunu bağliyerek çıkan yuvar yuvar ana kapıyı açmak üzere merdivenlere koşmadan önce bir an durakladı. Sofa penceresi önünde sapsarı kesilen kızı gözüne ilişmişti:

— Kapı yıkılıyor da ne demeye açmıyorsun kız? Zeliha annesine ıslak gözleriyle yaş yaş baktı. Kadın anlamıştı, biliyordu, biliyordu ne diye açmadığını ya, sırası mıydı?

— Allah kahretsin seni, soyka! dedi. Merdivenleri paldır küldür indi, kapıyı açtı. Oğulla-nydı. Küçük oğlu safi barut:

— Nerde o kız? diye bağırırdı. Niye açmıyor kapıyı? Ana eliyle küçük oğlunun ağzını kapattı:

— Sus... Gidtrayak başlamayın gene de ele güne olmıyahm!

193

F. 13

lar. Günlerdir hazırlanan kapkacak dolu çuvallar, Sav"" denilen iplik çullara şöyle bir sarılı yataklar, hır hı^ Ana sokak kapısına yaklaştı. Dışarıya şöyle bir bakıp j" mahalleliyi kapı, pencerelere dökülmüş görünce, ^ attı. Ne vardı? Ne diye kapılara, pencerelere lerdı? Kütlüye gideceklerdi işte. Ayıp mı? Günah ^ Ayıpsa da, günahsa da gideceklerdi. Kimseyi ilgilendir mezdi!

Kapıdan hırsıyla çekildi, oğullarına döndü:

— Babanız nerde? Büyük oğul:

— Bize gitti, dedi. Kaşları hırsıyla çatıldı:

- Ne var sizde?
- Geçerken kamyon bize de uğnyacak ya...
- Anladık, uğnyacak... Ne demeye gelip işinin başında bulunmadı?

Küçük oğul:

- Canım uzatma, dedi. Kadın küplere bindi:
- Uzatma mı? Uzatma mı dedin Ali? Demek ölümü komşuya yıktı? Demek mahalleden utandı? Peki Topal, alacağın olsun topal domuz. Bunu senin yanma korsam...

O hınçla merdivene geldi, seslendi:

- Kız Zalhaa!

Sesi kararlıydı, korkunçtu, hiçbir zaman alışılmamış. Vurup kırabilir, saçıp dökebilirdi. Hemen gidilmez, ya da karşı durulursa bayılabilir, dişleri kenetlenebilirdi.

- Efendim anne?

— Efendiler leşini kaldırsın. Gel buraya, gel buraya da rezil olacaksak beraber olalım, kepaze olacaksak beraber olalım!

Merdivenin alt basamağına çöktü, başını avuçları ı?

194

genç irisi şoför yardımcısı, merdiveni koşarak - ken gözü bir an yakışıklı şoför yardımcısına kayıve-10 Zeliha şaşırışlardı. Anneleri miydi bu? Hani şu, gün-[e denberi çocuklarının her birine bir türlü davranan, i-tlü toplama işine hepsini her yandan hazırlayan anneleri mi?

Öfkeli bir davranışla merdiven basamağından fırladı kanatlan ardlanna kadar açık sokak kapısına gitti mahalleliye açtı ağzını yumdu gözünü:

— Soğuşun, içiniz soğuşun! Kütlü devşirmeye gidi-

voruz, heye. Seyrimize çıktınız değil mi? Yürek soğutuyorsunuz değil mi? Allah sizi bizden bes beter etsin inşallah, inşallah!

Genç irisi şoför yardımcısı omuzlarını okşiyarak:

- Valde hanım, dedi, valde hanım... Yakışmaz size, bırakın...

Zeliha'yla göz göze geldiler. Oğullan da araya girmişti:

- Sus anne, Allah aşkına sus!
- Susmıyacağım, içim yanıyor susmıyacağım!
- Canım ne suçu var mahallenin?

— Bacıma kızıyordun hani utanıyor diye? Kadının kulağına söz girmiyordu:

— Ben kızım değilim, utanmıyorum ben, ben hiç kimseden utanmıyorum. Benim herkesle-r gibi utanacak gizli kapaklım yok. Ben Allaha, Allahıma ne deyim ki ne olsun. Bana verdiği onlara da versin, onları benden bes beter etsin!

Şoför yardımcısı, Zeliha'nın yanına gitti:

— Annenizin başörtüsünü filân getirin, siz de hazırlanın da bizi Dört Yol ağzında bekleyin. Tıpkı benim annem gibi. Biz yükler, gelir sizi ordan alınız!

Zeliha şoför yardımcısının açık yeşil gözlerinden baş-

195

ya, ne bekliyeceklerdi bur da sanki!

Şoför yardımcısının hayran bakışlarını ardında karak merdiveni hızla çıktı. Savrulan etekleri tombul bacakları görünüp kayboluyordu.

Ne bacaklardı ya!

Yardımcı bir cigara yaktı. Yaşlı, yuvar yuvar nın hâlâ bağırıp çağırmasından ona neydi? Gözleri gerj dönecek güzel kızın gittiği merdivende, duymuyordu bile kocakarıyı. Çok geçmeden dönen kız, başına lâcivert bit örtü almış, sırtına da beyaz bir iplik ceket geçirmişti. Şq. fôr yardımcısı kızı böyle daha güzel buldu. Elinden ko. çakarının eski mantosunu aldı:

— Haydi anneciğim giyinin bakalım. Boşverin siz soytarılara. Sizin her halinizden asalet akıyor. Siz altınsınız altın. Çirkefe bile düşse altın gene altındır...

Zeliha'yla sık sık göz göze geliyorlardı. İkisi de memnundular. Birlikte anayı giydirip, yardımlaşa kapıdan çı, kardılar. Yardımcı hiç üstüne vazife olmadığı halde kızla anasının yanında sokak boyunca giderken, diller döküyordu. Kocakarı da, kızı da bu konuşkan, bu insan değeri bilen genç irisi adamın onlarla birlikte bulunmasından memnundular ama, şoför kaim siyah kaşlı, aksi bakışlı şoför...

Kamyonun arkasına geldi, seslendi:

- Ünal!

Genç irisi yardımcı sordu:

- Ne var?
- Nereye gidiyorsun? Gel buraya!

Ünal istemiye istemiye geri döndü, ustasının yanına geldi:

— Ne var?

— Ne mi var? Elinin körü var. Başladın mı gene? Gülüverdi:

196

,_ ^anu usta amma aa Kalbin tesat na! __ Hadi hadi... Ben malımı bilirim...

«BiHrsen bil!» diye geçirerek, alteve girdi. İki kar-, eşyaları iplerle bağlıyorlardı. Büyük oğul:

__ Bana kalırsa, dedi, yatakları çözüp kamyonun ta-

banına

serelim.

Nolacak serince? __ Nolacağı var mı? Otururuz rahat rahat... Ünal:

— Tamam, dedi. İlk mi gidiyorsunuz kütlüye?

— İlk.

Başını iki yana salladı:

— Ne o? dedi büyük oğul.

— İlk gidiyorsanız çok sıkıntı çekersiniz de... Küçük:

— Gözümüzü yıldırma be kardeş!

— Kinini minini bolca alın. Ben böyle sizin gibi nicelerini götürüp silkeledim tarlalara. Kendinize mukayet olmazsanız zehirli sıtma, dizanteri, güneş çarpması hazır. Bereket çoluk çocuğunuz yok.

— Kim demiş yok diye? Ağamın üç dene çocuğu var...

— Hani? Neredeler?

— Öbür evde, ağamın evinde...

— Öyleyse Allah yardımcınız olsun!

Öfkeli şoför kalın siyah kaşlarıyla gene dikildi:

— Çeneyi bırakın da yükleyip gidek... Siz bu gevezeye bakmayın. Üstüne vazife olana da karışır olmayana da...

— ,Fasulya mı dedin?

Şoför hırsla alteve girerken, yardımcı, büyük oğulun arkasına kaçtı:

— Emret usta, emret fındık kabuğuna gireyim. Sen kimin ustasım be?

197

Aksi şoför gülüverdi.

Zeliha'nım «Hır hırt» dediği irili ufaklı saharılarj tencerelerin bulunduğu çuval, çamaşır leğeni, kara ^ alacak çadırı kurarken kullanacakları dut mertekleri, y ' gi torbaları, yataklar, içlerinde zeytinyağı, sirke bulur^ şişeler, demiri paslı küçük gemici feneri, kilim eskile^ çul çuval, nalm malın çeyrek saat içinde kamyonu yüklen! misti. Büyük oğul kardeşinden önce kamyonu atladi:

— Ali, gel...

Yatakları kamyonu üst üste sermeğe başladı. Ağasın, elleri arkasında seyreden küçük oğul:

— Teh, dedi, yataklı vagon gibi oldu!

Büyük oğul yatakları coşkunlukla kabartırken gjj. lümsedi:

— Oldu ki oldu.

— Oraya anam, babam, bacım oturacaklar. Biz?

— Bize boşver.

— Niye?

— Biz nereye olsa otururuz...

Küçük oğul üzerinde durmadı. Başını kamyonun çevresine, pencere, kapılara birikmiş bakışan komşulara çevirip de onları öyle meraklı bir seyrediş halinde görünce, tepesi attı:

— Orosular!

Büyük oğul kardeşine terli terli baktı:

— Kim o?

— Baksana yahu maymun oynuyor sanki. Anamın kızdığı kadar var!

Büyük oğul:

— Boşver, dedi.

Kalın siyah kaşlı, hırslı şoför tükenen sigarasını dudağının kenarından tükürüp sordu:

— Tamam mısınız? Gidiyor muyuz? Küçük oğul şoförün çalımına kızdı.

198

Buyu*..

_. Tamam, dedi. Tamam kardeş!

şoför yamağı Ünal kapalı sokak kapısını yokladık- sonra bir cigara yaktı, ustasının yanına atladi.

^_ Haydi usta, fayrap!

Hırslı şoför marşa bastı. Akü boşalmış olacaktı, al-madı- Tekrar, sonra tekrar... Nafile. Korkunç bir küfürden sonra çırağına emretti:

__Al şu kolçağı çevir bakalım!

Ünal oldu bitti bu ters, bu Allahm belâsı külüstür kamyonun kolçağından çekinirdi. Birinde öyle bir vuruş vurmuştu ki...

Kolçağı alıp yere atlarken:

— Şu aküyü değiştir derim değiştirmezsin, dedi. Şoför kızdı:

— Neyle değiştireceğiz ulan?

— Mangırını verdin mi değişir.

— Fazla konuşma da işine bak!

— İyi ama kol benim kolum. Geçende bir çarptı. Al-lahım şaşıyordun...

— Kimin umurunda? Tohumuna para mı verdim?

— O da doğru ya...

Besmeleyle kolçağı kamyonun önündeki deliğe soktu, besmeleyle çevirecekti ki, yarım tur, motor alıverdi, çatırdıyla işledi. Tek çalışıyordu. Ünal, elinde kolçak, ustasının yanma gelirken gülüyordu:

— Hayret be usta... Ben bu külüstürün yarım turla aldığını hiç bilmem. Bu gidişimizde bir uğur var galiba... Ne dersin?

— Gevezeliği bırak derim!

Ustasının yanma girdi, kapıyı hırsıyla çekti: — Adam bozmiya birebirsin hani... Usta aldırmadı. El frenini itti, gaza bastı, araba so-kagin bozuk parkelerinde ağır ağır yürüdü.

199

muşçasına ferahlamıştı. Pencere ya da kapıdaki daracık sokağa döküldü. Doktorun anası memnun, yordu. Baş düşmanı Topal'ın karısının söylediklerini^ '* mamıştı. Hattâ külüstür kamyon kapıyı kapattığı için var yuvar kadının kapıya gelişini bile görememişti. İn ' cik ayakları takunyalı kupkuru komşu duyduklarım ı rarlayınca, kadının yüzündeki memnun gülümseme silj di:

— Yaa! Demek içiniz soğuşun dedi? Soğudu tabi buz gibi oldu hem de. Allah belâlarını versin, bundan bes beter olsunlar da bu günleri çamla çarayla arasınlar. Kah peye ne diyen oldu da sineğini üstümüze sıçratmış? Lâ_ net karı. Bakıyorsak kötülüğüne mi bakıyoruz bakalım!

Bir başkası:

— Hiç canım, dedi.

Daha, bir başkası yatıştırmak istedi:

— Yüreği yanık, ne yapsın fıkara... Doktorun anası küplere binmişti bir sefer:

— Hadi hadi, yüreği yanık diye arka çıkıp durma sen de. Yüreği yanık bize ne? Hem yanık olacak ne var? Anası sovan babası sarmısak. Tabi gidecek. Gidenlerin canı yok mu? Yoksa kanı gidenlerin kanından kırmızı mı? Pis cenabet, bizi ne kadar düşman görüyor ki, kamyonu burda binmedi. Binme, nasıl olsa binmeyecek misin? Yazıya yabana gitmeyecek misin? Yarın gene bu mahalleye dönüp gelmeyecek misin? Ben bilirim dönüp geldiklerinde yaptıracağımı. Eğer çocuklara para verip ehey çağırmasam, teneke çaldırmasam bana da doktorun anası demesinler!

Sinirli sinirli başını salladı, evine girdi, geri döndü. Az önce «Yüreği yanık, ne yapsın fıkara...» diyen kadına parladı:

— Sen de bunları ona de e mi? dedi.

200

ITiiOK.UU " ivuum njiy ıayı ıui.tu ucglıuı cıma, gCICJVllbC

t- Onu mu tehdit ediyordu yâni?

___ Sen de sineğini bana sıçratma anam! Ne oldu

»j yanık fikaranın demeynen? Kıyamet mi koptu? ^ ___ itlerin duasiyle kıyamet kopsa her dâim kopar!

___ Ağzımdan çıkanı kulağın duysun. Ben it değilim.

___ it olmasan iti kollamazsm!

Karşılıklı bir yaylım ateşidir başladı:

_. it sensin, it senin gibi olur!

___ Oşt köpek!

_- Köpek olsam, fakir fikaranın ardından atar tutardım. Ne güveniyon oğluna, konağına? İyi ki oğlun doktor oldu. Ne yapalım olduysa?

.- Sen benim oğlumu ağzına alacak insan değilsin!

— Vaaay, kokmuş! İnsan olsan oğlun iki satırla

arardı!

Yarasına parmak basılmıştı. Takunyalarını filân bırakıp üç basamaklık merdiveni yalın ayak indi, kuru komşusunun üstüne koştuyorsa da, kadınlar araya girdiler. Bar bar bağırıyordu:

— Bırakın, Allahınızı severseniz bırakın! Kuru kadın da çırpınıyordu:

— Bırakın bakalım ne yapacak! Bellersiniz dünyayı iethedecek! '

— Seni utanmaz arlanmaz seniii!

— Utanmaz arlanmaz sensin, senin ebu ceddin!

— Kız şimdi gelir vallaha billâha saçını başını yola-nm senin!

— Gel, gel hadi. Sanki korkan var. İnsan yerine koymuyor işte oğlun, yalan mı?

Aracı kadınlar her ikisine de diller döküyorlardı ama, "le de doktorun anası taşıp taşıp kabarıyordu.

Sol feneri sanki yuvasından koparılıp çıkarılmışa benzeyen külüstür kamyon birtakım eğri büğrü sokak-

201

Jet.

yol ağzına gelmişti. Hâlâ terli, pelte pelte ana ahn veriyordu. Kızını hırsla önlerinde duran kamyonu itti.

— Bakınıp durma da bin hadi sen de! Nereden, nasıl bineceklerdi? Genç kız utançtan

lere geçerek çevresine bakındı:

— Ne oluyorsun anne?

— Ne oluyorsunu var mı? Rezil olacağımız kadar duk, ne bakınıp duruyorsun? Amma bilirim ben. O T pal'dan bunun acısını almazsam...

iki oğlu, şoför yamağının yardımlariyle ilkin ana karıldı kamyonu, sonra Zeliha. Anayı iki oğlu çıkarırlar ken, genç kız mahsustan geriye kalmış, kendisine ısrar] bakan şoför yamağını beklemişti. Genç adamın uzanan elini heyecanla tuttu, dizine bastı, tam sıçrarken büyüt ağasının omuzuna tutundu. Serili yatağa anasiyle yanya-na oturdukları sıra kalbi öyle çarpıyordu ki. Ne anasının az sonra babasının burnundan getireceği, ne de iki ağasının analarını yatıştırışları... Genç adamın içi nasırlı elini düşünüyordu. Nasıl sınıksı tutmuş, nasıl sıkılmıştı!

Yüklü kamyon birbirini kesen asfaltlan yağ gibi geçip, mahalle aralanndaki bozuk parkeli yollarda ırgalana çalkalana ağasının harap evler kalabalığından ibaret mahallesine, sonra da evine gelinceye kadar hep bu nasırlı, bu kuvvetli eli elinde duydu. Kamyon büyük ağasının kapısı önünde durduğu sıra dışarı çıkan babasına anası ne dedi? Babasının karşılığı ne oldu da hırstan pelte pelte anası lâfı kısa kesti? Bilmiyordu. Gözleri şoför yamağında, yalnız onda. iki ağası da büyük ağasıgilin hırını hırtını kamyonu taşıdıkları halde o yalnız Ünal'ı görüyordu. Sanki ötekiler yoktu ortada. Yalnız Ünal vardı, yalnız Ünal taşıyordu hırı hırtı. Sık sık gözgöze geldikçe bakışlarını Ünal'dan kaçırıyor, sonra da kendi kendine kendi cesaretsizliğine kızıyordu. Ne vardı korkacak? Kimde»

202

-Da-uasııuttıı lULir nımsmuarı mı:

^kçıcıcj.111-

dü?

Niçin? Anlarsa işi ne olurdu? Sonu ölüm müy-

Dağ gibi babasının kamyonu çıkarılışına bile dikkat

ğ g

. Oysa iki ağası omuz vermişler. Ünal da ardından

Topal eskici yorgun halsiz, kendini serili yatakların Üne bırakıp kamyonun kirli tahtasına dayandı. Hâlâ ÜS ı dönüyor, gözlerinin önünden karaltılar uçuşuyordu. Bütün bunların yıllar yılı çeşitli kahırlara dayanmaktan, | h cıgarayla kendini eskittiğinden ileri geldiğini bildiği h İde gene de cebine el attı, cigara paketiyle kibritini çıkardı. Karısı korkuyla bileğinden tuttu. Kızdı. Ne oluyordu? Avrat tahakkümüne mi girmişti küçük bv akse geçirmekle? Bileğini sertçe çekti:

— Ne o?

Ayakucuna kuvvetle ama pelte pelte oturmuş kctüm: __Bir de soruyor? dedi. Ananın memesi değil ya. bırak bir zaman şu zıkkımı!

Karısının inadına kibriti çaktı, cıgarasını yaktıktan

sonra dumanı suratına üfledi:

— Atın ölümü arpadan olsun. Vâdem doldu da Cena-bıallah emanetini alacaksa, alır. Baş ağrısı bahane!

— Allah geçinden versin. Sen tedbirde kusur etme de...

Altmış beş yaşını sürüyordu. Bundan sonra at olup da kuyruk mu sallıyacaktı? Çocuklarını büyütmüş, bileklerine zenaatm altın bileziğini takmıştı. Ölse bile gam yemezdi. O olsa da olmasa da iki oğlu işlerini yoluna koyarlardı. Değil mi bu kadar oldu, bundan sonra işler tıklarında giderdi. Onu gittikleri pamuk

tarlasına en yakın köyün mezarlığına gömer, bir iki ağlasalar bile, sonunda unuttur, dalgalarına bakarlardı. Böyleydi kanunu kahpe dünyanın. O nasıl unutmuydu babasını, anasını, dedesini?
203

v^S"* "oiniacıı cııııııı gci ip garip e
risiyle gözgöze. geldiler. Kadın ağlamaklı gibi, bir kıyordu.
— Ne o avrat, ne bakıyon öyle sevdalı gibi? Kadın nerdeyse boşanacaktı. Demek herif büyü],
lunun evinde canıyla döğüşürken, o, neler, ne haksı2 ^ ler düşünmüştü! Biliyordu. Fenaydı, çok fenaydı
hern ?' İnsan Kur'an-ı göğsünde taşımak, beş vakit namazı sel/ memekle dini bütün, tam da Allanın
istediği insan ola yordu!

— Ha?

Cavit, babasının yanından sordu:

— Sevdalı ne demek dede? E =de uzun uzun güldü:

— Ha dede? Ne demek?

Ayşe altındaki ayağını sinirli sinirli değiştirdi, iüyük oğul:

— Caviiit! dedi.

Kamyon şehri çoktan çıkmış, tozlu yolda benzin kokulu bir türkü mırıldanarak yol alıyordu. Güneş hayli yükselmişti. Bir gün önce serpelien yağmurun, bütün yaz güneşin altında yanıp yanıp kavrulmuş topraklara hiç hükmü geçmemişti. Güneş ortalığı kavramış yakıyordu. Birkaç gün önceki atılmış pamuk yığınlarını hatırlatan bulutlar kimbilir nereye göçüp gitmişlerdi.

Zahire çuvalları yüklü bir kamyon yanlarından hızla geçerken kornasını çaldı. Direksiyondaki asık yüzlü şoför de kendi kornasıyla onu selâmladı, çırağının uzattığı, kâğıdı yağlı paketten bir cigara aldı:

— Araba şeytan kulağına kurşun, düzeldi ha! Ünal çevik bir hareketle kibriti çakıp ustasının ci-
garasına tuttu:

— Düzeldi usta.

Düzelmiş düzelmemiş umurundaydı sanki. İsterse

204

olsa belki umursardı. Olmadığına göre...

sen bu gideceğimiz tarlayı iyi biliyorsun değil

fil' Cigarasının külünü sinirli sinirli çırpıtı:

___ Ayıp ettin usta. Hasan ağa'nın tarlası!

___ Ben de biliyorum Hasan ağa'nın...

___ Elciye anlattım tamam dedi ya yahu!

___ Bilmem. Devre bir iş yaparsan...

___ Kafamı kır be usta!

Usta duymadı. Birden önüne çıkıveren çukuru ağır gır geçebilmek için, arabayı geç kalmış bir manevrayla b'rden yavaşlattı. Arkadan birbirine değen bakır, teneke teberilerin sesiyle çocuk haykırıları yükseldiyse de aldırmadı. Yalnız kalın bir ses:

___ Aman usta turşumuzu çıkardın be!

Deyince, kısa kesti:

— İdare et!

Sonra Ünal'a sordu:

— Sen bu Hasan ağa'yı tanır mısın?

— Tanımam.

— Öyle ya nerden tanıyacan? Beş çiftlik, yetmiş bin dönüm tarla. Lâkin, aşk olsun... Bu dünyada iş bilen kılıç kuşananın. Herifin aslını Yörük derler. Yörük ya, yoz değil tabi, yaşlı bir dul kadınla evlenmiş... Yaşlı kadın dedimse, zengin. Çoluk çocuk yok. Mal, mülk, tarla takım dersin Allah vermiş. Bu da o zaman genç tabi. Avrattır heye demiş, evlenmişler, evlenmişler ya, oğlanın Şartı var: Tarlayı, takımı tekmi üstüne ferağ edecek. Etmiş kocakarı. Niye etmesin? Yaşı yetmiş, işi bitmiş. Bir bu kadar daha yaşayacak değil. Tabi o da akıllılık etmiş. Genç oğlan. Malk mülk de ne? Zaten ona da kocasından kalmış. Cartayı çekip öte dünyaya giderken götürececek değil...

205

şan fırladı.

lc|t

— Oşt!

Dedi şoför. Ünal demindenberi ustasının Hasan üzerine anlattıklarını dinlemiyor. Zeliha'nın sımsı^ ^
ğüslerini düşünüyor. Elini nasıl tutuvermişti de çek^ misti ya!

^

Tavşanı da görmediği için, ustasının «Oşt! »unu a -madı.
5'

— Ne o?

— Tavşanı görmedin mi?

— Ne tavşanı?

Hırslı ustanın kalın siyah kaşları sertçe çatıldı:

— Ulan öyle boktan adamsın ki, biz de boşuna çene çalıyoruz!

Tükenen sigarasının izmaritini bir fiskeyle kamyon penceresinden fırlattı.

— Ben ne dalgadayım sen ne dalgadasın bire usta! Kalın siyah kaşlar gene sertçe döndü:

— Herkesin kendine göre bir dalgası var... Güldü:

— Karı kız dalgası mı?

— Ne sayarsan say.

Usta, kızdığı değil, imrendiği, eline böyle bir fırsat geçmediği için, hattâ kıskandığı Hasan ağa üzerine bütün bildiklerini anlatacak, çaresiz.

— Ne sayarsan say değil oğlum. Bak, gençsin, parlaksın... Bu gençlik, parlaklık her zaman ele geçmez.

Sana Hasan ağa'yı anlatıyorum, ki ibret al. Herif beş çiftlik, yetmiş bin dönüm tarla sahibiydi ölürlen!

Ünal'ın bildiği bir şeyler yok değildi.

— Neye yarar? dedi. Öldükten sonra mezarından çıkardılar, kellesini kesip kıcının yanına koydular!

206

kınıl!"

Tamam. Neye yarar yetmiş bin dönüm tarla? Beş

i1 ___ Canım o haksız, ekmezsizin biriydi, bakma. Esa-

bakarsan din min de hak getireymiş... Hasan ağa'ya s'. jönüm tarla ferağ et, eşşeği nikâhlaşın. Babam böv-* derdi- Birinde mahalleli yanına varıyor, Allah daha zi-de etsin, dağ taş malın var. Mescidimize su iktiza etti, ' 1 ver fakir fıkara sayende sebeplensin hayıra girersin HVorlar da yürüyüveriyor, «Hadi, hadi diyor, ben çiftlik-1 rimde binlerce acın karnını doyuruyorum!»

___ Onun için de başını kesip...

___Heye, orası öyle, öyle amma, her zengin onun gibi mi? Allah rahmet eylesin bir Temür ağa vardı, ağzından yağ bal akardı konuştu mu. Ben onun yanında belledim şoförlüğü. Bir Fiyat'ı vardı... Bırak Ünal, burnumun direği sızladı gene. Yahu haza adamdı be. Etrafında eşi dostu ahabı, Arap Niyazi'nin barına giderdik efendi, o aece bar komple! Ben şoför parçasıyım meselâ değil mi? Beni eşinden dostunda ayırt etmez, burunnamazdı. Ağa diye ben böylesine derim!

İçini çekti. Zaman zaman aksırıp öksüren, çoğu kez de tek çalışan kör kamyonun direksiyonunda değil, Temür ağa'nın yıllarca önceki Fiyat'ının direksiyonundaydı. Arkada Temür ağa, yanında eşi dostu, altın dişlerini parlata parlata gülüyor, kahkahalar atıyordu sanki. Sonra ak-şam oluyordu, Arap Niyazi'nin barına gidiyorlardı. Bar isterse tıklım tıklım olsun, işinin erbabı Arap sağa sola emirler, masalar kaşla göz arasında hazırlanıyor, yalnız Temür ağa ve Temür ağa kadar hatırlılar için saklanan kristal sürahi bardaklarda bar ampullerinden dökülen kuvvetli ışıklar kırılmağa, gözleri kamaştırmağa basıyordu. «Aah ah oğlum, siz ne gördünüz daha!» dedi-

207

leşen ustasını dinlemiyordu. Zeiha'nın yalnız sırsı^ y< meleri, içi nasırlı avucuna teslim ettiği eli değil, bakı ı da hoştu. Ye beni der gibi. İyi ama, pek pek bir, i]cj a>1 sonra... Ondan ayrılmak istemiyordu oysa. Yıllarca n 3t daha istidacı babasının sağlığında, Namık Kemal ilkni/' lunun beşinci sınıfına gidip gelirken, Tepebağ mahalle i'" deki evlerine bitişik komşu kızı Hayriye'ye olduğu »ı' buna da... Hep böyle oluyordu. Bir kız, hattâ kendir^ " yaşlı bir kadın dikkatle baksa içi oynuyor, tutuluveriy ' du. Kerhanedeki Aysel'e de öyle olmamış mıydı? Yat tanbullular'ın evindeki...

— Duydun mu dediğimi dalgacı?

Filim sanki istanbulluların evinde koptu:

— Ne dedin?

— Sen sen ol, halli mallı avrat bul kendine. Hiç ol. mazsa sana bir taksi, bir kamyon ne bileyim, bir şeyler uydurabilirsin. Yoksa oğlum senin de halin benimki gibi sürt Allah kerim!

Köm kamyon arkasında bembeyaz toz bulutlan bırakarak Çukurova düzündüde mırıl mırıl ilerliyordu. Ne rad-yotöründeki su kaynayıp tütüyor, ne de araba öksüriip aksırarak tek çalışıyordu.

Arkadakilerse daha şimdiden bozuk yollarda ırgalara çalkalana turşuya dönmüş, kızgın güneşin altında iyice terlemişlerse de aldırıyorlardı. Zehir olsa yutacaklardı. Sonu madem hayırdı, madem onları hor görenleri çatlatmak vardı sonunda, her şeye katlanacaklar, hallerinden yüksünmeyeceklerdi. İki oğul karşılıklı bağdaş kurmuşlardı bir kenara. Büyük oğulun kucağında uyuyakalmış oğlunun taptaze alnında terler tomurcuklanmıştı. Arkasındaki karısına hafifçe dönerek:

— Uyudu, dedi. Yer aç da yatırılm...

Kadın tortop oturduğu yerde az daha büzüldü. Alm-
208

I

, memeleri, Koltuk altları, sırtı taa beline kadar, ka-<l\ n filân terden sırlıklam olmuştu. Az daha büzül-
tle ter bir parça daha arttı. Ama aldırılmıyordu. Değil ^ in kocası, çocuklarıyla beraberdi?

En küçük oğlunu kocasının kucağından aldı, açtığı ere yatırdı. Cavit: ^ _— Ana be, dedi.

jCadın usulcacık sordu:

__Ne var?

_ Susadım.

Susamak değil, «Çişim geldi» demesini bekliyordu a. Hemen kulak kabartan Ayşe'nin farkına bile
varmadı:

— Ne yapayım susadınsa?

Cavit'in patavatsız sesi yükseldi:

__Ana değil misin?

Nenesi terli terli döndü:

— Ne var? Ne oluyor? Cavit hep o pervasızlıkla:

— Su istiyorum ne yapım diyor. Ben de ana değil misin dedim...

Ayşe fırsattan faydalandı:

— Terbiyesiz!

— Sensin.

— Sen çok sunardın ama!

— Deme bee!

— Eşek.

— Sensin!

— Hişşt! Döndü, halası.

— Küçüğüm diye hep bana hişt. Koskoca kız. Ne karışıyor bana? Susadım, zorla mı?

Ananın gene kaynanalığı depresmişti:

— Ana ana değil ki, kendi havasında. Bin kerre söy-

209

F. 14

Ne

yapa

lerim, kızım çocukların var. Bir şişeye su doldurma^ . mal etme. Dinletebilirsen dinlet. Adın kaynana... ^
Topal eskici demindenberi ısmarışçılığın getirec .. varlıklı yaşantının nargilesine, tertemiz meyhanelerdi1
ki buzlu rakılara, Seyhan nehri kıyısının çalgılı bahçe} ^ ne dalmıştı. Uykudan uyanırcasına baktı, sordu.
SöyW ler. Anladı. Şoför mahallinin tahtasına iri yumruğjvı kuvvetli kuvvetli vurdu. Ünal, demindenberi
kuvveti* esen rüzgârın darmadağın ettiği siyah saçlarıyla den başını çıkarıp sordu:

— Hooop! Topal eskici:

— Bizim sıpalardan biri susamış oğlum. çağız?

Çevik bir davranışla kamyonun kapısını açıp, dirsek. Jerine kadar çemirli beyaz gömleğiyle yanlarına
tırmandı:

— Emret, fındık kabuğuna gireyim!

İhtiyar da, karısı da hoşlandılar. Küçük oğulun kaşları çatılarak kız kardeşine baktı, bakışını yakaladı. Ne
biçim bakıştı o öyle! Genç kız da şaşalamıştı. Ortada fol, yumurta olsa «Evet size ne?» derdi ama, yoktu
Allah belâsını versin. Sonra birden kızdı. Ne oluyordu ona? Kendi işine karışsmdı. Babası, anası, ağası
varken... Deminki şaşkınlığına içerlediği için, arabanın kenarına oturmuş babasıyla konuşurken gözlerini
ondan ayırmıyan delikanlıya korkusuzca, bir parça da meydan okuyarak tekrar baktı. O, anlatıyordu.
Dereden, tepeden, gelmişten, geçmişten. Amma da gevezeydi. Geveze ama, tatlı. Kardeşleri gibi
durgun değil. Doğrusu hoşlanırdı gevezelerden. Yanında, yönünde konuşmalı, çamaşır yıkarken, J* mek
pişirirken, ortalığı süpürürken. Güldürmeliydi, t dıklanıyormuş gibi güldürmeliydi hem de. Anası «Del1'
desin isterse. Anası, babası, kardeşleri...

yenili fiilim fi.±ıııscju

mu eviaıımr

210

1

Cigara paketini çıkarıp ilkin Topal eskiciye uzattı: __ Yok teyzeciğim, Allahtan başka hiç kimsem! paketi
sonra kadına uzattı: __ Yakmaz mısınız? __ Ziyade olsun evlâdım...

paket iki oğula, hattâ geline uzatıldıktan sonra lâf l«un diye Zeliha'ya bile uzatıldı. __ Siz? Zeliha hiç beklemiyordu, kıpkırmızı kesilerek küçük ağasına baktı. Ünal:

— Pardon, dedi. Affedersiniz, alışkanlık...

Küçük oğuldan başkası üzerinde durmadı. Ünal'ın dikkatinden kaçmamıştı bu, mimledi.

— Demek Allah'tan başka kimsen yok?

— Yok. Vardı ya, çok gördü Cenabıallah, ne diyelim?

— Ne diyecen evlâdım, hiç. Takdiri ilâhi neyse o olur.

— Doğru teyzeciğim.

Mimlediği küçük oğulun asık suratını düzeltmek, buzların erimesini sağlamak lâzımdı:

— Böyle arslan gibi bir kardeşim olsa diye düşünüyordum taa evden ayrıldık ayrılalı...

Küçük oğul kendine geldi.

— İnsanın böyle bir kardeşi olsa sırtı yere mi gelir? Ama yok. Yok işte. Peder istidacıydı, valde öğretmen. Bir küçük kardeşim vardı, annem ölünce bakımsızlıktan...

— Baban evlenmedi mi?

— Evlenmedi anneciğim. Evlense belki yaşardı çocuk. Ben ne bilirim çocuğa bakmasını? Bir gün bir tak-SI-•• Aklıma geldikçe bayılacak gibi oluyorum.

211

e

uavıt neyecanıa sorau:

— Taksi mi çarptı âbi?

Ünal bayılma havasından kurtularak güldü:

— Taksi çarptı. Canım kardeşim... O benim gibic-kin değil, bir gözler vardı, nah, fincan!

Zeliha'yla gözgöze geldiler. Kızın bakışından «setl: neren çirkin?» demek istediğini anlıyarak onu b âdeta selâmladı. Hiç kimse farkına varmadı bunun. makineli tüfek gibi ver yansın ediyordu:

— Babam, zavallı babam... O zamana kadar ağzına rakı koymazdı. Kardeşimin kanlar içinde ölüsünü getirin, ce... Bırak, gözlerimin önünden hiç gitmiyor. Tekerlek o sarı saçlı başı surdan şööyle...

Cavit:

— Ezmiş mi?

— Ah yavrum ah, başından da neler geçmiş... Demek babacağızım ezelden içmezdi?

— İçmezdi teyzeciğim. Müsaade eder misiniz size anne diyeyim?

Zeliha'dan başka hepsi memnun, ana başını salladı:

— Hay haay evlâdım, hay haay!

— Teşekkür ederim. Bakmayın şimdi şoförlük ettiğime. Okusaydım çok büyük adam olurudum. Beşe katlar her sene sınıfımı birincilikle geçtim. Beşi bitireceğim yıl, kardeşimin ölümü... Sonra babam kendini içkiye verdi. Derken onun ölümü. Eee... On bir, on iki yaşında var, yoktum...

Ayşe etrafa çaktırmadan halasının kulağına fısıldadı:

— Benim kadarmış!

Hala gözlerini ayırmamacasma bakıyor, yüreği par' çalanıyordu. Onunla başbaşa kalmak, anlattıklarını y*'

212

okşamak, güzel başını dizine koyup okşamak! __ ... kendimi öğmek gibi olmasın ama, tornacılık-anlarım, tesviyecilikten anlarım, kaynakçılıktan, do- tezgâhlarından, iplik makinelerinden, kunduracı-a0

Yaa, dedi Topal eskici. Demek kunduracılıktan da anladın?

__ - Anlarım amca. Bir zamanlar baktım el kapısında js yok, bir örs, bir çekiç, var yansın eskicilik!

Küçük oğulda buzlar eriyivermişti:

— Nerde yaptın eskiciliği?

— Ben mi? Mestan hamamının ordan in aşağıya, solda Dalgacı Mahmut'un şaraphanesini, geç...

Topal eskici heyecanla:

— Ee?? dedi.

— Hâl'in böğründeki köşede! Küçük oğul hatırlamıştı.

— Top ayakkapları tamir ederdin değil mi?

— Aynen.

— Oynar miydin sen de?

— Eh işte. Lâkin... Cavit:

— Hangi klüptensin? diye sordu.

— istanbul'da Fenerbahçe, burda Torosspor!

— Yaşsa, dedi Ali.

Topal eskici oldu bitti sevmezdi topu, konuyu başka yöne kaydırmak için sordu:

— Demek elinden bes uçan kurtuluyor?

— Öyle amca.

— Aferin. İnsan hayatta delinmedik kabağa girme-!• Ben meselâ... İşte avradımın yüzü, bir dedem vardı be-

213

r

rağı o çektiydi. Senin kadar yoktum. Bacağımda Iı^,?" lâciverdinden şalvar, ayaklarımda rugan çizmeler... '*

Küçük oğul ağasına fısıldadı.

— Dinle gayri, Trablusa kadar yolu var!

Büyük oğul bakışlarını babasına kaldırdı. Bakışia rastlaşmca ürkererek, anasının az önce açtığı yerde uyuya oğluna döndü, sanki sinek konmuştu, kovaladı.

214

XV

Güneş taa uzaklarda mor mor tüten dağlara yakla-
ırken yorgun kamyon, radyotöründen hırslı dumanlar
Ayarak, pamuk tarlasının kıyısında durdu. Şoför yere
atladı:

.— Burya kadaar!

Buraya kadardı ya, hiç kimsede yerinden kımlıdıya-cah hâl kalmamıştı. Ayaklar uyuşmuş, güneş, toz terden turşuya dönmüşlerdi. İlle de Topal eskici. Sırılısıklam, pelte pelteydi. Kalkmıya davrandı, olmadı. «Vay anam vay!» diye söylendi. «Al şu emanetini de kurtar derim kurtarmazsın!»

Ünal bir sıçrayışta kamyonun içine atlamıştı bile:

— Ağzım hayra aç babacığım, dur bakalım. Sünnet olacağız, evleneceğiz, gerdeğe gireceğiz daha!

Başta ana, Topal eskici, ötekiler yorgun yorgun güldüler. Yalnız şoför. Yol boyunca çenesi hiç durmayan yardımcısının manzarasını çakmıştı. Karı, kız dalgası; zara-n kendisine dokunmasmdı da ne hâli varsa görsündü.

— Hadi hadi, dedi. Bırak gevezeliği!. Döndü:

— Ben onu bırakıyorum ustacığım ama, o beni bırakmıyor!

Topal eskicinin koltuk altlarından tuttu, gözleri Ze-liha'da:

— Haydi, yallah, hoop!

215

n,

dengesini buldu.

H".

— İnebilecek misin? dedi Ünal.

— Yalnız inemem.

— Bir de vinç lâzım sana babacığım... Dur bir j kika, haydi anneciğim, hoop, sıkı tut Ali. Tuttun a"
Haydi hayırlısı...

Büyük oğulun karısı, Ayşe, en küçük indiler. sızlanıp duran Cavit patladı sonunda:

— Ohooo... herkes indi biz kaldık! Ünal sivri çenesini tutup sıktı Cavit'in:

— Ay sen de mi inecektin?

— İneceğim tabi.

— Ben seni bizimle geleceksin sanmıştım... Zeliha'ya göz kırptı.

— Ha? Bizimle gelmiyecek misin?

— Ne gelmesi yahu? Dalga mı geçiyorsun? Çevik bir davranışla çocuğu iki omuzundan kaptı,
aşağı uzatıverdi:

— Al bakalım babası emanetini! Zeliha'yla yalnız kalmışlardı. Fısıldadı:

— Bizimle siz gelin bari. Zeliha utanarak önüne baktı. Ünal sokuldu:

— Ha? Gelir misiniz?

m.

— Yahut ben burada kalsam...

— O daha iyi.

— Sâhii?

Ustasının her zamandan hırslı sesi:

— Ulan oyalanmasana orda dinini îmanını Allabı-

Ağzından kaçırverdi:

— Hst hst!

216

I

fr mahallinden kolçağı kaptı, kotuysa da nal andan atlamı, kamyonu kendine siper almıştı: " ___ Sana tabi. Ne zannediyorsun kendini? Ustasın

sesimizi ıkarmıyoruz...

O akacı, o ipek gibi ocuk değiivermiti. Lciverdi yer makine yağlarıyla lekeli, eriyip akmı bol paa ^ ntolonunun cebinden demiri pırl pırl sustalısını çıkar-Jj akırtıyla açtı.

__Gel, gelsene!

Elinde demir kolçak, geliyordu ama, Topal eskici, iki oğlu, karısı araya girmilerdi:

._Uyma oğlum, uyma. O daha ocuk...

Usta, kalın siyah kalariyle baktı baktı, sonra tek lkardı etmeden elindeki kolakla kamyonun önüne gitti kolçağı deliğe soktu. nce yarım, sonra bir, daha sonra üst üste iki buçuk turla arabayı alıtırdı. Elinde kolçak, direksiyona geçti, kolçağı hırsıyla fr mahalline attı, evik bir dnle tozu dumana katıp gitti.

nal'la birlikte dokuz kişilik katile, toz bulutları arasında hızla uzaklaşan külüstür kamyonun ardından bir süre baktılar. Batıya devrilen güneşin koyu sarısına boyanan tozlar iyice boy atmış, pamukların sarıya çalan yeiline ağır ağır iniyordu. Kozalaklar beyaz beyaz patlamıtı. Tohumlu pamuklar yeşil kozalakların içinden i yağı gibi dklyorlar, tabağından taıp dökülen kaymaklı dondurmaya hatırlıyorlardı.

nal elindeki parlak sustalıyı kırıp katladı:

— Kenef, dedi.

Sanki mar mar komutu verilmişti, önce Topal eskici, sonra karısı baladılar:

— iyi yapmadın yavrum... !— insan yediği çanağa...

— Boverin yahu, dedi nal. A mezarı var mı? Ben

217

Kaldırıp atmılar da, bu bag olmazsa Şu bağ olsun de""?' Bir fiyaka, bir alım... Usta olduysan Allah olmadın '5'

Tarlanın gün batısında, yüz metre kadar öteden đılıyla akan nehre doğru sinirli sinirli baktı, sonra tf kilerini uzaklarda taa uzaklarda kerpiç, saz karması İv yiğin gibi alt alta, üst üste görünen köye çevirdi.

^

— Basar giderim Şimdi orya. Nasıl olsa bir kamv geçer. El ederim durur, atlar giderim. Yahu çok pis i.B yu var be. Ustadır diye ne dese katlanıyoruz, dibine kıyor. Babanın oğlu değilim ya ben senin. Zaten bırak aktım, iyi oldu...

Gözüne ilien yerdeki dut merteklerine gitti, birini al di:

— Alacak kurmayı biliyor musunuz? Küçük oğul yanına yaklaştı:

— Fellâh tarif ettiydi...

— Tarif ettiydiyle olmaz, keseriniz var mı? Zeliha yerini biliyordu, kotu. uvaldan çıkarıp ge.

tirdi. nal alırken kızın yüzüne baktı, memnunluğu belliydi. Zaten bir parça da bunun için dalamıtı. Ama başka bir bahane uyduracaktı, iyi olmuştu böyle olduğu. zerinde durmadı. Alıkın davranışlarla toprağı kazmıya baladı, durdu, baını kaldırdı, sordu:

— Burası iyi mi?

Topal eskiciyle karısı, güneşin batısına arkalanın döndükleri için yüzleri pek belli olmuyordu. Yanyana, ayaktaydılar. Topal:

— İyi, dedi.

Karısı az yukardaki sıska dut ağacını işaret etti:

— Onun yanına kursanız bir zararı var mı? nal bir sıçrayıp kalktı:

— Ne zararı olacak! Oraya kuralım.

Elinde keser, arkasında dut merteğiyle küçük oğul,

218

^lil eyalann yanında dikiliyorlardı, kadının kucağında

 Ana duyurmamıya çalışarak, fısıldadı: _- Oğlan pek hamarat! Topal eskici kocaman sakalını salladı:

_- Pek.

gir süre, taa ötedeki sıska dutun yanibamda mel-. yeri kazan delikanlıyla çevresindekilere baktılar. He-en hemen aynı Şeyleri düşünüyorlardı. Alacığı kurduk-^n sonra çekip gider miydi acaba? Ana:

— Köyde kimi kimsesi var mı dersin?

Topal oracığa çöktü, cigara paketiyle kibritini çıkardı:

__Olsa da olmasa da gitmesi lâzım!

__Lâzım, lâzım amma...

_ Eee???

Ana karşılık vermedi. Topal sigarasım yakacaktı vazgeçti:

— O kızın ne işi var orda?

— Bilir miyim? Çağır!

Topal'm hırslı sesi inen akşama yayıldı:

— Kız Zalha! Suçlu suçlu döndü:

— Buyur baba!

— Senin ne işin var orda? Gel burya!

Ünal beğenmedi bunu. Beğenmedi ama, aldırmadı da. Kızlarını koynuna verecek değillerdi ya!

Hiçbir şeyin farkında değilmişçesine çukurları açtı, dut merteklerinin yontulmuş, kaim uçlarını toprağa sokup çevresini güzelce doldurdu, diplerine keserin arkasıyla vurdu, toprağı sıkıştırdı. Sonra ikinci mertek.

Emretti:

219

Ali.

Küçük oğul anlamadı:

— Ne ipi? Güldü:

— Kendir?

— Kendir mi? Ne olacak?

— Kendimizi asacağız. Amma da antikasın ha Kınnap bul, uçlarını bağılayacağız dalların!

Cavit'in kocaman bir yumak kınnapı vardı. Uçürt masından kalma. Batan güneşin gittikçe sararıp koyu] şan rengiyle cam gibi baktı:

— Dur emmi, benim dolu kınnapım var. Getirin, mi?

Ünal:

— Daha duruyor musun? dedi.

Eski pabuçlarını ayağından fırlatıp, sıcak toprakta koştu. Öyle heyecanlıydı ki. Babası ne yaptığına merakla bakıyordu. Sordu. Cavit karşılık verecek durumda değil. di. Babası biraz da hırslı, tekrar sorunca, bakmadan:

— Kınnapım, dedi. Kınnapımı arıyorum!

— Nolacak?

Babasığilin ordaki çuvalların yanına geldi.

— Nolacağı var mı baba, lâzım! Ayşe bilgi verdi:

— Dut dallarını toprağa gömdü, uçlarını bağılayacak baba!

Kestane saçları batan güneşle sarıya boyanmıştı. Cavit sertçe baktı, homurdandı:

— Biz bilmiyoruz sanki... Homurtuyla karşılığını aldı:

— Bilsen söyledin. Tepesi attı:

— Gittiğim yere ne geliyorsun?

— Yer senin mi?

220

Oşt!

çuvaldan kınnapıyla kocaman katır mihını bul- Yalın ayaklarıyla öteye yıldırım gibi gitti: Alm kınnapı... Güneş az daha devrilmişti. Sıksa dutun gölgesi Doğu-doğru iyice uzamıştı. Cavit çömeldiği yerde sivri çe-sini avuçları içine almış gittikçe sönen güneşe bakı-D->r bir yandan da derinden derine yaklaşan bir şeylerin gürültüsünü dinliyordu. Önce sâdece duyuyordu. Sonra dinledi. Daha sonra da bir trenin yaklaşmakta olduğunu dyarak fısıltının geldiği yana dönüp baktı: Tamam, bir tren. İnen akşama kucak kucak duman salarak geliyordu.

— Hani çullarınız?

— Zalha, çulları getir! Topal eskici:

— Sen dur, dedi, büyük oğluna baktı:

— Memet oğlum, çulları istiyorlar!

Büyük oğul da öyle yorgundu ki, istemiye istemiye kalktı:

— Nerde çullar?

Kadm kucağındaki çocuğu eski battaniyenin üzerine besmeleyle yatırdı:

— Bizimkiler mi, anneminkiler mi?

— Bizimkiler de lâzım onlannkiler de...

Kadm kendi beyaz iplik çullarını bulup verdi. Büyük oğul babasıyla anasının yanma giderken, Zeliha kendi çullarını da getirdi. Anası:

— Dudun dibindeki bizim. Siz kendinizinkini öteye kurdurun!

Büyük oğul bacısından çulları aldı, alacıklara doğuldu. Zeliha sıkıntıyla dikiliyor, kestane renkli uzun saçınm örgüsüyle oynuyordu. Köye gitse bile köy uzak

221

diyei

ır^

. di

se... Diyebilse herhalde kalırdı. Kalsa, gece yansır^ j ru gelse. Anasıgil derin uykuda olurlar. Alacıktan ü^ lacık çıkar, sürüne sürüne, hendeğe. Hendekteyken bak uyansa bile... Ne bilecek onunla birlikte olduklar ^ «Zalhaa!» dese, «Buyur» der, «nerdeydin» dese, «su d1! mede» der. Ya babası anlarsa işi? Dayağa yatırır mı? fc çar. O, belki de kaçırdı. Nereye? Babası da yokm anası da. Kardeşini tomafıl ezmiş, yazık. «Şu babam A ne aksi. Beni ne diye çağırıyor sanki? Ya kalbi kırılırsa) Küserse? Bana küsmez, ben bir şey demedim ki ona!»

Tren, aydınlık pencereleriyle uzaklardan fısıltılarla geçip gitti.

Topal eskicinin sigarası yanıp sönen ateş böceğini ha. tırlatıyordu. Alacıkları kurduktan sonra oğlana bir kahve ikram etmek gerekirdi ya, olur muydu? Sırnaşık değilse bile pişkin. «Alacığı kurdu, kahveni içtin, çekilip gitse. ne!» Belki de gitmezdi. Çenesine kuvvetli. Dır dır dır... Kız çocuğunun yanında. Ne çocuğu? Kazma sapı doğru-lurdu. Keşke o da oğlan olsaydı! «Peki ama, kahveyi de içtikten sonra gitmiyeceği tutarsa?»

Karisına sertçe baktı. Yüzü belli olmuyordu pek. O da oğlanı düşünüyordu kocası gibi. Kahveden önce, Allah ne veriyse, peynir ekmek, üzüm, kavun ya da. Sonra kahve. Ne zoru vardı? İstese uğraşmaz, çeker giderdi köye. Gitmemişti. Demek iyi oğlandı. Hooş belli olmazdı insanların içi kolay kolay yaa... Anası, babası..., Kardeşini de tomafıl... Allah sen gösterme yarabbi!

— Bir acıyom ki zavallıya...

— Kime?

— Şu Ünal'a.

— Niye?

— Kardeşini...

— Ha, tomafıl mı?

222

ışını Diirnice yemeğe ısı.arı ucuuyuuu. ^ Bir kahve pişirirsiniz içer gider? Kızına hırsıyla baktı. Çömelmişti kız, inen akşamın je daha koyu bir karartı, kız karartısı. Babasının ona ^ ktığınC^an naDersiz onu düşünüyordu hep. Yengesiyle ••vük ağasının da farkında değildi. Olsa, baktıklarını gö-! Aü- Babasıyla anasının baktıklarını göremezdi ama, „ slyia yengesinin baktıklarını... Güneş yüzlerini aydın-tıvordu. Güneş de değil, batan güneşin koyu şansı.

Kadın:

— Ayıp olur, dedi.

Büyük oğul başını salladı:

— Doğru.

— Allah ne veriyse...

— Sonra bir de kahve.

— Lâzım.

— Teklifi babam yapmalı.

— Yapar belki de.

Bir sivri sinek yanlarından vınlıyarak geçti. Kadının akli gitti. Sanki yanbaşmda uyuyan en küçük oğlunun yüzüne konmuş, ısırılmış gibi. Alacakaranlıkta güya sineği kovdu eliyle. Gözleri batıya güneşin kıpkırmızı battığı Batı'ya gitti ilkin, sonra Doğu'ya. Doğu da renkliydi. Kavuniçi. Soracaktı, vazgeçti. Bir sinek, bir sinek daha... An gibi arı gibi miydi acaba? Hiç belli olmuyordu ya, herhalde. Gene elinin belirsiz sallanışlarıyie oğlunun yüzüne konması mümkün sinekleri kovdu. Kovdu ama, tuhaf. Kovdukça çoğalıyorlar mıydı? Tabi ya, tabi ya gözü Çıkasıcalar!

Kocası:

— Ne o? dedi.

— Sinekler...

—• Sahi, çoğalıyorlar. Akşamlar inince büsbütün ço-gahrlarmış.

223

— Neyi?

— Sinekleri.

Ay pırl pırl tekerinin kenarını dağ karaltısında karmıştı. Batan güneşin izi hızla siliniyordu. Yukarı/ ^ yıldızlar. Sinekler olmasa, arı gibi arı gibi sinekle ^ Kendini değil, çocuklarını ille de en küçüğü. Lanet v/''' tılar. Cibinliği nerdeydi acaba çocuğun. Yatakların If sında galiba. Kuru komşunun dirdiririnden nereye kovd^ ğunu da bilmiyordu ki!

Büyük oğul Selâhattin ustadan çok duyduğu şeyi y landı:
TM''

— Ees koç yiğidin bağına es! Kadın:

— Sinekler, dedi, sinekler olmasa...

— Yakınlarda bataklık var galiba.

— Hava yosun kokuyor desem?

— Yosun kokuyor tabi.

— Nezleyim de...

Aym tekeri az daha çıkmıştı.

Uzaklarda, çok uzaklarda bir köpek havlıyordu. Büyük oğul görecekmış gibi, sesin geldiği yana baktı. Mırıldandı:

— Yazının yüzünde iyi bir köpek lâzım...

— Niye?

— Yazının yüzü de ondan.

— Doğru.

Cavit'in sesi birden duyuldu gene:

— Haydi millet, Pamukpalaslar kuruldu, buyrun! Büyük oğulla karısı ortanca oğullarına güldüler. Topal eskici:

— Zevzek, dedi.

Karısı kocasına tutunarak kalkarken mırıldandı:

— İşi olacağına bırak, kalbini kırma çocuğun!

224

•- <***'' || •

p

Kız» dedi, o gemici fenerini bulup yaksana! doluyordu babasına? Hizmetçisine emreder gibi. Ne ordu? Ne vardı? Nelerini görmüştü? Görse bile... t görse bile. Onların varsa oğlanları, yoksa...

— Al şu kibriti!

gabasının öfkelerini ensesinde sıcak sıcak duydu:

— Ne dineliyon?

— Feneri bulamadım ki...

— Niye bulamıyorsun?

Anası:

— Çekil bakim, dedi.

Çakılan bir kibritin titrek alevinde birden yüze çıkan hır hırt. Arasına sıkışmış küçük gemici feneri.

— Kızım çekil surdan, ayak dolaşıklığı etme!

«Hem feneri bul derler, hem de. Oğulları olsa... Ama ;ararı yok, biliyor, biliyor bundan sonra. Hiç kimseye acı-mıyacak. Anasına da. O da ötekiler gibi. «Kızım çekil surdan, ayak dolaşıklığı etme!» «Çekildik bakalım, dünya size kalsın!»

Ana elinde fener önde, ardında topal bacağıyla babası, daha arkada kucağındaki çocuğıyle yengesi, yanında ağası. Gitmiyecekti, gitmiyecekti işte. Madem onlar... Peki ama, babası? Pis pis bağırsa? Söğür sayarsa? Niye? Niye bağırıyordu. Ne suç vardı?

İstemiye istemiye yürüdü. Epeyce arkadan. Uydurma birer göçebe çadırı gibi, beyaz beyaz bekliyorlardı kü-Çük gemici fenerinin sarı ışığında. Yanlarına sokulmadı. Mâdeni azarlıyorlardı... Bakmıyacaktı ona da, ona da bak-rcıyacaktı ama, gözleri! Birinde açık yeşil gözlerine takıldı. Açık yeşil gözler arıyor gibi geldi. Sahi? Belki de. Niye belki de? Tabii arıyacak. Hem niye bakmayacakmış? Abasından mı? Olsun. Görsün. Korkmuyor...

225

F. 15

jağaioa ya uğıııı:

Valla anneciğim, yağarsa yağar. Korunmak

iş.

Dizanteri hazırır!

— Avrat be...
— Hı?
— Acıktım.
— İyi ya, Allah ne veriyse... Sen de oğlum bey...
— Bana boşverin anne. Ben durucu değilim!. Âdeta sevindiler. Üstlerinden büyük bir dağ kalkn, ti. Dayattılar gene de:
— Olmaaaz. Allah ne veriyse oğlum...
— Tabi tabi yavrum. Sonra, şey... Karısı işi anlayarak parladı:
— Hey? Anzarot mu?
— Aya bak hayatım. Hazır Ünal da hurdayken. Ay gerçekten de, kocaman, pırl pırlıdı. Sanki tepe-ye doğru hızla yükseliyordu. Zeliha ayın gümüş ışığıyla aydınlanan babasının sakallı yüzünü birden çok sevimli buldu. Ne iyi, ne iyi olurdu! Annesi bir kenara çekilip, el sürmesin isterse salataya filân. Hazırlar o. Hazırlar ya, olur mu hiç? Kocası. Hem söylenir, zorsunur, hem...
— Getirin bana feneri öyleyse!
Eteğini belindeki kuşağa sokarak yürüdü. Zeliha, elinde fener.
— Sen istersen anne... Sözüünü kesti:
— Gevezelik etme de gel!
Ünal «Bana boşverin anne. Ben durucu değilim!» de-meşe, arsızlık etseydi, Topal'm yüzünden düşen bin parça, rakı icadını çıkarmazdı. Ama oğlan arsız değildi, kızında da gözü... Yok diyemezse de... Canım yol yoluynan orman baltaylan. Kız mız... Turşu kurup rafa kaldıracak de-ğildi ya!

226

saai içinae siyan zeytinle işli çoban salata, be-peynir, ekmek, rakı. Topal eskicinin neşesine son r u_ Sofra bezi Topalların alacağı önünde serilmişti, y° «m tepesinde küçük gemici feneri, daha yukarlarda, yukarlarda da testekerlek ay. Yaralarının aydınlık 13 lukta kurşun hızıyla akışları, sivrisineklerin vınlıtı-Ah bu vımltı. En küçük oğlu sıtmayı, zehirli sıtma-sl" jırsa, bugün, bu gece alır. Ama sabaha kadar başın-\a ayrılmıyacak çocuğunun. İsterse avuç avuç serpil-U" ler. Cibinlik var ama, yer yer delik. Deliklerden girebi-irler. Ne diye, ne diye evde dikmeyi akletmediydi!

— Şerefe amca!

Kadehler kalktı, tokuştu:

_ Şerefın vaar olsun yavrum?

— Şerefın vaar olsun!

Ay, yıldızlar koç yiğitin bağrına esen yel, sinek vı-mltıları... O her zaman burada kalsa, onlarla pamuk top-lasa, sonra hep birlikte dönseler şehre, kardeşleriyle çalışsa...

— Demek köye gideceksin?

— Ben mi? Evet.

— Ne iş tutacaksın?

— Ne iş olursa. Delinmedik kabağa bile girerim ben emmi. Elimden uçan kurtulur bes. Bu zamanda bir yar yıkmadan olmuyor ki!

— Nasıl yâni?

— Yâni malûm işte. Ya zengin emmin, dayın olacak basına konacaksın, ya da...

— En doğrusu namusunla çalışmak yavrum. Namus-lan Şaşma. Ben bu bacağı Trablusta...

Küçük oğul yanındaki ağasını yavaşça dürttü.

— ... kahpe bir İtalyan kurşununa verdiğim sıra,

227

emsallerim askerden kaçtılar, ranta oacaiua mem] ı bir döndüm ki ne göreyim, herifler dükkân tezgâh ete bı olmuşlar. Adamın gücüne gidiyor oğul. Akranların sapasağlam, turp gibi. Üstelik de dükkân tezgâh sah !? Lâkin, bırak. Şimdiki aklım olsa... Hadi şerefe!

Kadehler kalktı, tokuştu. Alacağın kapısı üstünH sopaya asılı küçük gemici fenerinin sarı ışığında sağa ı yerleşen Topal eskici ağzını iri yumruğunun tersiyi -, di:

— Şimdiki aklım olsa, töbe kızmazdım o kahpe ratlılara. Vatan hizmetinden kaçan nâmertlere vatan ne muhtaçlığı var? Heye, bugün mal, mülk şahabıdır^ amma, yarın? Öte dünyada?

Ünal çevik bir davranışla cebinden kırış kırış cigara paketini çıkarıp önce Topal'a sonra da oğullarına ikram ettiyse de, oğullar almadı. Kendi aldı, kibritini çaktı, ön-ce Topal'm cigarasını yaktı, sonra kendininkini:

— Öte dünyayı düşünen kaldı mı?

Topal karşılık verecekti, karısı önce davrandı:

— Âhir zamanda böyle olacağını yazar kitap! Topal cigarasından duman aldı:

— Doğru. Lâkin kıyamete daha epey olsa gerek. Neden dersen...

Karısı aldı:

— Yer yüzünde lâilâhe illallah diyen çok var daha şükür.

— Vaar var.

— Dünya'da bir tane lâilâhe illallah diyen kalsa b-yamet kopmaz!

— O da gitti mi?

— O da gitti mi, bırak. Allah ne beni, ne de çocuklarımla torunlarımı o güne bıraksın. Dağlar, taşlar \~
" pamuğu gibi atılacak, kamer şâk şâk olacak, yerler lacak tekmiil...

228

Niye? dedi.

eskici böyle zamanlarda sözüne taş konulma-

istemezdi: ^ ____ Anana babana sor söylesinler!

Kızdığı anlıyan büyük oğul usullacık:

__ Cavit! dedi.

Cavit baltayı taşa vurduğunu anlamıştı. Bakmadı ba-

ina- Bakmadı ama, kolundan kuvvetle tutulup çekilin-jşi anladı. Babasıydı. Karısına emretti:

__Şunların yerini yap da yatsınlar!

Kızma döndü:

_- Hadi sen de Ayşe!

Kadın, ardından çekişip duran ortanca oğluyla kızı, -2 ilerdeki alacıklarının yolunu tuttu. Topal eskici rakı-nm verdiği güçle anlatıyordu:

__ ... Hazreti Ebubekir radiallahu an, tekmiil malını mülkünü dağıtmış, sokağa çıkamaz olmuş!

Ana derin bir ah çekti:

— Tabur imanımı anlatsana...

— Tabur imamı da tabur imamıydı hani. Ağzından yağ bal akardı. Nerde şimdi öyle dini bütün, hadisi kuvvetli muhteremler... Başladı mı anlatmaya, bellerdin ki cesedinden canın çekiliyor!..

Kızının bir kenardan dudak büktüğünü görmedi. Yalnız o değil, Ünal'dan başka kimse görmemişti. Ünal gülmek için dudağını ısırды. «Beni güldürme, baban, annen görürse ayıp olur!» demek istedi.

— ... Hazreti Ömer'in oğlu Mısır'da şarap içer. Mısır'da döverler. Lâkin Ömer, halifenin oğludur, iltimas geçmişlerdir diye sofradan kaldırır. Ağzında lokma var-m'Ş çocuğun. Yut o lokmanı der. Yutar. Yüz sopa vurun. Altmışıncı sopada çocuk ölür. Ölüsüne de kırk sopa. Oğ-Unu rüyasında görür: Allah senden razı olsun baba, ben

229

İT

yamılan dingiline bakma. Ne adamlar gelmiş geçmiş;- ^

Kenarları kirtikli bakır sahandaki kavun dilij., kocaman çinkodaki çoban salatası, üzüm filân ağırl et*-
eriyordu. Büyük oğul küçük oğul, ana uyukluyorlard, İ!r tün gün güneş, toz, terle savaşarak külüstür
kamy0 ^ çalkalanmaktan turşuları çıkmıştı. Sırası mıydı H^ Ebubekir'in, Ömer, Osman'ın. Dini bütün
ana bile 7 / oturduğu yerde uykuyla savaşıyordu. Yıllar yih bUrı a ladiğı, bir günden bir güne günahı
kadar sevmediği p 1 ninin yerinde olmak isterdi şu sıra. Çocukları götürü yatırma bahanesiyle kalkıp
gitmiş, belki de devrilip ÜVI yakalmıştı. Ah onun yerinde olsaydı şu an!

— ... bu ut Taberî'de okuyanlar anlattı, Iskenderi Zülkarneyn zamanında çıkmış. O zamanlar bir
hayvan öl müş. Karnını marnını itler parçalamış. Karnındaki bağır. saklardan biri ip gibi gerile kalmış.
Kurumuş da güneşte Yel vurdukça öter ha ötermiş. İskender'in adamı görmüş bunu, iki ağacın arasına
germiş...

Kendi anlatıp kendi dinliyordu. Yarım kiloluk yeni rakı bitmek üzereydi. Şişenin dibindeki kadehine boşalttı:

— ... bir yandan rakı, bir yandan Kelâmullah... Allah taksiratını affetsin. Affetmezse halimiz duman!

Ananın kafasında şimşek çaktı: Yatsıyı kılıp torunlarını görmek bahanesiyle öbür çadıra gitse, serilmiş,
hayvan gibi uyuyan gelinini uyandırır...

Kalktı. Yarasaların kayan siyah gölgeler gibi cirit attıkları açık lâcivert geceye daldı. Topal farkına bile
varmadı. Ötekilerse vardılar aldırmadılar. Yolda kollarını çemirlerken yalan yanlış bir dua mırıldanıyordu.
Hayvan gibi ilk akşamdan yatmayı gösterecekti ona. On bir yıldır, o evlerine geleliberi... Pis kudümsüz.
Düz taba» olmya düz taban değildi ya, kimbilir, kudümsüzdü işte-

230

1 Elinde mendil, yanyana yatan üç çocuğunun baş-N nda, sinekleri kovalıyordu. Ayağa kalktı:

__ Buyur anne!

___ Otur hadi otur. Sineklere yedirme çocukları!

Gelin oturmadı, ayakta kovalamasına koyuldu.

.. Namaz mı kılacaksınız?

i Cevap vermedi, sordu:

___ Niye cibinliklerini germemişsin çocukların?

___ Yamamayı unutmuşum da...

Bundan âlâ sebep mi olurdu.

___ Aklın nerde kimbilir? Şu vmiltiya bak. Yarın çocuklar zehirli sıtmaya yakalansınlar da gör. Hey gidi analık hey. •• Zamanında biz...

Gelin çok işittiği şeyleri duymuyordu bile. Bir çul parçasını el yordamıyla bulup alacığın kapısına, yukardan kuvvetle vuran aym ışığına serdi.

— ... çocuklarımız üşümesin, çocuklarımız oir yerlerden düşüp canları yanmasın diye etraflarında pervaneler gibi dönerdik. Dünya bi tevir oldu. Şimdiki analıkta ne var ki? Çocuk oyuncağı!

Gelini arkasında çocuklarının sineklerini kovalar bırakıp Allahm huzuruna durdu:

— Bismillâhırrahmanırrahim...

Pıtırıyan dudaklarında yalan yanlış bir dua, akli Zeliha'da. Göz ucuyla öteki alacıktan yana baktı, kızın kalkmıya hiç niyeti yoktu. Oğlan fena değildi ama, acelesi neydi? Yarın kardaşları ısmarışçılığa başlarlar, kocaman konağı tutarlar da Zeliha da ısmarışçılarm koca ko-nağmm kızı olursa... İsterdi doğrucası, damadının zengin olmasını isterdi. Evet, bu da fena değildi, dengiydi Zeli-ha'nın amma... Nerden bakılsa bir şoför yamağı. Eskiciliğine gelince... Kocası, oğulları da eskici olmakla... Küt-

231

rın bacısı...

a

Secdeye vardı. Yüzü ellerinin üstünde bir zaman H du, kalktı, ellerini tekrar önünde bağladı.

r Sivrisinekler çevresinde oğul vermeğe başlamışla Gerçekten de arı gibi arı gibi. Öyle yakıyorlardı ki şu" sim burasını. Okuduğu dua dilinde ters mers, iyice hızu di. Hay aksi şeytan, hay Allah kahretsin sizi sinek giy Demek gece ilerledikçe....

Allanın huzuru muzuru, göbeği üzerinde bağlı elle rini çözüp hart hurt kaşındı. Tekrar bağladı ellerini. ^e oluyordu? Sinek değil, sanki horp horp iğne batırıyorlar di.

Uzaklarda, çok uzaklarda derin derin inliyen bir is. hak kuşu.

Bilekleri, yüzü, çıplak bacakları... Bitiremeyecekti, töbe bitiremeyecekti, görüyordu Cenabıallah, affetsin, gü-nah yazmasındı. Yatsının on üç rekâtını altı rekâta bitirip dizleri üstüne çöktü. Teşbihi de yoktu. Parmaklarını teşbih yerine kullanıyordu ama, sinekler! Hay Allah... Oğul veriyorlardı sanki çevresinde. Bu her gece böyle giderse yandı, yandılar. Çoluk çocuk zehirli sıtmaya... Enselerini sinirli sinirli kaşırken alını iğnelendi, alını kaşırken kulak memesi, kulak memesinden gerdanı...

— Sadakallahül'azim!

Kalktı, namaz seccadesi yerine kullandığı çulu toplayıp alacığın içine fırlattı:

— Çocuklara mukaat ol çocuklara!

Kocasının yanma döndü. İki oğlu oturduktan yerde uyukluyorlardı, birbirlerine dayanarak. Ünal cin gibi, Ze-liha da. Kocasına gelince... Yumuk yumuk gözleriyle dalmıştı:

— ... dört telli, Bulgari, bir çeşit cura yâni. Onu Ç*

232

et çjvrisinek vınıltıları... Alacığın kapısı üzerinde asılı •v eenici fenerinin camı etrafında hızla dönen perva-

JciiÇuJİ 6

"e ___ Yatsıyı kılmıyacak mısın?

Xopal sustu, dinledi, başını karısına kaldırdı:

___ Ne yatsısı?

___ Töbe estafurullah...

Topal bir kahkaha attı:

___ Bu kafayla yatsı mı kılınır avrat?

Ünal bu konuşmaları duydu. Vakit çok geçmişti, kalkması, gidecekse gitmesi gerekti. Zeliha'ya baktı. Kız anlamıştı bakışın ne demek istediğini. Nereye gidecekti? Niçin? İstemiyordu, hayır. Şimdi herkes yatar, uykuya geçer. Taa köye nasıl gidecekti? İtler çevirir, itler çevirme-sebile...

— Hadi oğlum, hadi yavrum. Memet, Ali. Kalkın. Kalk yavrum. Ali, Zalha, hadin davranın da yataklan getirelim!

— Yardım edeyim anne!

— Anne kurban olsun sana yavrum, çok canı tez-
zin...

— Daha bu ne ki anne? Siz beni kendi kontuma çalışırken görün. Yataklar orda mı?

Zeliha:

— Orda!

Dedi, Ünal'la birlikte otuz metre ileriye, kamyondan indirdikleri yere yollandılar. Topal eskici bütün bunların, hattâ çevresinde oğul verircesine vmltılarla dolanan, etini iğne gibi delen zehirli sivrisineklerin bile dışında...

— ... gün ola harman ola. Bu dünya, bu dünya sultan Süleymana bile kalmamış!

Ana kime ne diyeceğini şaşırmişti. Kocasını kafayı bul-

233

muş, küçük olduğu yere yüzükoyun kapanmış, Ünal'ın ardında... İstemiyordu Ünal'la ama, bakalım ye varacaktı sonu. Akça pakça, gözü açık, elinde -^ çifte zenaat... Ç"c

— Dur Zeliha, sen benim sırtıma yükleyiver! Genç kızın önünde diz çöktü:

— Hadi!

— Götürebilir misin?

— Anlamadım... Bir ara:

— Köye gitme, dedi.

— Ne yapayım ya?

— Ne bileyim ben?

— Anan şüphelenmese gitmem ama...

— Ee?

— Anan şüphelenir!

— Şüphelenmez!

— Şüphelenir.

— Eyvallah der gider, sonra geri dönersin.

— Ne yaparım dönünce?

— Amaaan sen de!

— Peki ne yapayım? Sen ne türlü istersen öyle olsun...

— Orda hendek yok mu? Ünal döndü, baktı:

— Nerde?

— Canım demin kamyonun durduğu yerde işte! Her şeyi anlamıştı. Sırtına yüklenen yataklarla ayağa kalkarken:

— Oldu, dedi. Tamam!

İçi içine sığmıyordu. Demek bu kadar çabuk? Niçin olmasın? Sırtında yataklar, adımlarını açtı. Ana bir şeyler sezerek yatakları aldı, «Zahmet oldu» filân demedi

234

11 ' __Öteki eşyaları da getireyim mi anne?

Ana sinirli sinirli:

__Getir diyecem ama, köye geç kalmaz mısın?

._ Yok canım.

Koştı. Ana alacakaranlıkta uzaklaşan delikanlının vik karaltısına bakıyor, çevresinde vınlıtlarla dolaşan rı gibi arı gibi sinekleri duymuyordu. Eline ayağına ça-huk, kaşı gözü, gücü kuvveti yerinde. Ekmeğine gelince, taştan çıkararak bir delikanlı. Hazır kimi kimsesi de olmadığına göre... İlerde oğullarıyla niye çalışmasın ismarıç-cılıkta? Üçü üç yandan. Kimbilir, belki de Cenabıalah al-nına... Halli mallı damadı olmazsa gelini olabilir. Büyük oğlunun avradı gibisini değil, zengin, kocca konakların kı-zını alırdı küçük oğluna. Doktor anası istediği gibi fort atsın. Onun oğlu doktor olduysa, kendininkiler de sırt sırta verip... Sırt sırta verip ya, bu Ünal. Ünal da oğullarına sırt verse. Hep birlikte meselâ... O da bir evlâdı sayılır. Hazır anası, babası, takıntısı da yok. Yer yarığından çıkmış gibi. Aramaynan bulunmaz. Al evine, kızın dizinin dibinde. Torunların olur yarın. Küçük oğlunu da istediğin gibi evlendirir, zengini de aldın mı, oh!

Ünal sırtında yeni bir yük, hızla geldi:

— Anneciğim nereye indireyim?

— İndir yavrum, şurya indir!

— Kırılacak bir şeyler yok ya içinde?

— Yok yavrum yok. Bakır makır...

Çeyrek saatte her şeyler taşınmıştı. Topal eskici adamakıllı kellede, bir şeyler mırıldanarak kalktı, yalpalya yalpalya uzaklaştı, durdu. Ayın altında iri bedeniyle dikildi, uzun uzun çöğdüdü.

Dönüp geldiği zaman karısı:

— Hiç de sırnaşık değil oğlan, dedi.

235

gözleriyle baktı:

— Hangi oğlan?

— Ünal.

— Ünal mı? Ne oldu?

— Gitti.

— Nereye gitti?

— Köye.

— Allah selâmet versin. At şu yatağı da... Ayın altında hart hurt kaşındı.

Sinek vmıltıları, aydınlık geceye yayılan nehrin «,_ rıltısı. Yatağı serilinceye dek bir kenara çömeldi. Oğlan demek... Aşk olsun. Bir insanın insanlığı yüzünden belli olurdu canım. Kötü bir maksadı olsa gitmezdi. Bir bahane uydurur...

Ünal taa aşağıdaki hendekte bir cigara yaktı. Avu-cunun içinde. Dumanı hendeğin topraklarına üfledi. Kibrit çöpünü sağ elinin parmakları arasında kırdı.

236

XVI

Ay çoktan silinmişti.

iri yıldızların kırıştığı sivrisinek vmıltıları yüklü boşluğu çılgın yarasalar bütün geceki gibi sık, bütün geceki gibi avuç avuç dolduramıyorlar. Doğudaki dağların mor, açık mor, daha açık morları grileşerek yayılıyordu

ovaya.

Sabaha çok vardı.

Alacıklarla ovayı göz alabildiğine ağartan pamukların üstünden yeni bir karanlık dalgası kalktı. Ova, alacıkları, patlamış pamuk kozalakları, bütün geceyi şırıltısıyla dolduran nehri, uzaklardaki saz damlı kerpiç evleriyle daha bir yüze çıktı.

Sonra uzak, silik yıldızlar yavaş yavaş söndü. Toprak, üşüyen toprak, pamuk kozalakları, sivrisinekler, yaklaşan sabahın ağartısından deliklerine sığınmış yarasalar, bör böcek deliklerinde titretiler...

Büyük oğulun karısı da titremiştir alacağında. Elinde mendil, bütün gece arı gibi, arı gibi sivrisinekleri koğdu-ğu çocuklarının yanbaşında doğruldu. Görmeden, uykulu uykulu baktı çevresine sonra sabahın o dayanılmaz kan uykusuna tekrardan rahatsızca kıvrıldığı yerde dalıp gitti. Ekmekten, sudan aziz olan uyku, sabah uykusu!

Gece yarısından sonra hayâl meyâl görür gibi olduğu, gözlerini oğalıyarak, sonra da usullacık kalkıp, alacağı yıldız dolu, ay ışığı dolu, pamuk, sivrisinek, yarasa

237

o3£, t; g, ju UUŞ

yeniden görmeğe başladı. Görümcesi, Zeliha'ydı bu. g kası olamaz mıydı? Olamazdı. Ne işi vardı, o saatte K kasının! Cinlerin top oynadığı, hart hart kaşınıldı^ kulu uykulu sayıklandığı gecede!

Düş uzadı. Düşünde geceyi görüyordu. Gece. Sivri • nekler, vmıltı, sıcak. Kalktı çocuklarının başucundan, c,ı ti dışarı, Zeliha'mn ardına düştü. Boy atmış pamuklan* arasında bir zaman gittiler. Önde Zeliha. Zeliha durdu bir ara, döndü, gördü. Korkuyla bakıyordu büyük büyük. Sonra niye geldiğini sordu, tuttu ellerini sıkı sıkı, başla-di yalvarmaya. Acıdı. «Bana ne?» dedi, «Vallaha söyle. mem» dedi, «Söylersem gözlerim çıksın. Çocuklarımın ölij yüzünü öpeyim!» dedi. Ne dese boş. Gene de korkuyordu Zeliha. Korkacak bir şey yoktu oysa. Gençti, güzeldi, gö. ze görkendi. Peki ama kimdi o? Kime gidiyordu? Tanış biri mi, yadırgı mı? Gitti, ne yapacaklardı?

Zeliha bakıyordu hep öyle büyük büyük. Kim, ne, neci, bildik mi, yadırgı mı yoksa? Susuyordu. Birden kaynanası! Gökten iner, yerden biter gibi. Yanbaşlarında yuvar yuvar... «Seni utanmaz, seni arlanmaz seni! Demek kızımın, kızımın gizli işlerinde parmağın var demek?» «Yok, vallaha billâha yok. Çocuklarımın ölü yüzünü öpeyim ki yok!» demeğe bırakmadı, bir tokat, bir tekme, çığlık, çığlıklar...

Uyandı. Ter içindeydi. Alacağıın ovaya açılan kapısından yıldız dolu boşluk görünüyordu. Ne kaynanası, ne Zeliha. Düş gördüğünü anladı. Gene de yüreği... Yüreği hızlı hızlı atıyordu. Uykusuzluktan yanan gözlerini oğala-di, esnedi. Hele ki rüyaydı. Ya rüya olmasa da gerçekten karşılaşıyaydı kaynanasıyla?

Döndü kocasına baktı. Korurdu o, korurdu ya, rüya olduğu daha iyiydi. Kendi yüzünden anayla oğulun takışmasını istemiyordu. Kendi yüzünden işler bozulmamahy-

Başları, ayakları birer yana gitmiş. Hava da c. e soğumuştur şu sıra. Üşürler miydi? Kalktı, bir ke-til ^akj iplik çulu aldı, üstlerine örttü.

11 sivrisineklerin bütün geceki vınlıtısı dinmişti. Şaşıtı.

, sl] olmuştu da böyle... Yeniden uyumak? Ama o düş, önce gördüğü düş, yalnız düş de değil, gece onu görür

•j,i olmuştu gerçekten. Zeliha'ydı, başkası olamazdı. Su dökmeğe dese... O kadar uzaklara neden gitsin? Gitti hadi, dönmesi neden o kadar uzun sürsün? Bir saat, iki saat, belki daha çok. Orada birisiyle buluşmuş olmasın? '

Kiminle?

Gözleri alacığın kapısına gitti, taa karşıda kaynanasını gördü. Siska dudun yanındaki kendi alacıklarından çıkmış, kollarını çemirliyordu. Sabah namazı için aptes alacaktı, belli.

Ne hali varsa görsündü, çocuklarıyla kocasının yanma devrildi.

Kaynana kocasının şeriatına uyararak önce su dökme-ü, varsa çatlamah, sonra almalydı aptestini. Aptest alıp namaz kıldıktan sonra su dökmek, çatlamak... Şeriatu uymaz demişti Topal. Doğru. Su dökmesi vardı, dökmeliydi. Dökmeliydi ya, kim kimse, ille de yadırgı kimse var mıydı sağda solda? Çevresini uzun uzun kolladı. Yoktu. Köy uzaklardaydı, tarlada da kendilerinden başkası yoktu, kan uykulardaydı kendininkiler de. Alacıklarının ardında, üşümüş, hafifçe nemli toprakta yuvar yuvar ilerledi. Durdu. Çevresini bir önceki gibi yeniden kolladıktan sonra gene de kuşkulu, çömeldi, işini bitirip kalktı.

Doğudaki dağlar hızla ağarıyordu.

Alacıklarının kapısı yanındaki ibrığa geldi. Aldı ib-ngı. Ne hızla ağaran Doğu'daki dağlar, ne de dağların ardından kopup ovaya dalga dalga yayılan turuncular Yıldızların hemen hepsi silinmişti. Görmüyordu.

Ne şırıl-

239

v i'

^ Öi

lü damlariyle köyün kerpiç evleri... Doktorun Öğü anası, mahalleli, dedikodu, şu, bu... Bütün gece hasl ^ dağılan sivrisineklerin kudurduğu sıcak gece aklinn çıkmıyordu. Ah bu gece. Ama zarar yok, yutacaklar a" hir olsa yutacaklar hepsini. Başka çareleri var mı? e"

Besmeleyle çömeldi, ıbrıktaki suyla ellerini ğa başladı önce. Sonra yüzünü. Besmeleden sonra yersiz, uygun, değil, âmentü, Tebbet, Kulhüvallahı..

— Avraaat!

Her şey silindi. Silindi ya, aptes aldığı belirtme]', di. O sıra okumakta olduğu duayı yükseltti:

— Âmentübillâhi ve melâketihi ve kütübihiii... Topal içerden:

— Anladık anladık...

Az önce karısının yanından kalktığı yatakta sırtüstü uzanmış, alacığın beyaz iplik çul tavanına bakıyordu. Jrj gözlerinin akları kanlı kanlı. Baş ağrıyordu zonk zonk yüreğinde bir bulantı. Uykusunu da alamamıştı üstelik, Ne diye, ne diye sanki... Ne diye gelmişti ama, bu kadı çıkarın kendisiydi. Biliyordu, bin, bin ikiyüzle dönerlerse ismarıççılık. Ondan sonra şehrin en büyük, en şerefli kahveleri. Dosta düşmana karşı nargile tokurdatacak, eşi dostuyla rakı içecek, lâfın hasını arayıp bulacaktı. İyiydi. Sirtında yeni yeni urbalar, taa gençlik yıllarındaki gibi, Nişan'la gezip dolaştıkları kahveler gibi kahveler, gazinolar gibi gazinolar... Biliyordu, düşmanlarını çatlatacağını da biliyordu ama, o zamana dek... Şimdi şehirde olsa, kalkar, evden çıkar, tahta bacağıyla parke taşlarını tok tok döğerek sabahçı kahvelerinden birinde az şekerlisini içer...

Bütün gece sivrisineklerin delik deşik ettiği boynunu, dirseklere kadar çemirli kollarını hart hart kaşdı.

... daha önce köşe başındaki şerbetçiden mâden su-

240

fasını— Kırmızı buzdolabında terlemiş siyah soda f jji görür gibi, eliyle tutmuş gibi oldu. Anahtarla ka-^?nJ çat diye açtı. Tepesine dikti. Alev alev yanan P I gından buz gibi akan keskin soda. İcini çekti, diliyle

^ daklarını yalacı-

İie diye, ne diye gelmişti şu yazının yüzüne? Sirtüstü uzandığı yerde doğrulup oturdu. Baş, ille Çatlıyordu. Bir şişe soda, buzdolabında donmuş, ka->i cat diye açılınca hafif, taze taze tüten, soğuk, keskin

soda---

__Sen namaz kilmıyacan mı?

Karısı. Dirseklerine kadar çemirli kollarını indiriyor. ^açığın kapısında.

„_ Ben ne düşünüyorum, sen neden bahsediyorsun! Merakla sordu kadın:

— Ne düşünüyorsun?

— Şimdi şehirde olsam diyorum...

— Bismillâhirrahmanirrahim herif!

— Bir şişe soğuk maden suyu sodası olsa!

— Arıma namusuma...

— Şişeyi çat diye açsam, diksem tepeme...

— Maymun iştahlılık olur ya bu kadar olmaz!

Olur olmaz. Çene yarıştırmak gelmiyordu içinden. Soda, soda! Tekrardan devrildi yatağına. Alacık, birer yanda sereserpe uyuyan oğlu, kızı sanki fırl fırl dönüyordu. Kadın içeri girdi, çocuklarının üstünü örttü, namaz kılariken kullandığı çul parçasını alıp çıktı. Kible mible, rasgele serdi tarlaya eski çulu. Namaza durdu. Mahra iyi bilirdi o. Maymun iştahlı. Rakısız, şarapsız, ciga-rasız... Kaabil miydi ayağını kırsın otursun. Anasının demesi gibi, akşam oldu mu rakı, rakı olmazsa şarap, şa-raP olmazsa... Olmazsa Allah vermiye sağa sola dalanır, P's pis söğür sayardı. Şuraya gelişleri güya şehir masra-f"idan kurtulmak içindi. Hani Allah bir sebebini halk et-

241

F. 16

mezse bu heriften, gözü pek de su içmiyordu. kin olursa olsun, ölüm var dönmek yoktu. Ele güne jj ^ Adları amelele çıkıtığına göre, ameleliği silmeliy^?! Herkesler «Aşkolsun!» demeliydi. «Herifler ameleliğe er' flii ididil d fr

fişlerini indirdiler amma, sonunda...»

Elhamı bitirdi, secdeye vardı. Kalktı. Göbeğijnj •• tünde kavuşuk elleri...

Doktorun anası, bes o aşkolsun demez, güm gün, -müliyen konaklarına illâki bir kulp bulurdu. «Bu]Su Şeytan göresice yüzünü görmeyiveririm. Heveslisi de&j lim ya! Amma, Allahımdan istediğim başka. Konağı^ güm güm gümülesin, o ağzı karanın oğlu da gelsin xn^. lekete, açsın muayehanesini, bilirim ben. Bilirim ben]g. zımı beğenmemeyi...»

Tekrar secdeye varıp kalktı.

«... ben gitmem, yadırgı birini gönderirim, çağırtı. nm eve. Ne bilecek bizim evimiz olduğunu? Bilmez. Ke-rusaya biner gelir. Bir de bakar ki biz... O koltuk kanepeler, o dayalı döşeli salon, odalar, o yeyim... Herkes on mu veriyor doktora? Ben elli, yüz! Akşam eve gidince gözü çıkması anasına söylesin, söylesin de ortasından yarılınsın kahpe!»

— Zalhaa!

Topal gene doğrulmuştu yatağında, uzandı, bir yandan bir yana sinirli sinirli dönen kızının omuzunu dürttü:

— Zalha kuz! Gözlerini zorla açtı:

— Hı?

— Kalk bir kahve pişir yavrum.

Bütün gece uyuyamamış sabahın serinliğinde dalmıştı şöyle bir. Uykusuzluktan gözleri yanıyordu ama ne zarar? Her zamandan başka, biraz da sevinçle fırladı:

— Peki babacığım.

Alacıktan çıktı. Taze, taptaze bir güneş ovayı sarı)1

242

ımişti. Hava serindi, tatlıydı, esiyordu. Tatlı tatlı ge-:n gözü anasına ilişti. Namazını bitirmiş, dua edi-"ördu- Bir ara büyük ağasığilin alacığına baktı. İçerde Ljr kımiltı- Yengesinin kımiltısı. O yana giderken zayıf ı,adın da alacığın kapısından çıktı. Görmüştü görümce-sipi. Geceyi hatırladı. Damdan düşer gibi sorulmazdı. Oluruna bıraktı.

Genç kızın uykulu gözleri gülüyordu âdeta. Onu hiç böyle içten, hiç böyle cıvıl cıvıl gördüğünü hatırlamadı, jjiyeydi bu içtenliği?

— Günaydın yenge!

— Günaydın. Hayrola böyle erken erken?

— Babam kahve istedi, seni gördüm geldim.

— İyi, ben de ağana pişirecektim...

İçeri girdi, alacığın bir kenarındaki kap kaçak çuvalından şeker - kahve kutusunu, sıraları dökülmüş dörtlü kahve cezvesini, kahve fincanlarını filân alıp görümcesi-nin yanma döndü. Zeliha alacığın kapısı önüne çömelmiş, yüzünü avuçları içine almış, uzaklara taa uzaklara, saz örtülü kerpiç evlere bakıyordu. Öyle dalmıştı ki, yengesinin yanına geldiğini duymadı bile.

— Bu ne dalgınlık böyle kız? Silkindi. Biraz telâşlı, ayağa kalktı:

- Öyle uykum var ki...
- Niye? Gece uyumadın mı? Kuşkuyla baktı:
- Sen uyuyabildin mi?
- Çok az.

Büsbütün kuşkulandı: — Niye?

— Sinekler oğul veriyordu Allah vermiye. Uyusam, Çocuklara dalanacaklar. İlle de en küçük, körpecik daha. ödüm kopuyor!

Esinti tutmıyan bir kenara ispirotoluğu yerleştirip

243

yaktı. Cezveyi oturttu ispirotoluğun mavi alevi üstü Karşılıklı çömelmişlerdi. İçerden küçük oğlunu seven ı.! yük oğulun sesi geliyordu.

— Hadi, hadi koca oğlana, hadi!

Zeliha duymuyordu. Akşamı düşünüyordu hep. y. diz dolu sıcak gece, sivrinek vmıltıları, yarasalar... jj değe karşı karşıya oturmuşlardı. Elini uzatıp da eline de dirmemişti bile. Neler konuşular. Oraya nasıl gitti? jf dedi? O ne karşılık verdi? Ama iyice anlaşmış sayıl, lardı. Anlaşmanın aslı ne üzerineydi? Bunu da bildiği yoi tu. Yalnız Zeliha'yı değil, anasını, babasını, kardeşleri^ hattâ yeğenlerini de sevmiştı. «Ah» demişti, «ben de sı zin aileye girsem, girebilsem!»

Cavit, kirli donu, çıplak ayaklariyle alacıktan uylçU. lu uykulu fırladı. Alacığın ardına gitti, şarıltıyla işeme. ğe başladı.

Büyük oğulun karısı:

— Gece seni üryamda gördüm, dedi. İlgilendi:

— Nasıl gördün? Anlattı.

Zeliha merakla dinliyordu. Yoksa görmüş müydü g& ce hendeğe usul usul gittiğini?

Çömeldiği yerde az daha sokuldu:

— Bu anlattığın essah rüya mı, yoksa?

Yenge gülüverdi. Gülüvermesi merakını büsbütün artırdı:

— Niye güldün? Ha yenge? Sahi niye güldün?

— Hiç kız...

— Hiç değil, söyle niye güldün?

— Öyle, güldüm.

— Öyle güldüm değil, bir sebebi var. Yoksa?

— Ne yoksası?

— Hendeğe gittiği mi gördün?

244

pir an donmuşçasına baktı, sadece baktı. Sonra:

— Demek gördün? dedi.

yengenin hiç acelesi yoktu. Hafifçe ısman suya önce koydu, ağır ağır karıştırdı. Ne anası, ne de halası omdaydılar Cavit'in. Hızla yükselen tatlı güneşe kar-geriniyor, kendi kendine gülüyordu. Buralar gibi var Lydi? Yalınayak koş oyna, ırmağa git, çakıl taşları var-slyun yüzünde kaydır... Birden az ilerisine konuveren bıcır bıcır bir kuyrukkaldıran! Ufacık kuş küçük bir keseğin üzerinde, dehşetli bir kuşkuyla çevresine bakarken cik cik edip duruyordu. Cavit kımıldamadı. Ah bir kuş lastiği olsaydı! Kuş lastiği olsa şu az ilerisindeki kuşu vuruverirdi. Vuruverir, tüylerini hemen yolar, hiç kimseye göstermeden içini temizler, kebab eder... Ablasına yedirmezdi ama!

Yerden bir toprak parçası almak için eğilirken, kuş ok gibi fırlayıp sabahın taze güneşinin sarı ışığıyla hafifçe boyalı mavi göklerin derinliklerine daldı gitti.

Kuş lâstiği, fak ya da... (53) iyi bir fakı olsa gene iş görebilirdi. Fakı kurar, tuttuğu kuşu torbasına atar, akşama kadar dolu kuşu olurdu. Akşam babası, emmisi, dedesi rakı içerlerken kuş kebablarını önlerine koyuverdi mi... «Aferin» derlerdi be, «aferin Cavit, aferin çete!»

Anasıyla halasının yanlarından geçip alacığa girdi. Ablası yatağına yüzükoyun uzanmış, uyuyordu. Kardeşini hoplatan babasının yanına gitti:

— Baba be!

— Ne var?

— Sen fak kurmayı bilir misin?

— Ne fakı?

— Fak işte, bildiğin fak. Kuş fakı!

(53) Fak = Ökse.

245

- Emmim bilir mi?
- Bilmem.
- Dedem.
- Sor.

Ayşe uyanmıştı, yalın ayakları, kısacık beyaz dorn, la alacıktan fırlayıp çıkan kardeşinin ardından meral la baktı, sonra babasına sordu:

- Ne o baba? Nereye gitti o gene?

Baba duymadı, duydu aldırmadı, küçük oğlunu W latmıya koyuldu. Ne biçimdi şu babası da. Bir şey Sor^ lunca karşılık verilmez miydi? Öğretmen bir gün derste çok ayıp, demişti. Birisi bir şey sordu mu insan hemen karşılığını vermeli!

Yataktan isteksizlikle kalktı, alacığın kapısına çıktı, durdu. Annesiyle halası çömelmış kahve pişiriyorlardı. Cavit'in ne sorduğunu, sorulan bir şeye karşılık vermenin ayıbını filân unutarak yanlarına sokuldu. Halası huy. lu huylu baktı:

- Ne o? Niye dikildin tepemize? İçerlediyse de bozmadı:

- Hiiç...

Usulcacık çekilen bir kedi uysallığıyla alacığın ardına geçti. Elleri arkasında, dün bütün gün tozu dumana katarak geldikleri yana, şehrin bulunduğu yana bakını-ya başladı. «Ne o? Niye dikildin gene tepemize» ymiş. Dikildik de ne oldu? Yedik mi? Gizlilerini yedik sanki. Sizin olsun gizliniz. Hala hala dedik diye...

Yerdeki siyahlı beyazlı çakıl taşları gözüne ilişince halasını filân unuttu. Ne güzel taşlardı! Gitti aldı, Jü yer yırtık, yer yer eti görünen soluk çiçekli gecelik entarisinin eteğiyle taşları sildi. «Çay taşı. Karalı, beyazlı, # güzel. Bir tane daha buldum mu, beş taş oynarım!»

Çevresine bakındı. Birden kapkara bir taş ö

246

1-

__ Hala, taşlanma bak!

yengesinin fincanlara kahve koyusuna dalmıştı. Omudan sarsılınca öfkeyle döndü: ** _ Ne o be.

__ Taşlanma bak!

İtam da zamanydı. «Taşlarıma bak»miş. Eliyle itti:

_. Hadi hadi...

Sendeledi, sonra fena halde bozularak yüzü asıldı. Bundan böyle bilirdi yapacağını. Elinde taşlar, taşlan vucunda hoplatarak, dedesigilin çadırına yollandı. Son-unuttu halasını. Okulda, mahallede arkadaşlarıyla beşuş, saklambaç, ebencilik filân oynamaya başlamadan önce ellerini tutup salladıkları zamanki gibi, avucunda beş-taş bulunan elini sol eliyle tuttu, sallamaya başladı:

- Ene mene doosi - Dosi saklanboosi - Saklanbos, saklanbos, Fransız dos!

Karşısında bir arkadaşı varmışcasma:

- Ben çıktım kardeş, dedi. Sıra sende...

Çömeldi, avucundaki taşları yere saçtı. İçlerinden birini aldı. Havaya atıp oynamaya başlayacaktı ki Cavit koşarak geldi:

- Emmim bana fak kuracak, dedi. Ayşe sinirli sinirli baktı:

- Ne fakı?

- Kuş fakı. Kuş tutacam, kebab edecem, sana ver-miyecem!

Abla omuz silkti, oyununa koyuldu. Beklediği tepkiyi göremiyen Cavit üstelemeğe başladı:

- Tibili, üveyik... Yağlı yağlı... Oturup kendim yi-yecem. Babama, dedeme, halama, neneme verecem, bir sana vermiyecem!

- Verme.

247

- Hu sevmezmiş. Sevmezmiş. Beni mi kandır Abla kayıtsızdı. Oysa, istiyordu ki karşılık v/°n?

kana kana çekişinler. Abla beştaşlara dalmıştı, çlçj ^ bir umursamayış içinde.

Cavit yanına çömeldi:

- Kuşlarımı çal da bak! dedi.

- Emmim diyor ki, arıcık kuşu yeşil kargaya b zer diyor!

- Duyuyon mu? Yeşil kargaya benzer diyor. Eü ruk tarafı da çok yağlı olurmuş...

Gene ilgi göremeyince ayağa kalktı, elinde kahve tep. sisiyle gelmekte olan halasına baktı, sonra ablasına-

- Bok! dedi.

— Sensin.

— Bok olsam beştaş oynarım senin gibi! Hala tam yanlarına gelmişti, Ayşe:

— Hala be, dedi. Baksana şuna!

Hala duymadı. Elindeki paslı teneke tepsi üzerinde çalkalanıp tabağına dökülen iri fincanla babasının sırtüstü yattığı alacığa girdi. Babası yatıyor, anası başını oğuyordu:

— içme derim, içme şu cenabeti derim dinlemezsin. Ne buluyorsun şu zıkkımdan bilmem ki!

. Zeliha kahveyi babasının yanına bıraktı. Ana:

— Kalk, dedi, kalk bak, kızın kahveni getirdi!

Zeliha duymadı, dışarı çıktı yeniden. Sırtıyla alacığın dallarından birine hafifçe dayandı. Güneş epeyce yükselmiş, ortalığın sabahki tatlı serinliğini yalayıp yutmuştu. Farkında bile değildi: Yengesi, yengesinin gevezelik

248

- ua|jaSina... jauyie uuuuu uu işıcı ncp. kj una, u una, ı>

51 «Aniaaan, ne olacak? Söylerlerse söylesinler. Sonun-ölüm yok Ya! Olsa bile...»

Gerilerde bir homurtu, bir kamyon homurtusu.

n'ndü: Şehrin bulunduğu yandan tozu dumana katmış

. kamyon geliyordu. Üzerinde durmadı. Gece, yıldızlar,

hendek. Elini eline deydirmemişti. Niyeti kötü olsa...

Senin için ustamla kavga ettim, mahsustan kavga et-

•jjj!» demişti. «Bana göre iş mi yok? Basar giderim kö-

köyde bir kamyon, ver elini şehir. Şehirde bana göre

ıs Ben çalışmak istedikten sonra...»

içerden babasının höpürtüsü geliyordu. Duydu, anlamadı. Doğru söylüyordu o. istese ustasıyla kavga etmez, birlikte çeker giderdi. Gitmemişi. Gitmeyeceğim demişti. Anası, babası, kardeşlerinin ısmarışçılığı... Nesine gerekti? Babası da bir zamanlar tıpkı bunun gibi, çulsuzun biri olduğu halde anası nasıl varmıştı? Varlıklı damat varlıklı damat. Varsın varlıksız olsun. Kendileri ya-şamiyacaklardı ya!

Birden bir korna sesi.

Döndü: Elci. Ağasıgilde gördüğü, gençten elci. Ayaklarında çizmeler, ardında inceltilmiş kapkara bıyığıyla bir başkası, geliyordu. Alacığa koştu:

— Elci geliyor baba!

Topal eskiciyle karısı davranıp kalktılar. Dışarı çıktılar. Elci büyük oğulun alacığına doğrulmuştu. Bas bas bağıırıyordu:

— Gün öğlen olmuş bunlar hâlâ tarlaya girecek!

Büyük oğul, karısı, Cavit, Ayşe, bu yandan Topal eskici, karısı, küçük oğul, kız elciyle yanındaki gençten, kara bıyıklının yanına merakla gittiler:

— Ne o yahu? Hayrola?

249

sr —x

— Burası söğüt gölgesi mi? Seyran yeri mi? I bl

ğ gg y yei mi?

öğlen olmuş bunlar daha tarlaya girmemiş! Güneşi nüze doğurtmayacaksınız. Sizin menfaatmıza. Ne J er kalkar işe girerseniz kârınız o kadar çok olur!

İnceltilmiş kara bıyıklının kâtip olduğu konuşmas dan anlaşıldı:

— Bunlar yeni mi geliyor kütlü toplamıya? Elci:

— Yeni, dedi.

Kâtip demindenberi sık sık gözünü diktiği Zeliha'y, bakarak gülümsedi:

— Öyleyse alışırlar. Topal eskici başını salladı:

— Tabi alışacağız oğlum. Alışanlar analarının karnında bellemediler ya... Onu diyecektim, sen bize avans verecektin vermedin. Oğullarımın avansıyla idare ediyö. ruz!

— Edin, dedi, elci. Önünüzdeki tarla dolusu pamuk. Başlayın çalışmaya. Avansa ne lüzum var yazının yüzünde? Toplayın, kamyon gelsin, kâtip efendi tartsın çıkardığınız işi...

— Doğru. Tartalım, bakalım hesabınıza, sonra. Elci ayrılmadan önce:

— Bir daha sefere gelince bu vakit sizi tarla kenarında bulmam işallah, dedi.

Topal, pişkin pişkin başını salladı:

— İşallah yavrum işallah...

Elciyle kâtip, ırgat yüklü kamyonu giderlerken durmuş arkalarından bakıyorlardı. Tarlanın kenarındaki kamyonu sıçrayıp sıçrayıp binişlerini, kamyonun usta bir manevrayla yola çıktığını, sonra da ardında toz bulutları bırakarak uzaklaştığını gördüler.

250

kolları, çıpıat oai;ais.iaıı uumu

yayılmıştı. Çiy güneş altında ova, uzaklardaki dağlar eşiyor, bulutsuz gökten tek kuş geçmiyordu. Topal, il resine sıkıntıyla baktı. Ne diye gelmişti buralara! Şim-î -:- dükkânında olsa, iyi kötü iş miş, kahvenin biri- i; seri" —"*«----- -j----- .

• bitirip birini söylese, sonra da sıra buzlu haşlama, [Sonata, vişneye gelse...

Ana eteğini beline sokarak davrandı:

— Haydın çocuklar, durmaynan olmaz. İş bitirenin,

^!ıç kuşananın!

Marş marş komutu verilmişcesine, alıcılara girildi, toplama işinde kullanılacak önlükler, örme kamış sepetler alındı, hep birlikte, irili ufaklı, dalındı tarlaya. Pat-lamiş yeşil kozalakların içlerinden taşan beyaz beyaz pamuklar, tohumlu pamuklar bellerine bağlı önlüklere doldurulmağa başlandı. İş pek öyle özellik isteyen ustalıklı ilgili değildi. Koca tarlada sabahın erken, çok erken saatlerinden akşamın çok geç saatlerine kadar iki kat oluna oluna tohumlu pamukları toplamak, kamış sepetleri doldurmak, dolan kamış sepetlerindekiUeri de iki alacığın arasındaki yere getirip boşaltmaktan ibaretti.

Öğleye kadar ilk heveslik, birer makine hızıyla çalıştılar. Güneş tarA tepelerinde ateşten kocaman bir top gibi sallanırken, Cavit'ten Topal eskiciye kadar hepsi terden sırlıslıkam olmuşlardı. Zaten epeyce de toplamış sayılırlardı. Daha şimdiden topladıkları küçük bir tepe gibi yığılmıştı. Topal eskiciyle karısı bellerini tuta tuta önden yürüdüler. Ne olursa olsun, bu işin üstesinden geleceklerine akılları yatmıştı. Topal eskicinin de. Ne başında ağır kalmıştı, ne de sabahleyin düşündükleri. Tam tersi. İyi ki gelmişlerdi. Çalışmak gibi var mıydı?

Alacığa girdi, hâlâ serili duran yatağına kendini sırtüstü bıraktı:

251

üüçuk ogm, Kızı ûa Direr Kenara bırak kendilerini. Güneş tam tepeden, olanca hızıyla ?

ii lğ

için alacığın içi yanıyor, rutubetli hava sıcak sıcak K tırıyordu. as"

Ana da kocasından geri kalır halde değildi:

— Oh ki oh, dedi. Belimin kemiği sızlıyor...

— Benim de avrat. Benim de ya, bırak. İnsanosi her bir şeye alışır. İlk bir iki gün, ondan sonra bana m sın demeyiz!

— Doğru. Demeyiz.

— Ele güne karşı, zehir olsa yutulacak!

— Yutulacak ki yutulacak...

— Amma ondan sonra? Ana kalkıp oturdu:

— Ondan sonra tadından yenmez. Ne diyorum bili. yor musunuz?

— Ne diyorsun?

Kadının gözleri pırlıl pınlı. Kızma döndü:

— Yorgunluğunu al da, şu tarlaların kenannda cırt-atan domatesler var, topla. Domatesli bir bulgur pilâvı pişir!

Zeliha isteksizlikle baktı:

— Yengem pişirecek, dedi.

— Yengen kendilerine pişirecek zahar?

— Demin kütlü toplarken söyledi, hepimize göre pişirecek!

Gerçekten de, tarlayı çevreleyen hendek kenarlarından topladığı etek dolusu cırtatan domatesle gelmişti alıcıklarının yanına. Çömeldi, domatesleri yere bıraktı. Kocasını sordu:

— Hani, neyle su getireyim?

Kalktı, bakır güğümü aldı geldi alacıktan. Cavit babasının yanında bitiverdi:

252

^- Gel.

Ayşe:

— Ben baba?

adeta hırladı: Senin işin yok! i kardeş başladılar gene: Asıl senin işin yok, hayvan! Hayvan olsam adım Ayşe olurdu. Dert. Karnına. Artanı da koynuna.

Babaları bakır güğümle uzaklaşmıştı bile nehre doğru. Kenarları geniş, eski hasır şapkasının altında, testi gibi sızıyordu, ılık ılık. Yüz elli metre ötede nehir, güneşi avuç avuç serpilmiş cam kırıklarında olduğu gibi belki de bir anda bin yerinden yansıtıyor, uslu uslu akıyordu. Aklına birden kardeşi gelen büyük oğul durdu, elini ağzına siper ederek taa karşıdaki alacığa doğru haykırdı:

— Aliiiii Ali!

Durdu, bekledi, tekrar bağırdı:

— Aliiiii Ali!

Cavit'le Ayşe koşarak geliyorlardı. Birinde Cavit'in ayağı kocaman bir kesek parçasına takıldı, yuvarlanıp kalktı. Ayşe'yi bir gülmedir tutmuştu. Cavit soluk soluğa hem koşuyor, hem de söyleniyordu:

— Kesek kız, kesek takıldı ayağıma da ondan. Sen olsan, dizlerin aynalanırdı da töbe kalkmazdın...

— Terbiyesiz, kız diyor bana! Babalarının yanma geldiler.

— Aliiiii Ali! Cavit sordu:

253

ic yayadan

— Hiiç, çimerdik ırmakta! İki iki yandan:

— Gidip çağırıyım mi baba?

— Baba, ben çağıracam!

Babalarının vereceği karşılığı beklemeden ikisi yandan pamukların arasında yıldırım gibi koşmaya başladılar. Ablası koşma bakımından Cavit'ten geri kaimi du. Dedelerinin alacığına yıldırım gibi daldılar. ^

— Emmi babam çağırıyor!

— Babam çağırıyor emmi. İrmakta çimecekmişini., Emmi, bacısının yatağı yanındaki kendi yatağı'^ yorgunlukla doğruldu: ° a

— Çimecek miyiz?

— Heye emmi.

— Heye diyor, pis.

— Pis sensin.

Ana bu icadı beğenmedi:

— Terli terli, soğuk almaz mısınız yavrum? Soğuk alsalar, hastalansalar bile vızgelirdi. Patlıyordu sıcaktan. Şu ağası, şu ağası gibi yoktu. İrmak şınlda-yıp akıyordu da ondan başkası akledememişti. Ardında yeğenleri, alacıkta çıktı.

Nenesi:

— Ayşe, dedi. Ayşe geri döndü:

— Buyur nene.

— Sen nerye gidiyorsun kız başmnan?

Ayşe alacığın kapısında kalakaldı. Nenesi de. Ne olurdu gitse? Biri babası, öteki emmisi. Cavit'i adamdan saymıyordu. Ne çıkardı?

— Anan pilâvı ateşe koydu mu?

— Bilmiyorum.

Nene torununun dargın sesiyle kendine gelerek kalk-

254

bileğinden tutup gelininin yanma aogrumu. İarı İda durdu, döndü, seslendi:

— Zalhaa!

/^açıkta Zeliha, «Zalhasız kal!» diye homurdanarak kalktı, kapıya geldi:

— Ne var?

— Sovan soyduğumuz bıçaknan kirtikli sahanı al, birkaç baş sovanla gel!

Alacığa hırsla girdi. Babası da ayaklanmıştı. Bakmadı bile suratına. Bakmadı ama, Topal İştahlı İştahlı:

— Oğullarım nerde ben de orda, dedi.

Zeliha'nın nefreti büsbütün arttı: «Oğulların başucu-na otursun. Oğulları nerdeyse o da ordaymış...»

— ... onlar çimerken ben de elimi yüzümü yurum bir iki...

Kızını alacıkta, kalaylı kalaysız sahanlarla uğraşır

bırakıp, topal bacağını çeke çeke ırmağın yolunu tuttu. Sıcak da hani hatırı sayılır cinstendi. Tıpkı Tfabulus gibi. Trabulus'un geceleri soğuk olurdu ya gündüzleri... Cehennem!

Tahta bacak yumuşak toprağa battığı için, ağır ağır yürüyordu. Kahverengi topraklarda karafatmalar, iri kışkı kırmızı karınca, yeşil kertenkeleler dolaşıyordu. Havaya baktı, tertemizdi gökyüzü. Ama belli olmazdı. Ağus-tos'un ikinci yarısını epey geçmişlerdi sonlara doğru. Bir gün bir fırtına, arkasından bir

yağmur... Yağmur yağarsa halleri dumandı. Birden sarı, sapsarı bir yılan. Bir tarla yılanı. Durdu. İlişilmezse yılanın insana zararı dokun-mıyacağına inanan bir yanı vardı.

— Geç yavrum geç, dedi. Haydi, geç...

Orta parmak kalınlığında sarı yılan anlamış gibi durdu, çatal diliyle Topal'a baktı, dilini içeri dışarı çıkardı Çekti çıkardı çekti, sonra güneşin san sarı parlattığı kay-

255

-----"-j -!« ^MmMiwuji jjii ou a

lan arasında akıp gitti.

Trabulus'ta değil böyle, bilek, pazı, hattâ daha t nicelerini görmüştü. Yılan öldürmezdi, huyu değildi J" diye öldürecek? Ona dokunmayan yılan bin yaşasın, s e ra, kininden korkardı yılanın, çok. Babasından, dede«' den işitmişti, eşi öldürülen dişi bir yılan yıllar yih öcy „' unutmamış. Adam nereye gitse ardında. Deniz aşın \% miş, kurtuldum bellemiş. Yılandır deniz aşırı yollam] bir sürüdeki koyunlardan birinin boynuzuna dolanıp pe niş denizi, adamı bulmuş, eşinin öcünü almış!

Nehire geldiği zaman iki oğlunu geniş kulaçlarla su. da yüzer buldu. Tarlanın bıçakla kesilmişcesine dimdiV inen ucunda durdu. Çipil sular güneşi bin yerinden yansı. tarak yirmi metre kadar aşağıdan akıyordu. Kıyıya oturdu, ayaklarını sarkıttı. Çevresinde, çakan şimşekler gibi yeşil kargalar uçuşuyordu. Kimbilir, belki de buralarda bir yerlerde, yuvaları vardı. Şu sıra oğullarının yerinde olmayı isterdi. Gençliğindeki gibi. Nişan'la birlikte Sey. han nehrinde Taşköprünün en yüksek yerinden, nehirin en derin, en burgaçlı (54) yerine kendilerini kaldırıp attıkları yıllar!

İçini dertli dertli çekti.

Birden Bahri paşa... Dükkânı, dükkânının bulunduğu ayakkabıcılar çarşısını, Berber Bahri'yle Oğlan Cemil ve ötekileri hatırladı. Güldü. Ne yapıyorlardı acep şimdi? Bahri paşa... «Ulan siz ne bilirsiniz. Bahri posayı? Nişan'la Taşköprü'den atlıyorduk, arabasıyla geldi... Töbe estağfurullah... Bahri paşa değildi o. Hep de karıştırırım. Başka bir paşaydı ya, hangi paşa?»

— Beh!

Ürktü birden, boş bulunarak. Torunuydu, Cavit

(54) Burgaç = Anafor.

256

^ Koçtun mu ne dede?

^, insan boş bulunursa korkmaz mı?

yanına geldi oturdu, dedesi gibi ayaklarını sarkıttı.

__Ayıp dede ayıp. Koskoca adam olmuşsun...

_. Sen korkmaz mısın?

__ Korkmam ya!

__ Boş bulun da bak.

__ Dede, şu kuşlar ne kuşu?

__Yeşil karga.

__ Kovuklara niye girip çıkıyorlar? __ Yuvaları var herhalde. __ Oraya mı yumurtlarlar? .__ Oraya yumurtlarlar.

— Yumurtalan yenir mi?

— Yenmez.

— Dede be!

— Hı?

— Ben yüzme belliyemem mi?

— Bellersin.

— Babamnan emmime dedim belletmiyorlar. Söyle de belletsinler. Söyler misin?

Dede toprağa tutunarak zorla kalktı:

— Nereye dede?

— Aşağı inelim de elimizi yüzümüzü yıkıyalım. Cavit inilecek yolu biliyordu:

— Gel dedi, arkamdan gel!

Önden yürüdü. Tutuna tutuna yirmi metre aşağıya indiler. Oğulları güneşin altında boyuna yanıp sönen >ıl 'Şii suları kocaman balıklar gibi kulaçlayıp duruyorlardı Topal'm içi gidiyordu ama, tahta bacak, ah bu tahta ba-^k! Yoksa, şimdi, şu yapış yapış yapışan terli içliklerinin filân kurtulup kendini suların serin koynuna atmak!

— Dede!

257

F. 17

sa.

!— Babamgile söyleyecen değil mi? Sinirlendi:

— Ulan küçüksün daha, büyü hele...

Cavit somurttu. Ne biçim dedeydi bu. Bir söylese

Büyü hele, büyü hele. Büyümüştü işte, okula «•»' çaktı bu yıl. Daha nasıl büyünürdü?

e"

Topal kollarını dirseklerine kadar çemirledi, baş' besmeleyle elini yüzünü yıkamıya. Çarpa çarpa yıkarı ' deli bir camız gibi inliyordu. Ah ırmak, ah gözünü Sev.' ' ğim ırmak... Ne deyim sana topal bacak!

İki oğlu bir zaman iri balıklar gibi yüzmeye koyu dular. Sonra ıslak sırtları, beyaz donlarıyla kıyıya ah lar. Gövdeleri kıpkırmızıydı. Büyük oğul:

— Irmak insanın tekmiil yorgunluğunu alıyor, dedi Küçük başını salladı:

— Ne diyorsun bire ağa. Irmak gibi var mı? Büyük oğul güğümü doldurdu.

— Tamam mı? Gidelim mi?

İki oğlunun duydukları ferahlığı duyamamanın öfkesi içinde Topal, homurdandı:

— İşiniz bittiyse gideceğiz tabii!

Yolu tuttular. Az önce Cavit'le dedesinin indikleri doğal merdiveni ağır ağır çıktılar. Nehir yanıp sönen ışıltı-larıyla aşağılarda kalmıştı. İki oğul, koltuklarında kuru çamaşırları, babalarının arkasından geliyorlardı. Kuvvetli güneş daha şimdiden sırtlarını kurutuvermişti. Alacakların yanına gelinceye dek beyaz donları da kuruyacaktı.

Küçük oğul:

— Bi acıktım ki, dedi. Büyük başını salladı:

— Ben de.

İkisinin aklından da bol domatesli, sovanlı bulgur pilâvi geçti.

258

teSleriyle pişmiş bol sovanlı bulgur pilâvi tenceresini sten indiren ana ter içindeydi. Yanıbaşında dikilen ge-Joine bakmadan:

— Biraz dinlensin, dedi.

Gelin, güneşin altında duman duman titreşen ovaya baktı- Sıkıcı, çiy bir aydınlık! Çalışmak değil, alacağın dibinden durup bakması bile terletiyordu insanı. Gözlerini ovanm çiy sıkıntısında dolaştırırken birden kocasıyla ötekileri farkederek haber verdi:

— Geliyorlar!

Ana terli yüzünü koluyla silip kalktı, yüz, belki de, yiizelli metre öteden ağır ağır gelmekte olanlara şöyle bir baktı, sonra az ilerisinde salatayla uğraşan kızma döndü:

— Elini çabuk tut! Zeliha alındı:

— Oynamıyoruz ya!

— Başlama gene Allanın şu sarı sığağında... Kuyruğundan kıl alınmıyor bee...

Zeliha karşılık vermediyse de, elindeki son domatesi de doğrayıp kenarları kirlikli büyük bakır sahanın başından kalktı, yengesine:

— Ellerim yaş. Tuzunu da sen at! dedi .

Ana, pilâv tenceresinin yanında duran tahta kutudan aldığı tuzu salataya ekeledi:

— Limontozunuz nerede?

Gelin geç kalmışcasına koştu, alacağın kapısında bir an durdu:

— Limontozu mu sirke mi?

— Koruk ekşiniz varsa daha iyi.

Gelin alacağı girdi, koruk ekşisi şişesini buldu. Bir kahve fincanına şişedeki kaynatılmış kapkara ekşiden bi-

259

fincanı kaynanaasına götürdü:

— Buyur.

Kaynana fincanı aldı. Ekşi yeterince, ama, gene de beğenmemeli, gelinine söylenecek bir bulmalıydı:

— Şu fincanın pisliğine bak!

Beyaz fincanın dışı pis değil, tozluysa sadece. Qej. aldırmadı. Kaynana da üstünde durmadı, ekşiyi bol So. van, yeşil biberli çoban salatasının üzerine gezdirdi. Son. ra da belini tuta tuta kalkmağa çalıştı:

— Aman belim belim belim...

Kalktı, iki kat, ayakta durmaya çalıştı. Sonra ağır ağır yürüdü. Beli ağrıyor, bacakları tutmuyordu. Koca-sıyla çocukları, torunu gelinceye kadar bir süre yambal yambal yürüdüysen de sonra eski halini aldı. Kocası karşıdan görmüşü karısının tutukluğunu. Işıl ışıl parlıyan geniş alnıyla gülerek takıldı:

— Ne o kocakarı, külüstür kan ne o gene? Belini tutarak:

— Külüstür hı? dedi, külüstür olduk... Sayende oğlum. Ben bu külüstürlüğü babamın evinden getirmedim ya!

— Çeneyi bırak da... Sözünü kesti:

— Boğaz değil mi? Sana varsa boğaz, yoksa boğaz. Avratmış, beli ağrıyor, bacakları tutuluyormuş... Umurunda bile değil!

— Nolacak bire avrat. İhı geldik, ihı gidiyok! Zeliha büyük ağasigilin alacağından haber verdi:

— Yemek hazır, buyrun!

Cavit ablasını, Ayşe'yi arıyordu yana yana. Bulamayınca sordu:

— Hala!

260

_- Hı/

__ Ayşe nerde?

__- Abla desene, köpek!

._Niye diyeyim? Nerde?

._Ne bileyim ben?

Neneleri birden aklederek antenlerini gerdi adeta: gerÇekten de, demindenberi ortarlardan silinmişti. Sıcak ggle güneşinin pamuk kozalakları üzerinde titreştiği ova- çabucak gözden geçirdikten sonra: ' — Bizim alacığa git bak hele...

Cavit çıplak tabanlarını yakan toprakta koştu. İçerdeydi. Dedesigilin toplanmamış yatağına yüzükoyun uzanmış, şakağmdaki saç dipleri tomur tomur ter içinde, uyuyordu.

Cavit yanma gitti, omuzundan sarstı:

— Kız, kız Ayşe, Ayşe kuz!

Tekrar, sonra tekrar sarstı. Ayşe silkinerek uyandı. Karşısında kardeşini görünce parladı:

— Ne var be? Burada da mı buldun beni?

— Ne bağırıyon kız? Gelmezsen gelme! Kalktı, çıkacaktı. Durdu:

— Emmim bana yüzme belletecek, dedi.

Abla zaten bu işe, ırmağa gönderilmeme işine kızmış, nenesinin «Ne işin var kız başmnan?» demesine alınmıştı.

— Bana ne?

— Seni hiç bırakmıyacaklar. Ben her daim yüze-cem...

— Yüzersen yüz. Ben neneme darıldım, yemeğe de gelmeyeceğim bir daha...

Cavit çıktı, gitti, haber verdi. Nenesi:

— Darılan yatağını ayrı sersin, dedi.

261

XVII

Geniş bakır sahanda sıcak sıcak tüten bol sovan, y domatesli bulgur pilâvına sekiz kişi kaşıkla girişmişle^ Demir kaşıkların bakır sahana değmesiyle ağız şapırtı rmdan başka ses işitilmiyordu. Ovanın nerelerinde gizlj oldukları hiçbir zaman bilinmeyen ama günün dayani maz san sıcaklığını yaygaraya boğan ağustos böceklerinin sesi bile. Bu ses, ovaya yeni gelenleri bir süre rahatsız ederse de, sonraları alışır, duyulmaz olur.

Birden sıcak alacığı iri bir eşek ansının kuvvetli vı-nıltısı dolduruverince, başta Topal eskici, kaşıklar bırakıldı. Kocaman arı kapıdan nasılsa girmiş, çadırdan çıka-mıyordu. San, sapsarı bir vınıltıyla, dolanıyor, boyuna alacığın bezlerine çarpıp geriliyordu. Her çarpış, her çarpıp gerileyiş, öfkesini artırdığı için, vınıltı çok küçük çapta bir jet uçağının gürültüsünü hatırlatıyordu.

Arı yeni bir toslamayla pilâvın içine kurşun gibi indi.

Topal eskici kaşığıyle bir vurdu. An olanca gücünü yitirerek sıcak pilâvın yağlı taneleri içinde debelendi. Ananın, sonra küçük oğulun kaşık darbeleri.

Ana:

— Yaazık, dedi. Belki de haberciydi fıkara... Topal eskici kırmızı sakalına dükülmüş pilâv tanelerini eliyle çırptıktan sonra:

— Küllü muzırrün yuktel! dedi.

262

__f demek o dede?

güyük oğluna ciddi ciddi baktı:

^_ Çocuklarının din tarafı pek gevşek!

güyük oğul yeni bir tartışmadan kaçınmak için kar-.u yermedi. Ama baba ucunu bırakmak niyetinde değil-?Ekledi:

__Dini gevşek olanların imanı da gevşek olur. îma-

gevşek olanlansa ne devlete faydası vardır, ne de millete!

Sanki oğlunu kıskırtmak niyetindeydi. Gene karşılık

Yamayınca biraz da hislanarak tamamladı:

_- Din iman gevşekliğinden değil mi zâti rızklanmı-

Zin yön değiştirmesi? Dinimiz imanımız gevşedikçe Ce-
nabiallah yokluknan terbiye ediyor bizi!

Ananın hiçbir diyeceği yoktu. İçten içe mırıldandı:

— Ya neblim ya neblim...

Arı ölüsü pilâvdan çıkarılıp atılmış, atılmasıyla de unutulmuştu. Cenabiallahm «Küllü muzırrün yuktel!» ini az önce tekrarladığı sıra büyük oğlunun bıyık altından gülmesine takılmıştı. Sinirlenip işi bir parça uzatmasının sebebi buydu. Ne zaman Allah, kitap konulan açılrsa, oğlan ya bıyık altından güler, ya da iyiden kötüden hiçbir karşılık vermezdi. Gâvur muydu bu yâni? Gâvursa anlamalıydı, anlamalıydı ki, dini bütün bir baba olarak...

— Ha dede? Neydi o demin dediğin? Kesti attı:

— Babana sor! Babasına döndü:

— Ne baba?

Büyük oğul hiç de dindar olmadığı halde, biliyordu gene de:

— Bütün zararlılar katledilebilir demek.

— Katledilebilir ne demek?

263

Dışarda birisini çağırır gibi üst üste, sinyal ve sine bir ıslık durup durup tekrarlamasa, «Küllü n/*^" rün yuktel!» üzerinde belki de tartışmaya girişecej]U?lr" Herşey unutuldu. Kimdi? Şehir biçimi ıslıkla sinyal J^" kim olabilirdi?

Cavit sofra başından kalktı, alacığın kapısına k0 sonra heyecanla haber verdi: ?tu>

— Ünal abi...

Topalla karısı kaygılı kaygılı bakıştılar. Küçük o" lun kaşları çatıldı, somurttu. Büyük oğul ne diyeceği şaşırılmıştı. Gelinse, renkten renge giren görümcesine J" ucuyla baktı. Görümce sevinmek mi, yerinmek mi gerei tiği arasında kızarıp bozarıyordu. Akşam gelecekti güya Öyle konuşmuşlardı. Öğle vakti gelmesi nedendi?

— Selâmünaleyküm. Boğazola! Sofra başındakiler isteksizlikle:

— Hoş geldin, buyur...

Dediler. Koltuğunda bir paket, girdi. Karnını doyurup gelmişti. Rakı getirmişti emmisine. Cavit'e de ufak, kuş lâstiği... Sonra köyden üzüm, beyaz peynir bir de köy bakkalının vitrininde kimbilir ne zamandan kalmış, iki kutu sardalya balığı.

Bütün bunlar, hele emmisi için şehire maden suyu sodası ısmarlaması, hiç beklenmiyen bu misafirin alacığa getirdiği soğuk havayı silivermişti.

Topal eskici:

— tyi has amma, dedi, senin iş vaziyeti nasıl oldu? Bir kıyıya ilişirken omuz silkti:

— Amaan bire emmi, düşündüğüne bak. Birkaç kuruşum var cebimde. Beni idare eder. Bitinceye kadar Allah kerim!

Ana anlamlı anlamlı:

— Kerimin kuyusu derin, dedi.

264

Hattâ buraya gelmeyi aklından geçirdiği sıra böyle bir tepki yaratacağını hesap etmişti ama, çıkardı? Gece yarısı, birkaç yüz metre ötedeki hende-tıpış tıpış gelen bir kızın hatırı için... Gerekirse açık ^verirdi. Ne vardı yani? Birbirlerinden hoşlanmışlardı.

[L mı? Günah mı?

Zeliha'ya şöyle bir baktı... Başını sofraya eğmiş, kıp-krHiizi» hattâ kulak uçlarına doğru seyrekleşen sağ dip-I ri terli terli. Ama oturduğundan belliydi mutluluğu. Yal-,z vakitsiz gelişi. Gece, hendekte: «Babam akşamları içmeden duramaz. Güneş battıktan sonra bir şişe rakiy-[e geliver, çok sevinir...» deyişine tamı tamamına uymamış, işi erken tutmuştu. Bir cigara yaktı:

— İşe başladınız ha? Nasıl kolay mı? Topal eskici:

— Kolay olur mu? dedi.

— Gece ne yaptınız sineklerle?

Hepsi birden bunu hatırladılar: Ay ışığıyla yıkanan ova, kurşun gibi yarasalar, sivrisinek vmlıtları...

— Çok fena.

— Fena ki fena, dedi ana. Zehirli sıtmaya yakalanmazsak iyi.

Gelinine döndü:

— Çocukların cibinliğini dikmeyi unutma!

Ünal, küçük oğulun hâlâ sinirli haline dikkat ederek, kayıtsızca konuştu:

— Kinin, Atebirin almayı unutmayın. İlle de çocuklara. Çocuklar yakalanırsa yandınız. Sonra, köyde bir ihtiyar göğşe baktı, yakında yağmur var dedi!

— Yağmur mu var dedi?

— Öyle. O ihtiyar rasathane gibi adammış. Küçük oğul birden döndü sordu:

265

— Biliyor, dedi. Nerden bildiğini bilsem ben de gibi...

— Doğru, diye sözünü kesti Topal. Trabulus'ta j» „ rıbî'ler vardı, ordan biliyorum...
^

Küçük oğul anasının dizini diziyile dürttü.

— ... havaya bir bakarlardı, filân gün yağmur rrm j diler, hiç şaşmazdı. Avratların bastığı kuma bakıp, av_ din gebe mi, değil mi, gelin mi, kız mı, hattâ kaç av] ı hamile olduklarını bilirlerdi!

Cavit bir dehşet ıslığı çaldı.

Bir zaman susuldu. Yemek yenilmişti zaten. Topal es kici oturduğu yere yanladı. Gelini anlıyarak usulcacık kalktı, alacağıın bir kenarındaki dörtlük mor cezveyi aldı çıktı. Bir kıyıya, pilâvın pişmesinden arta kalan ateşlere cezveyi sürerken, Zeliha geldi. Gözlerinin içi gülüyordu cıvıl cıvıl.

Yenge usullacık sordu:

— Hani gece gelecek diyordun?

— Gece gelecekti bacım, bilmem ki...

— Hasretine dayanamadı mı dersin? Mutlu, gülüverdi:

— Hadi be sen de...

Çömeldiği yerde döndü, alacağıın kapısından çapraz görünen içeriye kaçamak bir göz attı.

— Ödüm koptu kız...

— Niye?

— Bizimkilerin yüzünde gözü mü var?

Ayşe gene yerden biter gibi, ense köklerinde beliri-vermişti:

— Kimin yüzünde gözü mü var hala? Sertçe döndü:

— Git içeri be!

266

j^e oiuyoruur

İçeri çekildi, Ünal'ı en iyi görebileceği bir kıyıya iliş-Azarlarlarsa azarlasmlardı, bir daha yanlarına gitmez-"•'biter gider. Anlatırken boyuna eliyle dağınık saçlarını ve atan Ünal'ın bu davranışı çok hoşuna gidiyordu. °° ju da öyle, babası, dedesi, emmisiyle içerken. Hala-' göre diye düşünmüştü oysa. Ama fikrini değiştirmiş-. simdi- Halası, pis halasına göre değildi. Bir de gülerken n sarı parlıyan altın dişi. Öyle yakışıyordu kipiz çöküp oturduğu yerde acıyan bacağını değiştirdi.

Saçları, sık sık gülüşü, boyuna konuşuşu... Kime benziyordu? Akşam da çok düşünmüş bulamamıştı. Gene kafasına takıldı. Birine benziyordu, yakından tanıdığı birine ama, kime?

Kalktı, hiç gereği yokken matematik kitabıyla defterini aldı, gözleri Ünal'da, az önce oturduğu yere yeniden dizüstü çöktü. İstiyordu ki, Ünal abeysi görsün sorsun: Söylesin. İlgilensin. Ders versin. Alacık çadırında yalnız kalsınlar, babası, annesi, dedesi filân hep gitsinler pamuk toplama...

Önce babası, ardından emmisi çadırdan çıktılar. Büyük oğul değil de küçük, alacıktan çıkıp da bacısıyla yengesini çeneye dalmış görünce huylandı. O sıra başını kaldıran bacısının bakışıyla karşılaşınca, yüzünü asarak ba-Şını nefretle çevirdi. Zeliha boş bulunarak:

— Deert! dedi.

Küçük oğul duymadı. Yengesi:

— Ne o? diye göz kırptı:

— Hiç. Şuna bak, ekmeğimi kendi veriyormuş gi-

— Ali mi?

— Adı batsın soykanın. Bir tavır, bir çalım...

267

et

*

ır l

üisk.anıyor seni aemıyor

— Kiskanırsa kiskansın!

Küçük oğul gerçekten de kıskanıyordu. Ortad basi, anası varken, daha doğrusu kız kendine kimi rak seçmekte serbestken, onlara neydi?

Küçük oğul:

- Bırak yahu, dedi. Kız kısmı kendi keyfine hr mı?
- Bırakılmaz da ne olur?
- Ne olursa olsun.
- Akıl değil bu. Baban, anan hayatta, sonra yetişip geldi. Bize ne?
- Sende de iş yok ağa be. Her halin iyi amma b işlerde çok gevşeksin!
- Ortada fol yok, yumurta yok. Elin oğluna ne de-meğe hakkımız var?
- Yakasına yapışır, lan derim, bir daha burya gel. miyecen!
- Babamız varken bize düşmez!
- tyi. Boynuzları takalım öyleyse...

Kendi alacıklarına hırsla gitti, öteberisini aldı, tarlaya girdi. Babamız varkenmiş... Babamız olmayınan ne yani? Öldük mü? Hem ne, meyhane mi burası da rakı getiriyor? Kim istedi? Bir seslenme, iki seslenme, tamam. Sonra. O kenef kızın nasıl hayran hayran baktığını gece görmemiş miydi? Kız kısmıydı bu be, lâf mı? Göz yum da bak. Göz yum, taktırsın boynuzları. Ağamın mezhebi geniş, ona göre hava hoş...

Tam tepeden Batı'ya hafifçe kaymış güneş, ovayı öyle bir kavramış yakıyordu ki, küçük oğul hemencecik sırlıslıklam oldu. Duymuyordu teri de sıcaklığı da. Keşke da-yatsaydı, keşke yalnız gelseydi ağasıgille. Bu ağasının o-linde gerçekten de büyü mü vardı, şeytan tüyü mü vardı yüzünde... Dayanamıyordu. Bilmez miydi babasını o. Bir

268

\` dinle- Senden iyisi yok. Amma Deri yanaa geimlik.

varmış, aç kurtlar kapacakmış...

^ patlamış yeşil kozalakların ağızlarından çekip çekip . jurduğu önündeki önlüğü az arkadaki sele denilen ör-kmiş sepete boşaltıp tekrar geldi.

kamış p

gabası dükkâna uğramazsa, ismarıççılık, kafasına tnişti- Yatmıştı ya, babası uğramamak şartıyla. Uğra-• s&(âlemleri kıyak olacaktı. Bir sefer, uğrasa da uğ-maSa da duvarları resimlerle donatacaktı. Zaten ne is-rsen öyle yap demişti. Uğramazdı herhalde. Uğrasa bi-I geçerken şöyle bir, bir kenara ilişir, az şekerlisini yut-urup, alırdı voltasını. Eskiden olduğu gibi, oğlan Cemil'le berber Bahri'ler de dan dun edemezlerdi. Hele etsiniz hele «Emmi. Bahri paşa geliyor!» desinler!

İncecik, sapsarı bir yılan ayaklarının dibinden akıp

geçti, görmedi.

«Allah'larını şaşırırım tümünün! Benim babam sizin oyuncağınız mı lan? Şaka yapıyoruz mu derler? Desinler. Sıçarım şakanızın içine. Allahımı inkâr ediyim...»

Doğruldu. Karşısında oğlan Cemil, ya da berber Bahri vardı sanki. Sanki gerçekten takışıyorlardı da nerdeyse kavgaya tutuşacaklardı. Birden geriye dönüp baktı: Ba-basiyle anasından başka ötekiler tarlaya girmişlerdi bile. Ünal da. Tepesi gene attı. Ulan amma kıyaktı oğlan be! Şaka maka derken... İyi amma oğlum, bir şişe rakı, iki kilo üzüm, iki kutu sardalya balığıyle... Valla tamdı ha!

Yanına yaklaşan ağasına Ünal'ı gözüyle işaret etti:

— Bu da hangi ayak? (55)

Ağası eliyle «Boşver» demek isteyen bir davranış yaptı.

— Babamgil niye gelmedi?

(55) Yerli bir deyim: «Ne biçim iş?» anlamına.

269

— Belleri mi ağrıyormuş? Topal eskici yatağına sırtüstü uzanmıştı,

p yğ mıştı, fcarı

yanma oturmuştu, yorgun. Alacığın kapısından alev tarlada çalışan kızı, oğulları, gelinine bakıyordu g; ,ev taşı:

— Bakıyorum, Aladağ'dan serinsin! Topal gözlerini alacığın tavanına dikmişti:

— Ne yapmalıyım?

— Orasını sen bilirsin gayri. Vallaha küçük huys lanıyor, karışmam. Ayı mı, kurt mu, neyin nesi, kimin t si? Bir kızı kendi haline bırakırsan biliyorsun...

Doğrulup oturdu:

— Ne yapım? Kovuyum mu? Hemen de kızımız içjn geldiği ne belli? Ya değilse kızımız için değil de benim için geldiyse?

Kadın gözlerini ovadan ayırmamacasına bakıyordu Esasta o da pek büyütüyordu ya, sonunda kötüsüne ul. rarlarsa, «Ben sana demedim miydi herif? Gevşek tutan sensin?» diyebilmek için hak kazanmalıydı.

Verecek karşılığı olmadığı ya da kısa kesmek gerektiği zaman başvurduğu çareyi gene kullandı:

— Ne nebliim, ya nebliim!

Kalktı, yeyinti torbalan arasından un torbasını buldu. Biraz sac ekmeği, yufka, biraz da sıcak peynirli sıkıma yapsa fena olmayacaktı. Elenmiş, tertemiz unu leğence denilen küçük leğene boşalttı, kollarını dirseklerine kadar sıvadı, hamur yağurmak için suyu yanına çekti, seslendi:

— Gel şöyle, yanıma gel de su dök biraz... Topal eskici düşünceli düşünceli gitti, tahta bacağım uzatıp karısının leğencesi yanına çöktü:

— O çocuğu buraya getirseydin...

— Hangi çocuğu?

270

— Burda ne işi var? Kardeşleri yanında zahar...

— Dök suyu, yavaş yavaş...

pirseklerine kadar sıvalı kadın kolları, kalın bilekle- jri yumrukları. İri yumruklar sulandırılmış unun için-, slia sıkı çalışıyor, un hamur haline geliyordu ağır ağır.

Alacağıın önünden birbirini kovalayan iki küçük göl-geçti— Topal eskici sertçe başını çevirdi. Görememişti:

.— Kim onlar? (Seslendi) Cavit!

Çocuklar dedelerinin alıcıkları çevresinde birbirlerini kovalıyorlardı. Cavit'in elinde kuş lâstiği, kaçıyor, ablası Ayşe de kovalıyordu. Bıkmış usanmıştı bu namussuzdan. Çanaktaki bir parça yoğurdu ayran yapmış, içecekti. Tam tepesine dikerken çanağın dibine bir vurmuş, ayran yüzüne gözüne...

— Ulan Caviit!...

Dedesinin sesini duymamıştı, alacığa giriverdi. Ardından da ablası. Dedesiyle nenesinin ardlarına saklanan kardeşine koştu. Bir yandan dedesi, öte yandan nenesi...

— Noluyorsun kız?

— Koskoca kız, utanmıyor da!

— Doğru dur bakim!

Boyuna azarlanan abla haksız yere gene azarlanıyordu işte. Herkes, herkes ona karşıydı. Ne yapıyordu onlara? Kendi kendine ayran yapmış içiyordu. Gelmiş çanağın dibine...

Gözleri dolu dolu:

— Hep onu kayırırsanız hep onu! Nenesi:

— Sen ablasın, dedi. Utanmıyor musun? Cavit:

271

tişam, sogau, Kovaladı. Ben de kaçtım!

Abla öfkeden çıldıracaktı. Hiç, hiç böyle şey ol mıştı oysa. Boyun damarını şişire şişire bağırıldı: a-

— Ay yalancıya bakın. Ulan ne zaman oldu Ben mi yoğurt çaldım?

Dedesiyile nenesinin arasındaki kardeşinin üstüne !• rüdü. Tuttular. Cavit sivri çenesiyle sinir sinir güler i elinde kuş lâstiği, alıcaktan fırlayıp kaçtı. Sonra '

ujjvuuu u_yj\uuu

cecik unutuverdi ablasını filân. Hendeğe yollandı. Akşani dedesigil kafaları çekeceklerdi nasıl olsa, bir iki kuş vn sa da kebab ettirse anasına, hiç haberleri yokken götürüp önlerine koyuverse!

Alıcıklarının önünden geçerken küçük kerdeşini ha-tırlamadı bile. Oysa annesi tarlaya giderken küçüğü onlara emanet etmişti.

Yer yer büzülmüş ufak cibinliğin altından zorlukla nefes alıp verirken göğsü hızlı hızlı inip kalkıyor, boyuna terliyordu. Birinde sıcaktan bunalarak bir yandan bir yana döndü. Ayağı, cibinliğin sıkışık ucunu, sıkıştığı yatağın altından çıkardı. Yüzükoyun kapanmıştı. Ucu açılmıştı cibinliğin. Açık yerden önce bir, sonra iki kocaman sivrisinek dalıverdi. Çocuğun kıvr kıvr, ipek çilesi kadar yumuşak saçlı başı çevresinde bir iki dolandılar vmltılarla. Sonra ilkin biri ensesine kondu. Konduğu yer ter içindeydi, terütâzeydi. İğnesiyle kontrol etti adeta. Bir, iki deneme. Sonra terli yumuşak ete batırırverdi iğneyi. Çocuk hafif bir titreme ile sırtüstü döndü. Kaçan sinek cibinliğin içinden hazla, iştahla bir iki dolandı. Bu sefer ötekiler, ikisi birden yavrunun yanağına kondular. Terli, yumuşacık bir yanak. Onlar da bir önceki gibi ba-tırdılar iğnelerini. Çocuğun yumuk eli, iğnelenen yen sert sert kaşırken, gözler açıldı. Bulanık bir aydınlık-Yeniden yumuldu. Gene sinekler. Bu kez de üçü üç yan-

272

""kındı- Kimseler yoktu. Annesini arandı en çok. Yüzü ,, yacak gibi oldu, sonra birden hiç beklenmediği bir v- Alacığın kapısı yanında duran yoğurt çanağının ya-' nda bir kımiltı. Esmer, kaypak bir kımiltı. Çocuk safi ,rkkat kesilerek emekledi çanağa doğru, durdu. Nere-Jeı bilecekti o esmer, kaypak kımiltının yılan olduğu-u? Bilse bile. Neydi yılan? Yaklaşırsa, yanına ne ya-ardı? Nasıl sokardı? Sokunca ne olurdu? Ayağa kalksa esmer kaymak kımiltının kaçacağını kimden öğren-jjişti? Ne biliyordu bunu? Kalkmadı ayağa. Emekliye-rek az daha sokuldu. Çanaktaki yoğurda başını daldırmış içen hayvanda bir kuşku. Antenleri vardı da işaret mi almıştı? Döndü, yoğurt bulaşıkları içindeki başını çevirdi, ufacak, boncuk boncuk gözleriyle buz gibi baktı: Bir çocuk! Yılan ne biliyordu çocuktan zarar gelmi-yeceğini? Aldırmadı. Yoğurttu önündeki, her zaman eline geçmiyen. Tekrardan yemeğe koyuldu...

Çocuk yaklaşıyordu ağır ağır. Tam yanma geldiği halde kaçmadı yılan. Çocuk yumruk salladı:

— Hadi! Mamma!

Yılan yer değiştirdi sadece. Yoğurdu çok lezzetli bulmuş olacaktı. Yazının yüzünde, bundan daha tatlısını... Başını tekrardan daldırdı. Çocuk sinirlenerek yeniden salladı yumruğunu:

— Hadi, mamma, hadi, git!

Esmer, pırl pırl kımiltı boncuk gözleriyle soğuk soğuk bakıp öyle bir tısladı ki, çocuk korktu. Gücünün yettiğince bağırdı:

— Anneee!

Yılan bir tehlike sezmişçesine başını kaldırdı. Kaçacak olduysa da, «Anne» den karşılık gelmeyince, yeniden daldırdı başını çanağa. Çocuk tekrarladı:

— Anneee!

273

F. 18

i İlan gene amıeai. rsu Kez sinini oir ses, rinin sesi:

— Uyandın mı anam? Uyandın mı?

— Abba, mamma!

İşin şakası olmadığını anlamıştı yılan. Alacığm doğru aktı gitti. Abla içeri girmişti, kardeşini kucag^ aldı:

— Canım canım, nasıl da terlemiş...

Çocuk yarım yarım konuşmasıyla bir şeyler anlat mak istiyor, anlatamaymca da sinirleniyordu:

— Mamma, kaka, buuu... Mamma!

Abla, kardeşinin parmağıyla işaret ettiği yere baktı ayrılanlaşmış yoğurt çanağını gördü. Sahi, yoğurdu ay' ran yapmış, Cavit'in yüzünden içmemişti. Kucağında kardeşi, eğildi, yoğurt çanağını yerden aldı:

— Peki peki, iç bakalım hadi!

Çocuğun derdi o değildi, içmek istese bile, anlatmak istediği başkaydı. Başkaydı ama anlamıyordu ki ablası. Çocuğun boyuna «Mamma, kaka, buuu...» deyişlerinin sonu gelmiyordu.

— Eeee, dedi. Sus bakalım hadi!

Çocuk ağlamaklı, ablasına dargın dargın baktıktan sonra çaresiz, ayrılanı yudumladı. Bir yudum, iki yudum., Kabı itti ağziyle. Ablanın canına minnet, arta kalanı dikti tepesine. Kabı bir kenara atıp çıktı alacıkktan. Kucağında kardeşi. Annesi, babası, emmisi, pis halası, öteki. Ötekini kime benzettiğini yeni baştan düşündü, bulamadı gene. Önüne düşen bir tutam saçını başının bir davranışıyla geriye atışı, gülüşü, sarı sarı parlıyan altın dişi... Birden Cavit'e gözü takıldı. Taa hendeklerin orda, elinde Ünal abinin getirdiği kuş lâstiği, kuş avlamağa çalışıyordu. Pis yalancı. Dedesine «Yoğurt çaldı!» diye yalan atmışta Kendisine? Hiç. Pis.halasına da bir şey getirseydi hiç sevmiyecekti ama, getirmemişti. Konuşurken hep gülü*

274

İ

sık sık halasına bakıyordu. Baksın. Bakmaynan ne

İcardı? Peki ama, annesiyle ne konuşuyorlardı ki üstle-. e gidince huylanmıştı? Annesine ne oluyordu? Ondan alclamıştı da konuştuklarını. Saklasınlar...

Elinde olmıyarak Cavit'in avlanmıya çalıştığı hende-gg gitmişti. Kucağında kardeşi. Cavit'in avlandığı hende-»e vardığından habersiz, ya da gördüğü halde farkında jgğil. Cavit birden dönüp de ablasını yanibaşında görün-c£j o sıra nişan almıya çalıştığı tibiliden vazgeçti. Lâstiğini gururla gösterdi:

— Baak!

Abla halasıyla annesinin gizli gizli konuştuklarını, ondan sakladıkları şeyi unutarak:

— Ne olmuş? dedi.

— Eniştem getirdi!

Ayşe çok ayıp bir şey işitmiş gibi elini ağzına götürdü:

- Enişten mi? Hiii... Ne ayıp. Halam duymasın!
- Duyarsa duysun kız!
- Terbiyesiz.
- Sensin!
- Dur sen, seni söylemezsem!

Cavit olmuştur silkti, sonra taa ilerdeki kocaman keseğin üzerine konan esmer, oynak, bıcır bıcır bir kuşu gözüne kestirerek ablasından uzaklaştı. Sine sine ilerliyordu. Arada duruyor, diz çöküyor, niş"an alıyor, lâstığı tam kullanacakken, kuş kalkıyor, bir iki kanat çırpışıyla on metre ötedeki bir başka keseğe yer değiştiriyordu.

Peki ama bu oğlan bir şey mi biliyordu da «Eniştem» demişti? Biliyordu herhalde. Söylemezdi ki. Annesine sorsa? O da halasından yana olmasa, halası azarladığı sırada arka çıkardı. Halası, annesi, nenesi... Herkes ona karşıydı. Ünal abi bile. Oysa nasıl beğeniyordu Onu. Alnına düşen bir tutam saçını başm bir davranı-

275

şıye geri auşı, guunce san sarı parıyan anın aışı. i bu. Bu altın dişle Cenap öğretmene benziyordu. A sah Kaç vakittir düşünüp düşünüp de bulamadığı. Beşincj "" nıfım öğretmeni. Kurtuluş bayramıyla öteki bayramlar/ sert sert komut veren. Bütünlemesini verirse beşe geç cek, beşe geçince o da geçen yılki beşin öğrencileri «a. kurtuluş bayramında melek olur, ipekli beyaz entariler tüller içinde, kocaman tekerlekli, çiçekler defne yaprak lariyle donatılmış arabalara biner...

— Ayşeee Ayşe!

Döndü: Nenesi. Alacıklarının yanından sesleniyor.

— Buyur nene!

— Gel burya!

Kucağında kardeşi, ter içinde, nenesinin yolunu tuttu, Cavit'in «Eniştem» demesi. Sahi, enişmeleri olsa... Ama hayır, o pis halaya göre değil o. Pis halası, evet pis, pis işte!

Nenesi alacığın yanında üç iri çakıl taşının üzerine yerleştirdiği kapkara sacın altına doldurduğu çalı çırpıyı ateşlerken:

— Bırak o çocuğu da yardım et bana yavrum, dedi.

Ayşe kardeşini yere bıraktı. Ateşlenen çalı çırpı birden kibrit gibi parladı. Kupkuru çalılar alev alev yanıyor-lardı, harılıyla. Ortalığın dehşetli sıcakına çalı çırpının sıcaklığı karışmış, hava dayanılmazlaşmıştı. Nene aldırıyordu. Oklavayla yuvarlak yuvarlak açılıp inceltilmiş hamur yufkalarından birini aldı, kızgın sacın üstüne koydu. Koymasıyla beraber ince, cigara kâğıdı kadar ince hamur yer yer kabardı. Nene evraaç denilen kılıç gibi yassı tahtayla sık sık ters yüz etmese, yufka ekmek yanacaktı. Ortalığa mis gibi ekmek kokusu yayılmıştı. *Alnı önce bulgur bulgur terliyen neneden şimdi su gibi ter akıyordu. Torununa çıkıştı:

276

ı 0 seni buraya?

Ayşe davrandı. Nenesinin belindeki kuşağa sokulu . irji bez parçasını çekip aldı, tulum gibi yer yer sarkmış yüzünü sildi. İçerlemişti gene. «Öküz gibi bakacağı-asymiş- «Beni buraya niçin çağırıldığını ne bileyim?»

Nenesinin gözaltından baktığını görmüyordu. Bu kı-zlı seviyordu nene. Cavit pek dik kafalıydı ama bu, uslu. «Allah talihini açık etsin!» Hooş, o zamana kadar... Oğulları ismarıççı dükkânını açar da işlerini yoluna kor, güm güm gümüliyen konağa yerleşirlerse... Bu değil, Zeliha'y-jj onu düşündüren. Zeliha o zamana kadar akıllı uslu oturursa...

Döndü, tarlaya, pamuk toplıyanlara baktı. Ünal gözüne çarpmıştı ilkin, yanında Zeliha. Kaşları çatıldı. Bir şeyler konuşuyorlar gibi geldi. Elinde olmıyarak mırıldandı:

— O ne? Ne konuşuyorlar onlar?

Ayşe de bakışlarını hemen o yana çevirmişti:

— Kim nene?

— Halanla o oğlan... Aklına gelivereni atıverdi:

— Terbiyesiz Cavit ona eniştem diyor! Torununa dikkatle baktı:

— Eniştem mi diyor? Bu da nerden çıktı?

— Bilmem. Demin öyle söyledi.

Löp löp kadın başını iki yana salladı, lahavle çeker gibi. Mimiyle noktasiyle çocukların ağzına düşmüştü demek. Demek her şey olup bitmiş, millet kendi kendine gelin güvey olmuştu? Kocası da. O da Aladağ'dan serindi. Bes küçük oğlu. Büyük zaten karışmazdı böyle şeylere, iyi ama... Aması ne? O da bir oğulları sayılsa. Üstelik gözü açık, cin gibi. Sulu dereye götürüp de susuz getiren-lerden. Şeytana pabucunu ters giydirir... Öğlenin bu sarı

277

ka tozlu yollan tepele, gel... Eşsek olmalıydı ki anla** sın. Zeliha için geldiği meydandaydı. Topal isteği kan8 o değilden gelsin (56). Kaçın kurasıydı o. Birine şöyle ^} bakmasın. Bir baktı mı, yeter...
lr

Gök uzak uzak gürleyince aklımdakiler silindi. g nı kaldırdı, bulut aradı açık mavi gökte. Yoktu. Yoıt ama nerde gürlemişti gök?

Tarladakiler de duymuşlardı gök gürültüsünü, g-an işi bırakıp doğrularak anaları gibi bulut aradılar. Gök tertemizdi, görünürde mendil kadar olsun bulut yoktu

Ünal:

— Demedim miydi? dedi. Köydeki adamın dediği ç\ kaçak!

Zeliha, sertçe bakan küçük ağasının bakışıyla karşı. laşmasa, Ünal'ın yüzünü doya doya seyredecekti. Olmadı Ne pis insandı şu. Ağa olduysa Allah olmadı ya! Ne vardı korkacak! Niye çekiniyordu? Önünde babası, anası, büyük ağası...

Büyük oğul:

— Yağmur yağarsa yandık, dedi. Küçük sinirli sinirli:

— Dizanteri olur geberir gideriz! Ünal güldü:

— Destur yahu... Ölüme çok var daha enişte! «Enişte» sözüne içerleyen küçük oğul az kalsın park-yacaktı, tuttu kendini. Bu oğlanla eninde sonunda kapışmazlarsa çok iyiydi. Lâkin o... Pişkin mi pişkin, gülüyor, söylüyordu:

— Gece bir kafaları çekerken bastırmalı ki, sıçana dönmeliyiz. Size bir şey söyleyeyim mi? Bugün akşama

(56) Üstüne kondurmasın.

278

döndünüz. İyi bir yağmur... Ha? Ağzını hayıra aç, dedi Zeliha. Sen istemiyor musun?

ağasının aksi bakışıyle tosliyerek başım eğer mırıldandı:

İstenir mi?

Allah kahretsin, kahretsendi şu aksi oğlanı. En iyisi ngesinin dediği. Açsın kocasına, kocası da küçük ağası-a ulüyle Ödü kopuyordu çocuğu tersleyiverecek di ye ken

ngesi ğ ç , ç ğ
usulüyle... Ödü kopuyordu çocuğu tersleyiverecek di-

— Ne o? Susadm mı?

Zeliha küçük ağasını kollayıp işine daldığını görünce, cilveli biçimde gözlerini yumdu, açtı. Ünal'ın çok hoşuna gitmişti bu. Ayıp olmasa, ya da küçük ağası dan dun etmese, etmiyeceğini bilse...

— Şimdi! Sordu:

— Eeey millet! Susadık değil mi? Susuzluktan kavruluyorlardı. Büyük oğul:

— Soruyor musun? dedi.

Küçük hırsından ses çıkarmadı. Ünal için hava hoştu. Parmağıyle alımın terini silip «Kaynanası »nm yufka ekmeği pişirmekte olduğu yana hızla gitti. Kadın güneşle ateşin karşısında şırl şırl terliyordu. «Damat» ağız ka-labalığıyle sokuldu:

— Vay anneciğim? Ne yapıyorsun? Ekmek mi? Bazlama da yapacan mı? Oh be. Ekmek kokusu; öyle severim ki... Akşama iyiyiz desene!

Kadının karşılık vermesine kalmadı, alacıktan çıkan Topal karşıladi:

— Bak hele bak, oğluma bak be... Bu gece bildiğin gibi değil. Şahız bu gece şah!

Terli terli dönen kadın:

279

— Yok, hem de olmayacak bundan sonra!

— inşallah...

Ünal yanına sokuldu, göz kırptı:

— Ben senin yerine dünya kadar kütlü topladım r • neş usul usul devriliyor. Salata malata hazır olmalı iv çimli çekmeliyiz kafaları... 1-

— Bak hele bak! dedi Topal.

— Lâkin havanın gürlemesi... Ana başını salladı:

— Bir yağarsa...

— Yağarsa sonu ölüm değil ya anneciğim. Sağlık ol sun be. Öyle değil mi babacığım? Siz şimdi yağmuru bı-rakın da, millet susuzluktan kırılıyor!

Demindenberi gözlerini yüzünden ayırmamacasına hayranlıkla bakmakta olan Ayşe'ye döndü:

— Sen bari düşün Ayseciğim!

Ayşe tokat yemiş gibi sarsıldı. «Ayşeciğim» mi? önce şaşkın, sonra sevinçten çalkanarak fırladı, alacığa kurşun gibi girdi. Ayşeciğim demişti, Ayşeciğim!

Çinko tasla bakır güğümü kaptı, dışarı çıkarken kapıda karşılaştı. Hep o öğretmen, Cenap öğretmeni hatırlatan bakışı, saçını arkaya atışı, altın dişini san san göstererek gülüşü.

Dayanamadı:

— Siz kime benziyorsunuz bilin bakim!

Önce ciddileşti, sonra gülmesi bütün yüzüne yayıldı, yumuşak yumuşak.

— Kime?

— Busenize...

— Bilemem ki...

— Cenap öğretmene!

— Kim o?

— Bizim okulda, beşlerin öğretmeni...

280

^, Kimi?

^_ Cenap öğretmeni? Utanarak başını önüne eğdi: __ Çok, dedi. Çenesinden kaldırdı:

__ Demek çok seviyorsun? Beni de onun kadar se-ek misin?

S Başı dönüyordu. Sevmek, hem de nasıl. Ah bilse, bi-

,erse nasıl seveceğini. Elinden tasla güğümün ne zaman,

sll alındığını, onun ne çabuk güğümle uzaklaştığını

İvmadı bile. Başını kaldırıp baktığı zaman taa nerelere

«itmişti- Ağlıyacak gibi oldu. Bir yalnızlık bir boşalma.

İfe diye gitmişti sanki? Niçin «Seveceğim, tabi sevece-

Jim, vallahi billahi seveceğim...» dememişti?

— Gel buraya! Nenesi gene. Gitti:

— Kızım senin aklından zorun mu var?

— Niye nene?

— Bir de soruyor. Şu yüzümün terine bak! İstemiye istemiye deminki bezi aldı, nenesinin terini

sildi. Aklı onda. Tabi sevecek. Halasının inadına. Halası duysa... Duysa deli olur. Olursa olsun. Cenap öğretmenden de güzel işte. Tabi güzel, tabi tabi...

— Sil!

Sildi, bakmadan yüzüne. Halası ne bilecek «Beni de onun kadar sevecek misin?» dediğini. Söylemez ki.

Niye söylesin? İkisinin arasında bir şey... İkisinin, elbette ikisinin, tabi. A, kime ne? «Beni de onun gibi

sevecek misin?» demedi mi? Boyu mu küçük. Hiç de bile. Gelecek ay on bire girecek. Halası? On altı

yaşında. Ne, beş yaş Çok çok. Beş yaştan ne çıkar? Yüksek topuklu giyse, halası gibi. Giyer. Annem

annem, bana yüksek topuklu ayakkabı al der. Babası mı? Babası bir şey demez. Dese

281

uı, ucu ue yujsseK topuKiu istiyorum!» hiçbir şey j*q&-babası. Peki der. Alırlar. Giyer. O zaman halası

kad masa bile boyu, gene de... Şu pis Cavit. Ona söyler»,-0" ceğim «Beni de onun kadar sevecek

misin?» dediği^; ^ duysa, yılan gibi çocuk. Hemen annesine, arkadan u" basına, nenesi, dedesi,

emmisi... En iyisi duyurmam * Duysa bile inanmaz ki. Aptal. Yoğurt çaldı da ayran parken dedi,

edepsiz. O duysa! Duysa ayıplar hh Pi Ci bil h

Pis Cavit bilse, hemen yetiştirir ayranı. Çaldım nıP iv çalacak mışım?

— Silsene kız!

282

XVIII

yukarda kırık ay, külrenkli kalabalık bulutların için-

harmanlamıştı. En küçük bir esinti yoktu. Boğucu ,!, sıcak kaplamıştı ovayı. Pus gibi. Sivrisinekler belki

de her geceden çok, aç kurtlar gibi çökmüşlerdi alacıklara, ^palların alacık kapısı üzerindeki sopaya

geçirili küçük »emici fenerinin çevresinde dolanan pervaneler her geceden çoktular. Kendilerini fenerin

ölgün, sarı ışığına çılgınına atıyor, fenerin sıcak, kaim camına toslayıp geriliyorlardı.

Kocaman, uyuz bir köpek neredense çıktı. Küçük gemici fenerinin sarı sarı aydınlattığı alacıkların

önündeki dağınık sofrayı görünce şaşkınlıkla durdu ilkin. Nasıl olurdu? Sofra, üzerinde ekmek parçaları,

bulaşık kaplar, birer kenara yuvarlanmış boş sardalya kutuları, peynir parçaları... Nasıl olurdu?

Usul usul yürüdü, durdu, gene çevreyi titizlikle kol-ladı. tnanamıyordu. Olacak şey değildi. Kurulu sofrası,

bulaşık kaplar, ekmek parçaları... Birden sivrisineklerin saldırısına uğramışçasına olduğu yere çöktü,

dişleriyle sert sert kaşındı, kalktı. Sırası mıydı? Sivrisinek, gene, Pire... Sırası mıydı yani?

Bir an zifirli kapların kokusuyla sarhoş oldu adeta. Birbirine gecik böğürlerinde sinirli bir titreme, ıslak, kı-m>l kimil burnuyla sokuldu. Yemek artıkları içindeki bu-«şık kaplan yaladı yaladı yaladı. Yaladıkça açlığı şah-
283

riiti, sonra inilti... Kaplardan birini ön ayakları ar alıyor, oynuyor, sonra onu bırakıp bir başkasını j sonra daha bir başkasını. Ne yapsa boş. Ekmekler' yuttu, sıra boş sardalya kutularına gelmişti.

ş y tularına gelmişti. Gel

ama, boş kutuların bakır sahanlara değmesi ortalı^-gırtı yaratıyordu. Dalmıştı. Birinin gelmesi, geliverni"! elindeki sopa ya da taşla canını yakması... SI>

Dişi bir köpeğin yavrusuyla oynarken duyduğu ha mırıltısı içinde coşmuştu ki, Topal eskici'nin karısı si ^ sineklerden huylanarak alacıktaki yatağında ka/ bld

y acıktaki yatağında kasınc./

başladı. Hart hart kaşınıyor, sineklerin ısırıldığı ver]e | tırnaklarıyla kanatıyordu. Birden dışarda bir köpeğin b laşık kaplarla oynadığının farkına vararak yataktan kalk ti, alacığın kapısına geldi: Kocaman, uyuz bir köpek bulaşıkları birbirine katıyordu. Sivrisinek, uyku, mundar köpeğin iliştiği kaplar... Bir sopa kapıp fırladı. Kocaman köpek, ondan beklenmiyen bir çeviklikle ovanın karanlıklarına daldı gitti.

Sivrisinekler, uyku, mundar köpeğin iliştiği kaplar... Açılmıştı çenesi:

— Allah kahretsin böyle gelini, Allah kahretsin! Köpeğin mundar ettiği kapları, ekmek ufaklarını, çatalları kaşıkları toplarken susmayı bilmiyordu:

— ... ulan eşşek sıpası, kocan, kaymbaban, misafir oturmuş içiyorlardı, sen de oturuyordun yanlarında. Ne halt etmeğe cehennem olur gidersin de sofrayı yüzüstü bırakırsın? Ben bu yazının yüzünde itin mundar ettiği kabı kaçığı nasıl kırklarım?

Aklına kızı geldi. Akşam onu da oturur bırakmıştı yengesiyle birlikte!

Kaplan filân unutarak alacıklarına kuşkuyla gir"1' kızının yatağına baktı. İçerisi alacakaranlık olduğundan göremedi. İyice sokuldu, yatağı eliyle yokladı, yüreği ag-

284

, jeCanla çıktı. Bir süre elleri belinde, çevreye sinirli jj baktı. Harmanlamış ay, sivrisinekler yüklü sıcak, , eğin mundar ettiği kap kaçak... Nerdeydi bu kız? enin ku vaktında nereye giderdi? Gitti, ne halt edi- j? Onunla mı? Ya başına bir çorap ördürürse?

u? O

ş

u işten geçmiş, her şey mahvolmuşçasına olduğu yer-çöiiieldi başını avuçları içine aldı. Bu ne kızgınlıktı? a baba, çifte çifte kardaşlar... Kime çekmişti bu? Tam "pahıydı, biliyordu ama, gene de... En biri küçük, sez-^ _ Seziverse...

Çömeldiği yerde doğrudu, uzaklara, taa uzaklara baktı- Ya şu sıra babası, küçük ağası uyansa da işin far-ijna varsalar? Ya oğlanla bıçak bıçağa gelseler? Deliydi, niüceret deliydi, aklından zoru vardı bu kızın.

Birden aklına küçük gemici feneri geldi. Onu asılı olduğu yerden alsa, bir başka yere assa, ya da söndürse, deli kız farkına varıp döner gelir miydi acaba? Aklına yattı, feneri önce kıstı, sonra camını kaldırıp üfledi. Ortalık büsbütün kararmadıysa da, kalabalık bulutların perdelediği ayın kü rengi ışığı ovanın puslu sıcağını arttırdı sanki.

Zeliha, kaç vakittir gözüyle kontrol edip durduğu küçük gemici fenerinin önce kısılip sonra da söndürüldü-ğünün farkına varınca telâşlandı:

— Ben gidiyorum!

Ünal anlamamıştı ilkin. Kolları arasındaki kızı kolay kolay bırakmak niyetinde değildi:

— Niye? Ne var?

— Fener, fenere bak! Ünal döndü, baktı:

— Kim acaba?

Zeliha ayağa fırlamıştı bile:

— Kim olursa olsun. Hadi bana müsaade!

285

uncu uu gece ae Kaçırmanın yarım kalmışlığı}vj küfür mırıldanarak cebinden cigara paketiyle kibrif • kardı. Sonra vazgeçti. Bomboş, fin fin karanlıklarda ı?' rit çakmak hiç de uygun değildi. Gözleri hızla uzak] kızın beyaz gölgesinde, cigara paketiyle kibriti yen-!911

rphinp itti

^1

cebine itti.

Zeliha beyaz bir gölge gibi bir zaman gitti,

gg g

gitti, s

oturdu, tarlada sindi. Sine sine yürüdü bir süre. pam ,a larm arasına sinerek yürümek zor değilse bile, rau sizlik veriyordu. Boy atmış pamukların kozalakları C" ..' çöpü bacaklarına sürtünerek huylandırıyor, canını vat yordu. En iyisi tarlayı kıyıya çıkıp hendeğin içinden H laşmaktı. Öyle yaptı. Hendeğe iki kat, hızla agasıgji; alacığı hizasına gelince kafasında şimşek çaktı: Yengesi ni uyandırırsa?

Tamam. Feneri önce kısan, sonra da söndüren babası, daha kötüsü küçük ağası ise, nerden geldiğini sorsa yengemle oturuyorduk diyebilirdi.

Hızla büyük ağasıgilin alacığına geldi. Kapıda bir süre durdu, içeriyi görmeğe çalıştı, göremedi. Hafif, çok hafif bir alaca içinde insan, yatak, cibinlik, çoluk çocuk adına karmakarışık bir bulanıklık. Girse mi, girmese mi? Hâlâ yüreği alabildiğine çarpıyordu. Girdi. Ağır ağır ilerledi. Makaralı horultudan ağasının yattığı yeri keşfederek gitti. Karısı yanında yatardı herhalde. Tamam. Sıcak ve sivrisineklerin vıltılarla dolandığı ağır hava. Ağasının yanında yatan karartıya iyice eğildi. Yengesi. Omuzunu dürttü, ikinci dürtüşte kadın heyecanla sığırayıp oturdu:

— Kim o?

— Susss!

Ağası homurdanarak bir yandan bir yana döndü. Yenge anlamıştı. Kocasının yanından usullacık kalktı, dışarı çıktılar.

— Hayrola?

286

Henaege gımyaim yar

^-Ee

— Bir baktım fener kısıldı, sonra söndü.

— Sahii?

— Gözüm çıksın ki...

^ Kim?

— Bilmiyorum. Küçük ağamsa diye buraya geldim. . ninle oturuyor olalım bari. Sorarlarsa, benim yanımda, ü de, emi?

Yenge esnerken başını salladı.

— Hadi ben gidiyorum, yat sen de.

Hızla ayrılıp alacıklarına gitti. Anası, alacığın öbür vanında sinirli sinirli dikiliyordu. Kızını yerden biter gibi »örüverince ürktü ama, kendini çabuk topladı:

— Nerden bu geliş kız? Kayıtsızca:

— Yengemin ordan, dedi.

Ana her şeyi düşünmüştü de bunu düşünmemişti. Olabilirdi. Olabilirdi ya, gene de anlamlı anlamlı sordu:

— Yengenin yanında ne işin var bu saatta? Kızdı:

— Yalan söylüyorum, dostumla beraberdim! Ana yüz göz olmak istemiyordu:

— Tuh, dedi. Fahişe!

— Ağzını bozup durma çok. Sıcak, sinek... Ne yapalım? Oturuyorduk...

— Sofrayı niye kaldırmadınız?

— Sen yatmıştın, babam mabam içiyorlardı...

— O oğlan defolup gitti mi? Canı sıkıldıysa da bozmadı:

— Ne bileyim ben?

— O kaplar kırklanmadan kullanılmaz...

— Niye?

— it bulaştı.

287

i |r

J"6

tağına devrildi. Kalbi hâlâ çarpıp duruyordu. Fene ^ ner... Ne diye bırakıp gelmişti sanki ? İsterse küçük ^ sı olsun. Heye, orda onunlaydım dese ne lâzım gei-Çocuk her şeye razıydı. İsteyim diyordu, yok. Kaç k diyordu, yok. Gerçekten de, dediği kadar vardı, ço]ç , kaktı. Korkacak hiçbir şey yoktu oysa. Nasıl olsa b verilmeyecek miydi? Ha bu olmuş, ha da başkası. J şey bununla yaptığı gibi başlayacak, bunun yapabi]ec? kadarla son bulacaktı. Sonra? Sonrası gebelik, çoluk cuk, yurt yuva.

Alacakaranlık boşlukta çıplak ayaklarıyla kollar™ boyuna sallıyarak sivrisinekleri kovuyordu sözde. Sivri sineklerse avuç avuçtu. Vıltılarla inip kalkıyor, şurasını burasını yakarcasına dağlıyorlardı.

Hendeğin içinde kucağına oturtmuştu. Elini koltuk altından sokmuş, göğsünü kuvvetle tutup kendine çektiikten sonra dudağını dudağına yapıştırmıştı. Sıcacık dudakları. Dili, dişleri... Olursa bu, olmazsa başkasını istemiyordu. Değil küçük ağası, anası babası razı gelmesin-lerdi isterse!

Sinekler, sivrisinekler...

Razı gelmeseler de hepsini çiğneyip ardına düşse... Basıp gitseler şehre. Şehirde ne iş olsa tutarım demişti. Elinden herbir zenaat gelirdi madem... Bir zamanlar ağasının çalıştığı fabrikalardan birine girse, fabrikanın bulunduğu mahalledeki kiralık odalardan birine yerleşseler, ağasıgil gibi, tıpkı ağasıyle yengesi gibi. Gerekirse o da çalışırdı. Yengesi nasıl çalışmıştı! Birlikte işe gider gelirler, fabrika kantininde yemeklerini yerler, paydoslarda birlikte çıkarlardı. Yatmadan yatmaya gelirlerdi eve. Ne bulaşık, ne tahta... Ama hayır, bulaşık olmasa bile ça-maşır, tahta derdi... Olsun. Haftada bir çamaşır yıkar. tahta silerdi. Sirt sırta verdiler mi, ikisinin kazancı... Bu'

288

/ rsm babasıyla anası, sırt sırta verip ismarıççılığa işi r]<en oğullarının güm güm gümüliyen konaklarında di-)edikleri gibi...

Vınıltıyla gelen bir sivrisineğin gerdanını yakması!

Hırsla doğruldu sırtüstü yattığı yerde. Allah kahret-indi pamuk toplamayı da, yazının yüzünü de. Sinekler, navar gibi sinekler. Bir an düşünmesine olsun fırsat vermiyorlardı. En iyisi, bütün bunları açıp, «Al beni, beraber gidelim şehire!» demekti. Dediklerini yapsalar da jUtsalar şehirin yolunu. Ne olurdu? Yaşı mı küçük? Küçük olsun. Onu hapse mi atarlardı?

Ürktü. Hapise atarlarsa kim bakardı? Yemeğini kim götürür, kirlenen çamaşırını kim yıkardı? Yaşı küçük diye hükümet anasına babasına teslim eder, anası babası da... İlle de küçük ağası! Değil hapishaneye yiyecek gön-dertmek, kapıdan dışarı bırakmazlardı. Ne lanetti şu küçük ağası! Belki de şehire, ardlarına düşer gelirdi. Gelir, onunla kavga eder, çeker bıçağını, ya da kunduracı fal-çatasını... En iyisi her şeyi inceden inceye...

Gene bir sineğin yakması... Yanan yeri kanatmcaya kadar kaşdıktan sonra oraya tükrük sürdü. Şehirde ey-leşmek niyeydi? Madem elinden şoförlük geliyordu, bulurdu şoförlük üstüne bir iş, basar giderlerdi uzak uzak. Dünya büyüktü, Allah büyüktü. Giderler, bir başka büyük şehrin herhangi bir kenar mahallesinin kiralık bir odasına yerleşirler... İsterse bırakır şoförlüğü, gittikleri şehrin fabrikalarından birinde birlikte çalışırlar. Babası, anası, küçük ağası nerden bilecekler gittikleri yeri?

Harmanlanmış ayın ortalığa vuran hafif alacasında gözleri sevinçle parladı. Aklına yatmıştı, bu daha iviydi. Biliyordu, nikâhsız yaşayınca çocukları olsa piç düşerdi, diyordu ama, ne lüzum vardı çocuğa? İki yıl. İki yıl

289

F. 19

cuk doğururdu ona.

Uykuya ne zaman geçti, sabah ne zaman oldu?

— Zalha, kız, Zalha!

Anası. Babası yatağında oturmuş kahve içiyorH Büyük ağasıyla, küçük ağası da yanlarındaydı. Ije ' Yüzünü görmek gelmiyordu içinden. Bir surat, bir tav bir zavur... O gün, o gece, ertesi gün, ertesi gece hep k ' nu indirip kaldırdılar: Ünal bir şoförlük, ya da şofe yardımcılığı bulacak, onu bir gece yolda bekliyecek. M\\ leti uyuttuktan sonra birkaç parça çamaşırıyla gelecekti Atlıyacaklardı kamyon, ya da taksiye, ver elini gurbet elleri!

Ünal:

— Sen heye de, üst tarafını bana bırak! diyordu. Benim elimden uçan da kurtulmaz kaçan da. Heye mi? Zeliha bir türlü «Heye» diyemiyordu. Korkuyordu. Korkusu kendinden çok onun içindi. Evdeki pazar çarşıya uymıyabilir, yakalanırlar, hapise atarlar, hapise atılınca kim bakardı ona?

O gece, ay filân doğmamıştı, kaim bir bulut gerisinde yıldızlar perdelenmişti sanki. Arada kaim bulutların yırtığından kendini gösteren bir yıldız dünyaya göz kırpyorsa da, kaim bulutlar, yağmur yüklü bulutlar...

Ünal her zamanki gibi hendekte, avuçları içine sakladığı sigarasını içerken, Zeliha'yı düşünüyordu. Günler-denberi ayağına gelip, iki gece önce de bir çılgınlık anında onun olan bu kıza dehşetli bir yakınlık duymağa başlamıştı. Onun olmasa da işi «Bilmem ki?», «Nasıl olur?» ya da «Senin için korkuyorum. Seni hapse atarlarsa ya?» larla kaçınmakta devam etse belki de günün birinde bıkip o usanır, başım alır giderdi. Ama şu son iki gündür, görünmez bağlarla öyle bir bağlanmıştı ki!

Avuçları içinde saklıyarak duman aldığı sigarasını

290

jj sonunda. Hâlâ gelmemişti. Her gece bu vakıtlar ^ tan gelmiş olurdu. Kucağına oturtur, gittikçe artan bir î". canın solumaları arasında hendeğin kupkuru topra-^ yuvarlanır gecenin içinde kurşun gibi akan yarasa-l vınıltıları ortalığı tutan sivrisinekleri duymadan ! uzun altüst olurlardı.

Tükenen cigarasını hendeğin toprağında söndürme-. n önce yenisini yaktı. En son ve ondan önceki geceleri tırılıyor, huyluluğu artıyordu. Gene gelirse, kendini larma atsa, birbirinin olsalar sonra da hendeğin içinde ,az, titrek bir gölge gibi çekip gitmesini, karanlıklar-ağır ağır erimesini gözetlese! Artık umudunu tam kesecekti ki, geldi. Hem de hen-İçinden, sine sine.

— Vay! Hendeğin içinden ha?

— Ne yapayım?

— Gelmiyeceksin sanmıştım...

— Gelmiyecektim, zorla geldim! Bileklerinden tutup kolları arama aldı:

— Niye?

— Görmüyor musun buz gibiyim! Gerçekten de, bilekleri buz gibiydi. Dudaklarına uzandı, genç kız kaçındı:

— Yapma!

— Niye?

— Çatladı bütün, acıyor...

Dehşetli bir ihtirasla kıvrandığı halde kendini tut-[] bıraktı buz gibi bileklerini:

— Sen sıtmasın Zeliha. Atebrin içmiyor musun? Elini isteksizlikle salladı:

— İçsem bile...

— Ee?

— Kulağasma. Zaten ne kadar cıktı? Çoktan bitti.

— Bitti ha?

291

Gök derinlerde guriuyordu. uunieraenoeri <j bir yağmurun belirtisi gök gürültüsü, şimşekler, bu yakınlarda dehşetli bir yağmurun boşanacağına cilik ediyorlardı.

Ünal göklere, kalın, külrenkli, yer yer karanla v lutlara sıkıntıyla baktı. Topal'ın, küçük oğulun, \,^' oğulun en küçük oğlunun sıtmadan yattıklarını bilj du. Demek Zeliha da sonunda...

— Demek kinin, Atebrin kalmadı? Başını koluna dayamıştı genç kız:

— Kalmadı, dedi.

— Ateş de geliyor mu?

— Hem de nasıl. Deli oluyorum.

— Başın?

— Çatlıyacak gibi ağrıyor... Acıyarak:

— İstersen git yat, dedi.

Genç kız sevgilisinin ellerine sarıldı:

— Sözüümüz söz değil mi? Beni alıp kaçacaksın buralardan değil mi?

Onu kollarının arasına aldı, tatlı tatlı sıktı:

— Şüphen olmasın.

— Ya sıtmadan çirkinleşirsem?

— Çirkinleş...

— Nefret edersin benden?

— Etmem.

— Günahıma girdin, beni bırakma olmaz mı?

— Ben namussuz değilim, korkma!

— Peki. İnanıyorum sana. Beni kor gidersen vallaha da billâha da kendimi ırmağa atarım, kanlım olursun. Vebalimden kurtulamazsın!

— Çocuk. Sen benimsin, ben senin. Bizi bundan sonra ancak Allah ayırırsa ayırır...

Ayrıldılar. Zeliha geldiği gibi gene hendeğin içinden

292

n \j " ^ j

— dan, küçük bir tepe gibi toplanıp yığılmış pamuk küt-!ı rinin yanından hızla geçerken, ayağa kalkıveren be-"" yuvar yuvar anasıyla karşılaştı:

— Seni kahpe seni, seni fallik seni. Bana her şeyi grü> dosdoğru anlatacaksın. Söyle, nerden geliyorsun?

Anası öyle kesindi ki, saklamanın faydası olmadığı-

inanın yanı ağır bastı. Zaten iş işten geçmişti, sakla-tJ00a faydası neydi?

_Onun yanından geliyorum!

— Ünal'ın değil mi?

Başını salladı.

Kadın, sıtmalı hasta kadın da kızı kadar halsizdi. n[e diyeceğini, ne türlü davranacağını bilmiyordu. Sıtmadan başı çatlıyacak kadar ağrımasa, kolu kanadı tutsa belki saçlarını eline dolar, altına yıkar, ver ederdi yumruğu. Bütün bunları yapamıyacağıma akli kesince başla- çöküp içini çeke çeke ağlamağa. Zeliha şaşırmişti. Ya şimdi babası, küçük ağası duyar da çıkıp ne olduğunu sorarlarsa?

— Ana, anacığım hüs, Allahını seversen hüs! Kadın çömeldiği yerde avuçları arasına aldığı başiy-
İe hıçkırıyor, ağzından tek söz çıkmıyordu. Neden sonra kekeledi:

— Vay, vay başıma gelenler vay. Vay ben kimin haltlarını karıştıracağım şimdi, vay? Gözün çıksın yazı, Allah belânı versin yazı yaban, bu haltlar da mı gelecek-•ibaşımıza? Arım namusum... O deli herif duyarsa, küçük oğlan duyarsa ben ne yaparım? Kız sende hiç mi akıl y°k kız? Çifte kardasın arasında bu ne cesaret kız? Kız seni de, onu da parça parça edeceklerini düşünmüyor mu-sun kız?

Yakınlarda kuvvetli bir şimşek çaktı, gök hızlı hızlı

293

zü kireç gibiydi.

* ^_

— Ana, dedi, ana hüs, kurban olim ana hüs...

— Neye yarar kızım, kurban olmak neye ya Ben senin için neler düşünüyordum yavrum. Yarın V ^
daşların sırt sırta verip ismarıççı dükkânımızı kurac t lar, güm güm gümüliyen konağımızın çirasını yakac
ı lardı. Ismarıççılarm bacısı olacaktın, halli mallı kon-a lara gelin gidecektin...

Birden ciddileşerek sordu:

— Aranızda bir olup bitti geçti mi kız?

Zeliha utanarak başını eğdi ilkin, sonra bakışla^ şehrin bulunduğu taa uzaklara kaldırdı. Uzaklarda ka.
ranlığı titreten ışıklar çalındı gözlerine. Sanki bir yangın vardı da rüzgâr estikçe alevleri sallıyordu.

— Cevap versene kız!

Gözlerini taa uzaklarda büyüüp titreşen, alçalıp yük selen aydınlıktan ayırmadı:

— Amaan sen de be...

Yuvar yuvar kadın anlamıştı, her şeyi anlamıştı:

— Amaan mı, amaan mı Zalha? Amaan ha? Demek her haltı işlediniz? Vay deli kafam benim, vay
benim sersem kafam. Ben şimdi kimin boklarını yiyeyeğim? Kocama, oğullarıma ne cevap vereceğim
ben? Beni yatırsak, kesseler yeri, kafamı iki taşın arasına koyup ezseler yeri Zalha, ah Zalha neden
yaptm bu işi? Deli misin sen kızım? Aklını mı kaçırdın?

Kocası, oğlu, küçük oğlu ille de, gözlerinde canlanıyor, ikisi iki yandan üstüne yürüyüp hesap
soruyorlardı sanki. Sanki kocası her şeyi biliyordu da, «Kahpe!» diyordu, «bu kızı bu hâle getiren
sensin! Bir kızın her halinden anası mesuldür. Sen kahpe olmasan kızının kan-peliğine göz yummazdın!»

Başını yeniden avuçları içine aldı, tekrardan hıçk'r' mağa başladı.

294

sıkta- Beyni donmuştu, donmuştu da işlemiyor, kafasından hiçbir şey geçmiyordu. Anasının hıçkırıkları,
işlediği sUçun büyüklüğünü yeni yeni anlatır olmuştu. Demek coh Ç°k büyük bir suçtu bu? Olabilir, nasıl
olsa kaçıp giyecekler mi? Bir büyük şehirde sırt sırta verip ça-j)Şınıyacaklar mıydı?

Uzaklardaki ışıklar çok uzakları bir yangın alevi gibi sarmış*1- Gözleri orda, anasının dinmek bilmeyen
hıçkırıklarını dinliyordu. Işık sarsıla sarsıla yaklaşıyor, derlenip toplanıyor gibiydi. Derlenip toplanıyor, bir
an sanki bir çukura inip yittikten sonra, yeniden düze çıkıyor, sarsılıyordu. Yaklaşan bir şey, belki de bir
kamyonun güçlü fenerleriydi. Bunu bir süre sonra anladı. Yaklaşıp, titreşen yangın alevleri sanki
ortadan ikiye bölünmüştü. Hem ikiye bölünen ışıklar, hem de derinden derine bir homurtu. Homurtu
yaklaştı, yaklaştıkça büyüdü, ovayı doldurdu, sıtma ateşleri içinde kavrulanları uyandırdıktan sonra gün
doğudaki tozlu yoldan geçip gittiler. Ard arda üç taneydi. İçlerinde insan mı vardı, zahire mi?
Görünmüyordu. Günlerdir gelip gelip geçiyordu kamyonlar. İçleri erkek yüzlü kadın, çirkin çocuklarla
sinirli erkekler yüklü kamyonlar geçiyor, tarlalar dolusu pamuğun mevsim yağmurlarından
kurtarılabilmesi için tarlalara koşturuluyordu.

Ana, hıçkırıkları içinden doğrularak sordu:

— Peki, nolacak bunun sonu? Zeliha omuz silkti:

— Bilmem.

— Nasıl bilmezsin kız? Kız nasıl bilmezsin anam bacım? Sen deli misin? Hangi akla hizmet ettin de
yazı-n"i ne idiği belirsiz baldırı çıplağa... Söyle kızım. Beni kahrımdan öldürmek mi istiyorsun? Söyle de
bir çarece bakalım yol yakinken!

295

dem yumuşamıştı, onunla birlikti demek. Babasını, küc"ı ağasını yatıştırırdı.

— Söylesene kız! Gözlerini yere indirdi:

— Amaan sen de be.

— Amanı zamanı yok Zalha. Bu işi ört bas etmek lâzım yavrum. Hiç bir şey konuşmadınız mı?

Canım dişine takarak:

— Konuştuk, dedi.

— Ne konuştunuz?

— Beni alacak.

— Madem niyeti buydu, niye gelip adam adam iste. medi?

— Ne bileyim ben?

— Ya kaçır giderse? Ya seni böyle yüzüstü bırakırsa?

— Bırakmaz.

— Ne biliyorsun yavrum? El adamı. Çeker giderse nerden, kimden arar sorarız? Baban, kardasın... Ah Zalha, ah yavrum. Kendini de beni de belâya soktun. Şimdi tutsam, babana açsam... Deli herif. Küçüğün kulağına giderse biliyorsun...

Ağasının hiç sevmediği yüzünü hayalliyen Zeliha'nın kaşları çatıldı:

— Ne olur?

— Ne mi olur? Allah sen gösterme yarabbi!

— Gösterirse göstereyim. Önümde babam var, anara var, büyük ağam var. O kendine baksın...

Demindenberi sıtmadan üşüyüp duran kadını şimdi bir ateşin alevi sarmıştı. Demek kız gözüne her şeyi almıştı? Böyle zamanlarda üstüne düşmenin doğru olmya' çağını biliyordu. Gençti, cahildi, akli tepesinden yukar-

296

! atabilirdi. Yelkenleri iyice indirerek:

' __ Hadi, dedi, hadi gir yat yatağına da aklını başına

^Allah vere de sözünde dursa. Sözünde durursa, ne ya-' hm? Kader, kismet deriz. Ben böyle istemezdim amma, "idu. Kanı kanla yıkamazlar, suyla yıkarlar.

Kızım önüne kattı, alacığa girdiler. Kocasını inliyordu. .teşler içinde. İçeriye birilerinin girdiğini görünce:

__ Su, dedi.

Zeliha, bakır tası doldurup götürdü. Topal yatağında hafifçe doğrularak suyu gurt gurt içti, tası geri verdi. oası çathyacak gibi ağrıyor, sıcak sıcak terliyordu. Bir ara inleyen bir sesle:

— Yanıyorum, dedi, yanıyorum avrat. Ah şehirde jsaydık, ah buz olsaydı...

Kadın da ateşler içinde, kocasının yanma gitti, adamın sıcak sıcak terlemiş, yanan başını, terli saçlarını yokladı. Topal:

— Başım, dedi. Başım çathyacak!

Kadın belindeki bezle kocasının alnını, yanaklarını, gerdanını silerken:

— Benim? Benim ya?

— Buradan sağ salim kurtulursak...

— Kurtulursak bir horoz adağım olsun! Kocasının yanma uzandı. Uzak uzak gürliyen gök, sivrisinek vınlıtları, sıcak. Pus gibi bir sıcak tekmiil ovayı kaplamıştı. Yağmur sığağı. Ilık ılık, kan gibi, pus gibi bir sıcak. Bir yandan bütün bunlar, bir yandan kızın şu hâli. Oğlan helâl süt emmiş olmalıydı da, kızlarını yüzüstü bırakıp çeker giderse! O zaman, o zaman kopardı kıyametin kaziği işte. Yarın nasıl olsa şehire varacaklar, evdeki pazar çarşıya uyacak, belki de uymıyacak. İyi kötü bir isteyeniyse, babası, kardaşları da verimkâr olur-

297

jamazdı ya!

"" «a-

— Ana, su ana! Kızı:

— Sen yat ana ben veririm...

Kalktı, bakır tası doldurup küçük ağasına götü ,, O da sıtmaydı. Onun başı da çatlıyordu sanki. Az bir üşütme, şimdi de tam tersi. Yanıyordu, alev nıyordu. Bacısının elinden su dolu tası aldı, kana k ^ içti ama olmuyordu. Ilıktı su, kan gibi, kandırmıyor^ Geri verdi bacısına. Zeliha aldı tası, götürdü, bakır "ğümün ağzına ters çevirip koydu.

Yatağına dönerken anasını düşündü gene. Güle' tuttu. Başını alıp savuşursaymış. Nasıl savuşur? O biçim insan mı? Onun korkusu, başka. Vermezlerse diye. Bil se ki verecekler, oynardı üstelik. Sizin ailenize girmek is-tiyorum, beni de bir oğulları saysınlar dememiş miydi?

Sabaha kadar bu türlü düşünce, sıcak ve sinekten aman bulup daldıkça da düşüncelerini düşünce sürdürerek sabahı etti. Gün, serin, taptaze gün ışımca kalktı. Babası, anası, küçük ağası serilmiş uyuyordu. Usullacık çıktı alacıktan, büyük ağasıgilin yolunu tuttu. Yengesi uyanmıştı. En küçüğü kucağına almış, kollarında sallıyor, sıtmadan bütün gece uyumamış çocuğunu sabah serinliğinde uyutmağa çalışıyordu. Görümcesini görünce, kucağında çocuğu, yavaşça kalktı, dışarı çıktı.

Kızın gözlerinin içi gülüyordu.

Sordu:

— Hayrola?

Zeliha bir çırpıda her şeyi anlattı. Gelin birden endişelenerek:

— Aman Zeliha, dedi, benim bütün bunları bildiğimi sakın duyurma annene!

— Duyurur muyum?

298

— Çok ama, aldırma. Sonunda yumuşadı.

— Yumuşadı ha?

— Yumuşadı.

— Madem yumuşadı, söyle ona, gelsin adam adam istesin!

— Söyliyeceğim.

Yeni, yepyeni, taptaze gün doğudaki dağlar ardından kavuniçi bir şafak halinde ovayı dolduruyordu. Akşamki bulutlardan da, sıcaktan, sivrisineklerden de iz yoktu. Yoldan zahire yüklü kamyonlar, çift atlılar geçi-vOrdu tozu dumana katarak. Topal, ardında avradı, az sonra da küçük oğul alacıklarından çıktılar. Zeliha koştu. Etekleri zil çalıyordu. Sevinçten kabına sığmıyor, daha şimdiden kendini o'nun karısı sayıyordu. O sevinçle sordu:

— Nasıl oldun baba?

Topal, içernelere çökmüş iri gözleriyle halsiz halsiz baktı:

— Nasıl olacam yavrum, bütün gece ateş, ter, üşütme...

— Sen anne? Anne dargın dargın:

— Ben de öyle, dedi.

Küçük ağasının hâlini sormak gelmiyordu içinden. O da zaten beklemiyordu bunu. Dargın gibi, soğuk bir hâli vardı.

Ana:

— Onlarda ne var ne yok? dedi.

Zeliha bunu sormıya vakit bulamamıştı ki yengesinden. Döndü. Büyük ağasıgilin alacıklarından yana baktı. Bir şeyler yakıştırıp söylemeliydi. En küçük yeğeninden ötürü:

— Küçük bütün gece uyumamış, dedi.

299

görmek üzere büyük oğlunun yolunu tuttu. Ana ard U daydı. Alacığa gittiler. Kapıda, ayakta dikilen gelinin t ' çağından en küçük torununu alan dede:

— Yavrum, dedi. Hasta mı oldun sen? Hasta n, oldun?

Elinin tersiyle alnını yokladı. Yanıyordu.

— Vay yavrum vay, vay evlâdım vay... Ne dedik d geldik buralara? Yazısı da, yabancı da bataydı. Bizim har cimiz mıydı bu?

Alacık kapısına çıkan büyük oğluna sert sert baktı-

— Hep senin icadın bunlar, hep!

Büyük oğul karşılık vermedi. Verse, biliyordu baba-sim. Bağırıp çağırır, hıncını ondan alırdı. Büyük oğlunun susuşu kısa kesmesine yaradı. Gene de:

— O elci olacak deyyus bugün de gelmezse ne yaparız?

Büyük oğlunun yapacağı bir şey yoktu.

— Herhalde gelir, dedi.

— Gelirse avans isteyelim. Size verdiği kırk lirayla yarıda kaldık işte. Deyyus, babasının kesesinden ver-miyecek ya!

İki alacığın arasında küçük, beyaz bir tepecik gibi yığılmış kütlüleri eliyle işaret etti:

— Dünyanın kutlusunu topladık!

Ayşe, sonra Cavit de kalkıp dedeleriyle nenelerinin yanına geldiler. Cavit başını tutuyordu:

— Atebirinin de fosmuş be dede! Dede kızdı:

— Niye?

— Başım ağrıyor. Atebirin yutturdun güya sıtma tut-mryacaktı!

— Bilir miyim? İçinde değilim ya! Babası kolundan çekti:

Cavit silkinip omuzunu kurtardı:

— Geç yahu, ne yatması!

Kıçı yamalı kısa pantolonunun cebinden kuş lâstiğini ıkarıp alacıktan uzaklaşırken, birden durdu:

— Eniştem geliyor!

Sanki Topal'la ötekilerin ortasına hiç beklemedikle-^ anda bir bomba düşmüştü. Dönüp baktılar, geleni görüler ilkin, sonra anlamlı anlamlı bakiştılar. Topal sertçe sordu karısına:

!— Ne demek oluyor bu?

Kadın ağrıyan başını unutarak:

— Zevzek, dedi. Bilmez misin Cavit'in zevzekliğini? Sinirli bir bekleyişten sonra Ünal, elinde gene irice bir paket, hep o gülünce sarı sarı parlıyan altın dişiyile, geldi:

— Günaydın milleet!

Karşılığını aldıysa da, havanın sinirliliğini anlamakta gecikmedi. Dün, önceki günkü hava değildi. Her zaman onu görünce âdeta bir çocuk gibi sevinen «Kaymbaba-sı» nın suratı iki karıştı. İki karıştı ama, ona Ünal derlerdi...

Paketi çabucak yırtıp parçaladı. Bir şişe küçük rakı, bir şişe mâden suyu sodası, bir mukavva kutuda kinin, atebrin...

Rakı ve mâden suyu sodası Topal'ın asık yüzündeki sıkıntıyı alıp götürdü. Acı acı güldü. Rakı değil de mâden suyu sodasının siyah şişesini aldı:

— Yaşa, dedi, yaşa oğlum, ama, bunu açtırmak yok muydu? Neyle açacağız şimdi?

Ünal şişeyi ihtiyarın elinden kaptı, pantolon cebinden Çıkardığı çakısının anahtarıyla ve usta bir manevrayla Çat diye açıp uzattı:

— Oldu mu baba?

300

301

— Tam bana göre evlât, dedi.

— Sağol.

Topal şişeyi tepesine dikerken, Ünal'ın yuvalar^ fırl fırl dönen gözleri, alacığın kapısı önünden gözleri ayırmamacasma kendisine bakmakta olan Ayşe'yi gör^ sordu:

u-

— Yedi kere sekiz?

Ayşe hiç beklemiyordu. Kıpkırmızı kesildi, sonra s rardı:

a"
— Elli altı!

— Aferin.

302

XIX.

«Aferin» i günlerce unutamadı.

0 sabah gene geldi. Beklemiyordu oysa. Yatıyordu. rayır cayır yanıyordu sıtma nöbetinden. Alacığın kapımda durmuştu ilkin, başının bir davranışıyla alındaki b tutum saç arkaya atmıştı, sonra da yanma gelip gülmüştü altın dişiyile sarı sarı:

— Nasılsın?

Birden şaşırıldı. Baktı, yüreği çarpa çarpa baktı. Na-îJdi? Karşılık vermesi gerekiyordu ama nasıl bir karşılık? Niyetlendi, olmadı. Yanan gözlerinin önünde kara kara bir şeyler uçuşuyordu. Oysa şöyle derim böyle derim diye geceleri ölçmüş biçmişti. Bütün o ölçüp biçtiklerini unutuvermişti.

Yatağına yaklaştı, çömeldi. Az önce arkaya attığı bir tutam saç sarkıyordu. Elini uzattı, alını yokladı:

— Uuu... ateşin var!

Konuşurken altın dişi parlamıştı gene sarı sarı. Bayılıyordu. Saçım geriye atışı, sarı sarı gülüşü... Hiç kimse ondan daha güzel olamazdı. Halasına göre değildi. Kabaydı halası, pisti. Ne diye az sonra buradan çıkacak, pamuk toplıyan halasının yanma gidecekti? İstemiyor. Halasının yanına gitmesin, yanyana pamuk toplamasınlar, lÜlümsemesinler birbirlerine bakarak...

Pantolon cebinden gene o ufacık, pırl pırl kutuyu, Çağında kendinden kabartma harflerle Krem Pertev

303
kinin içirecekti. İçemiyordu. Gırtlığından geçm;v ^ Geçse bile acı acı bulaşıyordu ağzının içine... Ama ^ siz, yatağı yanma çÖmelmıştı bile. Başını kaldırdı tıktan ilkin, dizine koydu.

— Aç ağzını!

— Su? Susuz mu?

Altın dişiyile sarı san gülerek başı yastığa koydu, gitti, alacığın kapısı yanındaki bakır bakır tase su doldurup geldi. Ilık su, kan gibi. TekrarH az önceki gibi çömeldi, şakakları atan sıcak başı yaSt,ı tan dizine kaldırdı:

— Hadi bakalım, davran!

İstemiyor, istemiyor Atebrin'i de kinini de.

— Aç, aç ağzını, aç ağzını diyorum!

Dişlerini mahsustan sıkıyor. İstiyor ki başı dizinde uzun uzun dursun.

— İçirecem sana, ne yapsan içirecem!
Yatağa iki diziyile çöktü, kucağına çekti. Ooh, böyle daha iyiydi:
— İçemiyorum, vallahi içemiyorum!

Ufacık, çocuk elleriyle bacaklarını tutmuş sıkıyordu.

— İçeceksin!

— İki gözüm kör olsun ki içemiyorum, midem bula-nıyor!

— Bulansın, içeceksin!

Birden bacaklarının sıkılışını duydu, huylanarak saçını gene arkaya attı başının bir davranışıyla. Hoşlanıyordu bu sıkılıştan. Çadırda yalnızdılar. Az ilerdeki yatakta kızın en küçük kardeşi, yer yer büzülü büzülüver-miş cibinliği altında yatıyordu ya, önemli değildi. Yalnızdılar. Çocuk mocuk... Kaç zamandır bir şeyler seziyordu

304

,attnak istercesine.

Sağ elini koltuk altından geçirip göğsünü bastırdı:

— Hadi ya!

Büyük, yetişkin bir genç kız gibi inledi: _— içemiyorum, içemiyorum!

— İçersin.

— Vallahi içemiyorum...

— Benim hatırım için de mi?

Sıtmadan sararmış, daha incelmış yüzdeki iri gözlerde karakara bir gülüş, bir çözümlüş sonra da.

— Uzat dilini!

Uzattı. Dilin üzerine konulan Atebrin, su. Kuzu kuzu içti. Sonra da aşağıdan yukarı öyle bir baktı ki, tıpkı yetişkin bir genç kız: «Hatırınız için zehir bile içerim!»

— Aferin. Haydi yat şimdi cici cici!

Yastığa bırakılan baş, akları pembe pembe kara gözler, ince çocuk kaşları...

— Cici cici mi?

— Cici cici ya!

— Çocuk muyum ben?

— Değil misin?

— Değilim tabi. Yakında onbire girivorum! Duymamazlıktan gelerek lâfi değiştirdi:

— Kardeşin nasıl?

Nasılsa nasıl, ona ne? O ne diyor, o ne soruyor.

— Ha?

— Bilmiyorum.

Yetişkin genç kız gibi öteye dönen, dargın baş. Aldırmadı. Onbire değil, yirmiye bile girse, ne? Zeliha varken. Hem sonra, ne ayp! «Sübyancı!» diye geçirdi. «Sübvanc-ı mıyım?» Adana'da, Sinekli parkta bir gün bir sübyancıyı yakalamışlardı, suçüstü. Ellilik. Parkın tahta sıraları arasında oynayan on, onbir yaşında kız çocuklara pan-

305

F. 20

sa boylu, kırış kırış bir adam. Sarhoştı da. Sonra yalvarmıştı. Ama Çedene Ali'nin yumruğu... Yum tam da burnunun üstüne inmişti, bir kandır boşan^ sübyancının burnundan.

En küçüğün cibinliğine geçti. Ucunu kaldırdı, ej- . soktu cibinlikten içeri, çocuğun ter içindeki sımsıcak ı' mm yokladı.

— Bunun da ateşi var!

Elini çekti, cibinliği tekrardan yatağın altına soktu

— Cavit nerde? Duydu aldırmadı kız. Tekrarladı:

— Ha?

— Kim?

— Cavit nerde? Omuz silkti:

— Bilmiyorum.

Alev alev bakıyordu. «Onbirime giriyorum yakında. Çocuk değilim ben. Onbir yaş az mı? Kocaman kız oldum, öyle değil mi?»

Alacıkta hızla çaktı. Bir cigara yaktı, sonra ovaya uzun uzun baktı: Göz alıcı bir güneş vardı. Hemen her gece kalabalık ve kapkara toplaşan bulutlar kimbilir nereye gitmişlerdi. Güneş, tozlu pamuk yapraklarını pörsüt-müştü. Uzaklar taa uzaklar süt mavisi bir sis içindeydi.

Az önce Atebrin içirdiği kızın kara gözlerini bir türlü atamıyordu içinden. İyi ama istemiyordu, düşünmek bile istemiyordu. Sübyancı değildi ki!
Elindeki cigarayı sinirli sinirli çırptı, Topal'lann alacağına yöneldi. Hemen sağdaki toplanmış tohumlu pamukların küçük beyaz tepesine yaklaştı, durdu. Topal'a göre vardı bir, iki bin kilo. Sanmıyordu ama, taş atmak da istemiyordu ihtiyarın dalgasına. İki bin kilo bile olsa,
306

yuz ura. iki ogiu KirK ııra avans aımış- elci gelse de pamukları tartıp teslim alsa, avans dü-tlükten sonra ellerine altmış lira geçerdı anca. pek de bel bağlamıyarak, bir tutam kütlü aldı, tek- l klü i
ian f
fırlattı kütlü tepesine.

c
fopal'ın son günlerde neşesi iyice kaçmıştı. Biliyor-
ghirden getirdikleri yeyintinin azaldığım. İki oğulun , gj kırk lira avans da ihtimal suyunu çekmek
üzerey-

Şu günlerde elci gelip hesap görmez, ihtiyarın umdu-5ü altmış lirayı vermezse...

Alacığın kapısına tam gelmişti:

.- Enişte!

pöndü: Cavit. Elinde kuş lâstiği, koşarak geliyordu. Işmışü artık Cavit'in «Enişte! »lerine. Yalnız o değil, jerkes. ilk günler öfkeden deliye dönen küçük oğul bile. yadırgamıyordu artık. Küçük oğul kaç sefer bacısıyla el akası yaptıklarına da aldırmamıştı. Köyden ne yapıp ya-ıup kinin, atebrin getiren, sıtmadan serilip yatanlar dış-ierini gıcır gıcır gıcırdatıp, sayıklarken, tarlada çalışanlara yardım eden, ırmakta bulaşık kaplarını yıkayan, ırmaktan güğüm güğüm su taşıyan, bulgur pilâvı, merci-iek çorbası pişiren... Oydu. Kızlarını ondan iyisine mi ereceklerdi?

Küçük oğul bir gece babasıyla anasının mırıl mırıl konuşmalarını duymuştu. İki de daha şimdiden karı ko-a sayıyorlardı. Ağasına gelince, dünden «Tamam! »ı çekilişti. Alan razı, satan razı. Ona neydi? Hele bir gün lâf ırasında bir zamanlar Torosspor'da sol iç oynadığını da öğrenince...

Alacığın önündeki konuşmaları duyuluyordu. Cavit'-n sesi birden yükseldi:

— Enişte enişte... ite hele ite!

— Ne olmuş?

— O it şimdi itlingine mi gidiyor?

307

o
deki yatağında inliyerek yatmakta olan babası da -Öt ler. Ulan ne antika oğlandı şu Cavit!
*

Ünal gülererek içeri girince, Topal:

— Ulan, dedi, ulan Cavit..

Küçük oğul derinlere gömülmüş gözleri, incelmj züyle sordu:

^

— Ne yumurtladı gene o?

Ünal altın dişiyile sarı sarı güldü:

— Öyle zeki çocuk ki... Tarladan, taa öteden bir it geçiyordu, üç ayağıyla koşarak. Onu sordu, gine mi gidiyor diye...

Birden ciddileşti:

— Nasılsınız?

Gün aşırı yokliyan sıtma nöbetlerini gene hatırhyan Topal'ın tepesi attı:

— Nasıl olacağız, görüyorsun işte!

Yanına gitti, yatağı önünde durdu, çömeldi, terii alınına elini koydu kaynatasının:

— Ateşiniz var!

— Kaç ton istersin?

Ünal gene sarı san gülererek pantolon cebinden küçük, pırıl pırıl kutuyu, Krem Pertev kutusunu çıkardı:

— Atebrin?

İri kıpkırmızı gözleriyle baktı:

— İçek bakalım...

O sıra vmıltıyla geçen iri sivrisineğin uçan karaltısına kocaman pençesini atarken, sineğin Allahma, kitabına, gelmişine, geçmişine, yedi göbek sonraki zürriyefr ne kaba kaba söğdü. Küçük oğul:

— Destur, dedi, destur gene sabah sabah! Sertçe döndü, küçük oğlunun desturuna söğdü b«

kez de.

p

p bindi:

Ne o ne demek lan? Benden hesap mı soruyor-

Sabah sabah ya fettah ya rezzak be! Fattanının da, rezzakın da... Nedir lan? Beni mi edeceksiniz? Ardınıza takılıp geldiysem sizin andanıza mı girdim, hırpolar? Beni ananızın yerine

ky

Küçük oğul kendini zor tutarak:

__Kes, dedi, kes. Üç gün sigarasız, içkisiz kalınca

taşlama gene dükkândaki gibi!

Yatakta hırsla oturdu:

— Lan bana bak Ali banaaa! Kızdırmayın beni, geldiğim gibi gitmesini de bilirim ben ha!

— Git, dedi. Ali. Kırmızı balmumuyla davet etmedik ya!

Tepesinde alacık, alacıktaki yataklar, kap kaçak, şu bu fırıl fırıl dönüyordu. Demek ardlarına takılıp, oğullarının geldiği yazı yabana gelmesi havayla cıvaydı? Demek makbule geçmemişti? Peki ama, bu Allahsız oğlu Allahsızlar hiç mi baba kadri bilmeyeceklerdi? Yetmişine merdiven dayamış haliyle ardlarına düşüp yazı yabanda sıtmalara tutuluşu hava mıydı?

Yatağında hırsla kalkıp dışarı çıkan küçük oğlunun ardından baktı, baktı... Ünal yanına geliverdi, yatağının yanına ilişti:

— Boşver baba, cahil o daha, uyma! Ona döndü bu sefer:

— Boşver ne demek? Cahil ne demek oluyormuş? Eşşek gibi ikisi de. Bütün bu akılları o ağası olacak keneften alıyor bilmiyor muyum? Kafa kafaya verip beni Eştiriyorlar. Baba düşmanları. Maksatları beni başlardan atmak, Duymadın mı dediğini! Gidersen git dedi.

30*

mm, küncüden ufağını...

^ İllî-

Ünal sigara paketini çıkarıp uzatmıştı:

— Yak hele baba, yak da aklın başına gelsin! Sinirli sinirli bir sigara aldı:

— Allah senden razı olsun, Allah taş deyi tutt « nu... Benim asıl evlâdım, asıl has evlâdım sensin!

Kibriti çaktı:

— Sağol. Senin has evlâdın olmak benim için şerec Göz kırptı gülererek:

— Arasına ufak şişe yapardın, dalgamıza bakardv oğlum. Kaç vakittir...

— Aklımda baba, aklımda ya...

— Aklımda ya'sı var mı? Şu elci deyyusu gelince bi? de karşılığını yaparız!

— Ayıp ettin, şimdi ayıp ettin işte!

— Niye?

— Niyesi var mı? Teklif tekerlek güdüyorsun... Sigarasından aldığı bolca dumanı alacağı tavanına üfledi. Sonra birden başka bir fikir attı ortaya:

— Bana bak oğlum. Benim has evlâdım sensin!

— Sağol!

— Kafamı kızdırırlarsa jte yaparım biliyor musun?

— Ne yaparsın?

— Gel Ünal, derim, avradı, kızı da alırız. Ver elini şehir. Gelmez misin?

Ünal güldü:

— Gelmez olur muyum baba? Sen nerde ben orda bundan böyle!

Sır verircesine fısıldadı:

— Benim dükkâna gider, sırt sırta verir... Ha? Ünal şöyle bir baktı, ateş gibi yanıyordu ihtiyarın gözleri, alev alev. Neden olmasın?

— Sen öyle istedikten sonra, dedi.

310

ıştaıua aııııı gıııııı.

— Elci gelsin, basıp gidelim. Dükkânımızı açalım.

„ İjina bunların ardına düştüğüme. Benim işim beni de, eni de, avradımı, kızımı da besler. Akşam oldu mu, alız pakımızı, nevaletimizi, haydi eve. Bu keneflere minnet fiğimize değmez, be!

Ünal düşünceli düşünceli sigarasını tazeledi. Ona göre hava hoştu amma, hemen «Peki» demek doğru muy-ju? O zaman iki kardeşi de kendisine düşman edebilirdi. günlerdir biliyordu birlikte kurdukları

hayali: Kütlüden kazandıkları parayla ismarıççılık yapacaklar, durumlarını düzelterek, çok eskiden, dedesinin zamanındaki gibi güm gümüliyen konağa geçecekler...

Topal hep o alev alev yanan gözleriyle bakıyor, sorusunun karşılığını bekliyordu. Dayanamadı:

— Öyle değil mi?

— Nasıl?

— Bu keneflere minnet ettiğime değer mi?

Ünal, «Değmez» demeyi uygun bulmadığından, hiçbir şey söylemedi. Paketinden birkaç cigara çıkarıp bıraktı, pamuk toplıyanların yanma gitmek üzere alacıktan çıktı.

Topal yalnız kalınca pırl pırl bir düşüncenin yepyeni heyecanlarına daldı gitti. Hattâ elcinin gelmesini bile beklemeden, yanma Ünal'ı da alıp, gidiyor. Açıyorlar dükkânı veni baştan. Çarşı esnafı, komşular...

«Vay, emm;-iiz gelmiş!». Oğlan Cemil, berber Bahri filân... Başlasa-lar bile gevezeliğe, ne çıkar? Verir ağızlarının payını. Çok Çok «Ne yapayım? Alışkın değildim ya kütlü devşiricili-ğe?» der. Oğullarının hatırı için geldiğini herkes biliyor. Onlar genç, dayansınlar. Dayanamazlarsa... «Dayanamaz-'arsa çenelerini tutsunlar efendim. Bösböyük babasına Çernkiriyor. Git diyor itoğlu it. Giderim, hemi de giderim. Yanımda Ünal olduktan sonra. Zalhayla bir güzel

311

uıjs.cuiicu.iiii u<a jY^yuuuuuu. mı uuı ^cıııı Vj-u^ujv natır

dirhem sayıyor. O da benim gibi akşamcı. Sırt sırta v dik mi değme keyfine!»

r"

Ünal'ın bıraktığı cigaralardan birini alıp tükenen • garasının izmaritinden yaktı. Köşe başındaki şerbetçi^-1 kırmızı buz dolabında soğuktan terlemiş siyah mâden s 1 yu sodası şişesini hayalledi. Şişenin anahtarla çat dj açılışı, açılan soğuk şişenin ağızında taze taze yüksel? hafif, berrak duman.

Yataktan kalktı. Gözleri kararıyordu ama, aldırma di. Alacığın içinde tahta bacağıyla keyifli keyifli dolas. mıya, arada gülerek, eliyle koluyla ölçüp biçmeğe başla. di. Tamamdı canım, vermişti kararını. Lâfa söze, çeneye dayanacağı yoktu. Ali kim oluyordu da karşısında böyle böyle... Sivrisineğe söğmüş. Söver a!

Değil sivrisineğe dünyanın o muhteşem şahı, padişahına, padişah ne keli-me, yerine göğüne, dünyasına ahiretine söğmüştü. Sö-ğerti de. Geçmiş karşısına, filân fıstık...

O hızla alacığın kapisına gitti, kızı, oğullarıyla kütlü toplamakta olan karısına seslendi:

— Avraaat!

Kalın, kaba, hırslı ses günün san sığacağına yayılmıştı. Kadın kütlü toplarken iki kat eğildiği yerden doğruldu:

— Ne vaar?

— Gel burya!

Yuvar yuvar kadın belini tutarak doğruldu. İki oğluyla kızı, kızının yanındaki damadına baktı, gülümsedi:

— Herif başçavuşluk günlerindeki gibi kumandan ağız kullandı. Ne var ola?

Ünal ileri geri hiçbir şey anlatmamıştı.

— Git bakalım, dedi.

Kadın, boy atmış pamukların güneşte porsumuş, tozlu yaprakları arasında kocasının dikildiği alacığa doğru

312

, " 3-1İJ-" J *!>>|. w->>."->

— \$ semadan cayır cayır yanıyordu bıraktığı sıra. Bu ^ sltmah sesi değildi. «Hayırdır işallah!» dedi. «Ya ak-£bir Şey geldi, ya da...»

Karısını pek öyle sevinçle karşılamadı, dargın dar-

— Nedir bu oğlanlardan benim çektiğim? jCadın hiçbir şey anlamadı: — Ne var? Ne oldu? Elinden tuttu, alacığa çekti:

— Sen evliya gibi avratmışsm meğer, dedi.

— Niye? Ne var?

Elinden çekerek yatağa oturttu. Elleri arkasında, karşısında dikili kaldı:

— Dükkânımızı tezgâhımızı, evimizi barkımızı bira-lap ardlanna ne diye takılıp geldik bunların? Suratımıza çemkirilmek için mi?

— İyi amma ne oldu?

— Ne olacak, kocca bir sivrisinek... Tutmuş avradına söğmüşüz. Vay sen misin? Ulan oğlum hüs, yeter, ben değilim söven, yok. Dükkândaki gibi başlamış mıyım gene? Yok bilmem ne... Elin oğlunun önünde, nedir bunların benden istedikleri? Evlât hatırı için yerini yurdunu, rahatını boz, kalk yazının yüzünde

sıtmalara tutul, onlar bir lâfta...

Karısının karşısına çöktü, başladı içini çeke çeke hıçkırma. Bunca yıllık karısı şaşmıştı. Demek küçük lu, koskoca babasına karşı.

— Yalan mıyım avrat? Allah lillâh aşkına söyle, ya-lansam yalansın de. Bir bu kadar daha mı yaşıyacağız? Nemize gerekti bizim yazı yaban? Ağaca çıksak pabucumuz yerde kalmaz. Bütün derdimiz ne? Onlar. Amma onlar...

313

Ateşe koyuldu:

— Onların yaptığına göre, tutsam çoluğumu çöcu^ mu toplayıp şehire, evime, dükkânıma geçip gitsem

Kadın etine iğne dürtülmüş gibi:

— Gitmeem, dedi. Surdan şurya gitmem! Kızdı:

— Nasıl gitmezsin? Sen benim avradım değil m;Sj Ben senin küçük tanrın değil miyim? Of gibi de s\ a sını!

— Gitmem heriiif, on beş yirmi gün içinde eli bo gidip de mahalleye rezil olamam. İlle de o doktorun ana sına karşı...

Aklından güm güm gümüliyen konak, kıskanç kan nın doktor oğlu, doktor oğulun faytonla konağa getirili. şı, elli lira vizite ücreti verilip kızlarını burunlayışımın karşılığı geçti. Geçti ama, bütün bunlar, ille de sıtma no-betlerinin gün aşırı yoklamaya başlamasıyla silinip git. misti. Uzaklaşmıştı güm güm gümüliyen konak. Zaman zaman buralara ne diye geldiklerini kendi kendine çok sormuştu, şehire gitmeye can atardı ya, kocasının aşın ısrarı olmalıydı ki, zamanı gelince baş kakıncı yapabilsin!

Yoksa elbette isterdi evini yerini. Bu dirlik dirlik miydi? Sıtma bir yandan, yeyintinin bitmesi öte yandan, cigara, rakı bulamıyan kocasının şehirdeki gibi, tıpkı şehirdeki gibi hop kalkıp hop oturması daha öte yandan...

Şimdi evinde olsa, kızma tahtaları bir iki su sildirse, iplik çulu ıslak, serin tahtalara atsa, yorgun bedenini üstüne bıraksa çulun...

Etinden tatlı bir serinlik geçti.

Alt evdeki rutubetli serinlikte iyice soğumuş sarnıcın soğuk suyu, daha olmazsa küçük oğlu, ya da torunlann-

314

atsa. Sonra da buzlu suyu tepesine dikse... Aynı şeyleri pamuk tarlasının alev sıcaklığında Ünal'la da mırıl mırıl konuşuyorlardı:

— Aaah ah, evimize bir kavuşsam... __Kavuşsak de kız!

— Kavuşsak tabi canım, sensiz nereye gidiyorum?

— Kaç oda?

— Var bir üç dört oda. Benim odamı görsen, öyle güzel ki!

Liseli Erdal'lara bakan pencereyi düşünmek istemiyordu.

— Anlatsana!

— Nesini?

— Nesini olacak, gidersek orayı nasıl döşyeceği-mizi...

Zeliha'nın aklından beyaz piring demirleri pırıl pırıl kocaman bir karyola, atlas yüzlü yorgan, mavi atlastan başlarıyla yastıklar, beyaz sakız gibi örtüler, yerde allı, morlu, sarılı halı, kocaman oğma bakır sarı mangal tül perdeler karmakarışık geçti. İcini çekti.

— Ne o? dedi Ünal.

— Hiç. Demek babam öyle söyledi?

— Söyledi ama boşver.

— Hadi be sen de, boşvermiş. Niye boşverecek misim? Babam haklı tabi. Ne var bunda? Bize ne ağalarımın? Bu toplama icadını çıkaran onlar. Kalsınlar. Geldik de ne oldu? Allanın yazısı, yabanı, sıtması. İki güne bir bir nöbet, bir ateş...

— Buraya geldiğine memnun değil misin yâni?

— Değilim ya.

— Buraya gelmesen birbirimizi bulamazdık ki...

— Doğru, dedi Zeliha. Bir bu bakıma iyi oldu geldiğimiz. Bulduk, basıp gidelim. Sen istemiyor musun?

315

Kütlü toplarken eğildiği yerden hafifçe doğruldu -l. kaynına baktı. Onlar da hem kütlü topluyor, hem de V ' nuşuyorlardı. Zeliha onlara Ünal'ın niçin baktığını anı mıştı. Tekrar:

— Boşver, dedi.

İki ağası bundan habersizdiler. Küçüğe kalsa, baba sı keşke karısını, kızını alıp gitseydi. İki gün içkisiz C' garasız kaldı mı çenesi açılıyordu. Onun buraya gelme sinde bütün suç ağasmdaydı biliyordu. Çok söylem^ dinletememişti. Yeni öğrenmiyordu babasını...

Büyük oğul iki kat olmaktan acıyan belini oğuştura. rak doğruldu:

— Doğru söylüyorsun Ali, doğru söylüyorsun amma kazın ayağı öyle değil. Kütlüye birlikte gelmek işini ben açmadım diyorum inanmıyorsun. Kendi açtı. Birden Öv-le bağlanmıştı ki bu fikre. Koskoca adam, üstelik babam...

— Basıp gitmesine niye razı olmuyorsun şimdi? Tekrar eğildi, kardeşinin yanında pamuk toplama koyuldu:

— Razı olmuyor da değilim. Kalbini kırma diyorum bes. Huyunu hâlâ belliyemedin mi? Babamızın huyu malûm: Parasız kaldı da içkisi, sigarası...

— Yahu ağa... Koyun can derdinde, kasap et... Biz burya bahçe sahrasına mı geldik, yoksa iş görüp için beşin yoluna bakmaya mı? O olmasa, elciden aldığımız avans bize yeter de artardı. Bir rakı dalgası tutturdu...

— O tutturmadı aslına bakarsan.

Küçük oğul döndü, on, onbeş metre arkalarında yan-yana çalışmakta olan Ünal'la bacısına baktı, ilk zamanlarda olduğu gibi gene sinirlendi:

— O bokun yüzünden. Şuna, iki kadeh beş rakı içecem diye yazının itine boyuna göz yumdu!

316

Doğruldu, acıyan belini eliyle uğuşturdu: .— Başlarım tabi. Sen ne dersen de, kulağımın dibinde-

— Babası, anası varken...

.— Olsun. Biz eşek başı mıyız? -Kesinlikle- Madem Önde babası anası var, basıp gitsinler burdan. Nasıl olsa oğlanm elinden tamircilik geliyormuş. Tamam. O içkici, babam içkici. Birbirlerini tam buldular. Zaten oğlum oğlum diye yere yurda koymuyor. Benim yerime alsın ya-nlna, kızını da koynuna versin...

Büyük oğul bu kadarına kızdı:

— Bok yiyorsun artık ha!

Küçük oğul karşılık vermedi, sözünün ardını getirmeğe koyulmadı da. Sinirli sinirli susuyordu. Elleri makine gibi, patlamış yeşil kozalaklardan içyağı gibi fıskırmış pamukları çekip çekip önündeki önlüğe dolduruyordu. Gerçek gitsinler di. Değişecek bir şey olmazdı. Sıtma mıt-ma, ağası, yengesiyle verirler sırt sırta, mevsim sonunda ellerine geçecek parayla...

Çoktandır unuttuğu tekerlekli araba dükkânı canlandı. Araba, dükkân, az önceki sıkıntısını alıp götürmüştü. Verirler sırt sırta, çalışır, kazanırlar, şehire dönünce de...

Kırk ikindi yağmurları, ardmdanda da iyice yanmış kömür ateşiyle ısınmış tekerlekli arabanın içi. Duvarlarda renk renk, boy boy resimler, boynu mavi kurdeleli bağlama. Sonra da Köşker Duran'la ötekilerin bağlama sesi, cigara dumanı, yanık gazeller yüklü şarap meclisleri. Ama ismarıççı değil de ayakkabı tamirciliği olacakmış. Olsun. Hiç değilse vara yoğa bağırıp çağırması, pis pis küfürleriyle babası yoktur başlarında. İki kardeş, güle söylye çalışır, akşamları da... Dükkânda kapanıp kalmak zorunda da değiller. Haftada bir, iki kafaları çekse-

317

nema tiyatro yoksa ağasının evinde, çocuklarla vakit çirirdi. Ama onlarda yatmazdı, uygun düşmezdi, ^ da, yengesi de zorlasalar bile yatmazdı onlarda. Baba gildeyse Allah göstermesin. Baba evine hepten boşvermel en iyisiydi. Heye, baba, anaydılar, inkârdan gelmiyord, onlara karşı evlâtlık ödevleri olduğunu bilmiyor değUn ' Sıkıntıya düştüler mi yardımlarına koşmak boynun borçtu. Bütün bunları biliyordu. İşleri ayrı olsundu da gene koşsundu yardımlarına. Hem de seve seve, can ata ata. Onun yanında ne kadar çalışsa boş, dükkân tezgâh onun, çıkan iş onun, karşılığında alınan para onun...

Ana'nın yanlarına ne zaman geldiğini duymadılar bile. Ağası da kendi dalgasmdaydı. Ali'nin isyanını beğen-miyor, kabağın dönüp dolaşip kendi başında patlamasından korkuyordu.

Ana, az önce ağladığını belirten göz yaşları kurumuş göz kenarlarıyla:

— Alii, dedi. Küçük oğul doğruldu:

— Buyur.

— Bu babandan istediğin nedir senin oğlum, niye bu kadar dik konuşuyorsun bu adamla? Yazık günah değil mi?

Ünal'la Zeliha da yanlarına gelmişlerdi. Ali öfkeden kıpkırmızı kesilerek:

— Ne olmuş? dedi.

— Daha ne olsun yavrum, bösböyük başıyla çocuk gibi ağladı adam. Bu yaşında revayı hak mı evlâdim?

Bir an fırlayıp alacığa gitmek, kırmızı sakalını desteleyip «lan ben sana ne yaptım Allahsız da avrat gibi ağladın?» diye sormak geçtiyse de içinden, kendini tuttu.

— Ben bu ağama ne deyim ki ne olsun, dedi. Ben bi-
318

’ Cülük çıkarılır mı?

Eliyle Ünal’ı işaret etti:

— Bu gördü işte... Ağlatacak ne yaptım? Söyle, di-
gibi doğru söyle. Ne dedim ağlatacak?

Ünal zor duruma girmişti. Kayınbabasını yalancı çı-ak, küçük kayını kırmamak... Yahu, dedi, ağlatacak pek bir şey söylemedi ana, L ordaydım. Babam sineğe sövdü, Ali destur dedi. Ba-Ln kızdı. Ali de alacığı bırakıp çıktı. Mesele bu...

Ana:

— Ya, dedi, basar şehire giderim demiş de git de-

— Dedim.

— Niye diyorsun oğlum, yazık değil mi? Günah de-ji tni? Bunca yıl çalışıp çabalayıp onca zorlukla sizi bu loya getiren bir babaya karşı...

İşte bunlar, bu lâflar koydu Ali’ye. Bunca yıl çalışıp abalayıp bu boya getirmişti ha?

— Senin de Allahmı Kibriya’nı... Avucundaki kütlüleri yere hırsla attı:

— Ulan hepiniz Allahsız oğlu Allahsızsınız. Çalışıp teni bu boya getirdi demek? O mu beni bu boya getirdi, yoksa ben mi şu kadardan beri it gibi çalışıp onun ra-kısını, şarabını kazandım? Allahtan korkun, Allahtan! Okumuyor muydum? Sınıfımı geçmiyor muydum? Beni lörtten çekip alan o değil mi? Okusam ben de şimdi liseyi bitirip subay olmaz mıydım. Doktorun kardaşı gibi?

Gözleri dolmuştu. Büsbütün boşandığını gösterme-için, ordan hırsla ayrıldı. Ardından ağasıyla Ünal koşular. Sandılar ki, gidecek, babasına bir cahillik yapacak!

— Ali, kardaşım, Ali!

— Bırakın, bırakın beni. Bırakın diyorum...

319

— Bırakın yahu bırakın. Gidip bir şey sövl;, değilim!

— Nereye gidiyorsun?

— Bırakın, nereye istersem giderim be!

Bir silkinişte ellerinden kurtulup babasının büi duğu alacığa doğruldu. Kaba postallariyle kütlüler ^ lanmış pamukların tozlu saplarıyla pörsük yaprakla ^ hırslı hırslı çiğniyerek ilerliyor, günün sarı sığma lak cırlak yayılan anasının sesini duymuyordu:

— Amanın oğlum, koşun, tutun şunu. Gider ihtiv adama hakaret eder!

Büyük oğulla Ünal, artlarına takılan anayla kost lar. Küçük oğul o hırsla alacığa varmıştı bile. İçeri gjr di. Öfkeden barut, hâlâ serili, karmakarış yatağına git. ti, canlı bir hınç, bir küfür, bir dinamit gibi yatağı katla. yıp omuzuna vurdu. Topal eskici çekinerek bakıyor, ses çıkarmaktan korkuyordu.

— Bana bir daha oğlum moğlum deme, adımlı anma. Benim senin gibi babam yok!

Ağası, Ünal, az ötede anası, taa aşağıda tarlada da bacısı Zeliha’yla yengesi dikilmiş merakla bakıyorlardı. Ali omuzunda yatağıyla çıkarken, ana yolunu kesti:

— Ali, yavrum...

Anasını itip geçti. Ana yenik, ama yılgın değil, tekrar koştu:

— Yavrum nereye gidiyon, Alim? Bir an durdu:

— Cehenneme. Orya da gelecek misiniz? Ağasıgilin alacığına yöneldi. Durmuş seyrediyorlar-!

di. Yapılacak bir şey olamazdı. Demek ağasıgilin alacığında eylesecekti? Ana sanmıştı ki başını alıp gidecek!

Topal, güneşin hamama çevirdiği alacıkta sus pu> oturuyor, büyük bir suç işlerken yakalanmış kocaman b’r

320

y İçeriye girdiler. Ananın sinirleri bozulmuştu,

demek oluyordu? Bir evlât anasına, babasına böyle davranır, yüzlerine böyle mi çemkirirdi? Topal:

— Benim suçum yok, vallaha suçum...

«Yok» demesine bırakmadı, hırsla kocasına döndü:

— Ne çekiniyorsun? Ananın babanın evlâtlarına suçu mu olurmuş?

Ve taa, Kaçkaç yıllarının, göklere cam gibi mavi, ^, sert keskin uzanan Toros dağları arasında, Millîci çetelerle dolaştıkları günlerin genç, dinç ana kartalı oluverdi:

— Utanın utanın! Ben bu adamı yazıda mı buldum? Kırk yıl, kırk yıllık erim benim. Güttüğüm domuzun huyunu bilmem mi ben? Ulan bu bok kütlü icadını çıkardınız, adamcağız gece uykularını kaçırdı. Alim şöyle Alim böyle... Al Alini! Utanmaz arlanmaz. Nereye diyorum da cehenneme diyor. Cehennemin esfelessafilinine gir de bir daha çıkma!

Beyaz başörtüsünü çözdü, terli pörsük gerdanını sildi, sonra tekrar bağladı:

— Gideceğiz. Cehennem olup gidelim de siz de ne haliniz varsa görün!

Topal, kulaklarına inanamıyordu. Bu o muydu? Karısı? Hani şu her zaman, her fırsatta ona karşı koyan, ya da oğullarını tutan kadın mı?

Yanında yer açtı:

— Gel, dedi, gel şöyle otur avrat...

Kadın hâlâ hırslı, gitti, kocasının yanına oturdu:

— Elci gelsin, hesabı görek, çekek gidek herif. Bir daha da bu itlerin adını anmıyacak!

— Doğru avrat, çok doğru...

— Anlasınlar ana, baba, ata ne demekmiş. Zaten bir

321

F. 21

Biz tuttuk bokları şımarttık da şımarttık. Nelerine? c" ratımıza it gibi çemkirmelerine mi?

— Kimbilir?

— Kimbiliri mimbiliri yok. Bundan sonra sen kar ma. Âsi evlâtların gereği yok bana!

Büyük oğluyla Ünal çekilmişlerdi. Gözüne alaçış, kapısında peydahlanan Zeliha ilişince:

— Kız Zalha, dedi, bir su ver ordan bana! Zeliha içeri girdi, bakır güğümünden bakır tasa su \0

yup götürdü. Su ılık, kan gibiydi. İçeriye koşarak giren Cavit çevreyi merakla gözden geçiriverdikten sonra bü. yük adam gibi sordu:

— Ne olmuş yahu? Ne bu patırtı?

Ne Topal duydu, ne de karısı. Kadın ılık suyu bir iki yudumladıysa da beğenmedi. Tası geri verirken:

— Su da hamam suyu gibi, dedi. Evlât hatırı için Allanın yazısına yabanına gel, sıtmalar ol, bütün gün sıcağın altında iki kat çalış, sonra da it azarlar gibi azarlasınlar. Nedir çalımınız ulan? Bir bu kadar daha mı ya-şıyacağız?

Ünal'ın usullacık alacığa girip, güğümü alıp çıktığına dikkat etmedi. Arkası dönük olduğundan, Zeliha da görmemişti bunu. Yalnız Topal:

— Kendi evlâdımız, dedi, şu elin oğlu kadar olamıyor. Evlât mı, tırnaklarına köpek sıcsın!

Kadın hep o sinirlilikle kocasına döndü:

— Elin oğlu adam, haza adam da ondan!

Ünal, elinde güğüm, ırmağa gidiyordu. Ufacık, aslında hiç de önemli olmıyan bir atışma aileyi bölüyordu demek? Demek istese de istemese de ailenin yarısı şehrin yolunu tutacak, yarısı burada kalacaktı. Ona göre hava hoştu. Zeliha nerde o ordaydı. Zeliha madem babası anasıyla gitmekten yanaydı, o da giderdi. Ama kızın kar-

322

, Jeri içerier, oeiKi ae selâmı sabahı keserlermiş... On-j^n bileceği şeydi.

jCuvvetli güneşin altında nehir ayna tutulmuşçasına fiyordu. Doğal merdivenden ağır ağır indi, suyun ke-onrta geldi. Soyunup girmek, yüzmek bir iki... Tam gömene el atarken, arkasındaki bir karaltı gözüne ilişerek Jöndü: Ayşe! Aşağıya inilen toprak merdivenin başında, rınıuş bakıyordu. Ne diyeceğini, ne türlü davranacağı-şaşıarak, soyunmaktan vazgeçti. Hafif hafif esen ha-,3yja savrulan etekler... İyi ama sübyancı değildi ki o!

Bakır güğümü çabucak doldurup kalktı. Ortalıkta ^seler yoktu. Kızın ardı sıra geldiğini görmüş olabilirlerdi. Evet, sübyancı değildi ama, bunu başkalarına anlatmak öyle güçtü ki!

Elinde güğüm, merdiveni ağır ağır çıkmıya başladı. işe hâlâ dikiliyordu; yolunu kesmek istercesine. Daran bir hâli vardı. Elinde güğüm, bir basamak aşağıda jurdu:

— Destur. Yol ver!

— Vermiyeyeğim işte...

— Niçin?

— Niçinse niçin!

— Haminnen su bekliyor ama?

— Beklesin.

— A... Sen hiç böyle değildin, cici kızdm hani? Başını hırçın hırçın salladı:

— Uuuu... Kızıyorum bu cici lâfına da ha!

— Kızıyorsan söylemem bir daha.

— Ben sanki çocukmuşum...

— Değil misin?

— Değilim dedik ya!

— Niye azarlıyorsun beni?

Gülüverdi, sonra pişman olmuşçasma somurttu, kaş- ince ince çatıldı. Önüne bakıyordu. Gece, bütün gece

323

hiç uyumamıştı. Alacığın kapısınaa aurmuş, aysız, sız, boşlukta sıkıntıyla beklemişti. Yatmıştı sonra, görmüştü. Ünal âbiyi. Amaan bu âbi de. Onu ne düşünse hep böyle, «Âbi» diye düşünüyordu.

^

— Cavit geliyor, çekil!

Haylaz oğlan koşu koşu geliyordu hem de. Ayşe kildi, çekildi ama, öyle içerlemişti ki, Cavit'e mi? {} ^ âbi'ye mi? Bilmiyordu. İçerliyordu sâdece.

— Allah kahretsin!

Yanından geçerken duyan Ünal, sordu:

— Kimi?

— Kimiyse kimi.

Cavit yanlarına gelince bir Ünal âbiye baktı, bir ak lasına, sonra gene Ünal âbiye. Sordu:

— Bu ne geziyor burda? Ayşe:

— Sana ne? dedi.

— Bana mı ne? Suçunu söylersem görürsün! Ünal oralı değildi ama, Ayşe utançtan yerlere geçerek:

— Suçumu mu? dedi.

— Suçunu tabi!

— Suçum muçum yok benim...

— Söylersem, Ünal âbi yüzüne bakmaz bir daha... (Göz kırptı) Yoğurt meselesi hani... Çakıyorsun ya! Ayşe durakladı. Üstüne düşse büsbütün kızar, gevezelik edebilirdi. Allah kahretsindi şu oğlanı, kahretsin. Tarlanın ortasında, güneşin altında dikildi kaldı. Öfkeden kendi kendini yiyerek bakıyor, uzaklaşmalarını bekliyordu.

Cavit, eniştesinin elini tutmuş, yanyana yürüyorlardı.

— Sen de gider misin enişte?

Baştan attı:

324

^- Gidersin, bilmem mi ben? Halam nerde sen orda. çen gün nenemle dedem seni konuştular, duydum. Be-. görseler konuşmazlardı ya, görmediler...

— Ne konuştular?

__Dediler ki, şu Ünal gibi yok dediler. Hele dedem

eI)j çok seviyor. Oğullarımdan iyi diyor. Sana halamı ve-ce]cler. Alırsın değil mi?

Ünal güldü.

Cavit durakladı:

— Hı? Alır mısın? — Bilmem.

— Deli, halam gibi var mı? Alacan değil mi?

— Alim mi?

— Al. Herkesin eniştesi var, benim yok. Ben sana jiye enişte diyorum? Atillâ'nın inadına!

— Kim o?

— Bizim mahallede, bakkalın oğlu. iyi ki bir eniştesi var. Top alır, kim aldı deriz eniştem; kuş lâstiği alır, kim aldı deriz, eniştem. Sinemaya gider eniştem, bayram yerine gider eniştem...

Ablasını hatırladı, döndü, baktı. Taa uzakta kalmıştı.

— Ablam diyor ki, seni bayram yerine götürmiye-ceğim diyor. Sen götürürsün değil mi enişte?

— Götürürüm.

Sevinçle durdu, ablasına bağırdı:

— Götürmezsen götürme, eniştem götüreceğim!

325

XX

Ali'nin geceyi ağasıgilin alacığında geçirmesi, Topal' dan çok karısını küplere bindirdi. Ne demek oluyordu n demek oluyordu bu? Haydi babasıyla arasında bir şeyler geçti, anası? Anasına da mı dargındı?

Topal:

— Zararı yok avrat, dedi. Biz de bundan böyle onları defterden sileriz. Sıkma canını!

Kocasının yatağı kenarına oturmuş, ağılayacak kadar hırslı, alacığın aysız, yıldızsız geceye bakan kapısından dışarlara dalmıştı. Bir ara:

— Hey dünya, dedi, gözün çıksın dünya. Demek ellerine düşsek de onlara muhtaç olsak...

— Hayyalesselâ, dedi Topal. Allah beni onlara muhtaç edecekse canımı alsın daha iyi!

Dışarda, gecenin kimbilir neresinde bir köpek havlıyordu. Daha şimdiden sivrisinekler oğul vermeğe başlamışlardı. Küçük haydi neyse, büyüğün de gelip aramaması, iyiden kötüden bir şeyler söylememesi babadan çok anaya koymuştu. Akıl diyordu ki kalk, çadırlarına git, aç ağzını yum gözünü!

İçeriye Cavit usullacık girdi.

— Eniştem de sizden gidecek mi? Duymadılar, duydular aldırmadılar. Cavit bir bekle di, iki bekledi, sonra:

326

— —^^.m «iiuuuu ı^jvcüTJVıı uutt.B.cııı açacajtıar, dedi.

Gene karşılık alamayınca, bir parça da nisbet verir ^bi ardını getirdi:

— Duvarlarını da emmim teknil resimliyecek! Bardak sanki damla damla doluyordu.

—• Başka? dedi nene hırsla.

— Sırt sırta verip çalışacaklar. Arkadaşları gelecek, şarap içecekler, bağlama çalacaklar. Eniştem ayıp dedi, babanla barış dedi de emmim nesine banşacam dedi, ben zâten ondan ayrılmak istiyordum, dedi...

Bardak dolmuştu, bu da taşırın damla oldu. Ana öfkeden çıldırarak kalktı, kocasını filân göğüsleyip geçerek büyük oğluginin alacağına gitti. Bir kenardaki mumun titrek ışığıyla aydınlanan çadıra girdi:

— Ulan, dedi, ulan hayvan, kalk, düş bakim önüme! Küçük oğul anasını birden karşısında öfkeden titrek

görünce, şaşaladıysa da, şaşkınlığı çok sürmedi. Sıçrayıp ayağa kalktı:

— Ne var? Niye gidecekmişim?

— Gideceksin, köpek gibi gideceksin, elini öpeceksin babanın!

— Geç yahu sen de... Elini öpecekmişim. Niye?

— Ali, sana düş önüme diyorum!

— Düşmüyorum!

— Ali fena olur.

Ali hırsla alacıktan çıkıp gitmeden önce:

— Olsun, dedi, fena olup da ne yani? Beni benden mi edeceksiniz. Fena olurmuş. Yeter artık sizin elinizden Çektiğimiz be!

Ana ne yapacağını şaşırılmıştı. «... elinizden çektiğimiz be!» sözü, bu sözün altında saklı anlam... Demek bocanın dediği gibi, küçüğü dolduran, bozan, anasına babasına karşı gelmeğe hazırlayan büyük oğluydu?

327

K-

dü:

— Bu iti bu hâle getiren sensin! dedi. Sen ona ka vermesen o bize böyle sırtarmazdı. Peki, alacağın " olsun. Unutmayın bunu. Senin de çoluğun çocuğun va yarın sen de gelin torun sahibi olacaksın. Dilerim Allah tan bes beter ol!

Titrek ışıktaki gözleri yaş yaş parlıyordu.

Bir kenarda suçlu suçlu dikilen gelinine döndü:

— Bütün bunların senin başının altından çıktığı^ bilmiyorum sanma el kızı! Evimize geldin, kudümsüzlüj. günü de beraber getirdin. Uğursuz karı. Dilerim Allah-tan...

Yıllar yılı ne anası, ne de babasına dikilmemiş büyük oğul, bu haksızlığa artık dayanamadı:

— Ana, dedi, ana. Tadını kaçırıyorsun artık! Ana üstüne yürüdü:

— Nee? Tadını mı kaçırıyorum? Amanın uşaklar, şu sünepe avrat için şuna bak, şu âsi evlâda bak. Demek tadını kaçırıyorum hı? îlâhi oğlum yağlı kurşunlara gelesin de ölüm haberlerini işiteyim işallah işallah...

Büyük oğul acı acı güldü:

— tşallah ana, işallah. Yüreğın soğuşun o zaman.

— Hem de soğuyacak, nasıl soğuyacak!

— Peki. Daha başka bir diyeceğın var mı?

— Yâni ne demek istiyorsun? Beni kovuyor musun?

İçeriye Topal girdi. Titreyerek yanan mumun dalgalı ışığında sahici bir ev gibiydi. Topal bacağıyle hırslı hırslı büyük oğlunun üstüne gitti, tek lâkırdı söylemeden iri yumruğunu burnuna patlatınca, büyük oğul bir anda suratının dağıldığını sanarak, kollariyle yüzünü kapattı, çöktü.

Ünal'la Zeliha'nın araya girmeleri fayda etmedi. Vd-sini iki yana iterek bir tekme, bir tekme daha.

328

a baba kovuyorsun öyle mi? Yaşı yetmiş, işi bitmiş ie mi? Bir bacağı sakat öyle mi? Ulan senin, onun gibi r orduya başa çıkarım daha, deyyus!

Yeni, yepyeni bir heyecanla tekrar üstüne yürüeni, bu kez damadı, kızı, karısı önlediler. O, ipini kamı koparmış gibi, zaptolmuyordu:

— Bırakın, bırakın beni. Yılan! Benim anasına ba->aS1na muti evlâdımı baştan çıkarır, karşı gelmeğe zorlarsın hı?

Büyük oğul kollarıyla kapalı yüzü, bir kenarda çö-)elmiş duruyordu. Ağzını açıp da tek lâf etmedi. Ana-bacısıyla ötekileri önüne katıp alacıkta çıktıkları halde, bir süre öylece durdu. Korkmuyor, kızmıyordu ama, gözlerinin patladığını sanıyordu. Karısı yanma gelip de onuzunu usul usul okşayınca kollarını indirdi: Burun bir gülle çarpmasıyla parçalanmış gibi kan içindeydi. Kolları çekilince büsbütün yol alan kan çenesine doğru hızla sızarak, yere iri iri damlamağa başladı. Sağ gözün akı kıpkırmızı kesildi. Bakıyor, yerdeki bir noktaya kımıldamadan bakıyordu. Kocasının bu tuhaf bakışından korkan kadın dudağını ısırarak susuyor, gözlerinden yuvarlanan damlalar birbirini kovalıyordu. Şimdiye kadar belki de ilk anlaşılveren Cavit'le Ayşe de ağlamaklı ağlamaklı bakıyor, babalarına bakıyorlardı. Cavit bir ara:

— Pis, dedi.

Ayşe «Kim?» diye sormadı, anlamıştı:

— Pis ki pis...

— Ne olacak şimdi abla?

— Ne olacak?

— Babamın burnunun kanı?

Ablanın da bildiği yoktu. Avucuyla burnunun kanını silip yere çırpan babalarının usul usul kalkışma gözlerini Ektiler. Sanıyorlardı ki babalan gidecek, dedesinden bu-

329

duran bakır güğümü aldı, dışarı çıktı. Karısı işi anla ti, o da çıktı, kocasının elinden güğümü aldı, dökrn î.?" başladı. Büyük oğul bakır güğümün ılık suyuyla kanP rını yıkıyor, kansa durmuyordu. Cavit aklederek mu a yapışık durduğu yerden kopardı, dışarı çıktı, elini yü • nü yıkıyan babasına tuttu. Kanatları beyaz beyaz perv neler mumun ışığı çevresinde dolanıyor, sivrisinekler adeta oğul veriyorlardı. Çok geçmeden küçük oğul ge] ^ Ağasını o halde görünce çılgına döndü bir an.

— Ne oldu ağa? Ha? Ne oldu?

Büyük oğul başını kaldırıp kardeşine bakmadan:

— Hiç, dedi.

Cavit ağzından kaçırırverdi:

— Dedem yumruk attı!

Her şeyi anlamıştı. Yayıdan fırlayan ok gibi, baba-siğilin alacağına gitti. Onların alacağına da ışık yanmıştı. Küçük gemici feneri. İçeriye bomba gibi girdi:

— Ağama niye yumruk attın?

Baba, ana, Zeliha, Ünal filân alacağıın içi bir an kar-makarış oldu. Babayla küçük oğulun arasına girenler onları zor tutuyorlardı. Yarasaların kurşun gibi aktığı yazının sessiz gecesinde karşılıklı haykırışlar sivrisinekleri şaşırtmıştı adetâ:

— Allahsız, Allahsız oğlu Allahsız! Ne hakkın var da vuruyorsun ağama, ne hakkın var?

— Vurum ulan, sana da, ona da, senin şahma da vurum!

— Vur hadi, gel vur. Gel vur da sorim sana dünyanın kaç bucak olduğunu!

— Ali, bok yiyorsun Ali!

— Hişt, Ali. Babana karşı kardeşim...

— Baba mı? Benim bundan böyle ne anam var ne babam. Öyle ananın da, babanın da Allahını kibriyasını••

Küçük oğul hırsla çıkıp gittikten sonra Topal eskici hâlâ bas bas bağıırıyordu:

— Bundan sonra ne ölüme gelsinler, ne de babamız var desinler. Benim o isimle evlâtlarım yok. Benden he-sap sormıya gelen, beni katledecekmiş gibi, deli camız gibi üstüme yürüyen evlâdım yok benim!

Ünal arkasını sıvazlıyarak serili yatağa oturttu, ci-gara verdi, cigarasını yaktı:

— Sakin ol babacığım, heyecanlanma. Zaten hastasın.

Cigarasından üst üste duman alırken her yanı titri-yordu:

— Yok, benim oğlan evlâdım yok bundan böyle!

Karısı yanma ilişti:

— Benden de al o kadar. Erkek evlât mı, heves edenin yüzü yüzülsün. En iyisi deha, benim büyük...
Avradının ağzına bakıyor!

Ünal:

— Yok anne, dedi. Babam haksızlık etti. Ben orday-dım. Kendi yok Allahı var, Ali'ye boyuna git diyordu, anaya babaya küsülmez, git, gitmen lâzım diyordu. — Zeli-ha'ya döndü — Öyle değil mi?

Zeliha:

— Doğru, dedi. Ağamın suçu yoktu. Topal gene şahlandı oturduğu yerde:

— Var, yok. Bundan böyle adlarını anmayacağız. Elci, melci de umurumda değil. Yarından tezi yok, git köye, bul bir araba, yüklenip gidelim. Ne bu be? Kurulu dükkânımı tezgâhımı ne diye bozdu? Onlar için değil mi? Aldık alımımızı. Doydum. Evlâdı da, heves edenleri de...

330

331

çaktı, ortalık mavi bir gündüze boyanıp söndü. Ana:

— Cellecelâlehuu! dedi.

Topal hâlâ titriyordu. Çakan şimşeğin, bir anlık m vi gündüzün, «Cellecelâlehuu!»'nun filân farkında deSı di:

— Giderim şehire, açarım dükkânımı, Allah ne ver diyse için beşin yoluna bakarım. Neme lâzım benim va zı yaban? Evlât dedik, acıdik, takıldık peşlerine...

Ana yaş yaş gözleriyle başını salladı:

— Aldık alımımızı.

— Aldık ki aldık. Bundan böyle avrat senin dediğin. den töbe çıkmıyacağım. Herif dedi, işimizi gücümüzü dağıtıp bilmediğimiz işlere girmiyek, amanı biliyon mu? Vallaha Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan oluyoruz, dedi, dinlemedim. Bana vallaha da billâha da müstahak!

— Neyse herif, bırak, yüreğini tüketme. Bundan böyle bulsunlar bizim gibi anayı, babayı da...

— Nazlarını çektirsinler!

— Çektirsinler ki çektirsinler. Allahm binbir ismi hakkı için, gördüm çamırdalar değil mi, bir tekme de ben atmazsam benden daha rezil, kepazesı, deyyusu olmasın!

Uzun uzun sürdü bu konuşma. Esneşiliyordu. Ünal kalktı:

— Haydi size iyi geceler!

Topal, vaktin çok geçtiğine yeni dikkat etmişti:

— Gidiyon mu?

— Vakit geç oldu.

— Yarın olsun, hayrı bile gelsin, dedi. Ünal yangına körükle gitmemek için:

— Yarın olsun, hayrı bile gelsin dedi, doğru! Topal kalktı, sıkıladı:

332

her kaç kuruşsa, şehire gidince ne yapar yapar uydurur
vefiriz!

Ünal hâlâ çekimser, alacıktan ağır ağır çıkarken, To-al; «Git perkiştir!» demek isteyen bir işaretiyle Zeliha'-\ ardından koşturdu. Zeliha'nın canına minnet, koştu:

.— Bana bak, babamın dediğini dinle!

Tam tepelerinde çakan bir şimşekle yüzleri mavi mayi aydınlandı bir an:

— Olur mu yahu? dedi Ünal. Bana düşer mi? Yangına körükle gider gibi...

— Canım sana ne? Senin ne suçun var?

Ünal bir cigara yaktı. Şaşırmıştı ne yapacağını. İki kaynına karşı... Bir gün elbette barışacaklar, yüz yüze bakacaklardı.

— Ben de öyle istiyorum, getirmezsın bir daha yüzümü göremezsın!

Ünal gülerek elini tuttu:

— Sahi?

— Vallaha, billâha. Sana ne ağamgilden?

— Niye? Kaynım değıller mi?

— Olsun. Sana onlar mı lâzım, ben mi? Ünal elinden çekip kolları arasına aldı:

— Sen tabî!

Dudak dudağa geldiler. Sonra ayrıldılar. Kız:

— Hadi, dedi, gerisini şehire sakla!

— Bekleyim mi?

— Şehire sakla dedim ya!

Çakan, şimşeklerin hızla uzaklaştığı kapkaranlık gecede ayrıldılar. Ünal'ın aklından kayınlarına uğramak geçtiyse de, alacıkları karanlıktı, yatmış olabiliyorlardı. Tozlu yapraklarıyla boy atmış pamukların arasından yola

Çıktı.
Bütün gün tarlalara pamuk devşirme ırgadıyla köy-
333

ların demir ya da lâstik tekerlekleri altında ezilmek un gibi tozuyan yol basıldıkça paf paf ediyordu, t) *} tozdan korunmak için yol boyunca uzanan tarlaya atlar] Birkaç metre ilerisini göremediği için ağır ağır yürüy0 du. Araba bulmasına bulurdu ya, doğru olur muydu? Ona düşmez gibi geliyordu. Lâkin çok haksızlık olmuSt büyük kaynına. Sessiz, zavallı, «Babandır, darılmak, kjk mek olmaz. Hele yatağını alıp gelmek...» Küçükse «tste mezsen giderim ağa. Benim yüzümden sana zarar gelme. sinden korkuyorsan...», «Ne korkacam oğlum. Bana göre hava hoş!», «Hoşsa, bırak. Ona iyilik yaramaz. İyilikten anlamaz o.» «Baban hakkında böyle düşünme!», «sen düşünmüyorsun da ne oluyor?», «Ne olursa olsun. Ona karşı evlâtlık vazifelerimizi yapalım da...»

Durdu, avuçları içinde bir cigara yaktı, sonra tekrar yürüdü.

«Bir araba, ya da bir kamyon bulmalı. Bulmalı ama, kendim gitmem, yolda beklerim. Çocuklara karşı ayıp olur. Arabacı gider, alır onları, beni yolda bulurlar. Tembih ederim arabacıya. Erkenden yola çıkarım... Ulan amma da yumruktu ha! Adamın gözü çıkabilir. Burnu da dağılmıştır sağlama. Lâkin şehirde... Kıyak oldu benim yolumu bekliyecek avradım...»

Sesli sesli güldü.

«... avradım, canım, yavrum... Derken bir, sonra daha, bir daha... İkisi oğlan, biri kız. Baba baba diye etrafımda. Topal ölürse dükkân bana kalmaz ki. Sahi o da var. Oğullan da mirasçısı. Avradı sağken oğulları hava alır amma, ben gene de iyilikle... Ölünceye kadar, üç beş sene, ondan sonra Allah kerim. Çok çok, hep birlikte çalışalım derim, çalışırız. Ben kimle olsa geçinirim. Bana göre hava hoş. Bana dokunmıyan yılan bin yaşasın!»

Köy adına uzaklarda birkaç titrek ışık. Işıklar gittik-
334

' 'jS kahvesi. Bu gece kim var acaba? Emmi ordaysa ' el tavla oynasalar da ikişer buçuktan bir beşliğini sü-,ueSe. Emmi ordadır belki. Evvelki gece taa saat üçü erken gittiğinde ordaydı...

Adımlarını açtı.

Işıkların yaklaşması hızlanıyordu. Yaklaştılar, yak-«tılar... Sonra birden yitiverdiler karanlık pencere, örtüü toprak evlerin duvarları gerisinde. Ünal köyün cl acı hayvan pisliği kokan daracık sokaklarına düşmüş-Ü Sağda solda yıkık, harap kerpiç duvarlar, dikenli tel-eayrılmış avlular... Sık sık köpek hırıltıları geliyordu. Kocaman bir itin çok yakınlarda gürleri gibi havlayışı bir-jen. Bereket, saldırmıyorlardı. Yoldan kendi halinde ge-

geçenlerle hırsızları nasıl ayırt ediyorlardı?

Kerpiç evlerden birinin köşesini dönünce, kahvenin aydınlık kapısı meydana çıkıverdi. Emmi içerdeydi. Gir-

— Selâmünaleyküm millet!

Kahve ocağında kahveci Cabbar, yanbaşmada tavla piyanlara bakmakta olan emmi taa dipteki alçak bir masada kâat oymyan iki tutma uykulu uykulu baktılar.

— Aleykümselam.

— Vaaleykümselâaam Ünal ağa! Emmi onu bekliyormuş besbelli:

— Nerde kaldın be yemlik?

Ünal'a hemen her gece yenilmeğe alışmıştı ama, gene de kendi yemlikliğini ona yüklüyordu. Ünal, ellerini arkasına koyarak:

— Sen var mısın bir beş? dedi.

Tavla hastası emmi iştahla kahveciye baktı:

— Duydun ya Cabbar, kasmıyor... Günah benden gitti. Ver şu tavlayı!

Tavla geldi, başlandı.

335

Elinde çift zarın teki, emmi dikildi:

— Yoo... Ağzını bozma bey diye...

— Niye? Beylik fena mı?

— İyiyse sana bıraktım oğlum, tepe tepe kullanı » Zarı attı: Beş. Ünal da attı: Altı.

— Bir beş ha emmi bey!

— Ulan oğlum bırak şu bey ayağını!

' ^!

— Demek istemiyorsun beyliği?
— istemem oğlum. Ağalığım yeter bana! Emmi yarı şaka, yarı ciddî... Oyun hızlı gidiyor
Emminin zarı daha iyi geliyorsa da. Ünal hile yapıVo> gözleri pek de iyi görmiyen emmiye
yutturuyordu.

— Nedir o emmi?

— Sebai dü!

Ünal seyrek kapısını alırken işi gargaraya getirerek emminin dikkatini başka yana çekti:

— Kapma zarları!

— Ne kapması oğlum? Görmüyor musun?

— Görmüyorum. Elin tavlının içinden çıkmıyor ki! Şeşi dü attı, şeşyek oynadı şeş cahan şeş beş, pen-
çi dü'yü pençi se. Bir yandan da sol eli kapıları kapatıyordu. İlk oyun sonunda, emminin zarı daha iyi
geldiği halde adamcağız mars oldu. Hali vakti yerinde, kaybedeceği beş, on lirayı arayacaklardan değildi
ama, gene de kızılıyordu:

— Mesele parada değil Cappar. Zar bana geliyor oyunu o alıyor ne hikmetse...

Ünal'ın güya tepesi attı:

— Ne demek istiyorsun yani?

— Ne demek istiyeceğim, zar bize geliyor, oyunu sen alıyorsun!

Zarları tavlının içine bırakıp, çekildi:

— Paran tatlıysa oynamıyahm arkadaş...

336

ümminm gıcığına lattı. Uracık ihtiyar «Para» ya sökerek Ünal'ın yakasına yapıştı:

— Bende para tonnan oğlum. Para ne kelime?

— Ne kelimeyse fazla konuşma. Her zaman böyle, veneriz, dan dun edersin!

— Ederim, çünkü zar bana geliyor oyunu sen alıyorsun!

Çaylarını getiren Cabbar: II .— Hem de mars! dedi. İ — Vallaha be... At bakalım hadi... -* Ünal
yeniden perkiştirdi:

— Din dersin bırakırım oyunu, ona göre!

Emmi her şeye razı, ses çıkarmadı. Oyun tekrar başladı. Ünal'ın parmakları gelen zara göre değil, oyun
gereğince çıkarına göre işliyor, se yek lazımsa, şeş beş, seyrek oynanıyordu. Emmi dört açmıştı gözlerini
güya. Sekiz açsa boş, zar emmiye geliyor, oyunları Ünal alıyordu.

ilk partiyi Ünal aldı:

— Sökül beşliği!

Emmi bundan hiçbir şey anlamamıştı. Beşliği verecekti ama:

— Var mısın ikisine bir?

Ünal esnedi, ensesini kaşdı. Aslında uykusu filân yoktu. Yarın basıp şehire göçeceklerdi, cebinde üç beş
kuruşu bulursa fena olmazdı. Olmazdı ya, ikibuçuk, beş'-lerle oyalanacaklarına, şunu büyütseler de
kazandığı bir parça işe yarasa...

— Varım amma, dedi, temiz birer onluğuna oynarız. Yenilirsen, deminki beşlikle birlikte on beşini
alırım, yenersem onluğumu alırsın. Nasıl?

Emmi öylesine hırslı ki, esmer kırış kırış yüzü âdeta ağarmıştı:

— Paralar meydan görsün, dedi. , Ünal elini cebine attı:

337

F. 22

— nyıy clliii, ^ıııııı

cimi 19lc:

— Ayıbı mayıbı yok. Ben kumarbazım arkadaş p ralar meydan görsün, sonra...

Ünal pantolonunun cebinden ikibuçuk, beşlikler h Ündeki on ikibuçuktan ibaret bütün parasını çıkarıp ta
lanın içine attı:

— Paranın hepsi bu mu?

— Sana ne paramın hepsinden arkadaş? Sen iityn ce alacağın onluğa bak!

— Öyle ya, dedi Cappar. — İi ya.

Az ilerdeki tavlacılar da oyunu bitirmiş yanlarına çekmişlerdi iskemlelerini. Başları kalabalıklaşmca
Ünal'ın canı sıkıldıysa da pek fark etmedi. Etmedi çünkü imam bildiğini okuyor, Ünal'ın parmakları hiç
çaktırmadan, şa. şjilacak şekilde yanlış oynuyordu: Se yekler hepyek, se-bai dü'ler düşse, hepyek'ler
dubara...

Oyun gece yarısına doğru bitti. Paralar alınıp veril-di, Ünal kahvede tek başına kaldı. Kahveci kapıyı
üzerine kilitleyip gitmişti. Sabahleyin kahveciye elli kuruş verecekti. Masaları yanyana çekti, bir
kenardaki eski, kirli çulu üzerine serdi, sırtüstü vurdu kafayı.

Lâkin ne yumruktu büyük kaynının suratında patlı-yan... Ne diye yolda bekliyecekti? Biner gider, eşyaların yüklenmesine yardım eder, sonra da uğrar, konuşur, kendisinin bu işteki suçsuzluğunu belirtir...

Yarın bu vakit şehirde olacaklardı mı? Evde. Baka hm ona ne türlü davranacaklardı. Mahalleliye karşı, elin yabancısını evlerinde herhalde yatırmazlarsa ne yapardı? Bir arkadaşına gitse? «Allah kerim...» diye geçirdi. «Sokakta kalacak değilim ya!»

Gece gittikçe derinleşiyor, sessizlik artıyordu. Bir an geldi ki, kahvecinin çay bardaklarıyla kahve fincanlarının durduğu camlı dolabın üstündeki çalar saatin tik-

338
geceyi doldurmağa başladı. Bir yandan bir yana j Ne olursa olsun, şehire gidilmesi işine geliyordu.

jjugün, yarın öbürgün Zeliha'nın kocası olarak temelli gi-recekti o eve. Üstü başı tertemiz yıkanacak, pazar günle-rj ütülü giysisi sırtında, boynunda kravatı, kolunda ka-rıSı, tutacaktı Adanalılar gibi Atatürk parkı, Demirköp-rü'nün yolunu. Hava kapalı, yağmurluysa sinemaya giderlerdi. Sonra eve dönüş, yatak, genç karisiyle sıkı sıkı sarılış, rahatlığın, tokluğun deliksiz uykusu! Böyle bir yaşamın deliksiz uykularına öylesine hasretti ki... Yârınının emin, dışarının yağmuru, karı, ayazı, fırtınasından insanı koruyan sıcacık bir dört duvar arası. Daha sonra çocukları... Küçük küçük, kıvr kıvr... Onların boğazı, sırtı, yarınları için çalışış...

Uykuya ne zaman geçtiğini bilemeden, yuvarlandı gitti karanlık suların derinlerine. Deliksiz, hattâ düşsüz, taş gibi bir uyku. Gözlerini açtığı zaman kahveci Cappar ocağı yakmıştı bile: Sıçrayıp kalktı:

— Niye uyandırmadın be Cappar?

— Kıyamadım...

— Öyle uyumuşum ki, taş gibi!

Kolları dirseklere kadar çemirli kirli beyaz gömleğiyle masaların üzerinden yere atladı. Kahvenin yanındaki tulumhada elini yüzünü yıkadı, saçlarını ıslattı, geldi, kahve penceresinin tozlu kirli camında çabucak tarandı.

Cappar çayı demlemişti.

— Çay içecen tabi...

— Bak hele bak...

Masaların üzerindeki kirli örtüyü katlayıp kaldırdı. Masaları yerlerine çekti, gitti bakkaldan ekmekle peynir aldı. Kahveye dönerken kesik kesik bir korna sesi. Döndü: Boncuk Ali!

— Vaay, dedi, lan Boncuk?

Kısa, kalın şoför Boncuk yer yer yeşil boyalan dö-

339

ir

kulmuş toz içindeki kamyonun direksiyonunda mavisî gözleriyle gülüyordu. Yanına gitti:

— Ne haber lan?

— Sağlık, dedi Boncuk. İşittiklerim doğru mu? Ünal kuşkuyla baktı:

— Ne işittin?

— Muavinliği bırakmış mısın ne? Dişlerinin arasından yere fırt diye tükürdü:

— Kimden duydun?

— Senin ustadan!

— Bıraktım tabi. Cart curt... Nedir lan, öldük

— İşin içinde bir kız dalgası mı varmış? Ünal güldü:

— Gibi bir şey...

— Yani ne? Dört ayaklı mı olacan?

Herşeyi uzun uzun anlattı. Sonunda sözü şu meseleye getirdi. Boncuk gülerek:

— İyi oğlum, dedi, silkeleyek...

— Ne zaman dönüyorsun?

— Paşa keyfim ne zaman isterse!

— Kaç para vereceğiz?

Boncuk direksiyondan yere atladı:

— Ağanm eli tutulmaz arkadaş...

— Boşver ağaya, bildiğin gibi değil, temelli yolsu-suz!

Yan yana kahveye yürüdüler. Her günün aksine, pırl pırl bir güneş vardı. Köy, köyün önünde uzanan baştan başa ekili, kozalakları beyaz beyaz patlamış uanv'k tarlası uzanıyor, taa uzaklardaki tül mavisî dağların ard-larında beyaz bulutlar adeta köpürüyordu.

Birden bir köpek, yıkık kerpiç bir duvarın ardından fırlayıp yollarını kesti. Keskin bembeyaz dişleriyle sinirli sinirli havlıyarak çevrelerinde dolanıyordu. Boncuk:

— O ne? dedi, ciddi mi yapıyon ne yiğenim?

340

öOncuk bir tekme çıktı köpeğe, baktı kî aldığı yok, yer-, jı kocaman bir kesek parçası kaptı:

— De get, Allahmı Kibriyanı... Töbe estafurullah sabah sabah...

Kahveye geldiler, çay, ekmek peynirle çabucak bir kahvaltı yaptılar. Kalkarlarken Ünal gene sordu: .— Sahi ne verecez Boncuk? Boncuk üstünde durmak istemiyordu:

— Canım bırak vermesini. Kırk yılda bir arkadaşın ufak bir işi düşmüş... Sırtımda taşıyacak değilim ya!

— Olsun.

Kahveden çıktılar. Bindiler kamyonu, tarlanın yolunu tuttular. Kamyon büyük çiftçilerden biriniydi. Boncuk aylıklı şoförü. Şehirden ağasının tarlalarına toplama ırgatı getiriyor, tarlalardan da toplanmış kütlü götürüyordu. Arkadaş, arkadaştan da ileri meslektastılar. Böyle şeylerin lâfı olmazdı. Ay başında maaşını tring aldığından başka, gidip gelirken yolda «Ördek» de (57) düşüyordu. Şaka maka, ördekten iyi para geçiyordu eline. Maaşa bakan kimdi.

— Demek kaymbabanla eskicilik yapacaksınız?

— Allah izin verirse...

— tyi oğlum Ünal, rahata kavuştun demektir.

— Ne diyorsun Boncuk... Kir, pas, yorgunluk. Taş-çıkaran (58) avratları... Allahım şaştı yahu. Hiç olmazsa insan dünya evine girer, işin gücün belli yattığın kalktığın, yediğin içtiğin... Ha?

— Aynen kardaş. Sana lâzımdı zaten...

— Allahım şaştıydı serserilikten be... Neydi o han köşelerindeki rezilliğimiz?

(57) Ördek — Yolda açıktan düşen yolcu.

(58) Taşçıkaran = Adana'da genelevin bir ismi.

341

a

orda sabah. Bütün gün ne iş olursa tut, akşam gel kur sofrayı, aç şişeleri, vur bağlamanın kasnağına nağma...

Kamyon, köy yolunda kocaman bir toz bulutu ld rarak ilerliyordu. Boncuk, alışkanlıktan, boyuna dikiz ay" nasmı ayarlayıp taralı saçlarına bakıyordu. Bir ara sor du:

— Baldızın maldızın yok mu?

Ünal gülerek baktı:

— Belle ki var. Nolacak?

Saçlarına yeniden baktı dikiz aynasında:

— Nolacağı var mı def tersiz? Sülük gibi delikanh değil miyim?

Ünal'ın aklından hızla Ayşe geçti.

— Yok, dedi. Büyük kaynımın kızı var ya, ufak daha...

— Kaç yaşında.

— Bu yakınlarda on bire girecek. Boncuk saçlarını yeniden kontrol etti:

— İyi ya, dedi. Tam bana göre!

— Oşt!

— Niye lan?

— Sübyancı mısın nesin?

— Yavru kuşun ağzı büyük olur oğlum... Arabistan'da nasılmış?

— Bakma Arabistan'a...

— Bakma ne kelime? Tekmil peygamberler oradan çıkmamış mı? Fesini vuracan yıkılmadı mı korkma.

Şeriatta böyle yazar!

— Şeriat kim sen kim lan, it!

— İt sözüne kızmam ki ben...

Çeneye dalmışlardı ki, birden Ünal'ın gözüne alacak

342.

karısı, Ayşe ilişti. Boncuğun kolunu tuttu: .— Destuuur! Boncuk hayretle baktı:

— Ne o?

— Geldik.

Kuvvetli bir fren, araba tarlanın kıyısında durdu. Ünal atladı. İki kaynıyla ötekiler işlerini bırakmış bakıyorlardı. Ünal eliyle onları selâmlayıp koşarak kaynatasının alacağına gitti. Topal da, karısı da sıtmadan ateşler içinde yatıyorlardı. Yalnız Zeliha:

— Getirdin mi?

— Getirdim ya, hasta mı bunlar?

Yanlarına gitti, alınlarını yokladı. İkisi de cayır cayır yanıyordu, ter içindeydiler. Topal gözlerini açtı, inliyen bir sesle kesik kesik sordu:

— Getirdin mi oğlum? Arabayı getirdin mi?

— Getirdim babacığım. Araba değil kamyon.

— Kaça götüreceksin?

— Orasını düşünme.

Ana da kendine gelir gibi olmuştu, inledi:

— Gidek yavrum, şu cenabet yerlerden gidek. Kurtar bizi!...

Ünal için hava hoştu, Zeliha için de öyle. Topal'la ka-nsmı kollarından tutup kaldırdılar. İkisinin de hali hal değildi. Bütün gece uyumamışlardı. Sıcak, sinek, uykusuzluk...

— Evlât bokuna, aah evlât bokuna. Neme lâzımdı benim yazı yaban? Anam mı devşiriciydi babam mı? Evlâtlar şöyle evlâtlar böyle. Tırnağına köpek sıçsın evlâdının. Canıma can mı katacak postallar?

Boncuğun da yardımıyla yarım saatte eşyalar kamyonu yüklendi. Gelirkenki gibi Ünal onlara rahatça Dtu-racak yer yaptı. Geçip oturdular. Oturdular ya, bütün

343

mege çalıştıkları biçimde derinden derine iç geçiriyor]" di. İkisinin de gözleri yaşlıydı.

Ünal koşarak iki kaynının yanına gittiği sıra, nin çok şeyler anlatmağa çalışan çocuksu bakışıyla şılaştı. Dargın, kırgın. Ötekiler kendi işlerindeydiler. le küçük oğul, bir parça da hırsıyla, kinle çalışıyordu

Ünal:

— Kolay gelsin, diye sokuldu.

Küçük aldırmadı. Büyük oğul akşamki yumrumu mosmor şişmiş, burnu, akı kıpkırmızı gözleriyle, ania dustça baktı:

— Hoş geldin.

— Bana darılmadınız ya?

Büyük oğul hayli değişmiş yüzüyle gülümsedi:

— Niye darılalım?

— Göçmelerine ben ön ayak olmadım. Çok ısrar ettiler de onun için kamyonu getirdim...

Küçük oğul hırsıyla doğruldu:

— Neyse canım fazla konuşma da basın gidin haydi dedi

Ünal bozuldu. Tekrardan işine koyulmuş küçük kaynına baktı, baktı. Sonra gözleri Ayşe'ye takıldı. Nerdeyse ağlıyacaktı. Üzerinde durmadı. Zaten başka yapılacak şey de yoktu:

— İyi ya, hoşça kaim! Büyük oğul:

— Güle güle gidin, dedi.

Küçük oğul oralı bile olmadı. Gelin, kocasının yanı-başında, boyuna çalışıyordu. Yanakları kuru, ama kırmızıydı. Sıtma nöbetinin kırmızısıydı ama, gene de az buçuk güzelleştiriyordu. O bütün bunların farkında bile değil, güneşin, kızgın güneşin altında içten içten yanarak, boyuna eriyordu.

344

;ti. Gidiyordu. Bir daha belki de hiç göremeyecekti Ne saçı, ne sarı sarı gülüşü. Pis halası, hep de hep O pis halasının yüzünden. Sevmiyordu onu, hiç seviyordu. O olmasa, o olmasaydı halbuki...

Yeşil kamyon kocaman bir toz bulutu arasında göz-, 0 yite çıka uzaklaşıyordu.

Küçük oğul doğrulunca birden Ayşe'yi gördü. Ağlıyordu.

.— Ne o? dedi. N oluyor?

Ayşe telâşla gözlerini siliverdi:

-Hiç...

•— Nasıl hiç?

Emmisinin kim için ağladığını bilmesinden korkarak:

— Halamla neneme ağlıyorum, dedi.

Büyük oğul sanki duymamıştı, bakmadı bile. Karısı da onun gibi davrandı. Ama küçük oğulun çenesi açılmıştı. Tıpkı babası. Boynunun damarını şişire şişire:

— Cehennem beri onlar daha öte, dedi. Nelerine ağlıyorsun? Benim içimden oynamak geliyor. Bundan böyle oh bee...

Göz ucuyla ağasına baktı, tşte iki kat koyulmuş, ha-bire topluyor önlüğünü dolduruyordu.

— Ben başta istemediydim onları ya babanı görü-yon mu babanı! Yumşak ağız verdi, o da şirnedi. (Şımartı) Maymun iştahlı be. Kim bilmem neyim hıyar dese parça tuznan koşar!

Büyük oğul da belini tuta tuta doğruldu:

- Neyse canım, geçti...
- Geçti meçti. Ben en çok o oğlana kızdım...
- Niye?
- Etekleri zil çalıyor ibnenin görmüyor musun?
- Ne yapsın?

345

mı düşerdi.'

Büyük oğul yeniden işe koyuldu.

— Tam kafasına göre. Yarın gider, açarlar nı... Açsınlar be, bizden ırak olsunlar da.. İki onun da pasaportunu verir!

Ağasının bir şeyler söylemesini bekledi. Söylemev1 ce gene kendi aldı:

- Belki de vermez. Damat olur. Öyle değil mi?
- Doğru.

Gözleri iştahla parladı:

— Şu elci gelsin, malımızı teslim edip paramızı alak da sonrası kolay. Daha bir ay burdayız. O zamana kadar tekerlekli dükkân dalgası için tekml parayı kazanmış oluruk. Bir dönerik şehire giderik doğramacı Haydar'a Ha?

Büyük oğul akı kıpkırmızı gözü, şiş burnuyla doğruldu:

- Tamam.
- Derik böyle böyle Haydar usta, yap bize tekerlekli dükkânımızı...
- Tekerlekler lâstik olmalı.
- Bisiklet tekeri mi?
- Bisiklet tekeri pahalı düşer.
- Ya?
- Parçacıları dolaşırız. Ufak, dolma lâstik tekerlekler vardır, bilyalı...
- Yenileri olmaz mı?
- Bilmiyorum. Olsa bile pahalıdır. Eskilerini buluruz canım. Bizim makinist Selâhattin ustayı filân dolaşırım bir iki...

Güneş tepeye yükselmişti. Küçük oğul bir ara Ca-vit'i gördü. Alacıklarının kapısında, gözlerini pğa oğa di-

346

etti. Yerinde yoktu. Heyecanlanarak koştu. Nenemgil gitti mi?

. Gitti, dedi. __ Gittiler ha? Can sıkıntısı yüzünden bir gölge gibi geçti.

347

XXI

Boncuk'un yeşil kamyonu mahalleye ikinci üstü a£ ağır, bozuk parkelerde çalkalana çalkalana girdiği sır Topal da, karısı da sıtma nöbetinden kafaları vurmu alev alev yatıyorlardı.

Yalın ayaklı, irili ufaklı mahalle çocukları nerdense haber almış, kamyonun çevresini — Giderkenki gibi — bayram neşesi içinde kuşatmışlardı. Kızlı oğlanh, ir-]; ufaklı çocukların yaygarası mahalleyi pencerelere, kapı-lara dökmüştü. Gelmişlerdi demek? Geri dönüp gelmişlerdi ha?

Hemen üçer beşer kişilik fiskos toplulukları kuruluverdi:

- İyi amma kütlü toplama mevsimi bitmedi ki daha!
- Daha. dur bakalım...
- Yirmi, yirmibeş gün var daha...

Fiskos toplulukları hemencik kalabalık bir büyük topluluk halini alıverdi. Doktorun anasının çevresinde birleşip genişledi. Ne diye yatıyorlardı? Hasta mıydılar yoksa? O oğlan kimdi de kamyonu atlamış, Topal'm karısını koltuk altlarından tutup kaldırıyordu?

Doktorun anası:

- Uuu, dedi, amma da eriyip, süzölmüşler ha!
- Sıtma olmalılar!
- Şunlara bak, ayakta duramıyorlar...

348

_/ .aına.' u aa suzuımuş oayayı

Topal, mahallelinin henüz tanımadığı Ünal'la Zeli-nln yardımıyla kamyonun altına inerken, tahta ba-ağı kaydı, kamyonun arka tekerleği yanma düşüp yığılı-ı Karısının acı çığılı. Kadınlar artık eski kını, dedikodu unutup koştu. Yere çuval gibi yığıla kalmış ihti-rl tutup kaldırdılar. Ağlıyordu. Yukarda

karısı, en çok L Doktorun anasının önyak oluşuna şaşmıştı. Yıllar jlı ardından atıp tutan, en çok da kütlüye giderlerken vürek soğutan kadın mıydı bu?

Damadiyle kızının yardımları, ağır ağır indi. Keneni birden mahalleli komşularının kollarında bularak koştu. Hıçkırma hıçkırma ağlıyor, ağlatıyordu:

— Allah razı olsun sizden bacım, Allah kimseyi bize benzetmesin...

Doktorun anası, kollan arasındaki kadını teselli etti:

— Size benzetmeyip de, benzemeyecek neyiniz var sizin bacım? Dünya bu. Bugün size, yarın bize. Kul bir kararda kalır mı?

Öteki kadınlar da hak verdiler:

— Kalırlar mı hiç?

— Namusunuzla gitmiş nafakanızın yoluna bakmışsınız meselâ...

— Allah kınıyanlarm başına versin!

— Âmin!

Topalın karisiyle Doktorun anası sarılıp öpüştüler. Sonra öteki komşularla oldu bu iş. Zeliha'yla Ünal To-Pa"ın kollarına girmiş, eve götürüyorlardı. Doktorun anası:

— Bitmişsiniz siz dedi. tş çok çetin miydi?

— Ah anam ah, işin çetinliğinden çok yazının yüzü, s'cak, sivrisinek... Gözü çıkasica sinekler canavar gibi Allah vermiye...

349

si.

— jcvmin mımn yutmadınız mıydı.'

— Yuttuk yuttuk a, ne tesiri olur canavar neklere?

Buzlar çözülmüş, eski düşmanlıklar erimmiş, dostluk kurulmuştu.

— Hadi bize gidek bacım...

— Olmaz bacım, benim herifi gördünüz. Sonra • şallah.

In"

— Doğru bacım doğru...

— Bir şeye ihtiyacınız varsa, bir istediğiniz varsa Vardı, var olmya vardı bir çok istedikleri ya nas", söyleyebilirdi?

— Sağ olun, dedi, eksik olmayın... Bizimkinin ya nma varayım hele... Haydi sağlıcağnan kaim!

Hep birden:

— Güle güle bacım. Allah iyilik versin. Allah bir daha böyle kötü kader göstermesin! ^

Eve doğru ağır ağır yürüdü.

Arkasından bakılıyordu, acınarak. İçeri girip, içerden o tanımadıkları içli dışlı delikanlı çıkıp, kamyon şoförüyle bir şeyler konuşup tekrardan içeri girip de sokak kapısı kapanıncaya kadar sadece bakıldı. Sonra çözüldü diller: O içli dışlı delikanlı kimdi? Nerden çıkmıştı? Neleri oluyordu?

— Zalha'nım yanından da ayrılmıyor!

— Hısım akrabaları desem...

— Bunca yıldır bu mahalledeyiz bacım.

— Doğru.

— Hısım akrabaları olsa...

— Bilmez miyiz? _____ !>

Ünal, Boncuk'la birlikte alt eve atarcasma çabucak taşıdıkları eşyaları şimdi Zeliha'yla yukarı taşıyordu.

Son

350

ajari çikarmaK ıçnı aşıağıya iiiuiaicii zaman, /-cııici f ç adamın boynuna sarıldı, dudaklarını dudaklarına ^ piştirdi, hırsla öpüştüler. Sonra: '_. Artık büsbütün birbirimiziniz, dedi.

Ünal genç kızın beklediği heyecanla karşılık verme-

__Öyle ama...

Zeliha'nım akli gitti: .— Ne aması?

— Daha bir zaman beklememiz lâzım!

— Niye?

.— Yerleşmek, nikâh muamelemizin neticelenmesi, bu...

Genç kızın az önceki neşe taşan, cıvıl cıvıl gözlerinden can sıkıntısının ağırlığı geçti sanki. Bir süre, alt evin loşluğunda sessizce dikildiler. Sonra Zeliha, sevgilisinin elini tutarak:

— Ne yapacağız? dedi.

— Bekliyeceğiz.

— Nasıl? Güldü:

- Beklemenin nasılı olur mu?
- Sen bizde kalacaksın, değil mi?
- İstiyordu bunu ama, yakışksız düşeceğini de kestirmiyor değildi. Bunu gerekirse kaynanasıyla kayınbabası teklif etmeliydiler.
- Sizde mi? Nasıl olur?
- Niye olmasın? Basbayağı olur!
- Yakışık almaz bence...
- Mahalleli, elâlem, ne der hı? Ne derlerse desinler. Bizde kal, bizde kalacaksın değil mi? Cevap versene!

Ananın biraz da hırslı sesi, Ünal'ı kurtardı:

- Kız Zalhaaa!

Yerdeki parçalardan birini kaptı:

351

- -ciuum, geliyorum;

Savrulan etekleri altından iç gıcıklyarak gözükken caklariyle, Ünal'ı heyecanlandırarak, merdiveni çıktı bası sofadaki sedire boylu boyunca uzanmıştı. Anası

yy

ne demek isteyerek baktığını anladığından, omuz sil]çe î büü kkl kl klk f
sı nıbaşmda oturuyordu, yüzü asıktı. Zeliha bu asık yy a"
il î1

bütün pencere kapaklan kapalı, karanlık mutfağa gi j. aşağıdan çıkardığı parçayı ötekilerin yanma koydu a" nesi mutfak kapısına gelmişti, karşılaşp sinirli siniri} f sıldışıverdiler:

- Burası köy yeri değil, aklını basma al!
- Ne var? Ne olmuş?
- Burası köy yeri değil diyorum, o kadar!
- N olur olmazsa?
- Mahalleliye destan mı edecen bizi?
- Kız ne yapıyorum ben kız?
- Ne beklediniz alt evde uzun uzun? Merdiveni çıkan ayak seslerinden Ünal'ın gelmekte olduğunu anhyarak kısa kestiler.
- Zeliha! Zeliha koştu:
- Getir Ünal!

Ünal kocaman çuvalı mutfak kapısına getirmişti, kaynanasıyla karşılaştı. Kadın renk vermemek için yumuşak yumuşak:

- Getir yavrum getir, dedi. Seni de iyice yorduk bugün!

Ünal yükünü indirdi:

- Estafurullah ana, yorulmak ne kelime?
- Sağ ol yavrum!
- Babam nasıl oldu?

Yanma gittiler. Hafif hafif inliyerek yatıyordu. Ünal başını yokladı:

- Ateşin var. Ağrıyor mu?

352

y İJLCII1 UC...

evlâtlar vay, vay âsi evlâtlar vay... Karısı söze sertçe karıştı:

- Unut şunları be herif, unut gayri!

Karşılık vermedi. Alev alev yanan gözlerini yumdu.

iuk gözlerinden yaşlar sızdılar. İçi yanıyordu içi. Bütün y^o boyunca bir an aklından çıkmışlar mıydı? Evlâtı bu, evlât!

Ünal:

- Bana müsaade, dedi.
- Nereye gideceksin?
- Gidip şöyle bir dolaşayım: Zeliha nerdeyse ağlıyacaktı. Ana ilgiyle sordu:
- Yatacak yerin var mı?
- Düşünmeyin beni ana, bir başına bir insanım. Ağaca çıksam...
- Doğru, pabucun yerde kalmaz. Topal homurdandı adeta:
- Nereye gideceksin? Yat burda oğlum!
- Olmaz, dedi. Yakışık almaz. Ele, güne karşı, doğru değil. Haydi eyvallah!

Çıktı gitti. Zeliha odasına çekilmiş, Erdal'lara bakan pencere önüne yanlamıştı. Elinde olmayarak yaşlar sızı-yo/du gözlerinden. Ne diye, ne diye gitmişti? Ya bir daha gelmezse? Ya temelli giderse? Kimlik cüzdanını olsun jtie diye almamıştı?

— Çat çat, kapı. .-=- Zalha!

Gözlerini silip odasından çıktı: —r Ne var?

— Kapı çalındı, duymadın mı?

Merdivenleri isteksizlikle inerken, anası arkasından

353

F. 23

sına:

— Kızın halı hal değil, dedi. Topal gözlerini açtı:

— Oğlan gitti diye mi?

— Başka niye olacak?

— Allah canıma sağlık verir de kalkarsam, ilk nikâhlarını kıydırmak olacak!

— İnşallah, Allah hayırlısını versin.

Zeliha hep o isteksiz haliyle merdivenleri ağır a& çıktı. Elinde yuvarlak bir karton kutu.

— Doktorun anası göndermiş, kinin minin... Kutuyu annesine verip odasına çekildi gene. Kadın kutuyu evirdi çevirdi.

— Allanın bir hikmeti, dedi. Yolda hep mahalleliyi düşündüm, korkup duruyordum. Allah korktuğuma uğratmadı. Hani doğrusu insan evlâdıymış şu Doktorun anası!

— Yalnız Doktorun anası mı?

— Ötekiler dee ötekiler de! Allah hepsinden razı olsun!

Aspirinle kinin, ardından sıcak sıcak çorba. Bir başka komşudan bir tabak dolusu meyve, daha bir başkasından kocaman bir kavun. Doğrusu komşular komşuluklarını fazlasiyle gösteriyorlardı ama, gerek Topal, gerekse karısı oğullarını düşünmekten bir an geri kalmıyorlardı. Yol boyunca da böyle olmuştu. Akılları fikirleri oğullarıyla torunlarında, ama bunu birbirlerine, hattâ hissettirmekten çekinmişlerdi. Bu içten olmayın duyulan hâlâ da sürüp gidiyordu. Hele Topal! Büyük oğluna insafsızca attığı müthiş yumruğun haksızlığı içinde, kahro-luyordu ama, açıklayamıyordu bunu.

— İtler, dedi. Ana ekledi:

354

_- .Burunları iyice sürtülsün de anlasınlar! — Anlasınlar anaya, babaya karşı gelmeyi...

— Yarın açarım dükkânı, çeker alırım Ünal'ı yanıma, oh! Beni benden mi edecekler be?

— Hiç canım.

— Yedi günlerini yetirdim, bıyıklarını bitirdim. Biraz da kızımı düşünmem lâzım. Heye, kız eksiği, insanın elindekini avucundakini alır götürür ya, bizimki öyle değil-

— Bizimki bize evlâtlarımızdan daha âlâsını bulup getirdi.

Geç vakte kadar usul usul konuştularsa da, ikisinin de aklında fikrinde oğullan, torunlan...

Sonra yattılar. Sıcak ama sivrisinek vmılıtsız bir geceydi. Nöbetleri de geçtiği için hemen uykuya dalabilirlerdi, olmuyordu. Şimdi onlar, orda, sıcak, sinekle boğuşuyorlardı belki de.

Topal bir yandan bir yana döndü.

Attığı yumruğu unütamıyordu. Burnu zedelenmiş iniydi acaba? Demek gene hatanın büyüğünü işlemişti? İyi ama, anasına karşı avradını koruması, ondan yana çıkması ne oluyordu ya? Heye, hiç bir zaman babasına karşı gelmemiş, el kaldırmak şöyle dursun, sertçe dönüp bakmamıştı ama, karşısındaki de anasıydı. Bir evlât, ne olursa olsun, el kızını anasına değişmemeliydi!

Karısını birden şefkatle arkasından kucakladı.

Uyanık kadın memnun:

— O ne? dedi.

Topal böyle şeyleri unutmadıysa bile şu an düşünmüyordu:

— Oğlana yumruğu ben senin için attım!

Kadın, senin yüzünden attım, demek istediğini sa-Jarak telâşla döndü, yüz yüze geldiler:

355

i! i

— Senin yüzünden degn, sana Karşı ei Kızını tuttu -için!

8u

— Haa, öyle de hele. Ben de belledim ki...

— Sana kızıyorum mu belledin?

— Ne bileyim ben?

— Senin ne suçun var da kızacağım? El kızını anan karşı tut. İyi bir evlâdın yapacağı şey mi? Lâkin, bira]] a Elimin hiç arşını endazesini yok. Birinde biri birine V yumruk atmış, yumruğu yiyen küüüt yıkılıvermiş!

— Ölmüş mü?

— O saat.

— Allah sen gösterme yarabbi...

— Bir yerine bir şey olup olmadığını iyi biliyor mu-sun?

— Nerden bileceğim? Bilse bilse Ünal bilir senin...

— Doğru. Sormayı da akletmedik...

— Sabahleyin gelince sor!

Sabahleyin Ünal erkenden geldi. Sıcak somun, tulum peyniri, Antep karası üzüm getirmişti. Zeliha merdiveni yıkarcasma koşarak indi, elinden öteberileri almadan önce boynuna sarıldı ayak üstü. tki genç birbirlerine yıllar yılı hasretmişler gibi sıkı sıkıya sarıldılar. Ayrılmak gelmiyordu içlerinden. Sonra Topal'm yukardan kahn öksürüğü. Belki de işi anlıyan ihtiyarın bir işareti. Ayrıldılar. Zeliha usullacık sordu:

— Nüfus kâadın yanında mı?

— Yanımda. Nolacak?

— Hemen muameleve başlavm. Vallaha hiç sabrım kalmadı artık. Bütün gece uyuyamadım. Ne olacaksa olsun. Israr ederlerse gitme, burda yat. İlle de gidecem deme!

— Komşular?

356

— Ammaaan sen de. Komşular komşular. Bize ne

d

Ünal merdiveni önden çıkarken, Zeliha sıcak ekme, eynir üzüm paketleriyle genç adamın ardından, karısı- çıkıyordu.

Bir yandan Topal, öte yandan karısı Ünal'ı sevinçle karşıladılar. Ne düşünceli, akli başında bir çocuktu ya! fam, tam da kızlarına göre. Yazı yabanın kahrını çektiler, sırtmasını aldılarsa, bir de hayırlı evlât kazanmışlardı.

Zeliha'yla annesi sofrayı hazırlarlarken. Topal sordu:

— O itin burnuna bir şey olmuş mu? Ünal anlayamadı birden:

— Hangi itin?

— Benim büyük oğlanın! Her şeyi kavriyan Ünal:

— Haa, dedi. Şişmiş. Lâkin çok kan aktı. Bırak, insan evlâdına öyle yumruk atmaz baba!

O da biliyordu, daha şimdiden itten pişmandı ama, olmuştu bir sefer. Ok yaydan çıkmıştı. Bozmadı:

— Anasına karşı el kızına arka çıkar mı?

— Çıkıp da, şimdi kendi yok Allahı var... Ne dedi? Ana mutfaktan dönüyordu:

— Kes şimdi, dedi Topal.

Bugün, belki de yarın sıtma nöbetleri gelmiyeceği için, rahattılar. Hepsi her yandan kahvaltılarını iştahla yapıp kalktılar. Durmaynan olmazdı. Ana eteğini beline soktu, kocasiyle damadına:

— Haydi bakalım, dedi. Siz sabah sabah dükkâna tu gideceksiniz ne cehenneme gideceksiniz gidin de biz

evi bir iki su silelim!

Topal, tarlada bıraktıkları oğullariyle torunlarını tutarak, içten bir kahkaha attı:

357

— Yaşa ulan avrat!

Çabucak giyindi. Aklında gene büyük oğlu, att * haksız yumruk. Ünal'la birlikte evden çıktı.

Her günkü gibi. Pamuk toplamaya gitmeden öncele günlerde olduğunca. Dar sokağın bozuk parkeleri taht bacağın altında tok tok eziliyordu. Eziliyordu ama, perı cereye merakla gelenler, eski Topal'dan bir hayli deşisju bir Topal görüyorlardı: Gözleri içlere çökmüş, elmacıt kemikleri fırlamış, kilo vermiş bir Topal.

Sabahın serinliği içinde ana caddeye çıktılar. Çift at lı faytonlar, otobüsler... «Çok şükür, çok şükür... Ulan neyine gerek senin yazı yaban. Anan mı devşiriciydi baban mı? Neyine gerek senin el âlemnen sidik yarıştırmak?» Yanında yürüyen Ünal'a göz ucuyla baktı. «... oğlan iyj tam da kafamın dengi amma, bu işi fazla uzatmamalı Gitsin belediyeden evlenme evraklarını alsın, verelim bir takipçiye, o iş de bitsin.»

— Sen git belediyeye de evlenme evraklarını al gel! Ünal durakladı: , '!-:~:~;~;

— Hemen şimdi mi?

— Yok canım, birazdan.

— İyi ya. ;! r

— O iş bitsin bir an evvel. Geceyi nerde geçirdin?

— Ben mi? Handa.:

— Olmaz oğlum, olmaz. Han, otel köşeleri... Yakışık almaz. Allah bir evlâdımı aldıysa daha iyisini verdi...

— Sağ ol baba.

Çakmak caddesini boydan boya inerek dükkânın bulunduğu kunduracılar arastasına saptılar. Sokak, ana caddenin ardında, hayli kapalı olduğundan, Topal'm parkelerde tok tok öten topal bacağı'nın sesi güçlenivermişti. Henüz dükkânlarını açmış, ya da açmış da takım tezgâhlarının tozunu almakta olanlar, kaç vakittir unuttukları bir sesi derinden derine işitince kulaklarına inanamadı-

358

İ r ilkin. Topal'm tahta bacağı'nın sesiydi amma, nerden jacaktı? Pamuğa gittiydi. Pamuk devşirme mevsimi so-a ermeden ne diye gelsin?

Kulaklar verildi, antenler gerildi âdeta. Tamam, oy-ju> onun tahta bacağı'nın sesi. Geliyordu. Kapılara fırla-pjdi. Heyecanla bakışıldı, dudaklarda çoktandır yiten bir gülüş-..

.— Emmi geliyor!

!— Heye, geliyor ya...

— Geliyor yası meliyor yası yok. Geliyor, emmi geliyor, emmimiz geliyor, yaşasın!

— Çarşımızın gülü geliyor!

Oğlan Cemil, Berber Bahri, Köşker Niyazi, ötekiler. Topal'm dellendiği, tüyü bozuk göçmene varıncaya kadar bütün bir çarşı dükkânlarının önüne çıkmış, karşılıklı iki kaldırıma sıralanmışlardı.

Berber Bahri en baştaydı. Topal hizalarına gelince, asker biçimi sert bir komut verdi:

— Dikkaaaaat!

Topal eski topal değildi, gözler yuvalarına iyice çökmüş, omuzlar bir hayli düşmüş, kalıbı kıyafeti eski heybetini yitirmişti ya, ne zarar? Emmiydi, Topal emmiydi, çarşılarının gülüydü!

Esnafın alkış tutan iki sırası arasında gülerek yürüyor, tahta bacağı sokağın parkelerini eskiden olduğu gibi tok tok doğuyordu.

—Hoş geldin emmi!

— Emmi hoş geldin!

— Sefalar getirdin emmi!

Birden, tam dükkânı hizasında, hiç beklemediği bir ?ey: Tüyü bozuk göçmen, koşarak geldi, göz yaşları içinde:

— Hoj geldin be yavu amuca, hoj geldin be yavu... Boynuna sarıldı. İki eski rakip bir süre sarmaş dolaş

359

kaldılar, sonra ayrıldılar. Göçmen ağlıyordu. Onun ağ] ması ötekilere de etki yapmıştı. Ağlamıyorlardı ama, c çıkarmadan bakıyor, bakıyorlardı. Göçmen yaşlı gö2ı rini avuçlariyle silerken gülüyordu. Birden emretti:

— Kavecii, abe kaveciiü!

Kahveci kalabalığın arasından seslendi:

— Eveet?

— Yap amucanın orta şekerlisini, benden!

Bu, bu tam zamanında ısmarlanan bir fincan kahve Topal'ı canlandırmıştı âdeta. Göçmen'e baktı, başım dertli dertli salladı salladı...

— Ulan, dedi, ulan tüyü bozuk. Seni çok horladıydım ben ya, bakıyorum sen de adamın tekesinin bel Demek bi. zi birbirimize düşüren, itten rezil eden...

«Yokluk» un anasına avradına söğdü. Sonra cebinden dükkânın anahtarını çıkarıp Ünal'a uzattı:

— Aç bakalım oğlum aç da başımızı sokak! Ünal'ı yadırgamıştı çarşı. Birbirlerine bu yakışıklı delikanlının kim olduğunu soruyorlardı.

— Ali nerde acaba?

— Yoksa onlar tarlada mı kaldı?

— Sorak mı?

— Bırak şimdi, dalgasına dokunma...

Dalgasına dokunması dokunmaması var mıydı? Günlerdir hasret kalmışlardı sunturlu küfürlerine. Herkes taş atmasa dalgasına, berber Bahri atardı, göreviydi:

— Başefendi bee! dedi.

Dükkâna, tozlu dükkâna eskiden olduğunca adımını besmeleyle atacaktı, vazgeçti, döndü:

— Ne var lan?

— Lan mı? Ben efendiyim, ağzını bozma! Kalabalığa yürüdü:

360

Efendi mi? Hani o efendi? Sen misin Berber

.— Benim. Beğenemedin mi?

.— Beğenip de koynuma alacak değilim ya!

— Ooooooost!

Çarşı esnafının kahkahası bir anda bomba gibi pat-ja(jı. İki kat oluna oluna, gözler yaşara yaşara gülünüyordu. Ulan ne kıyaktı be. Gelmişti, gelmişti gene çarlarının gülü!

Sonra binbir şaka, binbir cümbüş, kollar sıvandı, dalındı tozlu dükkâna, başlandı ortalık süprülüp temizlenmeğe. Topal eskici Göçmen'in dükkânında, eskiden oldurunca, kallâvi fincanla orta şekerlisini yudumluyordu.

361

XXII

Küçük oğul, hendek kenarlarından topladığı bir men dil cirtatan domatesle çadıra geldi. Ağası, yengesi, Ayşe en küçük serilmiş yatıyorlardı. Onun da başı ağrıyordu ama, yatmanın zamanı değildi. Çoluk çocuk bir şeyler bulup yemeliydiler. Günlerdir kursaklarına sırtatan domatesten başkası girmemişti.

Kenarları kirtikli bakır kaba domatesleri doğramaya başladı.

Babasigili dertli dertli düşünecekti ki, Cavit koşarak geldi:

— Emmi! Bakmadan:

— Hı?

— Bugün sağlama yağmur var!

— Ne biliyorsun?

— Şu yan mosmor, şimşek çak ha çak ediyor... Emmisinin doğradığı domatesler birden gözüne çarpınca:

— Gene mi domates? dedi. İçimiz dışımız domates oldu be emmi...

Emminin hiç güleceği yoktu, güldü:

— Ne yapalım? Başka yiyeceğimiz yok ki! Cavit karşısına çömeldi:

— Dedemgil şimdi atıyorlardır yağlı lokmaları değil mi?

362

Küçük oğulun yüzü hırsla asıldı, iyiden kötüden bir ey söylemedi. Söylemedi ama, atıyorlardı tabii. Bilmeye-ek ne vardı - Sıcak, sıcak ekmek, bol domatesli, bol su-iü bamyâ. Sıcak ekmeklerinin içlerini banıyorlardı yedeğin suyuna, sulu sulu atıyorlardı ağızlarına bir güzel... Cavit elcinin avradına söğdükten sonra:

— Bugün de gelmezse ne yaparız emmi Emmi'nin bildiği var mıydı ki...

— Ha emmi?

— Valla hiç bilmiyorum Cavit.

Cavit sıkıntıyla kalktı, alacığın kapısına gitti, durdu, ovaya baktı. Günlerdir girilmeyen tarlada beyaz beyaz pamuklar. .. Taa uzaklar, köyün de ardındaki uzaklar her an kararıyor, morartı karaltıya dönüyordu. Ovaya yağmurun o yandan geleceğini söylemişti eniştesi. (Yüzü asıldı). Onda da iş yoktu. İnsan basar gider, unuttur muydu? Şimdi bir çıkırsa, dolu şehir somununu getirse, sıcak sıcak. Tulum peyniri, Antep üzümü, et, bulgur... Anası çiyköfte yuğursa... Şu sıra gelirse, ablası da hazır kafayı vurmuş yatıyorken. Eniştesinin elinden sıcak somunu bir alır, ortadan ikiye, bir böler, göbeğinden iri bir parçayı sıcak sıcak çıkarır, arasına tulum peyniri yayıp sokum yapar, sonra da...

Yere sulu sulu tükürdü, emmisinin yanma döndü:

— Emmi!

— Hı?

— Ne düşünüyorum biliyon mu?

— Ne düşünüyorsun?

— Eniştem şimdi sıcak somunlarla... Küçük oğul sertçe baktı:

— Başlarım şimdi eniştenen ha!

Cavit yuttu. Dedesini hatırlatan püskül püskül kaş-lariyle emmisi öyle sinirliydi ki...

— ... eniştem eniştem. Nerden enişten oluyormuş?

363

Çekinerek:

— Neyim olur ya?

— Hiçbir şeyin olmaz, el adamı!

Bir şeyi olması gerekirdi. Duymuştu. Halasını vereceklerini duymuştu. Emmisi ne biliyordu, işte. Tabi eniştesi. Kuş lâstiği almıştı, fak almıştı. ti ya, fakı kuramadan gitmişlerdi. Dedesi, nenesi, ablas anası «Enişten» diyorlardı. Onlar bilmiyorlar da emmi ' mi biliyordu?

Gene de:

— O gelmeli şimdi, dedi. Sıcak ekme, tulum ri, et, bulgur getirmeli...

Domateslerin doğranması bitmişti. Tuz ekelerken:

— O kim?

— O işte. Eniştem ama değil, eniştem değil ama o! Küçük oğul gene sıkımla güldü.

Cavit şımarıdı:

— Koynu koltuğu sıcak somun, dolu gelse. Dolu et getirse, bamya da getirse. Domates getirmesin, var bur-da. Sıcak somunu ne yaparım biliyon mu emmi?

— Ne yaparsın?

— Ortasından bölerim, sıcak göbeğini çıkarırım, arasına tulum peyniri sokum yapıp da ısırırım mı...

Emmi be!

— Hı?

— Elci gelince bize sıcak somun alır mısın?

— Nerden?

— Köyden.

— Alırım.

— Köyde et yok mu?

— Niye olmasın, paradan haber ver... Emmisinin karşısına geçip çömeldi:

— Elci gelip de para aldık mı, dolu sıcak somunla,

364

Emmi içini çekti. Tam karşılık verecekti, büyük oğul-

— Cigara, dedi, cigara Ali. Bir cigara olsa şimdi başka bir şey istemem. Başım dönüyor şerefsizim...

Ayşe yattığı yerde hafifçe doğruldu. Sıtma nöbetinin cayır cayır yanıyordu:

— Buz, dedi, buz. Buzlu su olmalı!

Aklından bir bardak buzlu su geçti. Suyun soğukluğundan camı terlemiş bir bardak su! Gözleri emmisinin salatasına ilişince, yüzü asıldı. Cavit'in dediği gibi, o çı-kıverip gelse. İsterse sıcak ekmele ötekileri getirmesin, tferdeee? Artık hiçbir zaman gelmeyecek. Şehire gittiklerinde onu pis halasıyla evli bulacak belki de!

Yatağından ağır ağır kalktı. Su dökmeğe gidecekti. Alacıktan çıktı. Cavit'in gözünden kaçmamıştı bu. O da ardından. Yol kıyısındaki hendeğe doğru giderken dönüp, kardeşini ardından gelir görünce durdu:

— Ne var? Ne geliyorsun? Cavit:

— Nereye gidiyorsun?

— Helaya.

— Git, gel.

— Nolacak?

— Konuşalım.

Gitti, uzak uzak gitti, hendeğe indi, gözden yitti. Cavit ovaya sıkıntıyle bakıyordu. Şu elci de ne diye gelmiyordu sanki? Pis herif. Dünya kadar pamuk toplamışlardı. Gelse, babasıyla emmisinin dedikleri gibi, toplanan pamukları tartıp teslim alsalar, avanslarım kestikten sonra para verse...

Gözleri iştahla parladı. Para verse, dolu para verse.

365

uayıya \xa. /ıııctM uayıya pışıi'se Uluma, /vnasi da t''L'

kalkmıyordu. Açlıktan olacaktı. Etle ekmeğin kokusu 6 duyunca kalkardı herhalde Kalksın tabi «El kızı div ^

y ğ ok

duyunca kalkardı herhalde. Kalksın tabi. «El kızı»

git-

du nenesi. Nasıl da binip gitmişlerdi! Keşke onlarla şeydi. Nasıl olsa gideceklerdi ya, erken gider, nenesiğiT-1" mahallesindeki arkadaşlarıyla... Musa ne yapıyordu a ba? Deli Musa. Birinde nenesiğilin mahallesinde kav» etmişlerdi, kuş yüzünden. Musa da okula gidecekti b yıl. Ama onların okuluna değil. Kendi mahallesindeki oku lun duvarları taştandı. Ablasıyla gideceklerdi. Geçebil^" se dörde geçecekti ablası. Coğrafyadan bütünleme, verebi lirse...

Şehirde yana baktı. Ard arda iki kamyon geliyordu İçlerinde ırgat dolu. Çok görüyordu böylesini her gün. Bu tarladan o tarlaya, o tarladan öteki tarlaya. Toplama ir-gatları. Bu elci de amma pis herif. Gelecekse gelse, toplanan kütlüleri tartıp teslim alacaksa alsın...

Ablası hendekten çıkmıştı, kardeşinin yanına geldi:

— Ne konuşacağız?

— Hiç. Öyle acıktım ki... Sen?

Suluk basma entarisinin içinde ince, uzun Ayşe:

— Ben de, dedi.

— Abla be.

— Hı?

— Eniştemiz, eniştemiz değil mi?

Ayşe'nin aklından Ünal geçti. Başının bir davranışiy-le arkaya attığı saçı, gülünce san sarı parlıyan dişiyile.

— Eniştemiz.

— Babam niye kızıyor?

— Ne oldu?

— Eniştem gelse, sıcak somun getirse dedim, azarladı beni. Nerden enişten oluyormuş, el adamı diyor.

Eniştemiz el adamı mı?

366

.--- J-.1 auaiıı ua uaiıı m^t iaoun. ğ^uiıı: jL/tuv-ıı, iii--

halamı ona niye verecekler?

Ayşe içini çekti. Aklından geçenleri Cavit'e nasıl an-latmalı? En iyisi kısa kesmek:

.— El adamı ama, yakında eniştemiz olacak.

— Nasıl?

.— Halamla evlenince.

!— Bitti. Gene de eniştemiz... Ne düşünüyorum biliyor musun? Şimdi çıkiverip gelmeli. Koltuğunda dolu so-pun, sıcak somun. Tulum peyniri, üzüm. Ben ne yaparım biliyor musun?

— Biliyorum, dedi abla. Sıcak somunu ortasından bölersin, sıcak ekmek içinin arasına tulum peynirini yatırıp. ••

Cavit iştahlı iştahlı tükürdü:

— Eniştem değil de, şu elci geliverse... Değil mi?

— Ah...

— Tartıp teslim alsın kütlüleri, paramızı verse...

— Canım domates salatasını hiç istemiyor.

— Benim de.

İçleri ırgat dolu kamyonlar gittikçe yaklaşıyorlardı. Bir ara küçük oğlunun sesi duyuldu:

— Ayşe, Caviit...

Alacığın kapısı önünde dikilen emmilerinden yana baktılar. Ayşe seslendi:

— Buyur emmi!

— Gelin haydi, yemek yiyeceğiz! Alacığa girdi. Ayşe:

— Hiç canım istemiyor, dedi.

— Benim de.

— Domates salatası, domates salatası... Gene de alacığa doğru ağır ağır yürüdüler.

Hava karardıkça kararıyor, bulutlar alçalıyordu âde-

367

içindeki bolca domates salatasının yanına geldiler. An ' leriyle oturuyorlardı. Yanakları al aldı. Cavit babasının ^ hâlâ mosmor ve şiş burnuna görmeden baktı. Aklında dedesi geçti. Onları sevse bırakıp gitmezdi. Demek sevm-yordu. Neneleri de, halaları da, enişmeleri de. «Enişte» a~ ye aklından geçirişini emmisi duymuş gibi ürktü. Gözler' ni çekinerek kaldırdı, rahatladı. Salatayı kaşıklayıp (ju yordu.

Birden dışarda iri taneli bir yağmurun hisiltisi,

Cavit fırladı:

— Allööööş, yağmura hele yağmura!

Ayşe, ardından emmi, daha arkadan da büyük oğul. İla karısı. İri taneli bir yağmur tek mil ovayı kaplamıştı. Sonra başladığı gibi kesiliverdi. Uzaklarda şimşek çaktı, gök uzak uzak gürlledi. Büyük oğul alacığın az ilerisin-de kütlüden tepeye baktı:

— Üzerini örtsek fena olmyacak! . Küçük:

— Nasıl?

— Çul çuvalla örtelim. Kutlunun yağmur yememişi makbuldür.

Alacıktaki çullar, çuvallar alındı. İrili ufaklı, pamuktan tepenin yanına gidildi. Tam örtülecekken, yolda ard arda duran ırgat yüklü iki kamyon dikkatleri çekmişti.

Büyük oğul:

— Niye durdu o kamyonlar? diye sordu.

Küçük bakıyor, sadece bakıyordu. Birara şoför mahallinden elcinin indiğini, ardında ince bıyıklı kâtip, tarlaya girdiklerini, kendilerine doğru gelmekte olduklarını gördüler. Sıtmadan kurumuş, elmacık kemikleri fırlak çocuk, büyük, yüzlerinden sevincin fırtınası geçti âdeta. Cavit ellerini çırparak:

368

— Elci geliyor, dedi, yaşasın, elci geliyor! Ayşe de katıldı kardeşine:

— Yaşasın, elci!

Çok sakın, hemen hemen heyecansız anneleri bile heyecanlanmıştı. Al al yanakları az daha kızarıp söndüler:

— Anne!

Döndü, alacığın kapısında en küçük oğlu. Koştı. Elciyle kâtip öfkeden zangır zangır titreyerek geldiler. Selâm, sabahsız bir geliş.

— Yahu tarlada pamuklar öyle duruyor be!

Az önce sevincin fırtınası geçen yüzlerde şimdi de umutsuzluğun gölgesi. Küçük oğul:

— Ne yapmalıydık? Kâtip:

— Ne mi yapmalıydınız? dedi. Elci:

— Bitmeliydi şimdiye. Yağmur geliyor be. Nerde babanız? Ananız nerde? Biz sizi buraya bahçe saf asma mı getirdik? Şuna bak yahu!

İki kardeş bakiştılar. Büyük:

— Dünya kadar topladık kardaş, daha ne yapalım? Elci de, kâtip de toplanmış olan kutlunun küçük tepesine şöyle bir baktılar. Elci:

— Bu ne? dedi. Aldığınız avansın yarısını bile ödemez bu. Siz buraya safaya gelmişsiniz safaya. Ayıp be. Yarın yağmur hızlı hızlı iner de herifin pamukları çamura batarsa ne yaparız?

Kâtip:

— Ameleleri indirelim de yağmur gelmeden toplayıp Çıkarsınlar birader, dedi. Ben sana her zaman söylerim acemi amele getirme diye, dinlemezsin...

Elci döndü, kamyonlardan yana baktı:

— Öyle yapalım bari, dedi.

369

F. 24

— Yapalım tabi. Git de inip gelsinler!

Elci, yer yer çatlamış rujan çizmeleriyle kamyonla koşarken, kâtip sinirli sinirli başladı:

— Bunca zamandır birader, ne yaptınız? Küçük:

— Oynamadık ya, dedi. Gücümüzün yettiğince ton]

dik!

— Topladınız, belli. Şu değil mi topladığınız?

— Beğenemedin mi?

İncecik bıyığıyla kâtipin rengi attı:

— Beğenemedim tabi... İş mi bu?

— İş. Ne yapalım? Sıtmadan göz açamadık!

— Lâf değil bu. Sıtmadan göz açamamışlar. Anuna da hanım evlâdıymışmız...

Arkasını döndü, taa yoldaki kamyonlardan yana baktı: Kadınla erkekli, çoluk çocuklu usta ırgatlar kamyonlardan yere atlıyor, yatak yorganlarını indiriyorlardı. On dakika içinde omuzlara vurulu yatak yorgan kap kakakla-riyle tarlaya girdiler. Yirmi kişiden çoktular. Alışkın, becerikli davranışlarla geldiler. Başlarında elciyle kâtip, aş-yalarını bırakıp alacıklarını kurmağa başladılar. Herkes bir iş tutuyor, alacıklar yardımlaşa kuruluyordu. Yanm saat içinde yedi, sekiz alacık beyaz beyaz kuruldu, iş önlükleri bağlandı, sele denilen hasır sepetlerle tarlaya dalındı.

Elci iki kardeşe döndü:

— Bu iş böyle olur işte, dedi. Bu ırgat iki günde tarlayı pîrüpâk eder. Siz bu zenaatta ekmek yiyemezsiniz bu gidişle...

Küçük oğul:

— Zaten niyetimiz yok, dedi. Kâtip merakla sordu:

— Şehirde ne iş tutardınız? Büyük oğul:

370

— Kunduracıydık, dedi.

— Zenaatiniz varmış madem ne diye bırakıp düştü-buralara?
— Eh işte, oldu... (Elciye) Sen bize biraz avans ve-recek misin?

Elcinin tepesi attı:

— Avans mı? Şehirde aldığınız avansı ödeşemediniz jû avans vereyim size!

Küçük oğul kızdı:

— Ödeşemedik ne demek yahu?

— Ödeşemediniz tabî.

— Dünya kadar kütlü topladık!

— Bu mu dünya kadar? Bunu kantara vursak, aldığınız avansın yarısını ya karşılar ya karşılamaz...

Dünya kadarmış. Öyle değil mi kâtip bey?

— Ne avans almışlardı?

— Yirmişer lira.

Kâtip toplanmış kütlülere şöyle bir baktı:

— İş yok, dedi. Getirt hararları, kamyona götürüp tartalım. Hesapları neyse kendileri de bellesin, haydi...

Elci, adam koşturdu, harar denilen büyük çuvallar geldi. Çabucak doldurulup, kamyona taşındı, kamvondaki baskülde tartıldı; elciyle kâtip haklıydılar. Aldıkları avansın ancak yarısını ödeşecek kadar iş yapmışlardı.

Küçük oğul:

— Nolacak şimdi? dedi. Elci bakmadan:

— Aldığınız avansı ödeşinceye kadar...

— Ee??

— Çalışacaksınız. Ondan sonraki sizin. Birkaç gün sonra gelince yaptığınız işi görürüz, para o zaman!

Koca dünya, pamuk tarlası, dağlan, köyleri, ırmak-'ariyle tepelerinde dönüyordu. Demek şimdi para vermi-Veccekti?

371

Küçük oğul iyice süzölmüş yüzüyle:

— Aciz, dedi. Yiyeyeğimiz yok. Bize para ver! Kâtip ilkin elciye baktı, sonra:

— Elli, yüz yeter mi? dedi. Elci lâfı aldı:

— Elli yüz mü? Az olur. Birkaç yüz verelim en hn si...

İki kardeşin ciğarasızlıktan imanları gevriyordu. Ala ya alınmak iyice koydu. Büyük kendini tutuyordu.

Küçük dayanamadı:

— Dalga mı geçiyorsunuz lan? dedi. Kâtip de birden kızarak karşısına dikildi:

— Dalga geçiyoruz, ne var?

— Geçemezsiniz, ben sizin bildiğiniz...

— Adamlardan değilsiniz, malûm. Ulan çakal, hem kel, hem fodul mu? Aldığınız avansın yarısını bile ödememişsiniz. Utanmadan para istenir mi?

Büyük oğul:

— Utanacak bir şey yok bunda, dedi.

— Var.

— Yok.

— Yoksa para mara da yok. Haydi tüyelim...

Elciyi kolundan kamyona, şoför mahalline soktu. Küçük oğul ardlarından koşmuş, kamyonu kapı demirinden sımsıkı tutmuştu:

— Nereye tüyecekmişsiniz? Acımızdan ölecek miyiz? Kâtip:

— Geberin! dedi.

Küçük oğul çılgın gibi şahlandıysa da kâtipin tükrü-ğü. Yüzü, gözü tükrük içinde kalmış, eli kapı demirinden boşanmıştı. Yerde taş ararken, kamyon yürüdü. Koştı, zayıflamış, güçsüz bacaklarının olanca gücüyle koştıysa da, birden hızlanan kamyonun kaldırdığı tozlar arasında geriledi. Soluyordu. Arkasında ikinci kamyonun kornası.

372

, öfkeden deliye dönmüş, hüngür hüngür ağlıyordu. Ne yapacaklardı şimdi? Şimdi ne yapacaklardı çocukla?

Ağasının eli, omuzunu tuttu. Yaşlı gözleriyle baktı, ^kıştılar. İkisi de korkunç bir umutsuzluk içindeydiler, konuşamıyorlardı. Küçük oğul bir ara:

!— Senin gibi babanın Allahmı, kitabını...

Diye söğerek, şehrin bulunduğu yana doğru yumruğunu salladı. Büyük oğul öylesine umutsuzdu ki, «Küfretmek hiçbir şeyi çözümülemez!» bile diyemedi. Yalnız, kardeşinin elinden tuttu, alacaklarının bulunduğu yana çekti:

!— Aaaah dünya, ah! dedi.

Başı, şakakları zonklıyor, sıtmanın halsizliğini her zamandan çok duyuyordu. Şimdi ne yapacaklardı? Şehire birkaç kuruş parayla dönüp tekerlekli dükkân açmaktan geçmiş, borçlarını nasıl ödeyeceklerini, bu işin içinden nasıl çıkacaklarını düşünüyordu.

Karisiyle üç çocuğunun soran bakışlarıyla karşılaşmamak için yüzlerine bakmadı, bakmadı. İki kardeş alacığın önüne çömelerek, tarlaya aç kurtlar gibi dalmış irili ufaklı, kadınlı erkekli ırgatların çalışmalarına daldılar. Gerçekten de, kurt gibiydiler! İki elleriyle yoluyorlardı kozalakları mozalaktan. Yoluyor, önlerindeki önlüklere, önlüklerden de sepetlere götürüp dolduruyorlardı. Kozalağı yaprağı, çörü çöpüyle doluveren örme kamış sepetlerse tarla kıyısına bağdaş kurmuş ihtiyarların önüne dökülüyordu. İhtiyarlar şaşılacak bir el çabukluğuyla kozalakların içindeki pamukları çekip çekip çıkarıyor, yani Şifliyorlardı.

Büyük oğul usullacık gelip kucağına oturan ortanca oğlunun kirli san saçlarını okşarken, bundan böyle yapınca işi düşünüyordu. Ya bunlar gibi tarlaya dalıp, tıpkı

373

caklardı, ya da basıp gideceklerdi şehire. Şehir çok uzak taydı, araba, ya da kamyon olmazsa gidemezlerdi. Yaya gitmeğe ise imkân yoktu. Havada dolaşan homurtu] mosmor bulutlar, gündüz yağmazsa gece sel sele bir yas murun ineceğine işaretli: Küçük oğul:

— Ne yapacağız? dedi. Büyük oğul omuzlarını kaldırdı:

— Vallaha hiç bilmiyorum.

— Basıp gitsek ne lâzım gelir?

— Nasıl?

— Alacağı varsa şehirde gelir alır...

— İyi ama, şehire neyle, nasıl gideriz? Küçük oğul bunu düşünmemişti:

— Babamgil nasıl gitti?

— Ünal vardı. Ünal olmasa zor giderlerdi... Açlık ve umutsuzluğun soldurduğu gözleriyle tarladakilere bakıyorlardı. Küçük oğulun gözü demindenberi kara şalvarlı bir tazeye takılmıştı, bakışlarını ayıramıyordu. Taş çatlasa on beşinden çok göstermiyen bu kız mı, kadın mı olduğu belirsiz tazeyle göz göze bakışmışlardı. Yuvarlak kalçaları, büsbütün belirten kara donun içine sokulu mor benekli entarisi, entarisinin göğsünün sıkı sıkı geren memeleri...

— Şoo kızı görüyor musun ağa, dedi. Büyük oğul baktı baktı:

— Hangisi?

— Bak, şu ihtiyar karının yanındaki, mor çiçekli entarisi var hani?

Babası görünceye kadar Cavit görmüştü bile:

— Saçı tokalı kız değil mi emmi? Arkalarından Ayşe:

— Elleri kınalı, dedi.

374

— Ha, evet. Şu... Ne olmuş? Omuz silkti:

— Hiiç...

— Tam da sırası yâni.

— Onun için değil be ağa.

— Ya?

Karşılık vermedi. Sırası değildi, biliyordu, yiyecek ekmekleri, içecek cigaraları yoktu ama, elinde değil, birden bir şeyler akıvermişti içinden. Boyu mu? Entarisini ii geren memeleri mi? Gözleri, bakışı mı?

Ağası, «E, ne yapacağız?» deyince, bakışlarını kızıdan ayırıp ağasına çevirdi:

— Neyi?

— Neyi mi? Paramız yok, yiyeceğimiz yok, cigara-mız bile yok Allah'tan...

Küçük oğulun gözleri gene kızda:

— Yok, dedi.

Babasının kucağında Cavit, sıkıtiyle dinliyordu konuşulanları. Elci gelmeden önce kurduğu hayaller... tkiye kırılıp sıcak göbeği çıkarılmış, içine tulum peyniri yatı-nlıp sokum yapılmış şehir somunu, bol domatesli, etli bamya yemeği filân çok uzaklarda silinip gitmişti. Bundan böyle, kimbilir ne zamana kadar hep cirtatan domates salatası yiyeceklerdi. Karnı ağrıyordu. Aklına karnının ağrıdığı gelince karnı birden derinden derinden ağır-maya başladı. Babasının kucağından yavaşça kalktı, sabahleyin ablasının su dökmek için girdiği hendeğe doğruldu.

Ayşe ardından uzun uzun baktı. Aklında emmisinin pek beğendiği kara şalvarlı kız, alacığa girdi. Anası yataкта, arkasını dönüp yatmıştı. Ayaklarının uçlarına basa basa kitabının bulunduğu yana gitti, kırık ayna parça-

375

kızdan çirkin miydi? Saçlarını eliyle taradı taradı, kâhkülünü düşürdü gözüne. Olmuyordu. Onun kadar zel değildi. Kendi memelerine baktı. Yok denecek Onunsa kocaman kocaman. Kız da onu beğenirdi halde. Niye onun gibi değildi de görenler beğenmiyorlar di. Çocuk, çocuk... İstemiyordu, hayır, çocuk değildi!

Aynayı entarisinin cebine sokup dışarı çıktı. Baba siyle emmisi hâlâ alacığın önünde oturmuş, tarlada canavar gibi çalışanlara bakıyorlardı. Emmisinin gözü o kız. daydı, anlıyordu. Emmisinden neydi ona? Onu ilgilendi, ren, kızın kocaman memeleri. Ne zaman onun kadar olacaktı? Onun kadar olsa, kocaman kocaman memeleriye gelip geçerken lâf atsalar...

Mosmor, kalabalık bulutların arasından güneş olanca hızıyla tarlaya vurdu. Bir an ortalık sanki ismiverdi. Ayşe emmesine baktı göz uciyle. Kıza dikmişti gözlerini. Kızdı. Emmisi kızı beğeniyor diye değil, kızın dikkati çekecek kadar güzel oluşuna. Onunla konuşmak, ona emmi-sinden söz açmak isterdi. Cebinden ayna kırığını yavaşça çıkardı, güneşe tuttu. Parlak güneş ayna kırığında şimşek gibi yansıyordu. Korktu. Avucunda sakladı. Sonra baktı ki kimsenin aldıracağı yok, tekrarladı. Yansıyan güneş tarladaki pamuk kozalarının üzerinden hızla geçti, kızın mor çiçekli entarisinin sırtında bir an durdu. Emmisi ayna parçasını değil de, kızın mor çiçekli entarisinde bir an durup yiten güneş yuvarlağını görmüştü. Döndü, ayna parçası. Kızcağıza güldü. Emmisinin gülüşü, Ayşe'yi şımarttı. Sanki, «Bir daha yap!» demek istiyordu. Tekrarladı. Güneş yuvarlağı Hu kez her zamandan daha çok durdu mor çiçekli beyaz entarinin sırtında. Sonra tarlaya kaydı. Pamukların üzerinde dolaştı, kızın tam önüne geldi. Ancak o zaman yansıyan güneş yuvarlağıyla kız

376

def Ş^y1 i111"1!"?"- u""-'tn. u>aşım sauauı j-vyşc ye. vjuu-

jj yumuşaktı, dosttu, içe akıcıydı. Testekerlek, bembeyaz ^züne düşen kâhkülüyle büsbütün içe akıyordu. Acı bir özellik. Yanındaki ihtiyar kadınla bir şeyler konuştular. gonra gözleri az ilerdeki kara yağız, koca burunlu genç jdanıa kaydı. Gene bakıyordu. O güzel, o bembeyaz yüz bulandı... İnce, kapkara kaşlar çatıldılar. Bir kez olmuştu 0, Maymunun gözü açılmıştı. Ardına düşmek değil, yoluma altın sersinler isterlerse. Fıkara anasını tepip gurbete düşmüştü de, kadri kıymeti bilinmiş miydi? Veli Veli... perelerdeydi, hani?

Bir ara az ilerdeki kara yağız delikanlıyı yanında yssetti. Sertçe kaldırdı başını. Delikanlı gülmüyordu. Yılan fisirtisini hatırlatarak:

— Suratını ne asiyon kız? dedi, koynumda yatmış gibi?

Kocakarı da duymuştu. Tatlılıkla:

— Yavrum, dedi aslanım... Düş şu avradın yakasından... Zorla güzellik olur mu?

Genç adam kara kara bakıyordu:

— Varsın bana, niye varmıyor?

— Varmıyor işte, zorla mı?

— Benden iyisine mi varacak? Genç kadın:

— Amaan, dedi. Git işinin başına be!

Hasan işinin başına geçti, gülerek. Hala dediği yanındaki yaşlı kadının, «Bundan iyisine mi varacan yavrum? 0 kimsesiz, sen kimsesiz. Tam da birbirinize göresiniz...» öğütlerine kulak asmamıştı. Suratı karaydı. Tıpkı bundan altı ay önce ardına takılıp geldiği Yasin gibi. Yâsin'i sevmiyordu artık. Ne Yâsin'i, ne de Yâsin'e benzeyenleri. Ankara'da evimiz, yerimiz var diye kandırmış, oradan İstanbul'a gider nikâhımızı kıydırırız demişti de, bir gün

377

kâtip. Bundan önceki tarlada az asılmamıştı. incecik K yığıyle fena değildi kâtip, ya güvenilir miydi? Birinr/ hele, «Akşam şu hendeğe gel. Topladığın kütlüyü iki m' v yazarım, çok para kazandırırım...» demişti. Gitmemiş/ Deli mi de gitsin? Hala, «Sakın kızım, sakın!» diyord «Burası yazı yaban. Yazı yaban dilinden anlamazsın se Birine heye der, uçkuruna gevşeklik edersen, ardını al man. Gençsin, güzelsin. Rağbetin fazla. Uçkuruna m kayyet ol!»

Yansıyan ışık yuvarlağı gene önündeki pamukların üzerinde şuraya buraya kayıp duruyordu. Bakmamak için kendini zor tuttu. Küçük kız değil de, yanlarında durduğu genç adamlar... Neydi, neciydiler? İkide bir bakıp giy. mekle başına yeni yeni işler açabilirdi. Bakmadı, mahsustan bakmadı. Bakmıyordu ama, yuvarlak ışık, önündeki pamukların yeşil dallan, yapraklan üzerinde oynuyor, il-lâki baktırmak istiyordu.

Bir ara:

— Öff... diye doğruldu. Hala da doğruldu:

— Ne o?

— Şu işiğe bak. Demindenberi...

Hala döndü, Ayşe'yi, elindeki ayna kınğını gördü:

— Çocuk, dedi. Kızacak ne var?

— Yanındakiler...

Hala gene döndü, bu kez de ayna tutan kızın yanındakilere baktı: Biri genç, öteki yaşlıca iki adam. Alaçık-lanmın kapısı önüne çömelmişlerdi.

— O kız neleri oluyor acaba? Genç kadın omuz silkti:

—*! Neleri olursa olsun, bana ne?

Işık oyunu öğleye kadar sürdü. Bakmıyordu. Bak-
378

rşvit ae geijmişü yanma. rmyuK. uguı giuip yamış, emmi atmamıştı. Başı fena ağrıyordu oysa. Sık sık hendeğe, ,n dökmeğe gidip geliyor, yeğenlerini ışık oyununa zorluyordu.

Öğleyin toplayıcılar karınlarını doyurmak için işi bıraktılar. Ter içindeydiler. Boyuna ışık tutulan genç kadın ja yanındaki «Hala»yla işi bırakmıştı. Büyük oğulların alacıkları yanındaki kendi alacıklarına geldiler. Uzun boy-ju yemek pişirmemişlerdi. Alacıklarının önüne serdikleri sofraya bezindeki birer parça bazlamayla sararmış, tohuma kaçmış birer hıyar, birer parça da peynirlerinin başına çöküp iştahla yemeğe başladılar.

Ayşe'yle Cavit, kendi alacıklarının kapısında durmuş, güzel kadınla anasının — anası sanıyorlardı — yeyişleri-ne bakıyorlardı.

Cavit:

— Seni çağırırsalar gider misin? dedi. Ayşe utandı:

— Gidilir mi? Ayıp!

— Niye ayıp olsun. Beni çağırırsalar giderim.

— Terbiyesizlik etme...

Güzel kadın bunları duymuş gibi, güldü. Ayşe'yle Cavit de güldüler. Karşılıklı gülüşmeler sürüp giderken, güzel kadın el etti. Önce Cavit gitti, sonra ablası. Güzel kadın hep gülüyordu. Güldükçe yanağı çukurlaşıyor, ona büsbütün yakışıyordu bu.

— Niye bana ayna tutuyordunuz? dedi. Ayşe utanarak gülmekle yetindi. Cavit'se:

— Emmim tut diyordu, dedi. Ayşe bozuldu:

— Başladın mı gene? Yalancı!

— Yalancı sensin. Demedi mi?

— Demedi tabii. Senin adın ne abla?

379

tu:

— Bununki Ayşe, benimki de Cavit!

— Demek o delikanlı emminiz?

— Emmimiz Zeynep abla. Adı da Ali.

Cavit'i pek beğenmişti, bileğinden çekti, dizine otlırt

— Sordum mu ulan, adını sordun mu?

İhtiyar kadın dişsiz ağziyle lokmasını gevelerken sü lüyordu.
^"

Kupkuru eliyle Cavit'in saçlarını okşadı. Cavit gene sordu:

— Bu senin anan mı?

Zeynep ihtiyar kadına baktı, güldü:

— Değil ama anamdan ileri. Haydi, oturun da beraber yiyelim...

Ayşe:

— Biz yedik, dedi.

Cavit başını sertçe kaldırdı:

— Ne zaman yedik kız, yalancı?

— Allah kahretsin, dedi Ayşe, Allah kahretsin seni!

Ayşe utancından alacıklarına kaçmıştı. Zeynep:

— Niye?

— Kalmadı işte. Şehirden getirdiklerimizi tükettik, elci de avans vermedi. Anam, kardeşim, emmim hasta. Emmim de hasta ya, bakma seni görünce...

Zeynep gıdıklanmış gibi, hıkrıyla gülüverdi. İhtiyar kadın huzursuzlukla çevresini kollarken:

— Zeynep, dedi, Zeynep yavrum... Zeynep anlamıştı, ciddileşti. Gene de:

— Şu oğlana baksana hala, dedi.

— Heye kızım heye amma... Amanı biliyor musun?

380

/.eynep eKmegini ooiau, peynirini ooiau, or ae niyar.

— Haydi bakalım...

Cavit iştahla girişti. Kurt gibi yiyordu. Dünya umudunda değildi. Ablasının az ötedeki alacaklarının kapısm-n hırsızlama baktığından da habersiz, yiyor, anlatıyordu:

— Biz esas dedem, nenem, halamgille geldik. Dedem

babaninan kavga etti. Hep emmimin yüzünden. Bir yum-jc attı, babamın burnundan şarıl şarıl kanlar boşandı, pedem sakallı, ihtiyar amma, bakma. Dev gibi. Bir bacağı da tahta. Harpte kesip tahta bacak takmışlar. Esasta benim dedem eskici. Dükkânı var. Biz her sene gelmezdik buraya ya, bakma...

— Niye gitti dedengil?

— Babamla kavga etti dedem dedim ya.

— Niye etti?

— Ne bileyim ben? Emmimin yüzünden...

— Yok canım...

İhtiyar kadın su içmek üzere kalkınca, usullacık sordu:

— Emmin evli mi?

— Yok canım.

— Hasta mı o da?

— Hasta. Hepimiz hastayız, sıtma tutuyor. Bir gün, iki gün tutmaz, üçüncü gün hadi. Cırtatan domatesi yemekten Allahımız şaştı. Sabah domates, akşam domates. Ekmeğimiz bile kalmadı!

— Demek annen hasta?

— Annem, kardeşim, babam. Emmim de hasta ya... Torbadan iki bazlama ekmeğiyle bir parça beyaz peynir, birkaç da hıyar çıkarıp yanma koydu:

— Bunları götür de yesinler!

Ayşe olsa mırın kırın eder, yerlere geçerd. Cavit'se ^Ç oralı olmadı:

381

— un, aeai pışjcmJiKie.

Karnım doyurduktan sonra aldı gitti. Ablası alaçı kapısından bütün bunları hırsızlama götürdüğü için ilQ ber vermişti. Emmisi gülüyordu. Bazlama ve ötekiler]8" çadıra girince:

— Yaşsa lan Cavit, dedi. Harbi adamsın vesselamı Ayşe bir kıydan hasetle bakıyordu. Gene Cavit tak dir edilmişti. Keşke o onun gibi davranıp, aferini kazan" saydı. Ekmeklerle ötekileri bölüp paylaşırlarken:

— Onun adı Zeynep, dedi.

Duyulmadı pek. Babası, annesi de kalkmış, günlerdir hasret kaldıkları ekmeğe kavuşmuşlardı. Cavit ablasına baktı bir ara:

— Gelin gibi süzüleceğine gelip otursana! dedi. Ayşe'nin kaşları çatıldıysa da, gitti. Bunu bekliyordu zaten. Kardeşine kızmamıştı. Ekmekti bu, kızıp darılmakla eline hiçbir şeyin geçmiyeceğini, tam tersi, ekmekten olacağını biliyordu.

Sofranın ucuna yerleşirken:

— Senin evli olup- olmadığını sordu, dedi. Küçük oğulun gözleri parlamaya başladı. Cavit ablasına çıkıştı:

— Benden sordu. Sen ne biliyorsun?

— Duydum.

— Nerden duydun?

— Alacığın kapısı yanındaydım... Cavit emmisine baktı:

— Hasta olup olmadığını da sordu, dedi. Emminin gözlerindeki parlıltı, içindeki istek arttı. Ne

diye sormuştu? Hem de çocuklara aynayla güneş oyunlarını kendisinin yaptırdığını öğrendikten sonra!

Tam bu sırada önce ihtiyar kadın, arkasından Zeynep, büyük oğulun alacığından içeri girdiler. Suç üstünde yakalanmışçasına davrandı millet. Onların yolladığı

382

.^lamalarla hıyar, peyniri yiyorlardı. Hepsinin yanakla-Lpdan utancın kırmızısı şöyle bir geçti.

.— Buyrun, dedi büyük oğul.

İhtiyar kadın kırış kırış, kupkuru eliyle:

— Oturun, dedi. Allahaşkmıza rahatınızı bozmayın! çocuk hasta olduğunuzu söyledi de, şöyle bir uğrıyalım

dedik...

Büyük oğulun karısının yanma gittiler, ihtiyar kadın eliyle kadının alınını yokladı:

— Vah vah vah, dedi. Vah yavrum vah... İki güne bir mi geliyor, gün aşırı mı?

— Bazan iki günde bir, bazan de gün aşırı...

— Bu işin adamı olmadığınız belli. Siftah mı çıktınız.;

— Siftah.

— Demek koca herif sizi bıraktı gitti? Büyük oğulla bakıştılar. Ne biliyordu?

Cavit anlamıştı babasıyla emminin niye bakıştıklarını:

— Ben anlattım, dedi.

Zeynep bayılıyordu bu çocuğa. Kendini tutamadı, emminin hayran bakışları önünde Cavit'i kucağına aldı:

— Canım canım... Sen niye böyle akıllısın?

Ayşe somurtmuştu, yutkunuyordu. Dayanamadı, genç kadının yanma gitti, kolunu okşadı. Sonra aklına gelerek fırladı, coğrafya kitabını aldı geldi. Elinde tutuyor, genç, güzel kadının görüp sormasını bekliyordu. Cavit'in neresi akıllıydı? Daha okula bile gitmiyordu. Kendisiyse bu yıl dörde geçecekti!

Baktı ki görülmüyor, onunla ilgilenen yok, elinde kitap, alacıktan çıktı, kapı önünde beklemeğe başladı. Başladı ya, alacığın oralarda dolanan, karayağız, hırslı biri de gözünden kaçmamıştı. Bir ara eliyle çağırırdı. Gitmedi. 'İkin. Sonra gitti. Hırslı adam sordu:

383

ıııyc gıııı oraya.' Ayşe adamı tepeden tırnağa süzdü: Ayaklarında meni, bacağında karadon denilen şalvar. Ayaklan da r>; pisti.

— Babamgille konuşuyorlar?

— Ne konuşuyorlar? Kızdı:

— Sana ne?

— Hiiç, öyle sordum.

— Seni alâkadar etmez!

Adamın Zeynep ablası için tehlikeli biri olduğunu anlamıştı. Az sonra alacıktan çıktıkları zaman, elindeki kitabı gösterip bu yıl dörde geçeceğinden söz açarak Ca-vit'ten akıllı olduğunu söylemeyi unuttu, yanma sinirli sinirli sokuldu:

— Şu adam var ya, kara adam...

— Ee, dedi Zeynep.

— Seni sordu!

— Niye?

— İçerde ne yapıyor diye. Ne karışıyor o sana? Zeynep üzerinde durmadı:

— İt ürür kervan yürür Ayşeciğim!

Tekrardan tarlaya, pamuk toplama girdi.

Bütün tarlada iş gene olanca hızıyla başlamıştı. Kadınla erkekli ırgatlı pamukları dalı, yaprağı, kozalariyle sıyırıp koparıyor, selemelere dolduruyor, dolu selemeler de tarla kenarındaki ihtiyarların yanma götürülüp boşaltılıyordu. İhtiyarlar, yıllar görmüş, işlerinin ehli ihtiyarlarla, ihtiyarlara öykünen çocuklar, kozalakların içindeki tohumlu pamukları şifleyip birer kenara beyaz beyaz yığıyorlardı. Lâkin mevsim ilerlemiş, havalar iyice bozmuştu. Elcinin dediği gibi, tarla sahibinin malı yağmur, çamurda rezil olabiliirdi. Allah vermiye iri taneli sulu bir yağmur iniverirse tarla baştan başa çamura keser, «Yağ-

384

j«~m±9" jlcui.iuis.icusa uegerııı ymrıııı. «lagmur ye-» pamukların piyasada değeri düşüktü. Onun için çiftçiler pamuklarının bir an önce toplanıp depolara, ya da tohumdan ayrılması için çırçır fabrikalarına yollanmasını isterler.

Yağmur yemiş pamuğun alıcısı yoktur, olsa bile yağmur yememiş «Piyasa parlağı» gibi fiyat bulamaz!

385

F. 25

XXIII

Küçük oğul gecenin ileri bir saatinde, çatlıyacak gibi ağnyan başıyla kalktı. Su dökmeğe gidecekti. Fortlarına basılarak giyimekten yemeniye dönmüş ayakkaplarını ayaklarına geçirdi, alacığın kapısına geldi, durdu. Başı dönüyordu. Çömeldi, başını avuçları içine alarak bir süre öylece durdu.

Uzaklarda acı acı uluyan bir köpeğin sesi geliyordu.

Duymadı. Kalkmayı denedi, kalktı. Yarasaların kayan gölgeler gibi doldurdıkları aysız, yıldızsız geceye baktı. Bulutlar, kapkara bulutlar göğü sımsıkı sarmışlardı. Sağda, soldaki alacıkların şurasında burasında yanmakta olan gemici fenerlerinin sarı ışıklan olmasa, iki adım ilerisi görünmiyecekti.

Alacıktan tam çıkacaktı, taa alt baştaki alacıklardan birinin fenerinden vuran san ışıkta bir kımıltı, bir insan kımıltısı farkederek durakladı. Başının ağrısı, dönmesi yok oldu bir an. Ya da duymadı. Gözlerini

fener ışığında san sarı aydınlanan sırtın, insan sırtının davranışlarına dikmişti. Şüphelendi. Yerde emekliyerek, son derece ihtiyatlı, ilerliyordu. Elinde çuvala benzer bir şey. Geldi geldi, alacakların arasında yitti, az sonra tekrar çıktı. Durdu, çevreyi kolladı. Görülüp görülmediğini kontrol ediyor gibiydi. Görülmediği kanısına varmış olacaktı ki, gene emekliyerek Zeynep'lerin devşirilmiş kütlü tepeciğinin yanında durdu. Çevreyi gene olanca hisliliğiyle din-

386

aurmaya.

Küçük oğul anlamıştı. Demek Zeynep'le «Hala» sının günlerdir iki kat ola ola topladıkları kütlüden çalışıyordu? İlkin bağırap çağırarak, alacaklarında derin derin uyuyanları uyandırmak geçti aklından. Sonra caydı. Patırtıdan kaçabilirdi hırsız, yakalanıyabilir, yitebilirdi. En iyisi suçüstü yakalamak!

Alacıktan usullacık çıktı. Hırsızın yaptığı gibi, emekliyerek Zeynep'lerin alacağı ardını dolandı, hırsızın yanına geldi. Adamın dünyadan haberi yoktu. Küçük oğul bileğini çevik bir davranışla şıp diye tutuverince, neye uğradığını şaşırarak çırpımdıysa da kurtaramadı. Yüz yüze geldiler bir an:

— Ne yapıyorsun lan?

Birbirlerini tanımışlardı. Zeynep'in ardında dolanan, kadına rahat vermiyen karayağız Hasan'dı bu. Omuz silkti:

— Hiç.

— Nasıl hiç?

— Hiiç.

— Hiç ne kelime? Fıkıralann kutlusunu çalışıyorsun...

Bileğini gene sertçe çektiyse de kurtaramadı:

— Bırak elimi!

Küçük oğul bırakmadı, büsbütün sıktı.

— Bırak diyorum be artık işte, bırak!!

Bir çekişme, bir küfür, küfürler... Gemici fenerlerinin sarı sarı aydınlattığı sessiz gecenin içinde büsbütün büyüyen sesler... Sonra tokat, sonra yumruk sesleri, artan küfürler...

Yataklanndan fırlayıp çıkan don paça erkeklerle saçları başları darmadağın kadınların kalabalığı arasında döğüşüyorlardı. Zeynep de ötekiler gibi fırlayıp kalkmıştı

387

gutı ıjıv^

Jdıcıgıııucııı. ujjvu uuuı, ^tı^j

a

kıyor, nedenini öğrenmeğe çalışıyordu:

— Ne olmuş? Niye döğüşüyorlar?

Henüz kimsenin bir şey bildiği yoktu. Döğüşüyorlar. di işte, kimbilir?

Zeynep'in göğsü heyecanla inip inip kalkıyordu. Yok-sa kendi yüzünden mi döğüşüyorlardı? Bu, aklından hız-la geçince, korktu. Dile düşmek, rezil olmak vardı onun-da. İstemiyordu. Böyle şeylerin kadını değildi. Yanına sokulan Hala'yı bile farketmedi. Hala kolunu tutunca büyük büyük açılmış gözleriyle baktı.

— Niye döğüşüyorlar bunlar? Omuz silkti:

— Yoksa senin yüzünden mi kız?

— Bilmiyorum.

Kavgacıları ayırmışlardı. İkisi de hırpalanmış, ikisinin de eli yüzü kan içinde. Küçük oğul soluk soluğa:

— Hırsız, diyordu. Kütlü çalışıyordu Zeynep'lerin harmanından.

Gözler Zeynep'e sonra da harmanlara çevrildi. Harmanın bir yanında yarı yarıya dolmuş çuval görülünce, kalabalığın öfkesi taşıtı. Yaa, demek buydu? Demek kaç vakittir topladıkları malların eksilmesi boşuna değildi?

Güneşte kurumuş, kırış kırış bir kalabalık üstüne yürüyünce Hasan'da şafak attı. İşin şakası yoktu, ellerine geçer de «Allahmı seven vursun! »a giderse hali dumandı. Âni bir kararla fırlayıp, bacaklarının gücünce tarlanın içine kaçtı. Alacakların şurasında burasında yanmakta olan gemici fenerlerinin ölgün sarı ışıklariyle sırtı aydınlanarak uzaklaşıyordu. Bir süre sonra tarlanın koyu karanlığında eriyip gitti.

Bir yaşlı kadın:

— Boyu devrilesice, dedi. Şöyle bir bakan da babayığit der, ummaz!

388

— Ummadık taş baş yarar diye boşuna dememişler:

— Hele topladığımız kütlülerin azalmasında bir iş varmış...

Küçük oğulun çevresi alınmış, minnetle bakılıyordu. Onları hiç ummadıkları bir hırsızdan kurtarmıştı. O olmasa, herif daha kimbilir ne kadar çalacak, açıktan para kazanacaktı.

— Neyse geçmiş olsun. Bir belâdan kurtuldun! O da bunu düşünüyordu.

— Çok şükür, dedi, çok şükür Rabbime...

— Yat kalk dua et oğlana...

Zeynep karşılık vermedi, şöyle bir bakmakla yetindi. Kaç vakittir gözü tutmuyor değildi ama, Hasan'ın korkusundan... Birinde, «Bakıyorum, o oğlanların alacağına fazla girip çıkıyorsun...» demişti. Yâni, işi uzatırsan külahları değiştiriz, demek istemişti.

Alacağına girdi, tekrardan vurup kafayı yattı ama, unutamıyordu. Artık Hasan belâsı kalmamıştı. Tarlaya ilk geldikleri gün, yeğenlerine ayna tutturmuş, sonraları ne zaman başını kaldırıp baksa, onun bakışıyla karşılaşmıştı. Hele birinde... Huylanarak hatırladı bunu. Eliyle, şehir biçimi öpücük göndermişti. Şehir biçimi... Sinemadaki gibi. Babası kamyon kazasında ölmeden önce, ana-siyle kaçamak gittikleri sinemada, saçları sıkı sıkı taralı parlak oğlanın karşı balkondaki güzel kıza gönderdiği öpücüklerden.

Anası ne yapıyordu şimdi ola? Heye, onu bırakıp kaçmıştı ya büsbütün boş değil. Anası yeni ere varmıştı. Şoför. Gençten, bilekli bir oğlan. Komşular, varma Ayşe, demişler, dinletememişlerdi. Oğlan kendinden geçti, yakışıklıydı, çapkındı da. Lâkin anası... «Kahpe!» diye geçirdi. «Azgın kahpe. Kocamda ne gördüydüm ki? Ne görü-

389

ne? Yarın sen de ere varacan, beni düşünecen mi?»

Bir yandan bir yana döndü:

Sanki eri düşünüyordu onu. Şunun bunun karrıyo-nunda şoförlük yapıyor, ellerin dediğine göre, hırsızhgj yakalandıkça işinden kovuluyordu. Hepsi hepsi, ya ana-sına çaktırmadan kaç, göz etmesi ne olacaktı? Birinde musluk başında kıstırmış, «Ben ananı senin için aldım Bana heye dersin ananı bırakır seni alırım» demişti. Duyuracaktı anasına bunu, lâkin acıydı. Öyle tutulmuştu ki oğlan. Söylese inanmaz, inansa bile kızını haksız \$. karırdı: «Kahpe. Erimde gözün var. Yanaşmayınca bok atıyon!»

O zamanlar Zeynep Veli diye birine gönül vermişti. Komşuları, Fatma halanın yeğeni. Ne anası vardı ne babası. Bugün burda, yarın surda... Bir batar, karabatak gibi, üç ay, altı ay giderdi. Döndüğü zaman tahta bavulu konu komşuya encik boncuk hediyelerle, ağız da istanbul, Ankara, İzmir havadisleriyle dolu gelir, gecelerce anlatırdı bunları ballandıra ballandıra. İstanbul'da Adalar vardı, Boğaz vardı, vapurlar vardı. Tepebaşı gazinosu, gazinolar, gezmeler, yemeler, içmeler... Zeynep en çok fi-limlerin nasıl çevrildiğini merak ederdi o zaman. Veli anlatırdı. Öyle şeyler anlatırdı ki, bütün bunların doğru ya da eğriliğini bilmediğinden inanır, kanatlanır di. Çünkü filimciler Anadolu'lu güzel kızlar istiyorlar. Zeynep gibi. Zeynep gitse bir görünse, ossaat kapar, dünyanın parasını verirlerdi. Sonra gelsin filimlerde oynamak. Burada kalıp körleneceğine, kendisiyle gelsin, gitsinler İstanbul'a, filimcilere bir görünsünler, deste deste paralan alıp keyiflerine baksınlardı!

Bir kış gecesiydi. Dışarda şakırtıyla yağmur yağıyordu. Anası eriyle ilk akşamdan kapanmıştı odasına. Yalnızdı. Penceresine bir şeyin çıt ettiğini duymuş, merakla

Örtmenin orda, cıgarası kırmızı kırmızı yanıp sönüyor, gl etmişti. Etmmişti ya, olur muydu gitmek? Gitse bir tür-jii, gitmese bir. Sözlerine inanıyordu Veli'nin, hoşuna da gidiyordu. Ne diye gitmeyecek? Ne çıkardı? Anası onu düşünüyor muydu? Yetişip gelmişti işte. Üvey babasının teklifleri, tenhalarda şurasına burasına el atması. Ne de olsa babasıydı. Bir gün koynuna giriverse? Bağırsa bile sonunda kendinin suçlu düşeceğini biliyordu. En iyisi bu Veli. Bakalım ne diyecekti...

Anasının hingirtisi gelen odanın kapısı önünü yavaşça geçti, aşağı indi, sonra sokak. Yağmur hâlâ gürültüyle yağıyordu. Koşarak geçti yağmuru. Çinkonun altına vardı. Veli yarım cıgarasını yere atıp elinden çekti. Girdikleri yer ahırdı. Boş bir ahır. Duvar yıkıktı. Yıkık yerden gök görünüyordu, çakan şimşeklerin aydınlattığı çatılar, çinko örtmeler görünüyordu. Veli neler demişti, o direnmiş miydi? Hatırlamıyordu. Yalnız, kuru fişkinin üstüne sırtüstü yıkıldığını hatırlıyordu. Ondan sonrası toz. Birden bir acı, yanan canı, hafif bir çığlık, daha sonra da Veli'nin kocaman kocaman elleri. Eller kocaman kocaman, içleri nasırlı, üstleri tüylüydü. Okşamasını biliyorlardı. Okşamasını, şurasına burasına dokundukça içini kaynatmasını, gıcıklamasını...

Günlerden bir gün de korktuğu başına gelip, üvey babasını yatağında bulunca... Bunu hiç unutamıyordu işte. Canavar gibiydi adam, üstünde soluyordu. Tam zamanında uyanmış, ileri gitmesine meydan vermemişti ama, gene de uzun uzun boğuşmak gerekmişti. Boğuşurken adamın çıkardığı sesler, yalvarışları... «Zeynep, yay-rum evlâdım Zeynep. Allahım seversen, Allahını Kibriya-nı seversen dur, dur diyorum Zeynep, Seviyorum seni. Anan, dünya bir yana, sen bir yanaşın. Zeynep, Zeynep-Çiğim...»

390

391

ıamıştı. üvey babası yanındaydı, üstüne çıkmış, zangır zangır titreyerek yalvarıyordu:

— Zeynep, kurban olurum sana Zeynep. Allahımı peygamberini seversen dur. Ananın ruhu bile duymaz, istersen seni alır kaçırım burdan. Zeynep, Zeynep dur diyorum. Anandan korkma, hiç kimseden korkma. Kaçalım Zeynep. İstersen bekle biraz, gidip ananı boğayım!

Adam üstünden kalkmış, öbür odaya koşmuştu. Zeynep de ardında. Bağırarak, kıyametleri koparmak istiyordu, olmuyor. Bağırıyor, sesi çıkmıyordu. Adamın anasını boğduğunu görüyordu oysa. Koşmak, adamı anasının üstünden çekip almak, kıyametleri koparıncasına bağırarak... Olmuyor, olmuyordu. Birden anasının gözleri yuvalarından fırlamış, kocaman kocaman açılmış gözleri. Gözler iki kol gibi uzanmış, gırtlığına sarılmışlardı. Birden gücünün yettiğince bağırmağa başladı.

Uyandığı zaman vakit sabaha karşıydı. Yanında «Hala», sarsıyordu:

— Zeynep, kızım Zeynep!

— Hıh!

— Ne var? Ne bağıyorsun?

Kan ter içindeydi. Gülmeğe çalıştı:

— Hiç hala, rüya gördüm de...

Dışarda gök gürlüyor, çakan şimşekler alaca karanlıkları bir anlık bir maviye boyayıp geçiyordu. Su dökmesi de gelmişti, kalktı.

Hala sordu:

— Nereye kızım?

— Su dökmeğe hala.

Halanın da uykusu kaçmıştı. Yatağında oturuyor, yağmurun yağmasını düşünüyordu. Yağverirse ne yaparlardı? Gerçi her yıl böyle yağar, ortalığı sel sele verirdi ama, gene de alışkın olmanın faydası yoktu.

392

paklarda, yeni bir şimşek çakmış, gök gürlümeğe başlamıştı- Ardından ikinci bir şimşek daha yakınlarda çaktı ve gök bir öncekinden daha yakında gürlledi. Demek yağmur bulutları hızla yaklaşıyordu? Üçüncü, dördüncü... :şinci şimşekse tam tepede çaktı ve gök gürültüsü derin uykuların içinde olanca korkunçluğuyla çatırdadı. Artık n şakası yoktu, yağmurdu, gelmişti, ortalığı sel sele verecekti her yılki gibi. Bir anda alacakların kapılarından kadınlı, erkekli, genç, ihtiyar, çoluk çocuklu bir kalabalık dışarı fırlamış, yağdım yağacak yağmurun inmesi bekleniyordu. Bekleniyordu ya, niye? İnecekti işte nerdeyse. [e duruyorlardı?

Alaçıklardaki çullar, çuvallar alınıp tekrardan çıkıldı. Toplanmış kütlülerini korumalıydılar. Korumalıydılar ya, korumağa vakit kalmadı, yağmur oluklardan boşanır-casına inmeğe başladı. Ortalığı lâhzada sel sele veren, alacakların altını üstüne getiren, tek mil yatak, yorgan, kap kaçak, üst başları çıplak ovoidan farksız bırakıveren bir yağmur.

Sık sık çakan şimşekler ortalığı, mavi mavi aydınlatıyor, gök uzaklaşarak gürlüyordu. Çocuk, büyük herkes, hırsla inen yağmurun altında sırlıslıkla titreyiyor, büyümüş gözlerle havaya, uzaklaşarak çakmakta devam eden bulutlara bakıyorlardı. Bu bakışta merhamet dilenen bir şeyler... Bütün bunların sanki bir sahibi vardı da acıkan, şiiyüp titreyenlerin dilinden anlar, yalvarınca rahmetini keser, ıstıraplarına son verirdi.

Şimşeklerle gök gürültüleri köyün bulunduğu yana iyice kaymıştı. Yağmur dindi, bulutlar sıyrıldı, tek tük yıldızlar yaz sabahlarındaki gibi, bütün olanlardan habersiz, sönmemeğe çalışarak parıldamağa koyuldular..

Zeynep, yanlarındaki alacığa şöyle bir baktı... Hiçbir kıvıltı yok gibiydi. Az yaklaştı, kapıdan baktı: Vardı:

393

jl^j.. ±jh ciacr »esi in m suyleniyorau:

— Ağa, kalk ağa!

Kulak verdi, tamam, inleyen bir başka erkek ses"-

— Bırak, diyordu. Bırak Ali. Gebereceksek bir a önce geberelim!

— Ağa, kurban olayım ağa, böyle konuşma. Çocuk ların ağlaşıyor...

— Yavrularım, talihsiz yavrularım...

Ağlıyan, hıçkırık hıçkırık ağlayan bir erkeğin sesi. Dayanamadı. Çocukların babasının kaç vakittir sıtma, dizanteriden yattığını, hattâ babalarının aptes bozarken kan geldiğini oğlu Cavit'ten işitmişti. Daldı içeriye. Bir kıyıda yanmakta olan küçük gemici fenerinin ölgün sarı m. ğında yataklar, yorganlar, insanlar sırlıslıklamdı. Kendisine ilk günler boyunca ayna tutan Ayşe, sofralarında karnını pervasızca doyuran, lâfi ağzında Cavit, zayıflıktan canlı cenazeye dönmüş ana, ananın kucağında sırlıslıkla en küçük...

Küçük oğul, Zeynep'i görünce ayağa kalktı:

— Buyur.

' — Ne var? Ne oluyor ağana? İcini çekti:

— Çocuk gibi ağlıyor işte. Her zaman bana öğüdü o verirdi halbuki...

Büyük pğul bunları duyunca hâlâ mosmor burnuyla çirkin çirkin bakarak:

— Kalmadı, dedi, öğüt verecek halim kalmadı. Akümlâtörüm tükendi. Öldüm ben, biz öldük, hepimiz öldük sayılır. Bize mezar olacak Çukurova topraklan...

Küçük oğulun, Zeynep'in gözleri yaş yaş:

— Ağa, kurban olayım ağa...

— Yavrularım, sizi öldürmek için getirmişim buralara yavrularım!

sıla sarsıla ağlamağa başladı. Çocuklar da sesli birer ağıt tutturmuşlardı. Cavit babasına koştu, üstüne kapandı:

— Babacığım! Ayşe yanına geldi:

— Babacığım, bizi kime bırakacaksın... Bir an başını kaldırdı:

— Allaha, dedi. Varsa ona bırakıyorum sizi yavrularım. ..

Sıtma, dizanteri, şimdi de yağmur sinirlerini adamakıllı bozmuş, sarhoşa döndürmüştü.

Uzun uzun ağladıktan sonra titriyerek doğruldu, göz yaşlarını ellerinin tersiyle silerek:

— Ali, dedi ciddi ciddi. Kardeşim. Ben ölürsem beni şu tarlanın bir kenarındaki hendeğe gömün, şehire gö-türmeyin, yük etmeyin beni, değmez...

Ali hıçkırarak sözünü kesmek istedi. Ama o elinin güçlü bir davranışıyla susturdu:

— Her şeyi açık açık konuşma zamanı geldi. Çocuklarımı, karımı yüzüstü bırakma Ali. Öteberilerimi sat, sav, çocuklarımı şehire, dedelerine ne yap yap götür. Bunu, sırf bunu istiyorum senden Ali!

. Zeynep de ağlıyordu ama ağlamayla elden ne gelirdi? Belliydi, hasta olduğundan böyle konuşuyordu. Çocuklarını, karısını boş yere üzüyordu. Aileden biriymiş, hem de sorumlu biriymiş gibi, çıktı:

— Ayıp ağa ayıp. Sen şimdi onlara kuvvet verecen. Yazık değil mi ağlatıp üzüyorsun? Heye, ölüm Allahm emri, kimin kimden önce öleceği belli olmaz ama, gene de insan ölümü aklına getirmemeli!

Çocuklara döndü, ellerinden tutup tutup kaldırdı:

— Hadi bakim siz dışarı, hadi hadi hadi... Büyük oğulun kupkuru kalmış karısına yaklaştı:

— Sen de abla!

İKİ '1/

394

395

guu yakmağa, savaşarak, ara arda dışarı çıkıyorlardı ft-* yük oğul bile. Ağlamıyordu artık. Şaşkınlık içindevd" Kardeşine baktı bir an bakiştılar. Zeynep bütün bun] nn farkında bile değil, ıslak yatakları, yorganları, ya tıkları katlayıp katlayıp dışarı götürüyordu. Sabah iyic olmuştu. Doğudaki uzak dağların dorukları pembeleşme ti. Az sonra doğacak güneş hayattı, odunsuz kömürsüz-lerin sahibiydi. Doğacak, ıslak dünyayı kavrayıp kurutacaktı.

Öyle de oldu. İki saat sonra kıpkırmızı bir güneş tarla kıyılarına serilmiş yataklar, yorganlar, yastıklar' giysiler, tepe tepe toplanmış tohumlu pamuklarla birlikte tekmil ovayı kavramış, duman duman, buğu buğu kuru-tuyordu.

Küçük oğulla Zeynep yatakların yanında çoktan anlaşmışlardı.

İçin dertli dertli çeken küçük oğul:

— Demek, dedi, Allahtan başka kimsen yok şimdi?

— Yok. Tek başımayım. Pamuktan sonra nereye, kimin yanına sığınacağımı bile bilmiyorum. Dünya kötüye kesmiş, insanlara güvenilmiyor. Kime canım desen canın çıksın diyor...

Ali duymuyordu. Nasıl olsa bir kadın lâzım değil miydi? Anasının istediği zengin kız bakalım bunun kadar cefakâr, bunun kadar harbi çıkacak mıydı? Hem canım nesine gerekti anası, babası? Bundan böyle gün kazanıp gün yiyecek bir işçiydi. Karısının da kendi gibi, kafasına uygun olması gerekti. Belki de birlikte çalışır, kazanır, birbirlerine yük olmazlardı.

Aklından geçenleri söylemek için gözlerini kaldırıncı, Zeynep'in bakışıyla karşılaştı. Güldüler. Sonra genç kadın başını yavaşça eğdi. Ali'nin içi kaynıyordu. Islak sırtı güneşte kurumuştı, sırtı tatlı tatlı yanıyordu.

Kadı-

396

filH en çcupu gozuııe Diraen. ıvara şalvarının dizinde, tos-topacık, bembeyaz. Elini uzatıp tutuverdi bu beyaz, bu jjslu eli. El uysaldı, kaçmadı. Yabancı elin okşamalarından ürkmedi de. Sonra öteki el geldi uysal, beyaz eli aldı, avuçları arasına çekti. Sıcacıktı bu el, incecik bir gümüş jjalka geçiriliydi, yüzük gibi. Genç adamın parmakları bu halkayı çıkardı, kendi parmağmdaki yer yer kara halkayı çıkarıp taktı. Bol gelmişti biraz ama, ne zarar. Zeynep:

— Getir benimkini de ben takayım!

Ali az önce genç kadının parmağından çıkardığı gümüş halkayı uzattı. Kadın aldı. Genç adamın bakır halkadan boşalmış parmağına takmayı denedi. Bu parmak kalındı, halka girmiyordu.

— Buna tak!

Sol elin serçe parmağı. Genç kadın genç adamın sol el serçe parmağına gümüş halkayı taktı. Tatlı tatlı bakıştılar. Kadın, «Benim sahibim!» demek istiyordu. Erkek bunu sezdi. Konuşmadan, bakışların, davranışların yardımıyla anlaşmışlardı.

Dünya silinmiş, yalnız onlar vardı sanki. Ne pırl pırl güneşin altında yeşilli, kırmızılı, mavili uçuşan tarla kuşlarının farkındaydılar, ne de bir kıydan onları gözetleyip duran Cavit'in. Elleri birbirlerinin ellerinde, tatlı tatlı bakışıyorlardı.

Cavit usullacık kalktı, ince bacaklarıyla babasıgilin yanına heyecanla gitti, haber verdi:

— Babaa!

Büyük oğul çoktan kurumuş yorganını aralayıp oturduğu yerden isteksizlikle baktı. Ana da yanındaydı, yanı-başında. Bir deri bir kemik oturuyordu. Heyecanla ko-Pup gelen oğluna bakmadı bile. Öylesine canının derdine düşmüştü.

Cavit bir çırpıda anlattı:

397

!|

di yüzüğünü taktı, Zeynep abla da kendininkini o Kucağında en küçük kardeşiyle Ayşe ilgiledi:

— Sahi mi? Ne zaman?

— Demin.

— Niye taktı?

— Takti işte, ne bileyim ben?

Büyük oğul duymuş, üstünde durmamıştı. Anaysa duymamıştı bile. Oğlunun sözleri kulağına girmiyor, ku. lakları uğulduyordu. Midesi de bulandığından, gözlerini açmıyor, güneşin altında yıkanmış, tertemiz pamuklara kahverengi toprağa, böre böceğe, kuşlara bakmıyor, bakınca bulantısının artacağını biliyordu.

Ayşe merakla sordu:

— Sonra ne oldu?

Cavit oracıkta dağınık sarı çiçekler açmış deve otlarından birini kopardı:

— Hiç...

Ablası kurnaz kurnaz gülüyordu. Yanma gitti:

— Ne gülüyon?

— Başka bir şey olmadı mı?

— Bir de elini tuttu emmim.

— Öptü mü?

— Hadi be, sen de...

Taa karşı hendeğin başındaki kendi akran çocukların yanına koşarak gitti.

Bugün çalışmadıkları için çocuklar kendi aralarında toplanmış oynuyorlardı. Cavit yanlarına sokulunca hiç yadırgamadan baktılar, sonra işlerine koyuldular. Elllerinde deve otları, akrep yuvalarına sokup sokup çekiyorlardı. Cavit az daha sokuldu:

— Ne yapıyorsunuz?

Başı kemreği bağlamış kel Ahmet:

— Akrep çıkarıyoruz, dedi.

398

im r ı\c aüicuir

Kara kuru bir oğlan:

— Ananın akrebi, dedi.

Çocuklar gülüştüler. Bir başkası yuvaya deve otu çöpünü sokup çekerken kışkırttı: — Aha... Ananın akrebi diyor! Cavit üzerinde durmadı: — Desiin. Ananın akrebi yok ki... Kışkırtıcı, ucunu bırakmadı:

— Ahmeet... Anasının akrebi yokmuş ha!

— Yok ya, var mı lan?

— Var ya.

— Yok.

— Var işte. Sor da bak!

— Sen benden iyi mi biliyorsun?

— Biliyorum tabi. Yok da nerden işiyor?

Tam bu sırada Kel Ahmet deve otunu deliğe sokup çektiği sapını hırsıyla çekiverince, kocaman, kapkara bir akrep dışarı çıkıverdi. Otu kısıklarıyla öyle bir ısırmıştı ki... Çocuklar heyecanlandılar.

Kel, cebinden çıkardığı kibrit kutusuyla ayağa fırlamıştı:

— Hadi, getirin döğüştürek!

— Hadi...

Cavit korkuyla az geriledi. Kibrit kutusundan çıkanla, delikten çıkarılan iki akrep, güneşin altında hâlâ nemli kahverengi toprağa konuldu. Hayvanlar diken gibi sert kısıkaçlarını açıp kapıyarak yaklaştılar ilkin, sonra ağır ağır birbirlerine sokuldular. Durdular. Kısıkaçlarıyla sanki konuşuyorlardı. Kısıkaçlar birbirine değdi, geriledi, tekrar değdi. Kollar açılıp kapanıyor, birbirlerine yaklaşıp uzaklaşıyorlardı. Birden öfkelenmiş iki pehlivan gibi kucaklaştılar. Arka kuyruk heyecanla titreyerek kalkıp iniyordu. Birbirlerini bir süre tarttıktan sonra sim-

399

=ju una indi.

Çocuklar, birbirini aynı anda sokup zehirliyen akrelerin döğüşünden heyecanlanmış, el çırpıyorlardı:

- Ulan amma da kapıştılar ha!
- Benimki seninkinden daha kuvvetli.
- Hadi be sen de...
- Kuvvetli ya.

Deminki kışkırtıcı gene Cavit'e takıldı:

- Ananda da böyle kısıkaç var işte... Cavit:
- Senin ananda var, dedi.
- Benim anam ölmüş oğlum. Senin anan sa£... Çok ayıp bir lâf söyledi. Cavit hırsından ağhvacak gibi, oradan uzaklaşırken, kışkırtıcı, nemli bir kesek parçası aldı, Cavit'in arkasından fırlattı. Fırlattı ama, kesek kulağının dibinden hızla geçti, değmedi.

Gün tepeye yükselmışti.

Ali'yle Zeynep hâlâ oturuyorlardı. Bir ara «Hala»nm sesi:

- Zeyneep, Zeynep!
- Zeynep döndü, sesin geldiği yana baktı: Hala. El •ediyordu.
- Geliyorum hala, geliyorum, dedi. Ali'nin elinden elini kurtarmak istedi:
- Gidip bakim niye çağırıyor...
- Gelece mi gene?
- Gelirim.

Ardından uzun uzun baktı. Kara şalvarına sokulu entarisi, yürürken iki yana tatlı tatlı kıvrılan kalçaları, boyu, boşu... Ne olursa olsun alacaktı. Değil anası, babası, dünya dünyaya geçse... «Anam ne karışır? Babama ne? Taşıyacak onlar mı? Vızgelirler!»

400

Zeynep alacıklarından içeri girince, «Hala» endişeyle sordu:

- Sabah tanberi çene ha çene. Ne bitmez şeymiş bu? ile konuştunuz böyle uzun uzun?

Genç kadın iştahlı iştahlı güldü.

«Hala» kuşkulandı. Alacığın yanındaki ocakta pişirip içeriye getirdiği pilâv tenceresinin kapağını açtı, kapağı bir kıyıya koydu:

- Ha?

Sıcacık bulgur pilâvının dumanı tütüyor, alacığa iştah veren bir koku yayılıyordu. Tekrarladı:

- Öyle mi kız?

Zeynep onu düşünüyordu, dalmıştı:

- Ne be?
- Niye cevap vermiyorsun?.
- Amaan sen de...

Genişçe bir bakır kap aldı, tencerenin başına çömel-di. «Hala» sadece bakıyordu. Göz göze geldiler.

Zeynep gülüverdi. «Hala» gülmüyordu:

- Ne güldün?
- Yasak mı?
- Oğlanla uzun uzun ne konuştunuz dedim cevap vermedin.
- Şuraya pilâv koy hele de sonra.
- Ne olacak?
- Yiyecem.
- Çok değil mi? Koca kap kız...
- Bugün çok acıktım da...

Hala, tahta kaşıkla pilâv koyarken Zeynep'in sabrı taşarak kaşığı elinden aldı çabuk çabuk koyup tepeleme doldurdu, sonra da kaşığı uzattı:

- Al.
- Kime gidiyor o pilâv?

Hiçbir karşılık vermeden kalktı, elinde tepeleme do-

401

F. 26

I

lu, pilâv kabı, alacıkta çıktı. «Hala» işi seziyordu ama gene de kalktı, alacığın kapısına gitti, dışarıya usullacık baktı. Aklına gelen gibi, o alacığa gitmişti. Kendi kendi-ne bir şeyler ölçüp biçerak içeri çekildi. Kancık, kahpe dölü... Güya kocadan nefret etmişti. Eder miydi hiç? Edebilir miydi? Aklına yatan birini bulunca... İyi ama, aklına yatan o oğlan iyi bir mal mıydı bakalım? tş bilmezsin acından nefesi kokanın biri. Bir karı kancık takımında da gerçekten akıl yoktu. Kanlarının en kaynadığı bir sıra demek karşılığın it çıkırsa...

İçini çekti. Aklından Hacı'sı geçti. Mağrıplıydı adam. O zamanlar yirmi beşinde var mıydı? Kadiri şeyhi Kadir'-le evli oldukları yıllar, Ceyhan'da. Herif avurduna şiş sokar, yılanları, akrepleri eliyle tutar, sabahlara kadar zikrederdi. Pek öyle yaşlı da değildi hakçası. Hakkından geliyordu. Öyle olduğu halde, bir gün Caynak mahalesinde-ki kerpiç evlerine misafir gelen Mağribî hocayla...

Ama suç kendisinin miydi? Herif gece yansı kalkıp gitmiş, misafirle yalnız bırakmıştı. Genç kadın, taze kadın, kanı oynuyor. Tıpkı Zeynep gibi. Herif de «dili güllü» nün biri...

Esmer, kırış kırış yüzünden tatlı bir gülümseme geçti.

Sonra kalktı, o geceyi, misafirle yaptıklarını unutmak için, gitti bir kap aldı geldi. Bir de salata yapsa mıydı? İyi olurdu. O kadın o deli karı da salata yapsaydı bari...

Yapıyordu. Bir kıyıdaiki sepetten küçük küçük cırta-tarı domatesler, sovan movan almış, bir başka kaba doğruyor, Ayşe'yle konuşuyorlardı.

— Emmim yüzüğünü senin parmağına niye taktı?

— Bilmem?

— Sen de seninkini onun parmağına takmışsın?

— Ne biliyorsun?

402

— Cavit söyledi.

Gülerek çevresine bakman Zeynep Cavit'i bulamadı. jCaynı —bunu hazla düşündü— kaynının karısı, kaynının en küçük oğlu serilmiş ölü gibi yatıyorlardı.

— Başka ne söyledi?

— Zeynep ablam emmimin avradı olacak dedi. Zeynep utandı. Ayşe dayattı:

— Olacan değil mi? Ha Zeynep abla? Olacan mı?

— Emmin bilir.

— Emmim bilirse tamam. O seni seviyor be. Hani ilk geldiğiniz gün sana ayna tuttuysam ya?

— Ee?

— Hep emmim zorluyordu.

— Biliyorum.

— Emmimin avradı oldun mu sana yenge diyeceğim. Yengem olacan değil mi? Ha Zeynep abla, olacan değil mi?

İçeriye Cavit girdi, alacığın havasını kokladı:

— Oooh, dedi. Pilâv!

Yanlarına geldi, doğranmış domateslerden birini aldı, ağzına attı. Ayşe pırl pırl gözleriyle müjdeyi verdi:

— Zeynep abla yengemiz oluyor ha! Cavit şaşmadı:

— Biliyorum. Bizden duyup bize mi satıyon? Bir domates daha aldı. Ayşe:

— Pislik yapma, dedi.

Çeyrek saat içinde sıcak bulgur pilâvı, yanında salata hazır olmuş, büyük oğulun yatağı önüne serilen sofraya bezinin üzerine konmuştu:

— Ekmek? dedi. Cavit kesti attı:

— Ekmeğimiz biteli çok oluyor!

Fırladı, bir koşu kendi alacıklarına gitti. «Hala» oturmuş tek başına yemeğini yiyordu. Hiçbir şey sormadı.

403

O da dönüp bakmadı bile. Ekmek bohçasından katlan mış, ıslak yufka ekmeği dürümlerinden üç dört tane al di, geldiği gibi koşarak öbür alacığa vardı. Küçük oğul da gelmiş, sofraya bağdaş kurmuştu. Ekmekleri görünce-

— Yaşa, dedi. Yaşa Zeynep! Zeynep memnun, güldü. Cavit:

— Yengemiz gibi var mı? dedi. Hep güldüler. Şımaran Cavit ekledi:

— Emmi? Yengem ne vakit hep bizde kalacak? Küçük oğul karşılık vermemek için ağasının yatağına yanladı, başladı sarsmaya:

—! Ağa, ağa be. Ağaa, kalk pilâv yiyelim, kalk kar-daş!
Zeynep de büyük oğulun karısının yatağına gitmişti:
— Abla, kalk abla. Kalk da iki lokma bir şey yiye-lim...
Bütün sarsmalar, tatlı diller boşunaydı. Öylesine dalmış yatıyorlardı ki.
Cavit dayanamadı, kaşığa sarılarak pilâva dalarken:
— Eeee, dedi. Onları mı bekliyeceğiz?

XXIV

Topal eskici o gece de, daha önceki gecelerde olduğunca, evin tam tepesinde patlıyan gök gürültüsüyle uyanıp yatağında dehşetle oturdu.

Bardaklardan boşanırcasma yağmur yağıyordu.

Vay anam vaay, ne yağmur!

Gökteki sanki bütün su depolan bir anda boşanmıştı. Damlarda, çinkolarda, sokağın bozuk parkelerinde sakırdayan bir yağmur!

Yatağının yanındaki sigarasıyla kibritini aldı, bir ci-gara yaktı. Kibritin bir anlık aydınlığı odayı eski püskü minderleri, sediri, badanasız duvarlanyılâ yüze çıkarmıştı. Bu arada, yanında yatmakta olan karısının ablak, yağlı yüzünü de görmüştü. Hayvan gibi uyuyordu kan, eşsek gibi! Yağmur yağıyor, dışarda kıyametler kopuyordu be! Bu yağın yağmur, bu kıyamet yazıda, yabanda da kopuyordu elbet. Oğulları, torunları vardı orda. Ne yapıyorlardı?

Cıgarasından aldığı ağız dolusu dumanı içinde bir süre tuttu. Yağmurun altındaki yazı yabanı ıslak ıslak ha-yalledi. Ortalık Nuh tufanını andırırcasına sel sele gitmişti herhalde. Seller belki de derme çatma alacıklarla, alaçıklardakileri, toplanmış kütlüleri toparlamış, ırmağa doğru sürüklüyordu. Sürüklenen seller içinde oğulları, torunları...

405

r

404

Kmtıya utlecu.

Onları orda ne diye bırakmıştı sanki?

«— Benim gibi adamın Allahını, kitabını, Kibriyâs m...»

Fırtınayla karışık yağmursa şehirde evleri, evlerin damlarını, duvarlarını bile dinlemiyordu da, yazının yü zündeki iplik çadırları mı dinliyecekti? Belki de şu anda ölüm dirim savaşmdaydılar. O çoluk çocuk, o her yanı kaplayıvermiş kaygan çamur, o soğuk...

Cıgarasını yeniden sıkıntıyla çekti. Yuvarlak ateş kırmızı sakalını, etli burnunun ucunu ıslak ıslak parlatıp geçti. Gecenin içinde bir kapı usullacık açılıp kapanmasa bir çift terliğin tanış sesi duyulmasaydı, öfkesi birden yükselmeyecek, düşüncelerinin yönü değişmeyecekti. Gıcırtyla açılıp kapanan kapı, çok iyi tanıdığı terliğin sofa tahtalarını gıcırdatarak geçişi... Oydu, damadı! Kenefe gidiyordu öyle ya, beylik ahırdı burası. Ye, iç, çatla, ye, iç, çatla. Üstelik, gül gibi kızı da çek koynuna, ooooh... öte yanda öz oğullarıyla torunları, dibi delinmiş göklerden boşanan yağmurların altında bir lokma ekmek için imanları gevrekken, bu burda keyif çatıyordu.

Ne hakla?

Kendi belinden mi düşmüştü?

Şişiyor, şişiyor, oturduğu yere sığamıyordu.

«— Ne hakla efendim, ne hakla? Yavrularımı, ciğerparelerimi yazının yüzünün bırakıp gelmem gene bunun yüzünden. Tabi bunun yüzünden! Oğullarıma kızdım da ileri geri ettim belle bir iki. Belle ki bir de yumruk attım büyük oğlana. Ne çıkar? Bir baba evlâtlarına söğür de sayar da, yumruk da atar! Atarım efendim, benimle oğullarımın arasında bir mesele. Sana ne? O öfkeyle, git bir kamyon getir, şehire çekip gidecem demiş de olabilirim-Hemen gidip getirmen mi lâzımdı?»

406

îel•••

«— ...bu şimşek tarlalarda da çakıyor, gökler tarlalarda da gürlüyor elbet. Kendi belimden düşmemiş, yazının ayı mı, kurt mu olduğu belirsizi kupkuru yatakta, gencecik kızımnan fosur fosur yatıp keyif çatsın, kendi belimden düşmüş öz evlâtlarımnan torunlarım...»

Boğulacak gibi hırslanarak, cıgarasından duman aldı.

«— ... pezevengin oğlu, öz evlâtlarımdan daha mı ilerisin de geldin, sakalımın altına girdin, kızımı kaptın, yavrularımı ayırdın benden? Hı? Daha mı ilerisin lan?»

Karısının «Gözün aydın. Kızın hâmile!» dediğini hatırladı.

«— ... kahpe karının nerdeyse gülleri yarılacaktı. (59) Kızım hâmileymiş. Ne olmuş hâmileyse? Marifet mi? Versinner gencecik karyı, bu yaşımda bile gebe bırakmı-yanın avradını... hâmileymiş! Doğursun bakalım. Yarın elden olma piç, viyak viyak uykularımızı haram eder gayri. Torun, torun da ne? Yok mu?»

Hem de üç tane var ki, oğlumun çocukları. Değil öyle elin ne idiği belirsizinden olma! Kızdan da bi dene olunca başıma tuğ mu dizecekler? Madalya mı verecekler? İtlerin ardında da sürünyen enikleri var. Marifet sürünyen enik peydahlamak değil, onları alın teriyle çalışıp, kazanıp, yetiştirmek!»
Yerinde yerleşircesine kimıldandı.

«— ... alın teriyen tabi. Kayınbaba ekmeğiyen değil! İnsan sırtını rahat ekmeğe dayadı mı çocuk yapmaktan kolay ne var? Boyacının küpü, sok sok çıkar, sok sok çıkar!»

Helaya giden terlikler, sofa tahtalarını gıcırdatarak

(59) Keyiften yaprak yaprak olma anlamına.

407

«— ... iç güveysi, damat bey, keneften döndüler Damat bey! Beyliğine sıçtığım. Ulan tığ-ı teber, şâh-ı ve-lâyet girdin içimize be! Ulan fırın kapaklığı mı yaptın? Ne pişkinlik bu be? Meteliksiz gel, gir, kızıoğlan kızı çek al, kayınbabayı evlâtlarından ayır, yağmurun altında, çamurlarda Allah'ları şaşsın, sen burda lokmanın yağlısını gövdeneye indir, beleş beleş kenefte çatla, ooooo!»

Derin bir iç geçirdi gene.

«— ... böyle beylik ahırı bulsam ben de yanlardım. Hey gidi dünya hey! Ulan devir, ulan devran, ulan ip tutan... gün günden kötü geliyor be. Nedir benden istediğin? Ulan düş yakamdan! Ne tükenmez kinin varmış... ulan tavuğuna mı kış dedim, horozuna mı? Güm güm gü-müliyen dedemi, ardından anamı babamı aldın, beni çöllere attın, herkese dört dene verirken bana iki bacağı çok gördün. Madem çok görecektin, ne demiye bu aklı verirsin? Aklı verdin, bacağımanın tekini niye geri alırsın?»

Öfkeden boğulacak gibiydi.

«— ... köye gittik. Avradım, çocuklarımla iyi kötü bir düzen tutturmuştum. Sıçtın içine. Derken şehire göç-ettik, oğlanın aklına kütlü toplamayı taktın, beni peşlerine düşürdün. O sıtma, o dizanteri, iflahımı kestir. Kendimi toplaymcaya kadar aknan karayı seçtim oğlum. Şimdi yavrularım, torunlarım... kimbilir ne alemdeler? Ne diye ayırdın onları benden, beni onlardan? Ya şu yazının iti? Onu ne demeye soktun götüme? Ulan Allah, ulan Kibriya... düş yakamdan, düş oğlum, düş, elhazer!»

Camlarda yeni bir şimşek.

«— ... oooooof, of! Sövüyorum hava, sayıyorum hava, camine gidip huzurunda elpençe divan duruyorum hava, oturup el açıyorum, dua ediyorum hava. Yahu arkadaş açık konuş. Var mısın sen? Bunları duyuyor musun? Du-

408

! vguccı uc uryc yaz.u.in anımar i azam, oir yanlışlık ettin, f,u ne biçim mürekkepmiş ki sil sil bozulmaz? Bennen ne uğraşıyorsun arkadaş? Yoksa sen de bizim çarşı esnafı gibi kalaylanmaktan mı hazzediyorsun? Hazzediyorsun Öyle ya. Hazzetmesen Bahri'leri, oğlan Cemil'leri niye ya-ratacaktm? Ne faydalan var? Oğlum bennen oynama! gende küfür çok, sayende. Yüreği yanık adamım ben. Fena söğërim. Bak, zât-ı Kibriya, matı Kibriya tanımam. Surda ne ömrüm kaldı? Öyle söğërim ki, bana öte dünyanı da haram ettirirsin. Düş yakamdan yavrum. Belânı biraz da başkalarına sürt. Güzel güzel içtiğim rakımı elimden aldın, söğdürdün beni; şaraba gönül indirdik, onu aldın sıçtırtm sıvattın teknil! Bende küfür çoktur oğlum. Söğdüğe beter ediyorsun. Yazı, yaban... ne işim vardı benim yazıda yabanda? Büyük oğlumun avradı çıplak derken, yazının ne idiği damadı ne diye tebelleş ettin? Ben imâra thane miyim yavrum? Dârül-aceze miyim? (60) Haydi beni yoksullara, çıplaklara başkan yaptın, iyi, güzel... rızkımla ne demiye oynarsın?»

Tükenen cıgarasını, yatağının yanındaki kül tablasında ezip kalktı. Elleri arkasında, tahta bacağıyla köşeden köşeye gidip gelirken, tahtalar tok tok ediyordu.

Karısı öylesine derin bir uykudaydı ki, ne tahta bacağına tok tokları, ne de yeniden yaktığı cıgara. Topal'ın zaman zaman düşündüğünce, «Siğır gibi» yatmış uyuyordu. Uyurdu, neden uyumasın? Gam yok, kasavet yoktu. Ekmek elden, su gölden... velhasıl öylesine kenef insanların araşma düşmüştü ki, neresinden tutacağını bilmiyordu. Şu dünyada, şu kocaman dünyada ondan daha talihsiz, daha kötü kaderli bir başka insan var mıydı acaba? Kocca bir değirmenin başındaydı sanki de, herkesin buğ-

(60) Dârül-aceze == Âcizler evi.

409

be! Hadi onlar düşüncesiz, vurdum duymazlardı. Ya jjs-natm sahibi, Lemyezel, Vâcib-ülvücut ve tekaaddes ha retleri neciydi? Değirmeni döndür, kulu boşversin, ücret alma Allah hasbî geçsin, haşaratı üstüne çullandırısın yok canım, olmazdı, böyle Allahlık olmazdı. Biliyordu, gül nahtı, hem de günahın en salkım saçaklıydı böyle dii-şünmek amma, var mıydı başka çaresi? Tonnan akıl vereceğine, birkaç yüz kiloluk rızık verse olmaz mıydı? Yok muydu Hazine-i gaybmda? Verdiklerine nasıl veriyordu? Olmadığından mı? Vardı, vardı amma, bütün mesele Topal kuluna zulmetmek!

Pencere camlan serin serin, mavi mavi ışığına dek cıgara üstüne cıgara içerek dolaştı durdu. Camlar iyice ışıyıp, güneşin hafif sabah pembesi yağmur sularıyla yıkanmış parke taşlarını boyarken, aklına

gene el oğlu geldi. Kaymbaba gecenin bilmem ta kaçında uyansın, oğullarım torunlarını düşünsün sabahlara dek, damat fosur fosur uyusun!

Öfkeyle kalktı, odadan hırsıyla çıktı. Sofayı tahta bacağıyla tok tok tok, geçti. Kızıyla el oğlunun yattıkları odanın kapısına iri yumruğuyla vurmağa başladı:

— Kalk lan, kaaalk!

Kapıya yumruklar indikçe ev zelzeleye uğramışçasına sarsılıyordu. Kızı, damadı yataklarından fırladılar. Ne vardı? Ne oluyordu?

Kapı aralandı. Zeliha'nın darmadağın saçları, uykulu gözleri:

— Ne var baba? Ne o sabah sabah? Yeniden gürlledi:

— O ayı yatıyor mu daha o ayı?

— Kim? Hangi ayı?

— O ayı işte, kocan olacak ayı!

410

i lopal küplere bindi:

— Başlama mı? Başlama mı dedin? Bana, babana jia? Başlarsam ne olur? Muhterem zevciniz üzülür mü? Vay düdüğüm var, vay düdüğüm var... Üzülün ulan zilli, üzülmesinden bana ne? Kulağım mı duyar sanıyorsun?

Karısı koşarak geldi:

— Yahu sabah sabah ya .fettah, ya rezzak bire herif. Daha karga bokunu yemeden, ele güne, mahalleye karşı...

Kolundan çekti.

Topalıysa kendir kement zaptemiyordu.

— Eline de, gününe de, mahallesine de, diye kansı-na döndü. Ulan Allah, ulan Kibriya, ulan yerin göğün şahabı mısın nesin... tövbe estafurullaah, tövbe estafurul-laaaah... Tövbe etsen de fos, etmesen de fos. Sen bana sabır ver yarabbi, sen bana tükenmez sabır ver!

O hırsıyla odasına geldi. İyi ama, ne diye gelmişti, buraya? Kendi belinden düşmüş öz oğulları yazıda yabanda yağmur, çamurla savaşırken, el oğlu fosur fosur keyif çatıyordu. Madem gidip kapılarını yumruklamış, uyandırmıştı, ardını da getirmeliydi. Karısıyla kızından mı korkup kaçmıştı yani? Öyle mi bellerlerdi? Avradı, «Ben gelince fissadak indi, savuştu odasına...» mı derdi? Değil avrat, değil kız, Hazret-i Allah'tan bile korkmazdı be!

Yeniden sofayı tok tok tok, geçti:

— Hani, nerdesin lan?

Ünal, kaynanasıyla karısının tesellileri arasından fırlayıp, kısa, kirli külotuyla çat, patayı çekti:

— Burdayım babacığım emret! Topal üstüne yürüdü:

— Babaym da avradını senin de..

Ünal kaçtı. Topal ardından tok tok, koştu.

411

Ünal sofaya kaçmadan önce:

— Derhal! dedi.

Gitti gazocağını şip-şak, yaktı; çaydanlığı oturtup odaya, çekişmekte olanların yanına geldi. Karısı kapan, mış ağlıyor, kaynanası da kızından yana, kocasına veriştirip duruyordu.

Araya girdi, ikisine birden:

— Babam haklı! diye bağırdı. Ne ağlıyorsun? Elbette haklı. Kendi belinden düşmüş öz oğulları yazıda yabanda, yağmurun, çamurların içinde yuvarlanıp dururlarken ben neciyim? Öz oğullarından daha mı ileriyim de genç avradı koynuma çekmiş fosur fosur uyuyorum?

Topal'm yanına gitti, boynuna sarıldı:

— Haklısın babacığım. Yerden göğe kadar haklısın hem de!

Kısa külotu, çıplak kirli ayaklarıyla koştu, yarım şişe rakı, biraz kara zeytin falan uydurup geldi:

— Yuttur şunu. Haaaah, afiyet şeker olsun! Kara zeytini soktu ağzına:

— Ye bunu da!

Karısıyla kaynanasına döndü gene:

— Onun yerinde ben olsam, ben de kızar, bağırır çağırırdım. Bu evde bu adam, bu koca adam anlaşılıyor vesselam! Tabak, sevdiği deriyi fazla vurur. Babam beni demek hepinizden çok seviyor ki hepinizden çok yere vuruyor! Vursun, canı sağ olsun...

Konuşmasına meydan vermeden rakı şişesini gene dayadı:

— Diple babacığım, diple diple... ooooooh! Zeliha'mn ağlaması falan dinmiş, elinde olmıyarak gülüvermişti. Annesiyse şaşmış kalmıştı oğlanın dili gül-lülüğüne. Ne olursa olsun, oğlan kaynatasını gerçekten

412

Je, herkesten çok tanıdı. Ne zaman öfkelenip şahlan-sa, suyuna göre gidiveriyor, herifi fissadak indiriveriyor-du.

Ünal boş şişeyi yatakların üzerine fırlatıp:

— Babacığım, dedi. Sadeni pişiriyim mi, içecen mi? Topal ağzını yumruğunun tersiyle sildi:

— Pişir!

Ünal kahve pişirmek üzere fırlayıp çıktı.

Topal karısına baktı, kızına, sonra gene karısına. Ne diyeceklerini şaşırılmış, dikilip duruyorlardı. Onlarla artık hiçbir alış verişi kalmamış, öfkesi sanki duman olup uçmuş gitmişti.

Odalarına tok tok tok döndü, giyinmeğe başladı. Ulan ne anasının gözüydü şu oğlan be! Oğullarını, kızını, karısını böyle isterdi işte. İsterdi ama, nerdeee? Hiçbiri Ünal'ın kesip attığı tırnak olamazdı bu bakımdan. Evin reisiydi, hırslıydı. En deni kulundan, yüce Allahına dek herkes, herşey onunla uğraşıyordu. Uğraşınca da demine, devranına, ip tutanına mip tutanına deli oluyor, Allah kitap bırakmıyordu. Karşısına geçip cır cır etmeseler de, şu oğlan, şu yedi kat yabancı oğlan gibi kaşmerlik etseler olmaz mıydı? Bilmiyorlar mıydı öfkesinin gel geç olduğunu? Biliyorlardı, biliyorlardı ya, hayır, ille karşılık verecekler, adamı büsbütün zivanadan çıkaracaklardı!

Ünal kahveyi verip, tek lâf etmeden çekildi. Sofadaki masanın üzerine hışiltıyla yanmakta olan gazocağmm yanma gitti. Kaynanası da oradaydı.

— Herifin ilmimi almışsın oğlum. Allah senden razı olsun...

Ünal üzerinde durmadı:

— Boş ver anneciğim. Ufak işler bunlar. Adam oğulları için bütün gün ispinoz kuşu gibi düşünüp duruyor dükkânda. Tabi düşünenecek, evlât, torun kolay mı? Gece

413

! 1

kimbilir neler kurdu ki, sabah sabah kapımıza dayandı Dayansın, aldırma! Sesini kıstı:

— Sen git de içerdeki deliye bak. Babasının huyunu bilmez gibi ağlıyor!

Kadın kızının yanına geçti. Gerçekten de, sedire kapanmış ağlıyordu. Başını okşayarak:

— Yavrum, dedi, Zalham. Ne ağlıyorsun? Babanın huyunu bilmez misin? Kalk, kalk yavrum., deli o!

Zeliha'nım kulağına söz girmiyor, el oğlundan utanıyordu.

— Deli olmasa sabah sabah, ya fettah ya rezzak, güm güm güm.. Kalk yavrum, kır şeytanın ayağını!

Kız inat mı inat, kapanmış ağlıyor, anasına kulak asmıyordu. Anaya göre herif, zır deli değilse de, akli gel geçti. Kimbilir ne takılmıştı kafasına gene. Bir zamanlar, kazancım az, başım kalabalık, büyük oğlan başının çaresine baksın diye tutturmamış mıydı? Oğlan başının çaresine bakacaktı, bu kez de hep birlikte kütlü toplamağa gitme icadı çıkarmıştı. Kütlü toplamağa gidecekler, paralar kazanılacak, dönüşte ismarıççılığa başlanıp dedesinin zamanındaki gibi güm güm gümüliyen konağın sahibi olacaklar, ismarıççılar denilecekti. Bütün bunlar olmamış, attıkları taş istedikleri kuşu vurmamıştı. Vurmadı diye oturup ağlamanın âlemi var mıydı? Herif kızdı mı en sonra söyleyeceğini önceden söyleyip çıkıveriyordu. Kırk yıldır güttükleri domuzun huyunu yeni mi öğreneceklerdi? Kızdı mı çağırır, söver sayar, sonra da akli başına gelir, çocuklarını itler gibi arardı. Şimdi aklına oğullarıyla torunlarını takmıştı. Yarın çıkıp gelseler sanki gene ucuz-lamıyacıklar mıydı?

Kızının başını yeniden okşadı:

— Zalhaaa...

Aldırıldığı yoktu. Şaşırılmış kalmıştı kadın. Hangi bi-

lâf anlatacaktı? Ötekiler öz oğullarıydı haydi. Bu? gl adamı. Bereket işi pişkinliğe vuruyordu. Vurmasa da başını alıp savuşsa! Öyle ya, kızı gebe bırakmıştı üstelik. Çekip gitse, nerden arayıp bulurlardı? Nikâhları kıyılsay-dı bari. O da yoktu. Çok akılsız, düşüncelessiz bir adamdı vesselam!

Korkuyla kızının yanından ayrılıp el oğlunun yanma gitti.

— Sen hepimizden çok ilmimi almışsın yavrum ka-yınbabanm..

Ünal:

— Dünyaya geçinmek için geldik anneciğim, dedi.

— Doğru yavrum, çok doğru. Onun akli gel geç. Surda bağıırır çağırır, surda da fissadak iniverir, söylediklerine pişman olur. Gel geç akıllı o!

— Biliyorum.

— Oğullarına karşı da aynı değil mi? Ne yapalım? Bir bu kadar daha yaşıyacak değil. Aklına kimbilir neler geldi gene, öfkesini senden aldı. Aldırma. İçimize girdin, bizden oldun gayri...

Ünal gene omuz silkti:

— Anneciğim beni düşünme, bana göre hava hoş. Kulağımın birinden girip, öbüründen çıkıyor. Çıkmasa da tasa etsem, basıp gitmem lâzım. Elimde gül gibi zenaat-larım var. Biri olmazsa biri, biri olmazsa biri...

Yanlarına Zeliha usullacık gelmişti:

— Vallaha kafamızı kızdırmasın, dedi. Başımızı alır basar gideriz. Ne bu be?

Gözleri yaş yaş parlıyordu. Ünal kızdı:

— Kes be. Gidermiş, nerye gidersin? Annesi:

— Kızııım, yavruuum... babanı bilmiyor musun? Nefsi oğullarına bile neler yapmadı?

414

415

— Oğullarına yapabilir, damadına yapamaz!

— Yapar, dedi Ünal. Yapsın. Beni sevmese, bana na zı geçmese yapmaz. Hadi git yat sen bakalım!

— Sen de gel..

— Boşver bana, git yat sen!

— Sen niye geliniyorsun?

— Git yat diyor, git yat anam. Kırın şeytanın ayağını be!

— Ben kırdım anne, kızın...

— Aferin oğlum, aferin yavrum, deli bu, babası gibi çalgın!

— Çalgınım evet.

— Çalgımsm vallaha. O ağanı düşün, büyük, ağanı. Tuu.. koskoca adam, haksız yere yumruk atmadı mı suratına? Karşısında lahavle dedi mi?

— Demesin. Ben derim!

— Dersin evet, it!

— İtim.

!>

Ünal, anasına çemkirip duran karısını kolundan yatak odalarına sürükledi. Gerçekten de, kız azbuçuk babasına çekmişti galiba delilikten yana. İnattı.

— Ulan, dedi, ben senden iyi öğrendim babanın huyunu be!

Zeliha sedire oturdu:

— Huyu batsın. Gel şöyle yanıma! Ünal bacağına pantolonunu çekerken:

— Niye? Nolacak?

— Gel diyorum buraya!

— Kalk lan ordan, zilli. Gel diyormuş., avrat sözüy-nen biz şeye bile gitmeyiz...

Zeliha katıla katıla güldü. Bayılıyordu şu oğlanın bu türlü konuşmalarına.

416

— Gelsene ulan!

Ünal pantolonunu geçirmişti bacağına:

— Ulan sensin, dedi. Ebu ceddin, sülâle-i tâhiren! Dışardan Topal'm sesi:

— Ünaaa!

— Evet baba, geldiiim!

Kollarını açtı, Zeliha koştu, sarıldılar. Sonra dudak dudağa geliverdiler bir an, daha sonra da Ünal fırladı:

— Evet baba?

— Ben dükkâna gidiyorum oğlum. Eve bir şeyler lazımsa al, geç kalma...

— Peki baba.

Her zamanki yollardan geçip, arastaya geldi. Vakit çok erken olduğundan, esnaf henüz dükkânlarını açmamıştı. Akşamki yağmurun beyaz beyaz yıkadığı parke taşlarını tahta bacağıyla döğerek dükkânına geldi. Karşı göçmenin farkına bile varmadı. Öfkesini Ünal'dan almış, yatışmıştı ama, aklına yazı yabandaki oğulları gelince sinirleri yeni baştan geriliyor, çatacak birini arıyordu. Bu, Ünal olamazdı bir süre. Yani o gün, ertesi gün pek pek. Ama gene de belli olmazdı. Dükkâna geç gelir, ya da dükkânda çalışırken ters bir iş tutarsa yeniden külâhları değişebilirlerdi!

Cebinden anahtarı besmeleyle çıkardı, kilide besmeleyle sokup açtı. Kepengi besmeleyle kaldırdı. Dükkâna sağ adımını besmeleyle tam atacaktı ki, kahvecinin silik garsonu:

— Vaay emmi, evden mevden mi kovuldun ne? Adımını atmaktan vazgeçti:

— Ne demek o?

— Ne demegi var mı? Karga bokunu yemeden dükkâna düştün!

Tepesi attı:

417

F. 27

nelerden yılmış usanmıştım, sen de mi palazlandın?

— Niye? Ben adam değil miyim? Dükkânına öfkeyle girdi:

— Gevezelik edeceğine bağırırsana ustana, cezveyi sürsün!

Garson, sıtma görmemiş sesiyle ustasına haykırdı:

— Yap Başefendinin sadesiniiii! Ekledi:

— Yandan çarklı olsuuuun!

Bu, şekeri tabağına konulsun anlamınaydı. Çünkü Topal, kahvesini kesme şekerle kırtlama içerdi çokluk.

Göçmen işitmiş, işini falan bırakıp gelmişti. Kısık gülererek taş koydu:

— Ne işlettirir bu uğlan seni gene be Başefendi? Duymazlıktan geldi. Kirden muşambaya dönmüş sözde beyaz iş önlüğünü besmeleyle aldı, besmeleyle kuşandı, makinesinin başına besmeleyle geçip oturdu. Neden sonra gözlerini göçmene kaldırıp, gözlüğüğünün üstünden baktı:

— Sen ne diyon lan kanı bozuk?

Göçmen alınmadı «Kanı bozuk» sözüne. Dükkân kapısına omuzuyla dayandı:

— Derim ne işlettirir seni bu uğlan gene sabah sabah?

Makinesinin okşarcasına tozunu alırken, güldü:

— Bir insan veled-i zina olur, orospu avrat kassığın-da yatar, yahut da senin gibi kanı bozuk olursa...

Göçmen sözünü kesti:

— Olmadı be Başefendi, saçmaladın sindi..

— Niye? İşine gelmedi mi?

— Helbet be yahu., derdin hani anlamamışım ben seni göçmen?

Kızdı:

418

Kahvesi geldi. Kahvenin taze kokusu keyfini yerine getirmiş, göçmeni terslediğine pişman olmuştu.

Garsona:

— Bi kahve de göçmen ağaya getir! dedi. Cigara ikram etti, karşılıklı yaktılar.

— Şu iskemleyi al da, otur iki satır... Göçmen oturdu.

— Anlat bakalım gevrek tarafından...

— Ne anlatayım be Başefendi?

— Dünya ahvaline dair. Gücenme amma, gâvur içinde kala kala siz de yarıbuçuk gâvur sayılırsınız, aklınız erer ince meselelere...

Ufak tefek göçmen eskici gündüzleri iş, geceleri ev. Evde oğullar, gelinler, torunlar... yemeğini yiyip, yatsı namazından sonra da kafayı vurup yattığı için dünyadan pek haberi yoktu. Yoktu ama, Topal'ı oyalıyacak bir şeyler de bulamaz değildi. Gelmiş, geçmişten, eski harpler, ya da memleket anılarından söz açacaktı ki, Topal eskici birden tokat yemişçesine sarsıldı: Küçük oğlu!

— Alıiii! diye fırladı yerinden, yavrum!

Küçük oğlu Ali, bir deri bir kemik, sarhoş gibi yal-pahyarak paldır küldür geliyordu. Geldi geldi, babasının dükkânının önünde yığılıverdi.

Topal eliyle çarpıp devirdiği kahvesine falan aldırış etmeden koştu, oğlunu yerden kaldırmaya çalışırken dehşete kapılmıştı:

— Yavrum, Alim... Ali soluk soluğaydı:

— Bırak beni baba. Eve koş. Ağamgilnen çocuklarda hayır yok!

Başı göğsüne düştü.

Topal eskici artık kendirini kemendini, onu tutan, kolunu kanadım kıpırdatmasını engelliyen görünmez bağlan koparmış sahici bir devdi. Ali'sin yerden kaldırdı,

419

da bir çocukmuşçasma bağrına basarak, çarşıdan tok tok evin yolunu tuttu. Dükkânı açık kalmış, yadırgı biri pç_ rer, müşterilerin onarılmış ayakkaplarını, ya da kalıp deri, köselelerini aşırırmış. Umurunda bile değildi. Düşünmüyor, düşünemiyordu. Kolları arasındaki Ali'si mi-Ali'sinin kemikleri doldurulmuş torbası mıydı? Gözleri ne biçim gömülmüştü öyle çukurlarına! Vay Allah vay.. ona bunu da mı gösterecekti?

Tam caddeye çıkacaktı, tahta bacağı parke taşlarında kaydı, Ali'siyle birlikte yuvarlandı yere. Oğlan Cemil, Bahri ve ötekiler sabah sabah dükkânlarını açmağa geliyorlardı. Manzarayı görünce koştular. Topal'ı da, Ali'yi de yerden kaldırdılar.

— Vay baba vay., geçmiş olsun yahu, ne olmuş bu çocuğa?

Topal'ın avuçlarının içi sıyrılmıştı:

— Çabuk bir araba, dedi. Bir keresa çevirin surdan! Bahri koştu, çevirdi arabayı. Elbirliğiyle baba, oğul arabaya yüklendi. Ali'si gene kollarındaydı. Bağrına basmış, çekip alacaklar, yavrusunu ondan gene ayıracaklar gibi bir korku içindeydi. Onu artık hiç, ama hiç kimselere vermiyecekti. Eriyip balmumu gibi

sararmış yüzüne baktıkça hıçkınıyor, çocukkenki gibi oğlunu kırmızı sakalina göme göme sivrilmiş elmacık kemiklerinden öpüyordu.

— Yavrum, Ali'm... seni böyle mi görecektim? Karşılarında oturan berber Bahri'nin gözleri dolmuştu.

— Yazı yaban kime yaramış ki size yarasın Ali! Ali baygın gibiydi, duymadı.

Topal:

— Daha hızlı dedi arabacıya, daha hızlı aslanım! Arabacı anlamıştı. Kırbacını hayvanlarının yeleleri üzerinde şaklatarak hayvanları coşturdu. Lâstik tekerlek-

420

Ji fayton, şehrin parke taşları döşeli ana caddesinde uçuyordu. Uçuyordu ama, Topal hâlâ.

— Daha hızlı, aman daha hızlı!

Sonra gene oğlunu sakalina gömüp öptü:

— Yavrum, Ali'm., yazısı da bataydı, yabanı da. İyi, kötü, yarı aç, yarı tok dükkânımızda her zamanki ağıdı-nuzı ağlamak varken... içine sıçaydım ismanççılığının da, güm güm gümüliyen konağının da!

Berber Bahri:

— Dedik emmi, dedi, arasta hep dedik. Gitmeyin, uzaktan davulun sesi hoş gelir, yazı yaban, sizin harcınız değil dedik amma...

Sertçe baktı:

— Amma, amma hı? Ve şahlandı:

— Ulan deyyus babalılar, ulan kahpe kassığında yatmış veled-i zinalar! Ulan ben sizin yüzünüzden kaçmadım mıydı? Hı? İliğimi kanımı kuruttunuz ulan. Ha dedim cehennem olup gidelim surdan da şu deyyus baba-lıların taşgalasmdan kur tulüyüm...

Berber Bahri artık o eski geveze, kışkırtıcı berber Bahri değildi:

— Haklısın baba, dedi. Söv, daha söv. Ofunu iyice al!

Sövemiyordu, ofunu alamıyordu ki!

— Arabacı daha hızlı yavrum...

Araba şehrin parke döşeli caddelerini, birbirini kesen daracık yollarını uçarcasına geçip, büyük oğulun oturduğu kıyı mahalleye gelmişti. Kapının önünde durdu. İlkin Bahri yere atladı, ardından da kucığında Ali'siyle Topal.

— Baba, Ali'yi bana ver istersen..

Yooo, yoooo, yooooo.. veremezdi, kimseye, kimselere veremezdi oğlunu! Arabacının parasını filân akledeme-

421

i» I

i

S

i !

den, bağına basılı Ali'si, evin daracık kapısından girdi Dedikoducu, kupkuru komşusuyla hiç tanımadığı akça pakça bir kadından başka büyük oğlu, gelini, torunları, ölü gibi yatıyorlardı!

— Vay yavrularım, vay, vay iki gözlerim vay! Berber Bahri, iki komşu kadının yardımlarıyla Ali sedire uzatıldı. Topal, dağ gibi gövdesiyle sahici bir dev-mişçesine inliyerek büyük oğlunun yanına diz çöktü, üzerine kapandı:

— Memedim, yavrum Memedim.. ellerim kınlaydı da...

Ardını getiremedi. Attığı yumruğun mor izini hâlâ taşıyan burnuyla Memet, tanımmıyacak kadar eriyip akmıştı. Babasının ağırlığını duyunca gözleri hafifçe aralandı, baktı babasına. Sonra belli belirsiz bir sesle mırıldandı:

— Hakkım helâl et baba. Çocuklarıma mukayyet ol. Yavrularım sana emanet...

Ne ne ne? Hakkını helâl et mi? Çocuklarını ona mı emanet ediyordu? Yani? Ölüyor muydu? Katıla katıla oğlunun üstüne yeniden kapandı:

— Yavrum, Memedim, sıra sende değil. Sıranı bil evlâdım!

Kocaman ellerini havaya açtı:

— Alahım, Allahım yapma, bunu yapma. Evlâdımın ardına bırakma beni!

Hıçkırıklar içinde oğlunun üstüne yeniden kapandı. Omuzları sarsıla sarsıla ağlarken, yalnız Berber Bahri, yalnız iki komşu kadın değil, odanın dört duvarı, tavan, döşeme, bacağı kırık iskemle şu bu da ağlıyordu sanki.

Neden sonra Berber Bahri aklederek koştu. Doktor aradı. Kıyı mahalleydi burası, yoktu, yoktu Allah belâsını versin. Ama bulacaktı, bulması gerekti. İsterse yakınlar-

da bulamasın, ta Abidinpaşa caddesine kadar uzanacak, tir doktor bulup mutlaka getirecekti.

Abidinpaşa caddesine kadar uzanmağa hacet kalmadı. Hiç umulmayan bir sokakta, DOKTOR yazılı bir muayenehane bulup daldı. Ufak tefek doktor, elinde teşbih, odasında köşeden köşeye gidip geliyordu. Bahri içeri girince umutla baktı.

Bahri heyecanla, soluk soluğa:

- Boş musunuz doktor bey?
- Boşum. Ne var?
- Ağır hastalarımız var. Hemen gidelim.
- Peki.

Çantasını, dinleme aracını falan alan doktor, Bahri'-nin ardmdan yola düştü. Ara sokakların yer yer su birikintileri içindeki kaypak çamurlarını usul usul geçerek, büyük oğulun evine geldiler. Topal eskici hâlâ çırpınıp duruyordu. Doktor hiç vakit geçirmeden hastalan muayene edip işi anladıktan sonra:

— Hemen, dedi, hemen hastahaneye götürün bun-lan!

Topal eskici çocuk gibi ağılıyarak doktorun ellerine sarıldı:

— Kurtar onu doktor, Allah lillâh aşkına kurtar on-lan!

Doktor ellerini çekti. Yaşlı adamın heyecanını anlıyordu:

- Sakin ol baba..
- Ölmeyecekler değil mi?
- Niçin ölsünler canım?
- Ağzını öpeyim doktor, kurban olayım sana!
- Sakin ol dedim ya...
- Kurtarılmalan için ne lâzım? İlâç mı? Para mı? Bir dükkânım var, devrederim. En pahalı ilaçları yaz.

422

423

acjs.mu param gitsin, teK eKmeğe muhtaç oluyum doktor tek yavrularım kurtulsun!

— Merak etme merak etme, kurtulurlar... Berber Bahri'ye döndü:

— Bir taksi getir, hastalan koy, doğru Memleket hastahanesine. Hemen yatırtmanm yolunu bulun!

Çeyrek saat sonra gelen taksiye hastaları doldurup Memleket hastahanesi'nin yolu tutulmuştu. Hastahane epeyce uzaktaydı. Ama pırıl pırıl taksi, çamurlu, su biri-kintileri içindeki yolları yalayıp yutuverdi. Memleket hastahanesi'nin demir kapısı önünde durdu.

Berber Bahri yere atladı.

Kapıcı ne istediğini sordu.

— Acele yatırılması lâzım hastalarımız var, dedi. Kapıcınmsa hiç acelesi yoktu:

— Yarın sabahleyin gelin, fiş alın, sıraya girin, sonra. Hemen yatırılmaz öyle, boyacının küpü değil burası!

— İyi ama hemşerim..

— Sen Türk müsün Türkçe anlar mısın?

— Eh, azbuçuk anlarız...

— O halde yarı sabahleyin gel, fiş al. Poliklinikte sıranı bekle. Doktor beyler muayene etsinler.

Yatırırlarsâ yatırırısın. Haydi, marş!

Kapı yanındaki barakasına girdi.

Berber Bahri ne yapacağını şaşırılmıştı. Yanma öfkeyle gelen Topal:

— Noluyor? dedi, niye yatırmıyorlar?

Kara, koç bıyıklı kapıcı, Topal eskici'nin gürleyen sesini işitmişti. Barakasından öfkeyle çıkıp geldi:

— Niye mi yatırmıyoruz?

— Öyle ya, niye?

— Benden hesap mı soruyorsun? Keyfim isterse ya-tınnm, istemezse yatırmam!

— Arrr.. dedi Topal eskici. Sertabip gibi zort veriyorsun bire herif. Nerden baksan bir kapıcı parçasısm!

— Bana hakaret mi ediyorsun?

— Kalk lan uyuz. Senin neyine hakaret edecek misim? Nerden baksan beş paralık bir kapıcı parçasısm!

Topallıyarak taksiye girdi:

— Çek oğlum taksi...

Az kalsın berber Bahri orada kalacaktı. Telâşla girdi. Taksi, öfke içinde mosmor kapıcıyı arkasında bırakıp, hızla uzaklaştı.

Çenesi açılmıştı Topal'm:

— Bilmem neyimi keser yer, kasaba minnet etmem be!

Berber Bahri'ye:

— Bi cigara ver!

Aldı, Bahri'nin ateşinden yaktı:

— Bana hakaret mi ediyorsunmuş. Zirto. Sana değil, senin Allahma bile ederim. Hakaret ediyormuşum. Yaralı parmağa işemez kahpe döleri be!

Evde ananın çığıllıkları tekmi mahalleyi ayağa kaldırdı. Komşular, zengin fakir bütün komşular, ananın çığıllığını duyan herkes evi lâhzada dolduruverdi. Hazır mahalleli doktor da izinliydi o sıra. Heyecanla gelip, çabucak muayene ettikten sonra reçete yazdı. Bahri'ye uzattı. Bahri, sonraları haber alıp koşarak gelen Ünal, Zeynep, Zeli-ha gerekli ilâçlarla iğneleri bulmak üzere evle çeşitli ecza-hane arasında mekik dokudular. Elde, avuçta zaten pek bir şey yoktu. İlâçlar içinse avuç dolusu para isteniyordu. Komşular yaptılar, çattılar. Yaptılar çattılar ama, yapıp çatmayla bitmiyordu ki. Temiz, kuvvetli gıdalar da gerekiyordu. Onbirleşen ailenin günlerce süren yeyim içim masrafı Topal eskici'yi girtlağa kadar borca sokmuştu. Keçenin dört ucunu bırakmış, işin bu yanını dü-

424

425

j uuşuncesi, oğullarıyla torunlarının ti pahasına olursa olsun kurtulmalarıydı.

— Baba!

— Hoop?

— Kasap geldi para istiyor!

— Avraat.. yap, çat, bul, buluştur ver!

— İyi amma herif...

— Borç girtlağı mı aştı? Boşver. Düveni satar Öde-rik borçlarımızı..

Ertesi gün sütçü geliyordu:

— Babaa!

— Hoop?

— Sütçü geldi!

— Para mı istiyor? Zeynep kızım anana söyle, bu-luversin, öderiz!

Kasap, sütçü, manav, sebze...

— Avraaat!

— Buyur?

Borç bini aştığı için, her gün tavuk yiyorlardı. Kopan koptuğu, kırılan da kırıldığı yerde kalsındı. Oğlanlarla torunlar kurtulmuşlardı ya ölümden, üst yanı vızgelir, tırs giderdi. Demek ki Allah istemiyordu yer, yurt yosun tutmalarını. Son durak ölümdü. Ölümden öteye köy yoktu ya!

— Avraaat!

— Buyur?

— Taskebabıyanan piring pilâvı yap, yanma da baklava çekelim.

— Amman herif?

— Ammanı zammanı yok. Yap dedim, yapacaksın! Yapıyordu da. Hastalar iyileşmişlerdi ama, henüz çalışacak durumda değillerdi. Bereket versin Ali'nin ardına

düşüp gelen Zeynep'e. Genç kadın kanlı, canlı, tuttuğunu koparan cinstendi. Kaynanasıyla görüncesine pek bir iş yakmıyordu. Ev işleri dışında da şeytan gibi, fabrikala-fl falan dolaşiyor, iş arıyordu. Ünal da ona katılmıştı, pirlikte evden çıkıyor, ne, İş ve İşçi Bulma Kurumu kalıyordu dolaşmadıkları, ne de yığınla çırçır, tütün, iplik-bez fabrikaları.

Sonunda Topal eskici dükkânını az bir paraya satıp, borçlarını ödedi. Ele geçen para hemen hemen borçların ödemesine yaradı. El elde, baş başta kalmıştı. Şimdi ne yapacaktı?

426

427

hü apartmanlar dikilmişti. Neraeyayı eski gumuu W güm gümüliyen, bütün pencereleri aydınlık konak-

İç geçirdi.

11111

Dedesinin konağı gibi konaklar yeryüzünde bile kal-bıştı artık. O biçim konaklar, ortadan kalkarken ha-gönülü, kadir kıymet bilirligi, daha kötüsü de fakır kranın dilinden anlamayı birlikte götürmüşlerdi. : — Eeeey kahpe dünya, demine devranına, ip tuta-

O sabah, bir elinde örs, öbür elinde çekiç, evden «la sokim!

.

ti. Mahallelinin acıyan bakışları önünde sokağı tok I Tam bu sırada yukarda bir şimşek çaktı. Gidecekti, tok, geçti. Sıfırı iyice tüketmişti ama, kuyruğu hâlâ drdu. Şimşeğin çaktığı yukarlara baktı, acı acı guldu: dimdikti!

I _ brdasın deel mi? dedi. Yukardan bakıyon

şu na-

XXV

Köşe başında durdu. Uzun uzun öksürdü, yere a dolusu bir balgam çıkarıp, caddeye kıvrıldı. Çalışacaktı, daha bir süre, daha doğrusu ömrün son noktasını koyuncaya kadar çalışacak, sonra da... sonra da'sı? Pazarlık geberip gidinceye kadardı. Geb

.1 • 1 .

— Urdasin aeei mir ucui. iun.uı«^ . ~____,____ ,

ie öyle ya? Bak oğlum, bak yavrum, yüreğin yaprak jprak olsun da iftihar et bu âciz kulunnan!

Karşıya geçti. Fabrikalar semtine giden yolu tok tok k, adımladı bir süre. Tam sokağa sapacaktı, Ünal çıkı-

dikten sonra, mezarda dinlenecekti artık. Hem de yüz 3 bin yıl, on bin yıl...

Durdu. Asfalt caddede arabalar, taksiler, otobüsle insanlar akıyordu.

Belki de milyonlarca yıl dinlenecekti mezarında!

Ürktü.

Milyonlarca yıl!

«— Vay anam vaaaay...» diye geçirdi. Milyonları yıl sırtüstü nasıl yatılır? İnsan dinlenmekten yorulur b Üzerinde durmadı. Örsü, çekici, topal bacağıyla şe rin en işlek yerlerinden biri olan Dört yolagzı'na geldi, kile kaldı. Buradan nereye gidecekti?

Havaya baktı: Parçalı, kalabalık bulutlar...

Yağmur tutmıyacak bir saçak altı bulmalıydı. Esi konaklardan birinin şehniş, ya da cumba altı. Yoktu yoktu Allah belâsını versin. Eski konaklardan çoğu yık

428

— Vaay babacığım, merhaba! Durdu:

— Merhaba. Nerden bu geliş?

— Fabrikadan geliyorum. Ben de, Zeynep de Kayse-[lilerin dokuma fabrikasında iş bulduk. Yarın işe başlı-

lacağız!

Yanyana uzaklaştılar.

SON

429

Orhan Kemal _ Eskici Dükkanı

Kitaplar, uygarlığa yol gösteren ışıklardır.

UYARI:

www.kitapsevenler.com

Kitap sevenlerin yeni buluşma noktasından herkese merhabalar...

Cehaletin yenildiği, sevginin, iyiliğin ve bilginin paylaşıldığı yer olarak gördüğümüz sitemizdeki

tüm e-kitaplar, 5846 Sayılı Kanun'un ilgili maddesine

istinaden, engellilerin faydalanabilmeleri amacıyla

ekran okuyucu, ses sentezleyici program, konuşan "Braille Not Speak", kabartma ekran

vebenzeri yardımcı araçlara, uyumlu olacak şekilde, "TXT", "DOC" ve "HTML" gibi formatlarda, tarayıcı ve OCR (optik

karakter tanıma) yazılımı kullanılarak, sadece görme engelliler için, hazırlanmaktadır. Tümüyle ücretsiz olan sitemizdeki

e-kitaplar, "Engelli-engelsiz elele"düşüncesiyle, hiçbir ticari amaç gözetilmeksizin, tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak, engelli-engelsiz Yardımsever arkadaşlarımızın yoğun emeği sayesinde, görme engelli kitap sevenlerin

istifadesine sunulmaktadır. Bu e-kitaplar hiçbir şekilde ticari amaçla veya kanuna aykırı olarak kullanılamaz, kullandırılmaz.

Aksi kullanımdan doğabilecek tümyasalsorumluluklar kullanana aittir. Sitemizin amacı asla eser sahiplerine zarar vermek değildir.

www.kitapsevenler.com

web sitesinin amacı görme engellilerin kitap okuma hak ve özgürlüğünü yüceltmek

ve kitap okuma alışkanlığını pekiştirmektir.

Ben de bir görme engelli olarak kitap okumayı seviyorum. Sevginin olduğu gibi, bilginin de paylaşıldıkça pekişeceğine inanıyorum. Tüm kitap dostlarına, görme engellilerin kitap okuyabilmeleri için gösterdikleri çabalardan ve

yaptıkları katkılardan ötürü teşekkür ediyorum.
Bilgi paylaşmakla çoğalır.
Yaşar MUTLU

İLGİLİ KANUN:

5846 Sayılı Kanun'un "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler" bölümünde yer alan "EK MADDE 11" : "ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaçgüdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braille alfabesi ve benzeri formatlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir."Bu nüshalar hiçbir şekilde satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullanılamaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur."

bu e-kitap Görme engelliler için düzenlenmiştir.

Kitap taramak gerçekten incelik ve beceri isteyen, zahmet verici bir iştir. Ne mutlu ki, bir görme engellinin, düzgün taranmış ve hazırlanmış bir e-kitabı okuyabilmesinden duyduğu sevinci paylaşabilmek tüm zahmete değer. Sizler de bu mutluluğu paylaşabilmek için bir kitabınızı tarayıp, kitapsevenler@gmail.com

Adresine göndermeyi ve bu isimsiz kahramanlara katılmayı düşünebilirsiniz.

Bu Kitaplar size gelene kadar verilen emeğe ve kanunlara saygı göstererek lütfen bu açıklamaları silmeyiniz.

Siz de bir görme engelliye, okuyabileceği formatlarda, bir kitap armağan ediniz...

Teşekkürler.

Ne Mutlu Bilgi için, Bilgece yaşayanlara.

Tarayan Yaşar Mutlu

www.kitapsevenler.com

www.yasarmutlu.com

yasarmutlu@yasarmutlu.com

yasarmutlu@kitapsevenler.com

kitapsevenler@gmail.com

Orhan Kemal _ Eskici Dükkanı